

PROJEKT USTAWY

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego
oraz niektórych innych ustaw

Przedłożony w Rządowym Centrum Legislacji
w dniu 27 listopada 2017 r.

Tekst projektu

Uzasadnienie projektu ustawy

OSR
ocena skutków regulacji

WYKAZ ORGANIZACJI i INSTYTUCJI
którym przedstawiono projekt do konsultacji

U S T A W A

z dnia 2017 r.

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, z późn. zm.²⁾) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) po art. 4 dodaje się art. 4¹ w brzmieniu:

„Art. 4¹. Z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego).”;

- 2) po art. 9 dodaje się art. 9¹ w brzmieniu:

„Art. 9¹. § 1. Nie jest wymagane zezwolenie sądu na utrwalanie przez strony i uczestników postępowania czynności sądowych za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

§ 2. Strony i uczestnicy postępowania uprzedzają sąd lub sędziego o zamiarze utrwalania czynności sądowych za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

§ 3. Sąd lub sędzia może zakazać stronie lub uczestnikowi postępowania utrwalenia czynności sądowej, jeżeli sąd zarządził odbycie całego posiedzenia lub jego części przy drzwiach zamkniętych lub sprzeciwia się temu względ na prawidłowość postępowania.”;

- 3) w art. 17 pkt 4² otrzymuje brzmienie:

„4²) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną”;

- 4) w art. 18 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę sąd okręgowy może odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić ją sądowi rejonowemu, jeżeli

¹⁾ Niniejszą ustawą uchyla się ustawę z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych oraz zmienia się ustawy: ustawę z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawę z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 1823, 1860, 1948, 2138, 2199, 2260 i 2261, z 2017 r. poz. 85, 187, 768, 933, 1133, 1136, 1452, 1475, 1596, 1727 i 1883.

uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia. Ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne.”;

- 5) w art. 25 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd może sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie.”;

- 6) w art. 31 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się po nim § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Przepisów oddziału niniejszego nie stosuje się w sprawach przeciwko konsumentom.”;

- 7) art. 34 otrzymuje brzmienie:

„Art. 34. § 1. Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania.

§ 2. Za miejsce wykonania umowy uważa się miejsce spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umów danego rodzaju, w szczególności:

- 1) w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały lub miały zostać wydane;
- 2) w przypadku świadczenia usług – miejsce, w którym usługi zgodnie z umową były lub miały być świadczone.

§ 3. W przypadku wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem.”;

- 8) po art. 35 dodaje się art. 35¹ w brzmieniu:

„Art. 35¹. Powództwo o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu materiału prasowego lub Internetu wytoczyć można przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.”;

- 9) po art. 37¹ dodaje się art. 37² i 37³ w brzmieniu:

„Art. 37². § 1. Powództwo o roszczenia z czynności bankowych przeciwko bankowi, innej jednostce organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych lub ich następcom prawnym wytoczyć można przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także do powództwa przeciwko bankowi hipotecznemu lub jego następcom prawnym o roszczenia z czynności banku hipotecznego.

Art. 37³. Powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytoczyć można przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.”;

10) w art. 38:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Powództwo o:

- 1) własność lub inne prawa rzeczowe na nieruchomości;
- 2) posiadanie nieruchomości;
- 3) roszczenia z art. 231 Kodeksu cywilnego;
- 4) roszczenia z art. 224-228 i art. 230 Kodeksu cywilnego, o ile są związane z nieruchomością

wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca położenia tej nieruchomości. Jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej.”;

b) dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli przemawiają za tym względy celowości.”;

11) art. 44 i 45 otrzymują brzmienie:

„Art. 44. § 1. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd.

§ 2. O wyznaczenie innego sądu występuje sąd właściwy.

Art. 45. § 1. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.

§ 2. O oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo, występuje sąd, do którego wpłynął pozew.”;

12) po art. 45 dodaje się art. 45¹ w brzmieniu:

„Art. 45¹. § 1. Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego.

§ 2. O przekazanie sprawy może wystąpić sąd właściwy.”;

13) w art. 47:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Postanowienia poza rozprawą wydaje sąd w składzie jednego sędziego.”,

- b) po § 3 dodaje się § 3¹ i 3² w brzmieniu:
„§ 3¹. Zarządzenia wydaje przewodniczący.
§ 3². W sprawach rozpoznawanych w składzie jednego sędziego sędzia ten ma prawa i obowiązki przewodniczącego.”;
- c) § 4 otrzymuje brzmienie:
„§ 4. Prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawikłość lub precedensowy charakter sprawy.”;
- 14) art. 47¹ otrzymuje brzmienie:
„Art. 47¹. Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w przypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma, zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego.”;
- 15) po art. 48 dodaje się art. 48¹ w brzmieniu:
„Art. 48¹. W przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1-4 sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd.”;
- 16) w art. 49 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:
„§ 2. Za okoliczność taką nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.”;
- 17) w art. 52 § 2 otrzymuje brzmienie:
„§ 2. Postanowienie wydaje się po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni wniosek podlega rozpoznaniu bez niego.”;
- 18) art. 53¹ otrzymuje brzmienie:
„Art. 53¹. § 1. Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego:
1) oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach;
2) złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności.
§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O

pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.

§ 3. W przypadku złożenia ustnie wniosku, o którym mowa w § 1, przewodniczący zawiadamia stronę o jego bezskuteczności.”;

19) art. 54 otrzymuje brzmienie:

„Art. 54. Przepisy niniejszego działu, z wyłączeniem art. 48¹, stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami poprzedzającymi, a wniosek o wyłączenie pozostałych osób przekazuje odpowiedniemu organowi nadrzędnemu.”;

20) w art. 77:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Interwenient uboczny zgłasza swe przystąpienie do sprawy w piśmie procesowym, w którym wskazuje, jaki ma interes prawny w przystąpieniu i do której ze stron przystępuje. Pismo to doręcza się stronom.”,

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Do wniosku nie spełniającego wymogów, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio art. 130.”;

21) w art. 78 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Każda ze stron może zgłosić opozycję przeciwko przystąpieniu interwenienta ubocznego w terminie dwóch tygodni od doręczenia jej pisma zawierającego oświadczenie o przystąpieniu, w każdym razie jednak nie później niż przy rozpoczęciu najbliższego posiedzenia z jej udziałem.

§ 2. Sąd oddali opozycję, jeżeli interwenient uprawdopodobni, że ma interes prawny w przystąpieniu do sprawy.”;

22) po art. 98¹ dodaje się art. 98² w brzmieniu:

„Art. 98². § 1. Na wniosek strony sąd przyznaje jej także odsetki od przyznanego zwrotu kosztów procesu.

§ 2. Od przyznanego zwrotu kosztów procesu należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się orzeczenia, którym je ustalono, do dnia zapłaty.

§ 3. Na wniosek strony, która w toku procesu poniosła szczególnie wysoki wydatek podlegający zwrotowi, sąd może przyznać jej odsetki od kwoty równej temu wydatkowi za czas od dnia jego poniesienia przez stronę do dnia zapłaty.”;

23) w art. 103 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może podwyższyć przypadające od jednej ze stron koszty procesu, a nawet włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli strona ta:

- 1) mimo wezwania do osobistego stawiennictwa nie stawiała się w celu udziału w czynności sądu i nie usprawiedliwiła swego niestawiennictwa;
- 2) bez usprawiedliwienia w toku postępowania odmówiła udziału w mediacji, na którą wcześniej się zgodziła.”;

24) art. 108¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 108¹. Jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji.”;

25) art. 110 otrzymuje brzmienie:

„Art. 110. Sąd może zasądzić od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego – po ich wysłuchaniu – zwrot kosztów wywołanych ich rażącą winą.”;

26) w art. 117 § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu kasacyjnym lub w postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.”;

27) w art. 123:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postanowienia, o których mowa w dziale niniejszym, doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego.”;

b) dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Ustanowiony z urzędu adwokat lub radca prawny niezwłocznie zawiadamia pozostałe strony o swym ustanowieniu.”;

28) w art. 125 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach. Do wniesienia pisma na urzędowym formularzu może również stronę zobowiązać sąd albo przewodniczący, jeżeli przyczyni się to do usprawnienia postępowania.”;

29) w art. 126:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać:

- 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane;
- 2) imiona i nazwiska lub nazwy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników;
- 3) oznaczenie rodzaju pisma;
- 4) osnovę wniosku lub oświadczenia;
- 5) wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie oraz wskazanie dowodu na potwierdzenie każdego z tych faktów;
- 6) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika;
- 7) wymienienie załączników.”;

b) w § 2 po pkt 1 dodaje się pkt 11 w brzmieniu:

„1¹) w przypadku stron, o których mowa w art. 133 § 2a, zamiast adresów miejsc zamieszkania albo siedzib należy wskazać adresy, o których mowa w tym przepisie, z zaznaczeniem, czy są one wykreślone.”;

30) art. 127 otrzymuje brzmienie:

„Art. 127. § 1. W piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie rozstrzygnięcia (pismo przygotowawcze) strona powinna zwięźle podać stan sprawy, wyszczególnić, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną.

§ 2. W piśmie przygotowawczym strona może także wskazać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków.”;

31) po art. 130¹ dodaje się art. 130^{1a} w brzmieniu:

„Art. 130^{1a}. § 1. Jeżeli pismo procesowe wniesione przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, przewodniczący zwraca pismo stronie bez wezwania do jego poprawienia lub uzupełnienia. Mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste

niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym.

§ 2. W zarządzeniu o zwrocie pisma wskazuje się braki, które stanowią podstawę zwrotu.

§ 3. W terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może je wnieść ponownie. Jeżeli pismo to nie jest dotknięte brakami, wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek ten nie następuje w przypadku kolejnego zwrotu pisma, chyba że zwrot nastąpił na skutek braków uprzednio niewskazanych.

§ 4. Zarządzenia może wydawać także referendarz sądowy.

32) po art. 130² dodaje się art. 130^{2a} w brzmieniu:

Art. 130^{2a}. § 1. Wniesiony przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej środek zaskarżenia, który nie został należycie opłacony, sąd odrzuca bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli środek ten podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy środek zaskarżenia jest zawarty w pierwszym piśmie strony w sprawie, lub gdy wysokość opłaty uległa zmianie na skutek sprawdzenia podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wniosku strony o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia orzeczenia. Wniosek złożony ustnie podlega odrzuceniu, jeżeli opłaty nie uiszczono najpóźniej w kolejnym dniu roboczym.”;

33) w art. 130³ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał z innych przyczyn niż wymienione w § 1 albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym od miesiąca. W przypadku bezskutecznego upływu terminu sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu.”;

34) po art. 131¹ dodaje się art. 131² w brzmieniu:

„Art. 131². § 1. Zapoznanie się z pismem sądowym przez użytkownika Portalu Informacyjnego, o którym mowa w art. 175h ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2062, z późn. zm.³) jest równoznaczne z jego doręczeniem. Doręczenie następuje w dniu odczytania pisma.

§ 2. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, w drodze rozporządzenia określi tryb i sposób dokonywania doręczeń przy użyciu Portalu Informacyjnego oraz sposób przekazywania danych potwierdzających doręczenie z systemu Portalu Informacyjnego do systemów obsługujących postępowanie sądowe, mając na względzie zapewnienie skuteczności doręczeń oraz ochronę praw osób, którym pisma są doręczane.”;

35) w art. 132 po § 1² dodaje się § 1³ w brzmieniu:

„§ 1³. Pisma, o których mowa w § 1, pełnomocnicy, o których w nim mowa, doręczają sobie nawzajem wyłącznie w formie elektronicznej, jeżeli złożą sądowi zgodne oświadczenia odpowiedniej treści i podadzą do wiadomości sądu używane dane adresowe, w szczególności adres poczty elektronicznej lub numer faksu. Oświadczenia nie podlegają odwołaniu, a zastrzeżenia warunku lub terminu uważa się za niebyłe. W uzasadnionych przypadkach sąd może zarządzić odstąpienie od takiego sposobu doręczania.”;

36) w art. 133 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, pisma sądowe doręcza się tym osobom. Pismo wzywające stronę do osobistego stawiennictwa doręcza się także bezpośrednio tej stronie.”;

37) w art. 139 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Na wniosek strony stwierdza się zaświadczeniem, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.”;

38) po art. 139 dodaje się art. 139¹ w brzmieniu:

„Art. 139¹. § 1. Jeżeli pozwany, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1, nie odebrał pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających i nie ma zastosowania art. 139 §

³) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 2103 i 2261 oraz z 2017 r. poz. 38, 60, 1139 i 1452.

2 i 3 lub inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia, przewodniczący zawiadamia o tym powoda przesyłając mu przy tym odpis pisma dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika.

§ 2. Powód w terminie dwóch miesięcy składa do akt potwierdzenie odbioru doręczenia pisma pozwanemu przez komornika albo zwraca pismo i wskazuje aktualny adres pozwanego lub dowód, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie.”;

39) w art. 148 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym.”;

40) w art. 148¹ uchyla się § 2;

41) art. 152 otrzymuje brzmienie:

„Art. 152. § 1. Na posiedzenia jawne wstęp na salę sądową mają tylko osoby nieuzbrojone i – poza stronami, przedstawicielami i osobami wezwanymi – pełnoletnie.

§ 2. Przewodniczący może zezwolić na obecność na posiedzeniu jawnym osobom małoletnim oraz osobom obowiązany do noszenia broni.

§ 3. Na posiedzenia niejawne mają wstęp tylko osoby wezwane.

§ 4. Przy czynnościach sądu nie mogą być obecne osoby w stanie nielicującym z powagą sądu.”;

42) art. 162 otrzymuje brzmienie:

„Art. 162. Strona może zwrócić uwagę sądu na uchybienie przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. Zastrzeżenie można zgłosić najpóźniej na kolejnym posiedzeniu. Stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na to uchybienie w dalszym toku postępowania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu, albo że strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy.”;

43) uchyla się art. 162¹;

44) w art. 169 uchyla się § 5;

45) art. 172 otrzymuje brzmienie:

„Art. 172. Zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu nie wstrzymuje postępowania w sprawie ani wykonania orzeczenia. Sąd może jednak, stosownie do okoliczności, wstrzymać postępowanie lub wykonanie orzeczenia. W przypadku uwzględnienia wniosku sąd może natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.”;

46) uchyla się art. 183;

47) w art. 183⁸ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację.”;

48) w art. 183¹⁴ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugode postanowieniem.”;

49) w art. 185:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. O zawezwanie do próby ugodowej – bez względu na właściwość rzeczową – można zwrócić się do sądu rejonowego ogólnie właściwego dla przeciwnika, a w braku podstaw do ustalenia tej właściwości – do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania albo siedziby wzywającego.”;

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. We wniosku należy zwięźle oznaczyć sprawę i przedstawić projekt ugody. Do wniosku nie spełniającego tych wymogów stosuje się odpowiednio art. 130.”;

c) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Z posiedzenia sporządza się protokół. Jeżeli doszło do ugody, jej osnovę wciąga się do protokołu albo zamieszcza się w odrębnym dokumencie stanowiącym załącznik do protokołu i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody stwierdza się w protokole.”;

50) w części pierwszej, w księdze pierwszej, w tytule VI, w dziale II, po oznaczeniu rozdziału 2 „Pozew”, przed art. 187 dodaje się art. 186¹ w brzmieniu:

„Art. 186¹. Pismo, które zostało wniesione jako pozew, a z którego treści nie wynika żądanie rozpoznania sprawy, przewodniczący może zwrócić wnoszącemu bez żadnych dalszych czynności.”;

51) w art. 187:

a) w § 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) wskazanie faktów, na których powód opiera swe żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu;”;

b) w § 2 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama uzyskać ich nie może.”;

52) uchyla się art. 187¹;

53) po art. 191 dodaje się art. 191¹ w brzmieniu:

„Art. 191¹. § 1. Jeżeli z treści pozwu, w świetle treści załączników i okoliczności wniesienia oraz faktów, o których mowa w art. 228, wynika oczywista bezzasadność powództwa, stosuje się przepisy poniższe.

§ 2. Gdyby czynności, które ustawa nakazuje podjąć w następstwie wniesienia pozwu, miały być oczywiście bezcelowe, można je pominąć. W szczególności można nie wzywać powoda do usunięcia braków, uiszczenia opłaty, nie sprawdzać wartości przedmiotu sporu ani nie przekazywać sprawy.

§ 3. Sąd może oddalić powództwo na posiedzeniu niejawnym, nie doręczając pozwu osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z pozwem.

§ 4. Uzasadnienie wyroku sporządza się na piśmie z urzędu. Powinno ono zawierać jedynie wyjaśnienie, dlaczego powództwo zostało uznane za oczywiście bezzasadne. Wyrok z uzasadnieniem sąd z urzędu doręcza tylko powodowi z pouczeniem o sposobie i terminach wniesienia środka zaskarżenia.”;

54) w art. 199 uchyla się § 3;

55) w art. 200:

a) uchyla się § 1,

b) po § 1 dodaje się § 1¹–1⁴ w brzmieniu:

„§ 1¹. Swoją właściwość sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy.

§ 1². Jednakże niewłaściwość dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

§ 1³. Przepisy § 1¹ i 1² nie uchybiają przepisowi art. 15.

§ 1⁴. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaże sprawę sądowi właściwemu.”;

56) art. 202 otrzymuje brzmienie:

„Art. 202. Okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również niewłaściwy tryb postępowania, brak należytego umocowania pełnomocnika, brak zdolności procesowej pozwanego, brak w składzie jego organów lub niedziałanie jego przedstawiciela ustawowego, sąd bierze pod rozagę z urzędu w każdym stanie sprawy.”;

57) po art. 203 dodaje się art. 203¹ w brzmieniu:

„Art. 203¹. § 1. Podstawą zarzutu potrącenia może być tylko wierzytelność pozwanego z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda, chyba że wierzytelność pozwanego jest niesporna lub udowodniona dokumentem nie pochodzącym od pozwanego.

§ 2. Zarzut potrącenia jest dopuszczalny tylko w zakresie, w którym istnienie wierzytelności dochodzonej przez powoda jest niesporne.

§ 3. Pozwany może podnieść zarzut potrącenia nie później, niż przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy albo w terminie dwóch tygodni od dnia, gdy jego wierzytelność stała się wymagalna.

§ 4. Zarzut potrącenia może zostać podniesiony tylko w piśmie procesowym. Do pisma tego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące pozwu, z wyjątkiem opłat.”;

58) w art. 204 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Powództwo wzajemne jest dopuszczalne, jeżeli roszczenie wzajemne jest w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. Powództwo wzajemne można wytoczyć nie później, niż w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniesiono – w sprzeczności od wyroku zaocznego albo przy rozpoczęciu pierwszego posiedzenia, o którym zawiadomiono albo na które wezwano pozwanego.”;

59) po art. 205 dodaje się rozdział 2¹ w brzmieniu:

„Rozdział 2¹

Organizacja postępowania

Art. 205¹. § 1. Przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew, w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie. O zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda.

§ 2. Przewodniczący zarządza zwrot odpowiedzi na pozew złożonej z uchybieniem terminu.

Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o:

- 1) możliwości rozwiązania sporu w drodze ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem,
- 2) obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu,
- 3) skutkach niedopełnienia tych obowiązków, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, obciążenia kosztami postępowania, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów,
- 4) możliwości ustanowienia przez strony pełnomocników procesowych oraz że zastępstwo adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego nie jest obowiązkowe,
- 5) zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego lub jego zezwolenia,
- 6) obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania,
- 7) pozwanego także o czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o obowiązku złożenia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy.

§ 2. Pouczenia, o których mowa w § 1, doręcza się bezpośrednio stronom, także gdy są reprezentowane przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 205³. § 1. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć i okoliczności, które mają być wyjaśnione.

§ 2. Przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu,

chyba że strona wykaże, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikała później.

§ 3. Stronę reprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania.

§ 4. Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia o jego wniesieniu.

Art. 205⁴. § 1. Po wniesieniu odpowiedzi na pozew, a także gdy odpowiedź na pozew nie została wniesiona, ale wyrok zaoczny nie został wydany, przewodniczący wyznacza posiedzenie przygotowawcze i wzywa na nie strony.

§ 2. Przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by termin pierwszego posiedzenia przygotowawczego przypadł nie później, niż dwa miesiące po złożeniu odpowiedzi na pozew albo ostatniego pisma przygotowawczego złożonego w wykonaniu zarządzenia przewodniczącego, a jeżeli odpowiedź na pozew albo pismo przygotowawcze nie zostaną złożone – nie później, niż dwa miesiące po upływie terminu do złożenia tych pism.

§ 3. Jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może jej od razu nadać inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie.

Art. 205⁵. § 1. Posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy.

§ 2. Posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym. W toku posiedzenia przygotowawczego zachowanie szczegółowych przepisów postępowania nie jest konieczne, jeżeli przyczyni się to do osiągnięcia celów tego posiedzenia.

§ 3. Strony są obowiązane wziąć udział w posiedzeniu przygotowawczym osobiście lub przez pełnomocników.

§ 4. Jeżeli powód bez usprawiedliwienia nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze, sąd umarza postępowanie rozstrzygając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu, chyba że sprzeciwi się temu obecny na tym posiedzeniu pozwany.

§ 5. Jeżeli pozwany nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze albo stawiając się nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, przy czym pozwanego można obciążyć kosztami postępowania nawet w przypadku wygrania przez niego sprawy.

Art. 205⁶. § 1. Na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ze stronami ustala przedmiot sporu, wyjaśnia ich stanowiska i w miarę potrzeby zaznajamia je z prawnymi aspektami sporu, w tym z możliwymi sposobami jego rozwiązania.

§ 2. Przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego załatwienia sprawy, w szczególności w drodze mediacji. W tym celu sędzia może poszukiwać ze stronami polubownych sposobów rozwiązania sporu, wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe.

Art. 205⁷. § 1. Jeżeli na posiedzeniu przygotowawczym sąd skierował strony do mediacji, posiedzenie odracza się do czasu zakończenia mediacji.

§ 2. W razie potrzeby, zwłaszcza gdy istnieją widoki powodzenia negocjacji między stronami lub gdy zajdzie potrzeba wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy albo w przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa strony, a także na zgodny wniosek stron, posiedzenie przygotowawcze można odroczyć na czas oznaczony, nie dłuższy od trzech miesięcy.

§ 3. Na wniosek stron posiedzenie przygotowawcze można odroczyć jeszcze raz – na czas oznaczony, nie dłuższy od trzech miesięcy.

§ 4. Dalsze odraczanie posiedzenia przygotowawczego jest niedopuszczalne.

Art. 205⁸. § 1. Z przebiegu posiedzenia przygotowawczego sporządza się wyłącznie protokół pisemny. W protokole tym nie zamieszcza się oświadczeń złożonych w ramach negocjacji ugodowych; przepis art. 183⁴ § 3 stosuje się odpowiednio. Przewodniczący może również zarządzić pominięcie innych wzmianek wymaganych przez przepisy ogólne, jeżeli może to ułatwić rozwiązanie sporu bez rozprawy.

§ 2. Jeżeli zawarto ugodę, wciąga się ją do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie, podpisanym przez strony, stanowiącym załącznik do protokołu.

Art. 205⁹. § 1. Plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia sądu co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe. Przepisy art. 236 i art. 243² stosuje się odpowiednio.

§ 2. W miarę potrzeby plan rozprawy może zawierać:

- 1) dokładne określenie przedmiotów żądań stron, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi;
- 2) dokładnie określone zarzuty, w tym formalne;
- 3) ustalenie, które fakty i oceny prawne pozostają między stronami sporne;
- 4) terminy posiedzeń i innych czynności w sprawie;
- 5) harmonogram rozprawy, czyli kolejność i termin przeprowadzenia dowodów oraz roztrząsania wyników postępowania dowodowego;
- 6) termin ogłoszenia wyroku;
- 7) rozstrzygnięcia co do innych zagadnień, o ile są niezbędne do prowadzenia postępowania.

§ 3. W planie rozprawy można się odwoływać do pism procesowych stron.

§ 4. Przepisy art. 206 i art. 206¹ stosuje się odpowiednio.

Art. 205¹⁰. § 1. Spory co do poszczególnych zagadnień objętych planem rozprawy rozstrzyga przewodniczący.

§ 2. Plan rozprawy podpisują strony. Odmowę złożenia podpisu przez stronę odnotowuje się w planie.

§ 3. Przewodniczący zatwierdza plan rozprawy.

§ 4. Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego. Poza tym stosuje się do niego odpowiednio przepisy o zarządzeniu.

§ 5. Zatwierdzony w obecności strony plan rozprawy zastępuje zawiadomienie strony o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli strona była osobiście obecna przy zatwierdzeniu planu rozprawy, zastępuje on także wezwanie strony do wykonania objętych nim obowiązków, które wykonać musi osobiście, w szczególności do stawienia się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa. O skutkach tych należy stronę pouczyć.

§ 6. Plan rozprawy z urzędu doręcza się stronie, która nie była obecna przy jego sporządzeniu i zatwierdzeniu. Doręczenie stronie planu rozprawy zastępuje zawiadomienie jej o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli plan obejmuje obowiązki, które strona wykonać musi osobiście, w szczególności

stawienie się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa, doręcza się go także bezpośrednio stronie; w takim przypadku doręczenie planu zastępuje także wezwanie strony do wykonania tych obowiązków. O skutkach tych należy stronę pouczyć.

Art. 205¹¹. § 1. Sąd może postanowieniem zmienić plan rozprawy, który stał się nieaktualny. Postanowienie wydaje się po wysłuchaniu stron, z tym, że na wniosek choćby jednej z nich przeprowadza się kolejne posiedzenie przygotowawcze.

§ 2. W razie istotnej potrzeby można sporządzić nowy plan rozprawy; w takim przypadku przeprowadzenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego jest obowiązkowe. Pierwotny plan rozprawy traci moc w części, w której nowy plan jest odmienny.

§ 3. Zmiana planu rozprawy ani wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.

Art. 205¹². § 1. Jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy. Twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później.

§ 2. Jeżeli nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego, strona może przytaczać twierdzenia i dowody aż do zamknięcia rozprawy, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów niniejszego Kodeksu mogą dla niej wynikać z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.

Art. 205¹³. W miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może udzielić stronom wskazówek co do prawdopodobnego wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów.

Art. 205¹⁴. Jeżeli w toku posiedzenia okaże się, że o żądaniu lub wniosku strony można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż przez nią wskazana, uprzedza się o tym strony obecne na posiedzeniu.”;

60) art. 206 otrzymuje brzmienie:

Art. 206. § 1. Przewodniczący i sąd podejmują czynności w sprawie tak, aby przebiegła zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.

§ 2. Przewodniczący wyznacza terminy posiedzeń w sprawie zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.”;

61) po art. 206 dodaje się art. 206¹ w brzmieniu:

„Art. 206¹. Rozprawę należy przygotować, tak aby nie było przeszkód do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu na nią wyznaczonym. Więcej niż jedno posiedzenie wyznacza się tylko w razie konieczności, zwłaszcza gdy przeprowadzenie wszystkich dowodów na jednym posiedzeniu nie będzie możliwe. W takim przypadku posiedzenia powinny się odbywać w kolejnych dniach, a jeżeli nie jest to możliwe – tak aby upływ czasu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami nie był nadmierny.”;

62) uchyla się art. 207;

63) art. 208 otrzymuje brzmienie:

„Art. 208. § 1. Na podstawie planu rozprawy przewodniczący wydaje zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy. Przewodniczący może w szczególności:

- 1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście lub przez pełnomocnika;
- 2) zażądać od państwowej jednostki organizacyjnej lub jednostki organizacyjnej samorządu terytorialnego znajdujących się u niej dowodów, jeżeli strona sama dowodów tych otrzymać nie może;
- 3) wezwać na rozprawę wskazanych przez strony świadków lub biegłych;
- 4) zarządzić przedstawienie dokumentów, przedmiotów oględzin, ksiąg, planów, itd.

§ 2. Przewodniczący może ponadto zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą.

§ 3. Jeżeli planu rozprawy nie sporządzono, zarządzenia powyższe wydaje się na podstawie pozwu i innych pism procesowych.”;

64) w art. 210 § 2 i 2¹ otrzymują brzmienie:

„§ 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej dotyczących faktów. Strona jest przy tym obowiązana wyszczególnić fakty, którym zaprzecza.

§ 2¹. Sąd poucza stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, 205³, 205¹², 229 i 230.”;

65) w art. 212 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na rozprawie prowadzonej bez planu rozprawy sąd przez zadawanie pytań stronom dąży do tego, aby strony przytoczyły lub uzupełniły twierdzenia lub dowody na ich poparcie oraz udzieliły wyjaśnień koniecznych dla zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń. W ten sam sposób sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne.”;

66) art. 213 otrzymuje brzmienie:

„Art. 213. Sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.”;

67) uchyla się art. 217;

68) w art. 224 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Można zamknąć rozprawę również w przypadku, gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej lub znajdującego się w jego aktach, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbędną.”;

69) po art. 226 dodaje się art. 226¹ i art. 226² w brzmieniu:

„Art. 226¹. Ilekroć ustawa przewiduje wysłuchanie stron lub innych osób, stosownie do okoliczności może się to odbyć poprzez wezwanie stron do złożenia odpowiednich oświadczeń na posiedzeniu albo poprzez wyznaczenie terminu do zajęcia stanowiska w piśmie procesowym lub za pomocą środków komunikowania się na odległość, o ile dają one pewność co do osoby składającej oświadczenie.

Art. 226². Stwierdziwszy nadużycie przez stronę prawa procesowego sąd może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:

- 1) stronę nadużywającą skazać na grzywnę;
- 2) niezależnie od wyniku sprawy podwyższyć przypadające od strony nadużywającej koszty procesu, a nawet włożyć na nią obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy;
- 3) na wniosek strony przeciwnej:

- a) przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie;
- b) zasądzić od strony nadużywającej odsetki należne od zasądanego świadczenia w stopie podwyższonej odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie.”;

70) art. 228 otrzymuje brzmienie:

„Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. Sąd bierze je pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.

§ 2. To samo dotyczy faktów, o których informacja jest powszechnie dostępna oraz faktów znanych sądowi z urzędu, jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron.”;

71) po art. 235 dodaje się art. 235¹ i 235² w brzmieniu:

„Art. 235¹. We wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz określić i wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem.

Art. 235². § 1. Sąd może w szczególności pominąć dowód:

- 1) którego przeprowadzenie wyłącza przepis Kodeksu;
- 2) mający wykazać fakt bezsporny, nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy;
- 3) nieprzydatny do wykazania danego faktu;
- 4) niemożliwy do przeprowadzenia;
- 5) zmierzający jedynie do przedłużenia postępowania;
- 6) gdy wniosek strony nie odpowiada wymogom artykułu poprzedzającego, a strona mimo wezwania nie usunęła tego braku.

§ 2. Pomijając dowód sąd wydaje postanowienie.”;

72) art. 236 otrzymuje brzmienie:

„Art. 236. § 1. W postanowieniu o dopuszczeniu dowodu sąd oznaczy środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane, a w miarę potrzeby i możliwości – także termin i miejsce przeprowadzenia dowodu.

§ 2. Jeżeli o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie dowodu wносиła strona, w postanowieniu wystarczy powołać się na treść jej wniosku.

§ 3. Zlecając przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu albo sądowi wezwanemu sąd oznaczy tego sędziego albo ten sąd. Jeżeli nie oznaczono terminu lub miejsca przeprowadzenia dowodu, oznaczy je sędzia wyznaczony albo sąd wezwany.”;

73) w art. 240 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd nie jest związany swym postanowieniem dowodowym i może je stosownie do okoliczności uchylić lub zmienić.”;

74) po art. 242 dodaje się art. 242¹ i 242² w brzmieniu:

„Art. 242¹. Strona, która wniosła o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub innej osoby, powinna dołożyć starań, by osoba ta stawiała się w wyznaczonym czasie i miejscu, w szczególności zawiadomić ją o obowiązku, czasie i miejscu stawiennictwa.

Art. 242². § 1. Ilekroć ustawa przewiduje odebranie przyrzeczenia od osoby stawiającej przed sądem, może je odebrać tylko sąd lub sędzia wyznaczony.

§ 2. Osobie, która w danej sprawie składała już przyrzeczenie, przypomina się je przy czynności z jej udziałem, chyba że potrzebne będzie ponowne odebranie przyrzeczenia.”;

75) po art. 243¹ dodaje się art. 243² w brzmieniu:

„Art. 243². Dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia. Pomijając dowód z takiego dokumentu sąd wyda postanowienie.”;

76) uchyla się art. 258;

77) art. 263 otrzymuje brzmienie:

„Art. 263. Świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej niedającej się pokonać przeszkody, przesłuchuje się w miejscu jego pobytu.”;

78) w art. 266 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli świadek ma składać zeznania, odbiera się od niego przyrzeczenie, po pouczeniu o znaczeniu tego aktu.”;

79) uchyla się art. 270;

80) po art. 271 dodaje się art. 271¹ w brzmieniu:

„Art. 271¹. Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek obowiązany jest złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepisy art. 165 § 2, art. 274 § 1 i art. 276 stosuje się odpowiednio.”;

81) po art. 272 dodaje się art. 272¹ w brzmieniu:

„Art. 272¹. Jeżeli sąd poweźmie wątpliwość co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń przez świadka, może zarządzić przesłuchanie go z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, a świadek ten nie może się temu sprzeciwić.”;

82) art. 275 otrzymuje brzmienie:

„Art. 275. Świadek w ciągu tygodnia od daty doręczenia mu postanowienia skazującego go na grzywnę lub na pierwszym posiedzeniu, na które zostanie wezwany, może usprawiedliwić swe niestawiennictwo. W przypadku usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd zwolni świadka od grzywny i od przymusowego sprowadzenia.”;

83) po art. 278 dodaje się art. 278¹ i 278² w brzmieniu:

„Art. 278¹. Sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę.

Art. 278². Złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał (świadek-ekspert), nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego, niż sąd.”;

84) uchyla się art. 279;

85) w art. 281 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 i 3 w brzmieniu:

„§ 2. Na takich samych zasadach strona może żądać wyłączenia osoby wyznaczonej do sporządzenia opinii przez instytut naukowy lub naukowo-badawczy.

§ 3. O wyłączeniu biegłego rozstrzyga sąd prowadzący sprawę po wysłuchaniu stron i biegłego. Od wysłuchania stron lub biegłego można odstąpić, gdyby miało doprowadzić do nadmiernej zwłoki.”;

86) w art. 282 po § 1 dodaje się § 1¹ i § 1² w brzmieniu:

„§ 1¹. Biegły, któremu zlecono sporządzenie opinii na piśmie, może złożyć przyrzeczenie poprzez podpisanie tekstu przyrzeczenia, który załącza do opinii.

§ 1². Od biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych nie odbiera się przyrzeczenia. Biegły taki powołuje się na przyrzeczenie złożone przy ustanowieniu go w tym charakterze.”;

87) uchyla się art. 283;

88) art. 284 otrzymuje brzmienie:

„Art. 284. Sąd może zarządzić przedstawienie biegłemu w niezbędnym zakresie akt sprawy lub przedmiotu oględzin oraz zarządzić, by był obecny lub brał udział w przeprowadzeniu dowodu.”;

89) art. 286 otrzymuje brzmienie:

„Art. 286. § 1. Sąd może zażądać ustnego lub pisemnego uzupełnienia lub wyjaśnienia opinii, a także udzielenia dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych albo przez ten sam lub inny instytut.

§ 2. Jeżeli opinia została sporządzona przez instytut, ustne uzupełnienie lub wyjaśnienie albo dodatkową opinię składa osoba wyznaczona do tego przez instytut. Sąd może jednak zarządzić stawienie się na rozprawie i złożenie uzupełnienia lub wyjaśnienia albo dodatkowej opinii także przez osoby, które sporządziły opinię w imieniu instytutu.”;

90) art. 288 otrzymuje brzmienie:

„Art. 288. § 1. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę oraz zwrotu wydatków.

§ 2. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków.

§ 3. Jeżeli w sprawie można oszacować przewidywany nakład pracy biegłego przy sporządzeniu opinii, przewodniczący, zlecając biegłemu sporządzenie opinii, może oznaczyć maksymalną łączną wysokość wynagrodzenia i zwrotu wydatków.

§ 4. W terminie tygodnia od otrzymania zlecenia biegły może zażądać wynagrodzenia i zwrotu wydatków w innej wysokości. Jeżeli choćby jedna ze stron zgodzi się na warunki biegłego i uiszczy odpowiednią zaliczkę, przewodniczący zleci biegłemu sporządzenie opinii za wynagrodzeniem żądanym przez biegłego, a jeżeli nie – za wynagrodzeniem ustalonym na ogólnych zasadach.

§ 5. Jeżeli w zleceniu sporządzenia opinii nie oznaczono wysokości należności biegłego w myśl § 3, w terminie tygodnia od otrzymania zlecenia biegły może zażądać ustalenia jego wynagrodzenia w określonej kwocie, a także wskazać maksymalną wysokość przewidywanych wydatków. Zdanie drugie § 4 stosuje się odpowiednio.

§ 6. Jeżeli udostępniane biegłemu akta sprawy są wyjątkowo obszerne, przewodniczący może wyznaczyć biegłemu do zgłoszenia żądań, o których mowa w § 4 i 5, dłuższy termin, nie dłuższy jednak od miesiąca.

§ 7. Przewodniczący, zlecając sporządzenie opinii, może zarządzić ustalenie wynagrodzenia biegłego, z wyłączeniem przepisów § 3–5.

§ 8. Jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna, o przyznaniu wynagrodzenia rozstrzyga się po jej uzupełnieniu lub wyjaśnieniu.”;

91) art. 290¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 290¹. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych sąd może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. Do opinii zespołu stosuje się odpowiednio przepisy o opinii instytutu naukowego lub naukowo-badawczego.”;

92) art. 322 otrzymuje brzmienie:

„Art. 322. Jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, wynagrodzenie, dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe, nader utrudnione lub oczywiście niecelowe, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.”;

93) art. 326 i 327 otrzymują brzmienie:

„Art. 326. § 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Postanowieniem ogłoszonym niezwłocznie po zamknięciu rozprawy sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku na oznaczony termin przypadający nie później, niż miesiąc po zamknięciu rozprawy. W przypadku przekroczenia tego terminu sąd otwiera rozprawę na nowo.

§ 2. Ogłoszenie wyroku następuje na posiedzeniu jawnym; może go dokonać sam przewodniczący lub sędzia sprawozdawca. Nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia.

§ 3. Ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji (ogłoszenie sentencji). Po ogłoszeniu sentencji przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych.

§ 4. Jeżeli na posiedzenie wyznaczone w celu ogłoszenia wyroku nikt się nie stawił, włączając publiczność, przewodniczący lub sędzia sprawozdawca może zarządzić odstąpienie od odczytania sentencji i od podania powodów rozstrzygnięcia. W takim przypadku wyrok uważa się za ogłoszony z chwilą zakończenia posiedzenia. Sentencję należy jednak odczytać, jeżeli wygłaszane będzie uzasadnienie wyroku.

Art. 327. § 1. Stronę działającą bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, obecną przy ogłoszeniu wyroku, przewodniczący pouczy o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz o sposobie i terminie późniejszego wniesienia środka odwoławczego.

§ 2. Sąd z urzędu doręcza wyrok stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, która na skutek pozbawienia wolności była nieobecna przy ogłoszeniu wyroku.

§ 3. Sąd z urzędu doręcza obu stronom wyrok wydany na posiedzeniu niejawnym.

§ 4. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wraz z wyrokiem, który podlega doręczeniu z urzędu, doręcza się pouczenie o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz o sposobie i terminie późniejszego wniesienia środka odwoławczego.

§ 5. Jeżeli zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych jest obowiązkowe, należy także pouczyć stronę o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie oraz o skutkach niezastosowania się do tych przepisów.”;

94) po art. 327 dodaje się art. 327¹ w brzmieniu:

„Art. 327¹. § 1. Uzasadnienie wyroku powinno zawierać:

- 1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej;
- 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

§ 2. Uzasadnienie wyroku sporządza się w sposób zwięzły.”;

95) art. 328 i 329 otrzymują brzmienie:

„Art. 328. § 1. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia sentencji.

§ 2. W przypadkach, gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin, o którym mowa w § 1, liczy się od dnia doręczenia wyroku.

§ 3. We wniosku należy wskazać, czy pisemne uzasadnienie ma dotyczyć całości wyroku, czy jego części, w szczególności poszczególnych objętych nim rozstrzygnięć.

§ 4. Sąd odrzuca wniosek niedopuszczalny, spóźniony, nie opłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.

Art. 329. § 1. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w zakresie wynikającym z wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.

§ 2. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.

§ 3. W przypadkach, gdy pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu, termin ten biegnie od dnia ogłoszenia wyroku.

§ 4. W przypadku niemożności sporządzenia uzasadnienia w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony.”;

96) w art. 330 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na uzasadnieniu przyczynę braku podpisu.”;

97) art. 331 otrzymuje brzmienie:

„Art. 331. § 1. Wyrok z pisemnym uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zgłosiła wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.

§ 2. Sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z urzędu nie zwalnia strony od obowiązku zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.

§ 3. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wraz z pisemnym uzasadnieniem doręcza się pouczenie o sposobie i terminie złożenia środka odwoławczego. Art. 327 § 5 stosuje się.

§ 4. Jeżeli sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe, prezes sądu zawiadamia o tym stronę. W takim przypadku termin do wniesienia środka odwoławczego biegnie od doręczenia tego zawiadomienia, o czym należy pouczyć stronę. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wraz z tym pouczeniem doręcza się pouczenia przewidziane w § 3.”;

98) po art. 331 dodaje się art. 331¹ w brzmieniu:

„Art. 331¹. § 1. Jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, uzasadnienie może być wygłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą tego urządzenia, o czym przewodniczący uprzedza przed wygłoszeniem uzasadnienia.

§ 2. W takim przypadku nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia.

§ 3. Zamiast pisemnego uzasadnienia wyroku sporządza się transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia.

§ 4. Do transkrypcji wygłoszonego uzasadnienia odpowiednio stosuje się przepisy o pisemnym uzasadnieniu wyroku.”;

99) w art. 332 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jednakże w przypadku cofnięcia pozwu przed uprawomocnieniem się wyroku albo przed przedstawieniem akt z apelacją sądowi drugiej instancji, z jednoczesnym zrzeczeniem się dochodzonego roszczenia, a za zgodą pozwanego również bez tego zrzeczenia, sąd pierwszej instancji postanowieniem uchyli swój wyrok i umorzy postępowanie, jeżeli uzna cofnięcie za dopuszczalne.”;

100) art. 339 i 340 otrzymują brzmienie:

„Art. 339. § 1. Sąd może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w przepisany terminie nie wniósł odpowiedzi na pozew.

§ 2. W tym przypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

Art. 340. § 1. Sąd wyda wyrok zaoczny, jeżeli mimo niewniesienia odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a pozwany nie stawiał się na tę rozprawę. Przepis art. 339 § 2 stosuje się.

§ 2. Wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności lub składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie.”;

101) art. 342 i 343 otrzymują brzmienie:

„Art. 342. Wyrok zaoczny sąd uzasadnia, gdy powództwo zostało oddalone w całości lub w części, a powód zażądał uzasadnienia w terminie tygodnia od doręczenia mu wyroku.

Art. 343. § 1. Wyrok zaoczny doręcza się z urzędu obu stronom. Stronie niereprezentowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręcza się go z pouczeniem o przysługujących jej środkach zaskarżenia, a pozwanemu – także z pouczeniem o

obowiązku przedstawienia w sprzecznie wszystkich twierdzeń i dowodów oraz o skutku niedopełnienia tego obowiązku w postaci możliwości pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów.

§ 2. Jeżeli wyrok, w myśl artykułu poprzedzającego, nie podlegał uzasadnieniu, termin do wniesienia przez powoda apelacji biegnie od jego doręczenia.”;

102) w art. 344 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany winien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór, oraz twierdzenia i dowody. Art. 205¹² § 1 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

§ 3. Sąd odrzuca sprzeciw niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.”;

103) art. 345 otrzymuje brzmienie:

„Art. 345. W przypadku wniesienia sprzeciwu przewodniczący zarządza doręczenie go powodowi i nadaje sprawie bieg, w razie potrzeby podejmując czynności przewidziane w przepisach o organizacji postępowania.”;

104) w art. 346 uchyla się § 2;

105) w art. 350 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na oryginale wyroku, a na żądanie stron także na udzielonych im wypisach. Dalsze odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu.”;

106) w art. 351 uchyla się § 2;

107) art. 352 otrzymuje brzmienie:

„Art. 352. Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.”;

108) po art. 352 dodaje się art. 352¹ w brzmieniu:

„Art. 352¹. § 1. Niedopuszczalny jest wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu.

§ 2. Za złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się drugi i dalszy wniosek złożony przez tę samą stronę co do tego samego wyroku, chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę.

§ 3. Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego złożeniem. O

pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.

§ 4. Przepisy § 1-3 stosuje się odpowiednio do wniosków o uzupełnienie i o wykładnię wyroku.”;

109) art. 355 otrzymuje brzmienie:

„Art. 355. Sąd umorzy postępowanie, jeżeli powód ze skutkiem prawnym cofnął pozew, strony zawarły ugodę lub została zatwierdzona ugoda zawarta przed mediatorem albo z innych przyczyn wydanie wyroku stało się zbędne lub niedopuszczalne.”;

110) w art. 357:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie należy pouczyć stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia, a jeżeli jest niezaskarżalne – że środek zaskarżenia nie przysługuje.”,

b) po § 2 dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.”,

c) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Uzasadnienie, o którym mowa w paragrafach poprzedzających, należy sporządzić w ciągu tygodnia od dnia, w którym zażądano jego doręczenia, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.”,

d) po § 4 dodaje się § 5 i 6 w brzmieniu:

„§ 5. Wydając postanowienie, nawet niepodlegające zaskarżeniu, sąd może bez wniosku strony sporządzić skrócone uzasadnienie, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania. Nie wyłącza to możliwości sporządzenia uzasadnienia na zasadach ogólnych.

§ 6. Przy wydaniu postanowienia podlegającego zaskarżeniu sąd może, według swej oceny opartej na rozważaniu wszystkich okoliczności sprawy, postanowić o

odstąpieniu od jego uzasadnienia, jeżeli w całości uwzględnią zawarty w piśmie procesowym wniosek strony i podziela argumenty strony przytoczone na jego poparcie. W postanowieniu należy powołać to pismo.”;

111) w art. 364 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prawomocność orzeczenia stwierdza na wniosek strony sąd pierwszej instancji, a dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie drugiej instancji – ten sąd.”;

112) w art. 367:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd orzeka w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.”,

b) po § 3 dodaje się § 3¹ w brzmieniu:

„§ 3¹. Sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu także gdy przyczyni się to do przyspieszenia postępowania.”,

c) uchyla się § 4;

113) po art. 367 dodaje się art. 367¹ w brzmieniu:

„Art. 367¹. § 1. W przypadku wniesienia apelacji od wyroku wydanego w trybie art. 191¹ można pominąć czynności, które ustawa nakazuje podjąć na skutek wniesienia apelacji, w szczególności nie wzywać powoda do usunięcia jej braków ani do uiszczenia opłaty. Sąd drugiej instancji może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym nie doręczając jej osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z nią.

§ 2. W przypadku wątpliwości apelację uważa się za wniesioną co do całości wyroku z wnioskiem o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

§ 3. W przypadku stwierdzenia, że żądanie pozwu nie jest oczywiście bezzasadne, sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W pozostałych przypadkach sąd drugiej instancji oddala apelację.

§ 4. Uzasadnienie wyroku oddalającego apelację sąd drugiej instancji może ograniczyć do odwołania się do ustaleń i wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku zawartych w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji.

§ 5. Wyrok z pisemnym uzasadnieniem, o ile je sporządzono, i wymaganymi przez ustawę pouczeniami z urzędu doręcza się tylko powodowi.

§ 6. Przepisu art. 394¹ § 1¹ nie stosuje się.

§ 7. W przypadku uchylenia wyroku wydanego w trybie art. 191¹, w toku ponownego rozpoznania:

- 1) ilekroć przepisy przewidują zwrot pozwu, zamiast niego następuje umorzenie postępowania;
- 2) wraz z odpisem pozwu doręcza się pozwanemu odpisy apelacji oraz wyroków sądów obu instancji z uzasadnieniami.”;

114) w art. 368:

- a) w § 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów lub dowodów;”,

- b) po § 1 dodaje się § 1¹–1³ w brzmieniu:

„§ 1¹. W zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy oznaczyć fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji.

§ 1². Powołując nowe fakty lub dowody należy uprawdopodobnić, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynika później.

§ 1³. Powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu.”;

115) w art. 369:

- a) uchyla się § 2,
- b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Termin, o którym mowa w § 1, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim przypadku sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji i żąda przedstawienia akt sprawy.”;

116) uchyla się art. 370;

117) art. 371 otrzymuje brzmienie:

„Art. 371. Sąd pierwszej instancji przedstawia niezwłocznie akta sprawy sądowi drugiej instancji.”;

118) uchyla się art. 372;

119) art. 373 otrzymuje brzmienie:

„Art. 373. § 1. Sąd drugiej instancji odrzuca apelację wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.

§ 2. Czynności w zakresie kontroli prawidłowości wniesionej apelacji może wykonywać referendarz sądowy.”;

120) po art. 373 dodaje się art. 373¹ w brzmieniu:

„Art. 373¹. Przewodniczący zarządza doręczenie odpisów apelacji pozostałym stronom, pouczając je o treści art. 374. Pozostałe strony mogą wnieść odpowiedź na apelację w terminie dwóch tygodni od doręczenia odpisu apelacji.”;

121) art. 374 i 375 otrzymują brzmienie:

„Art. 374. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność postępowania.

Art. 375. Poza wypadkami wymienionymi w art. 367¹, 373 i 374 przewodniczący wyznacza rozprawę.”;

122) w art. 386 § 5 i 6 otrzymują brzmienie:

„§ 5. W przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sąd rozpoznaje ją w tym samym składzie, chyba że nie jest to możliwe.

§ 6. Ocena prawna wyrażona w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiąże zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego lub po wydaniu wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy albo inny sąd drugiej instancji wyraził odmienną ocenę prawną.”;

123) w art. 387 § 2¹ otrzymuje brzmienie:

„§ 2¹. Uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Wskazanie podstawy faktycznej może ograniczać się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia. Wyjaśnienie podstawy prawnej może ograniczać się do oceny zasadności poszczególnych zarzutów apelacyjnych. Jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub

odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej.”;

124) w art. 388:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli na skutek wykonania orzeczenia stronie może być wyrządzona niepowetowana szkoda, sąd drugiej instancji na wniosek strony może wstrzymać wykonanie swego orzeczenia do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego. Jeżeli apelację oddalono, sąd drugiej instancji może wstrzymać wykonanie także orzeczenia sądu pierwszej instancji.”;

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. W przypadku określonym w § 1, sąd drugiej instancji na wniosek strony może także uzależnić wykonanie orzeczenia od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia.”;

125) w art. 394 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest:

- 1) zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy;
- 2) zwrot pozwu;
- 3) odmowa odrzucenia pozwu;
- 4) przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie;
- 5) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania.

§ 2. Termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu – od jego doręczenia.”;

126) w art. 394¹ uchyla się § 2;

127) po art. 394¹ dodaje się art. 394^{1a} i 394^{1b} w brzmieniu:

„Art. 394^{1a}. § 1. Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
- 2) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;
- 3) rygor natychmiastowej wykonalności;
- 4) wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;
- 5) stwierdzenie prawomocności orzeczenia;
- 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;
- 7) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;
- 8) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa;
- 9) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka;
- 10) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- 11) zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;
- 12) odrzucenie zażalenia;
- 13) odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego.

§ 2. W postępowaniu toczącym się wskutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 oraz art. 397 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.

Art. 394^{1b}. Jeżeli zaskarżone postanowienie należy do wymienionych w art. 394 § 1 i zarazem w art. 394^{1a} § 1, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.”;

128) art. 394² otrzymuje brzmienie:

„Art. 394². § 1. Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odrzucenie apelacji;
- 2) odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego;
- 3) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- 4) zwrot kosztów procesu;
- 5) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu;
- 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę;
- 7) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka;
- 8) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia

– z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

§ 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 oraz art. 397 stosuje się odpowiednio.”;

129) po art. 394² dodaje się art. 394³ w brzmieniu:

„Art. 394³. § 1. Niedopuszczalne jest zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu.

§ 2. Za wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się:

- 1) drugie i dalsze zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie;
- 2) zażalenie na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia

– chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę.

§ 3. Zażalenie, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności, w szczególności nie przedstawia się go do rozpoznania właściwemu sądowi. W ten sam sposób postępuje się także z dalszymi pismami strony związanymi z wniesieniem tego zażalenia.

§ 4. O pozostawieniu zażalenia i dalszych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy wniesieniu zażalenia.

§ 5. Przepis art. 380 stosuje się odpowiednio.”;

130) w art. 395 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W przypadku wniesienia zażalenia sąd pierwszej instancji niezwłocznie przedstawia je wraz z aktami sądowi właściwemu do jego rozpoznania. Strona przeciwna może wnieść odpowiedź na zażalenie w terminie tygodnia od doręczenia zażalenia, a w przypadkach gdy ustawa przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w art. 394^{1a} § 1 pkt 6 – od wniesienia zażalenia.”;

131) art. 396 i 397 otrzymują brzmienie:

„Art. 396. Sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia.

Art. 397. § 1. Sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów.

§ 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono zaskarżone postanowienie, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem.

§ 3. Do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym.”;

132) w art. 398² dodaje się § 4 i 5 w brzmieniu:

„§ 4. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach rozpoznanych w trybie art. 191¹. Skargę kasacyjną wniesioną w takich sprawach pozostawia się bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy wszelkich pism związanych z jej wniesieniem. O pozostawieniu skargi kasacyjnej i pozostałych pism bez dalszego biegu sąd zawiadamia powoda tylko raz – przy wniesieniu pierwszego pisma.

§ 5. Przepisu paragrafu poprzedzającego nie stosuje się do skargi kasacyjnej wniesionej przez uprawniony do tego podmiot inny, niż powód.”;

133) art. 398²² i 398²³ otrzymują brzmienie:

„Art. 398²². § 1. Na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie.

§ 2. Do postępowania ze skargą stosuje się odpowiednio przepisy o zażaleniu z uwzględnieniem przepisów poniższych.

§ 3. Skargę wnosi się do sądu, w którym referendarz sądowy wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od dnia jego doręczenia, a jeżeli zażądano uzasadnienia tego orzeczenia – od dnia jego doręczenia z uzasadnieniem.

§ 4. W przypadku wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc.

§ 5. Jeżeli skarga jest oczywiście uzasadniona, referendarz sądowy, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od dnia wniesienia skargi może postanowieniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby wydać ponowne orzeczenie. Od ponownego orzeczenia służy skarga na zasadach ogólnych, jednak w przypadku jego zaskarżenia przepisu paragrafu niniejszego nie stosuje się.

§ 6. Po utracie mocy orzeczenia referendarza sądowego sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji. Jeżeli zaskarżenie postanowienia albo zarządzenia do sądu wyższego rzędu nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie.

§ 7. Jeżeli referendarz sądowy uzna, że skarga podlega odrzuceniu przedstawia sprawę sądowi. W przypadku uznania, że brak podstaw do odrzucenia skargi, sąd może od razu rozpoznać sprawę, o ile stan sprawy na to pozwala,

§ 8. Przepisy paragrafów poprzedzających stosuje się odpowiednio do postępowania ze skargą na zarządzenie referendarza sądowego.

Art. 398²³. § 1. Wniesienie skargi na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego nie powoduje utraty mocy tego postanowienia, ale wstrzymuje jego wykonalność.

§ 2. Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane w trybie art. 395 § 2, ponowne wydanie postanowienia w tym trybie przez referendarza sądowego nie jest dopuszczalne.

§ 3. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.”;

134) w art. 410 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie.”;

135) art. 414 otrzymuje brzmienie:

„Art. 414. Wniesienie skargi o wznowienie nie tamuje wykonania zaskarżonego wyroku. W przypadku uprawdopodobnienia, że skarżącemu grozi niepowetowana szkoda, sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie wyroku, chyba że strona przeciwna złoży odpowiednie zabezpieczenie.”;

136) w art. 424⁶:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd odrzuca skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1, spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.”,

b) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Jeżeli nie sporządzono pisemnego uzasadnienia wyroku ani transkrypcji wygłoszonego uzasadnienia, od którego wniesiono skargę, sporządza się je w terminie dwóch tygodni od dnia wniesienia skargi, a jeżeli była dotknięta brakami – od dnia usunięcia tych braków. Uzasadnienie można ograniczyć do zakresu, którego dotyczy skarga.”;

137) w art. 450 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W przypadku śmierci pozwanego małżonka, a jeżeli pozwanymi byli oboje małżonkowie – w przypadku śmierci jednego z nich, sąd orzekający ustanowi kuratora, który wstępuje w miejsce zmarłego małżonka, po czym podejmie zawieszone postępowanie.”;

138) w art. 461:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Powództwo w sprawach z zakresu prawa pracy można wytoczyć bądź przed sąd ogólnie właściwy dla pozwanego, bądź przed sąd, w którego obszarze właściwości praca jest, była lub miała być wykonywana.

§ 2. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma miejsce zamieszkania albo siedzibę strona odwołująca się od decyzji wydanej przez organ rentowy lub od orzeczenia wydanego przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, jak również występująca z żądaniem w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w art. 476 § 3. Jeżeli na tej podstawie nie można ustalić właściwego sądu, właściwy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma siedzibę organ rentowy, a w sprawie, w której występuje wymieniony w art. 476 § 3 organ inny, niż rentowy – ten organ.

b) uchyla się § 2¹ i § 2²;

c) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.”;

139) w art. 464 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym przypadku sąd przekaze mu sprawę. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę.”;

140) w art. 467:

a) uchyla się § 1–3,

b) po § 3 dodaje się § 3¹ i 3² w brzmieniu:

„§ 3¹. Stronę wnoszącą pismo wszczynające postępowanie wzywa się do usunięcia jego braków tylko wówczas, gdy braki te uniemożliwiają nawet przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego, chociażby z udziałem tylko jednej strony.

§ 3². Posiedzenie przygotowawcze służy także usunięciu braków pisma wszczynającego postępowanie w zakresie niezbędnym do nadania sprawie prawidłowego biegu oraz, w razie potrzeby, ustaleniu przez sąd dowodów do przeprowadzenia z urzędu, a także wyjaśnieniu innych okoliczności istotnych dla prawidłowego i szybkiego rozpoznania sprawy.”,

c) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Jeżeli w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych okaże się, że występują istotne braki w materiale, a jego uzupełnienie w postępowaniu sądowym byłoby połączone ze znacznymi trudnościami, przewodniczący może zwrócić organowi rentowemu akta sprawy w celu uzupełnienia materiału sprawy. To samo dotyczy przypadku, w którym decyzja organu rentowego nie zawiera:

1) podstawy prawnej i faktycznej;

2) wskazania sposobu wyliczenia świadczenia;

3) stosownego pouczenia o skutkach prawnych decyzji i trybie jej zaskarżenia.”;

141) uchyla się art. 468;

142) art. 470 i 471 otrzymują brzmienie:

„Art. 470. Pozwany ma obowiązek zapewnić, by osoba reprezentująca go przy czynnościach sądu była obeznana ze stanem faktycznym sprawy i umocowana do zawarcia ugody.

Art. 471. Sąd i przewodniczący podejmują czynności tak, by termin posiedzenia, na którym sprawa ma zostać rozpoznana, przypadł nie później, niż miesiąc od zakończenia posiedzenia przygotowawczego, a jeżeli go nie prowadzono – nie później, niż sześć miesięcy od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew. Jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami termin ten biegnie od dnia usunięcia jej braków, a jeżeli jej nie wniesiono – od dnia upływu terminu do jej wniesienia.”;

143) art. 475¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 475¹. Przepisów art. 466, 467, 470 i 471 nie stosuje się do skargi kasacyjnej i do postępowania przed Sądem Najwyższym, wywołanego jej wniesieniem.”;

144) w art. 476 po § 5 dodaje się § 6 w brzmieniu:

„§ 6. Decyzją wydaną z rażącym naruszeniem prawa jest w szczególności decyzja niezawierająca oznaczenia stron, nie wskazująca sposobu obliczenia objętego nią świadczenia, wydana przez osobę do tego nie uprawnioną, wydana bez podstawy prawnej lub przedwczesna.”;

145) art. 477⁷ otrzymuje brzmienie:

„Art. 477⁷. Przepisów art. 464, art. 467 § 31 i art. 470–473 nie stosuje się w sprawach, w których pracownik jest stroną pozwaną.”;

146) w art. 477⁹ uchyla się § 3²;

147) w art. 477¹¹ uchyla się § 3;

148) w art. 477¹³ uchyla się § 2;

149) w art. 477¹⁴ po § 2 dodaje się § 2¹ i 2² w brzmieniu:

„§ 2¹. Jeżeli decyzja nakładająca na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalająca wymiar tego zobowiązania lub obniżająca świadczenie została wydana z rażącym naruszeniem prawa, sąd uchyla tę decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.

§ 2². Nie uchyla się z powodu wad określonych w art. 467 § 4 decyzji w przedmiocie emerytury lub renty, ustalenia stopnia niepełnosprawności ani ustalenia wysokości kapitału początkowego.”;

150) art. 479³⁰ otrzymuje brzmienie:

„Art. 479³⁰. W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.”;

151) art. 479⁵² otrzymuje brzmienie:

„Art. 479⁵². W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.”;

152) art. 479⁶³ otrzymuje brzmienie:

„Art. 479⁶³. W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać do czasu rozstrzygnięcia sprawy wykonanie decyzji, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków.”;

153) art. 479⁷⁴ otrzymuje brzmienie:

„Art. 479⁷⁴. W przypadku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.”;

154) po art. 479⁷⁸ dodaje się dział IVF w brzmieniu:

„DZIAŁ IVF

Postępowanie w sprawach gospodarczych

Art. 479⁷⁹. § 1. Przepisy niniejszego działu stosuje się w sprawach gospodarczych podlegających rozpoznaniu w procesie.

§ 2. W sprawach gospodarczych rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym nie są sprzeczne z przepisami tego działu. Nie dotyczy to spraw gospodarczych rozpoznawanych w europejskim postępowaniu nakazowym, w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń oraz w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Art. 479⁸⁰. W swym pierwszym piśmie procesowym strona podaje także swój adres poczty elektronicznej albo oświadcza, że nie posiada takiego adresu. W przypadku niedopełnienia tego obowiązku stosuje się art. 130.

Art. 479⁸¹. § 1. Sąd poucza strony o treści art. 479⁸², art. 479⁸³ i art. 479⁸⁷.

§ 2. Pouczenia, o którym mowa w § 1, udziela się stronie niezwłocznie po złożeniu pierwszego pisma procesowego, a jeżeli było ono dotknięte brakami – po ich usunięciu. Doręczenie następuje na piśmie oraz na wskazany przez stronę adres poczty elektronicznej.

§ 3. Stronę, o której mowa w art. 479⁸³, niereprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, poucza się w myśl § 1 także przy pierwszej czynności sądu, na którą strona się stawiała.

§ 4. Stronę, której sąd mimo obowiązku nie udzielił pouczenia, o którym mowa w § 1, uważa się za pozbawioną możliwości obrony swych praw, chyba że zostanie wykazane, że nieudzielenie tego pouczenia nie miało wpływu na zachowanie tej strony w toku postępowania.

Art. 479⁸². § 1. Strona jest obowiązana w swym pierwszym piśmie procesowym powołać wszystkie twierdzenia i dowody pod rygorem utraty prawa ich powoływania w dalszym postępowaniu oraz oświadczyć, że powołała wszystkie twierdzenia i dowody.

§ 2. Jeżeli pierwsze pismo procesowe strony nie zawiera oświadczenia, o którym mowa w § 1, wzywa się stronę do powołania, w piśmie procesowym złożonym w terminie tygodnia od wezwania, wszystkich twierdzeń i dowodów pod rygorem utraty prawa ich powoływania w dalszym postępowaniu.

§ 3. W terminie tygodnia od wezwania strona może wnieść pismo procesowe, w którym jest obowiązana powołać wszystkie twierdzenia i dowody pod rygorem utraty prawa ich powoływania w dalszym postępowaniu. Pismo to doręcza się stronie przeciwnej wraz z odpisem pierwszego pisma procesowego.

§ 4. Spóźnione twierdzenia i dowody podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, że ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikła potrzeba ich powołania.

Art. 479⁸³. § 1. Na wniosek strony, która nie jest przedsiębiorcą lub płaci zryczałtowany podatek dochodowy od osób fizycznych w formie karty podatkowej, sąd gospodarczy rozpozna sprawę z pominięciem przepisów niniejszego działu.

§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, strona może złożyć najpóźniej przy pierwszej swej czynności po doręczeniu jej pouczenia, o którym mowa w art. 479⁸¹.

§ 3. Jeżeli wraz z wnioskiem nie okazano decyzji ustalającej wysokość podatku dochodowego w formie karty podatkowej, która stała się ostateczna nie wcześniej, niż rok i sześć miesięcy przed dniem złożenia wniosku, strona przeciwna, w terminie tygodnia od powzięcia wiadomości o tym wniosku, może przedstawić dowód, że strona składająca wniosek nie jest uprawniona do jego złożenia.

§ 4. Po wydaniu postanowienia uprawnienie strony, o którym mowa w § 1, nie podlega dalszemu badaniu.

Art. 479⁸⁴. § 1. Przekazanie sprawy przez sąd gospodarczy innemu sądowi, a także odwrotnie w następstwie stwierdzenia, że sprawa jest sprawą gospodarczą albo nią nie jest, może nastąpić w terminie miesiąca od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew, jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami – od dnia usunięcia jej braków, a jeżeli jej nie wniesiono – od dnia upływu terminu do jej wniesienia.

§ 2. Ograniczenia powyższego nie stosuje się, gdyby nieprzekazanie sprawy prowadziło do nieważności postępowania.

§ 3. Sprawę, która nie jest sprawą gospodarczą, a której nie przekazano ze względu na upływ terminu z § 1, sąd gospodarczy rozpoznaje z pominięciem przepisów niniejszego rozdziału.

Art. 479⁸⁵. § 1. W toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych. Jednakże w przypadku zmiany okoliczności powód może żądać, zamiast pierwotnego przedmiotu sporu, jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć powództwo o świadczenia za kolejne okresy.

§ 2. Przepisów art. 177 § 1 pkt 5, art. 194–196, art. 198 ani art. 205 nie stosuje się.

§ 3. Powództwo wzajemne jest niedopuszczalne.

§ 4. Niewłaściwości dającej się usunąć za pomocą umowy stron sąd nie bierze pod rozwagę z urzędu, a jedynie na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

§ 5. Przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by rozstrzygnięcie w sprawie zapadło nie później, niż sześć miesięcy od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew. Jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami termin ten biegnie od dnia usunięcia jej braków, a jeżeli jej nie wniesiono – od dnia upływu terminu do jej wniesienia.

§ 6. Termin określony w pierwszym i drugim zdaniu art. 182 § 1 wynosi sześć miesięcy, a w zdaniu trzecim – rok.

§ 7. Termin określony w art. 408 wynosi pięć lat. W sytuacji określonej w art. 401¹ termin ten wynosi dziesięć lat.

Art. 479⁸⁶. § 1. Strony mogą się umówić o wyłączenie pewnego rodzaju dowodów, w szczególności z zeznań świadków lub z opinii biegłych, w sprawie z określonego stosunku prawnego powstałego na podstawie umowy (umowa dowodowa).

§ 2. Umowę dowodową można zawrzeć na piśmie pod rygorem nieważności albo ustnie przed sądem. W przypadku wątpliwości uważa się, że umowa późniejsza utrzymuje w mocy te postanowienia umowy wcześniejszej, które da się z nią pogodzić.

§ 3. Umowa dowodowa zawarta pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu jest w całości nieważna.

§ 4. Zarzut nieważności lub bezskuteczności umowy dowodowej można podnieść najpóźniej na posiedzeniu, na którym powołano się na umowę, a jeśli uczyniono to w piśmie procesowym – najpóźniej w następnym piśmie procesowym albo na najbliższym posiedzeniu.

§ 5. Objęcie umową dowodu przeprowadzonego przed sądem przed jej zawarciem nie pozbawia go mocy dowodowej.

§ 6. Sąd nie dopuści z urzędu dowodu wyłączanego umową, chyba że zobowiązuje go do tego przepis szczególny.

§ 7. Fakty, które miałyby zostać wykazane dowodami wyłączonymi przez umowę, sąd może ustalić na podstawie twierdzeń stron, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności sprawy. Jeżeli ustalenia wymaga rozmiar należnego świadczenia, przepis art. 322 stosuje się odpowiednio.

Art. 479⁸⁷. § 1. Dowód z zeznań świadka sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

§ 2. Czynność strony, w szczególności oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, może być wykazana tylko dokumentem, chyba że strona wykaże, że nie może przedstawić dokumentu z przyczyn od niej niezależnych.

Art. 479⁸⁸. § 1. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może obciążyć kosztami procesu w całości lub w części stronę, która przed wytoczeniem powództwa zaniechała

próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchyliła się od udziału w niej lub uczestniczyła w niej w złej wierze i przez to przyczyniła się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy.

§ 2. Do wyroku sądu pierwszej instancji zasądzającego świadczenie w pieniądzu lub w rzeczach zamiennych stosuje się odpowiednio art. 492 § 1–2.”;

155) rozdział 1 działu V tytułu VII księgi pierwszej części pierwszej otrzymuje brzmienie:

„Rozdział 1

Przepisy wspólne

„Art. 479⁸⁹. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a w innych przypadkach – jeżeli przepis szczególny tak stanowi.

§ 2. Po utracie mocy lub uchyleniu nakazu zapłaty albo w braku podstaw do jego wydania sąd rozpoznaje sprawę według przepisów ogólnych lub w postępowaniu odrębnym właściwym dla danej sprawy, chyba że przepisy szczególne przewidują inny skutek, w szczególności umorzenie postępowania.

Art. 479⁹⁰. § 1. W nakazie zapłaty sąd nakazuje pozwanemu, by w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia.

§ 2. Jeżeli pozwany mieszka lub ma siedzibę za granicą, a nie ma przedstawiciela w kraju, termin powyższy wynosi miesiąc.

§ 3. Nakaz zapłaty doręcza się stronom; pozwanemu z odpisem pozwu, z odpisami załączników do pozwu oraz z pouczeniem o trybie zaskarżenia nakazu i o skutkach jego niezaskarżenia.

§ 4. Nakaz zapłaty, od którego nie wniesiono środka zaskarżenia, ma skutki prawomocnego wyroku.

§ 5. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyli nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.

Art. 479⁹¹. § 1. Środek zaskarżenia od nakazu zapłaty wnosi się do sądu, w którym wydano nakaz zapłaty.

§ 2. W piśmie zawierającym środek zaskarżenia od nakazu zapłaty pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części oraz przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

§ 3. Sąd odrzuca środek zaskarżenia niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.

Art. 479⁹². § 1. Nakaz zapłaty sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym.

§ 2. Czynności w sprawie, włączając wydanie nakazu zapłaty i postanowienia, a wyłączając przygotowanie i prowadzenie rozprawy oraz wydanie wyroku, może wykonywać referendarz sądowy.”;

156) art. 484¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 484¹. Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydaje się na wniosek powoda zgłoszony w pozwie.”;

157) w art. 485:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Nakaz zapłaty wydaje się, jeżeli fakty uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu:

- 1) dokumentem urzędowym;
- 2) zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem;
- 3) wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu.”,

b) uchyla się § 3,

c) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Jeżeli nie dołączono oryginału weksla, czeku, warrantu lub rewersu, przewodniczący wzywa powoda do ich złożenia do akt pod rygorem zwrotu pozwu na podstawie art. 130.”;

158) art. 486 otrzymuje brzmienie:

„Art. 486. W sprawach, o których mowa w art. 485 § 2a, przewodniczący i sąd podejmują czynności tak, by pierwsze posiedzenie wyznaczone w celu wydania nakazu zapłaty, rozpoznania sprawy lub nadania jej innego biegu odbyło się nie później niż dwa miesiące od dnia wniesienia pozwu, a jeżeli pozew był dotknięty brakami – od dnia ich usunięcia.”;

159) uchyla się art. 491;

160) uchyla się art. 492¹;

161) art. 493 otrzymuje brzmienie:

„Art. 493. § 1. Od nakazu zapłaty pozwany może wnieść zarzuty.

§ 2. W piśmie zawierającym zarzuty pozwany powinien także wymienić fakty, z których wywodzi swe żądania i dowody na potwierdzenie każdego z nich.

§ 3. W postępowaniu po wniesieniu zarzutów:

- 1) nie stosuje się przepisów art. 194–196 ani art. 198;
- 2) powództwo wzajemne jest niedopuszczalne;
- 3) nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych; jednakże w przypadku zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy.

§ 4. Jeżeli zachodzą podstawy do odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania, sąd z urzędu postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie rozstrzygnięcie. W innym przypadku sąd wydaje wyrok, którym w całości lub w części utrzymuje nakaz zapłaty w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu.”;

162) uchyla się art. 494–496;

163) art. 497 otrzymuje brzmienie:

„Art. 497. § 1. W przypadku cofnięcia zarzutów sąd stwierdza postanowieniem, że nakaz zapłaty pozostaje w mocy. Przepisy o kosztach w przypadku cofnięcia pozwu oraz art. 203 § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 2. W przypadku, o którym mowa w art. 203 § 4 sąd może uznać cofnięcie zarzutów za niedopuszczalne.”;

164) uchyla się art. 497¹–498;

165) art. 499 otrzymuje brzmienie:

„Art. 499. Sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawach określonych w art. 479⁸⁹ § 1, chyba że według treści pozwu:

- 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne;
- 2) twierdzenia co do faktów budzą wątpliwość;
- 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.”;

166) uchyla się art. 502–504;

167) w art. 505:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym pozwany może wnieść sprzeciw.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Na wniosek strony sąd wyda postanowienie stwierdzające utratę mocy nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w całości lub w części.”;

168) art. 505¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 505¹. § 1. W postępowaniu uproszczonym rozpoznaje się sprawy o świadczenie, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dwudziestu tysięcy złotych.

§ 2. Spośród spraw wymienionych w paragrafie poprzedzającym nie rozpoznaje się w postępowaniu uproszczonym spraw:

- 1) należących do właściwości sądów okręgowych;
- 2) małżeńskich i ze stosunków między rodzicami a dziećmi;
- 3) z zakresu prawa pracy rozpoznawanych z udziałem ławników;
- 4) z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem spraw wymienionych w art. 477⁸ § 2 pkt 1–4 i spraw o rentę.

§ 3. Sąd może rozpoznać sprawę z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, jeżeli może to przyczynić się do sprawniejszego rozwiązania sporu.”;

169) uchyla się art. 505²;

170) w art. 505³ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Połączenie kilku roszczeń w jednym pozwie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z tego samego stosunku prawnego lub z kilku stosunków prawnych tego samego rodzaju. W przypadku niedopuszczalnego połączenia w jednym pozwie kilku roszczeń przewodniczący zarządza zwrot pozwu, stosując art. 130¹.”;

171) w art. 505⁶ uchyla się § 2;

172) art. 505⁷ otrzymuje brzmienie:

„Art. 505⁷. § 1. Ilekroć ustalenie zasadności lub wysokości świadczenia powinno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości specjalnych, od uznania sądu zależy powzięcie samodzielnej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy albo zasięgnięcie opinii biegłego.

§ 2. Opinii biegłego nie zasięga się, jeżeli jej przewidywany koszt miałby przekroczyć wartość przedmiotu sporu, chyba że uzasadniają to wyjątkowe okoliczności.”;

173) w art. 505⁸:

- a) uchyla się § 1 i 2,
- b) dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza tysiąca złotych, uzasadnienie wyroku ogranicza się do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Od uznania sądu opartego na ocenie wszystkich okoliczności sprawy zależy rozszerzenie tego uzasadnienia o pozostałą treść wymaganą przez art. 328 § 2.”;

174) w art. 505¹⁰ uchyla się § 2;

175) w art. 505¹² po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. W sprawach określonych w art. 505⁸ § 4 zaskarżony wyrok może zostać uchylony tylko w przypadkach określonych w art. 386 § 2 i 3.”;

176) w art. 505¹⁴ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W postępowaniu uproszczonym w sprawach z zakresu prawa pracy przepisów art. 466, art. 477 i art. 477¹ nie stosuje się.”;

177) w art. 505²⁵ uchyla się § 1;

178) w art. 505³² uchyla się § 4;

179) art. 505³³ otrzymuje brzmienie:

„Art. 505³³. W przypadku uchylenia nakazu zapłaty albo braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd umarza postępowanie.”;

180) uchyla się art. 505³⁴;

181) art. 505³⁶ i 505³⁷ otrzymują brzmienie:

„Art. 505³⁶. W przypadku wniesienia sprzeciwu sąd umarza postępowanie w zakresie, w którym nakaz zapłaty utracił moc.

Art. 505³⁷. § 1. W przypadku umorzenia postępowania każda ze stron ponosi koszty procesu związane ze swym udziałem w sprawie.

§ 2. Jeżeli w terminie miesiąca od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu elektronicznego postępowania upominawczego powód wytoczy przeciwko pozwanemu powództwo o to samo roszczenie, skutki prawne, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa, następują z dniem wytoczenia powództwa w

elektronicznym postępowaniu upominawczym. Na żądanie stron sąd rozpoznając sprawę uwzględni koszty poniesione przez strony w elektronicznym postępowaniu upominawczym.”;

182) w art. 509¹ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Czynności w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy może wykonywać referendarz sądowy, z wyjątkiem przygotowania i prowadzenia rozprawy, wystąpienia z pytaniem do Trybunału Konstytucyjnego, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji oraz odmowy rejestracji lub zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma.”;

183) po art. 511¹ dodaje się art. 511² w brzmieniu:

„Art. 511². § 1. Złożenie odpowiedzi na wniosek jest obowiązkowe tylko gdy przewodniczący tak zarządzi.

§ 2. Posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć niezależnie od złożenia odpowiedzi na wniosek.”;

184) uchyla się art. 517;

185) w art. 518¹ dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga także w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłaby apelacja.”;

186) uchyla się art. 519;

187) w art. 730¹ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia, a jeżeli żądanie zabezpieczenia zgłoszono przed wszczęciem postępowania – także istnienie przeszkody do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie w sprawie.”;

188) w art. 735 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej lub sąd uzna za celowe przeprowadzenie rozprawy.”;

189) w art. 740:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie o odmowie udzielenia zabezpieczenia, jak również postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, które podlega

wykonaniu przez organ egzekucyjny oraz dalsze postanowienia dotyczące tego zabezpieczenia, sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia.”,

b) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także do postanowień w przedmiocie zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje sąd prowadzący księgę wieczystą równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.”;

190) w art. 741 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 i 3 w brzmieniu:

„§ 2. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów.

§ 3. Sąd może uchylić zaskarżone postanowienie tylko w przypadku nieważności postępowania.”;

191) w art. 742 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przed wydaniem postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia sąd wysłucha uprawnionego.”;

192) uchyla się art. 748;

193) uchyla się art. 760 § 2;

194) art. 767^{3a} otrzymuje brzmienie:

„Art. 767^{3a}. § 1. Wniesienie skargi na postanowienie referendarza sądowego nie powoduje utraty mocy zaskarżonego postanowienia.

§ 2. Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane w trybie art. 395 § 2, ponowne wydanie postanowienia w tym trybie przez referendarza sądowego nie jest dopuszczalne.

§ 3. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.”;

195) w art. 767⁴ po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów.”;

196) w art. 794² § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postanowienia wydane na posiedzeniach niejawnych w postępowaniach przewidzianych w niniejszym dziale sąd doręcza tylko wierzycielowi. Postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, o której mowa w art. 783 § 4, doręcza się w sposób przewidziany w art. 131¹.”;

197) w art. 820³ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Komornik podejmie na wniosek wierzyciela postępowanie zawieszone na podstawie § 1, jeżeli sąd lub referendarz sądowy, przed którym sprawa się toczyła albo się toczy, stwierdzi, że doręczenie wyroku zaocznego lub nakazu zapłaty było prawidłowe, albo – w przypadku ponownego doręczenia – że upłynął termin do wniesienia środka zaskarżenia, chyba że zachodzi inna podstawa zawieszenia postępowania albo postępowanie podlega umorzeniu. W tym celu sąd albo referendarz sądowy postanowi wydać na wniosek wierzyciela odpowiednie zaświadczenie.”;

198) w art. 1064³ uchyla się § 1.

Art. 2. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2017 r. poz. 1007) po art. 110¹ dodaje się art. 110² w brzmieniu:

„Art. 110². § 1. Jeżeli tytuł wykonawczy stwierdza wierzytelność już zabezpieczoną hipoteką przymusową wpisaną na podstawie zabezpieczenia roszczenia, wierzyciel może żądać wpisu hipoteki przymusowej na podstawie orzeczenia co do istoty sprawy na miejsce tej hipoteki, a nadto, na zasadach ogólnych, wpisu hipoteki przymusowej na sumę nie mieszczącą się w sumie hipoteki istniejącej.

§ 2. Jeżeli suma istniejącej hipoteki przymusowej wpisanej na podstawie zabezpieczenia roszczenia jest wyższa od sumy hipoteki przymusowej wpisywanej na jej miejsce na podstawie orzeczenia co do istoty sprawy, suma hipoteki istniejącej podlega obniżeniu do wysokości sumy hipoteki wpisywanej.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2017 r. poz. 1277, 1343, 1452 i 1910):

1) w art. 2 w ust. 4 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) doręczania pozwanemu odpisu pozwu lub innego pisma w trybie określonym w art. 139¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, z późn. zm.⁴⁾);”;

⁴⁾ jak w odnośniku 2.

- 2) w art. 39 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Komornikowi należy się zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji lub w toku czynności niebędących czynnościami egzekucyjnymi tylko w zakresie określonym ustawą.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2016 poz. 2062, z późn. zm.⁵⁾) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) po art. 10 dodaje się art. 10a i 10b w brzmieniu:

„Art. 10a. Sądy gospodarcze rozpoznają sprawy gospodarcze oraz inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należące do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych.

Art. 10b. 1. Sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej.

2. Ponadto sprawami gospodarczymi są sprawy:

- 1) określone w ustępie poprzedzającym, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej;
- 2) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i art. 479–490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1577);
- 3) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku;
- 4) z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych;
- 5) z umów leasingu;
- 6) przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy ustawy lub czynności prawnej;
- 7) między organami przedsiębiorstwa państwowego;
- 8) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór;
- 9) z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego;

⁵⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 2103 i 2261 oraz z 2017 r. poz. 38, 60, 803, 1139 i 1452.

- 10) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem;
 - 11) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem;
 - 12) określone jako takie przez odrębne przepisy.
3. Nie są sprawami gospodarczymi sprawy:
- 1) o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu;
 - 2) o wierzytelność nabytą od osoby nie będącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.”;
- 2) w art. 49 dodaje się § 3 w brzmieniu:
- „§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także gdy czynu określonego w § 1 dopuszczono się w piśmie złożonym w sądzie lub za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość, o ile istnieje pewność co do osoby sprawcy.”;
- 3) w art. 147 § 1 otrzymuje brzmienie:
- „§ 1. Do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej zatrudniani są w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi, zwani dalej „referendarzami”.”;
- 4) w art. 150 § 4 otrzymuje brzmienie:
- „§ 4. Przed podjęciem po raz pierwszy pracy na stanowisku referendarza referendarz sądowy wobec prezesa sądu okręgowego, a referendarz zatrudniony w sądzie apelacyjnym – wobec prezesa tego sądu składa ślubowanie według następującej roty:
- „Ślubuję uroczyście na powierzonym mi stanowisku referendarza służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, sumiennie i starannie wykonywać obowiązki urzędowe, przestrzegać prawa, kierować się zasadami godności i uczciwości oraz dochować tajemnicy prawnie chronionej.”; składający ślubowanie może dodać zwrot: „Tak mi dopomóż Bóg.”.”;

- 5) w art. 151 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Referendarze zatrudnieni w sądach mających siedziby w obszarze właściwości tego samego sądu okręgowego co najmniej raz w roku odbywają zebranie referendarzy okręgu. Zebranie zwołuje prezes sądu okręgowego.

§ 3. Zebranie referendarzy okręgu zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach istotnych dla wykonywania zadań przez referendarzy, wybiera na okres kadencji przedstawiciela i reprezentuje referendarzy okręgu wobec organów sądów. Przewodniczącym zebrania referendarzy okręgu jest referendarz najstarszy wiekiem.”;

- 6) w art. 151a § 2 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska referendarza, na wniosek kolegium właściwego sądu.”.

- 7) po art. 175g dodaje się art. 175h w brzmieniu:

„Art. 175h. § 1. Minister Sprawiedliwości tworzy system teleinformatyczny zapewniający stronom i uczestnikom postępowań oraz ich przedstawicielom ustawowym i pełnomocnikom, a także innym podmiotom uprawnionym lub upoważnionym z mocy odrębnych przepisów, dostęp do informacji o sprawie sądowej oraz dostęp do wytworzonych przez sąd dokumentów pochodzących z sądowych systemów teleinformatycznych prowadzonych w celu obsługi postępowania sądowego (Portal Informacyjny) oraz administruje tym systemem.

§ 2. Minister Sprawiedliwości może wyznaczyć sąd do prowadzenia zadania, o którym mowa w § 1.

§ 3. Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia określa sposób przekazywania danych między systemami sądowymi a systemem, o którym mowa w § 1, zakres danych obligatoryjnie przekazywanych z systemów sądowych, zasady tworzenia kont zapewniających dostęp do udostępnianych danych oraz sposób identyfikacji użytkowników systemu teleinformatycznego, uwzględniając konieczność udostępnienia użytkownikom systemu wyłącznie danych, do których mają dostęp zapoznając się z zawartością akt sądowych.

Art. 5. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623 oraz z 2017 r. poz. 85 i 1557) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 3 w ust. 2 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu;”;

- 2) w art. 4 uchyla się ust. 3;

- 3) w art. 5 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Wydatki związane z doręczaniem pism sądowych nie obciążają stron, z wyjątkiem kosztów doręczenia przez komornika oraz dodatkowych kosztów doręczenia za granicą, w tym kosztów tłumaczenia.”;

- 4) w art. 8 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Postanowienie w przedmiocie kosztów sądowych może wydać także referendarz sądowy.”;

- 5) art. 12 i 13 otrzymują brzmienie:

„Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 100 złotych i wyższa niż 10 000 złotych.

Art. 13. 1. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:

- 1) do 500 złotych – 100 złotych;
- 2) ponad 500 złotych do 1 000 złotych – 150 złotych;
- 3) ponad 1 000 złotych do 2 000 złotych – 200 złotych;
- 4) ponad 2 000 złotych do 4 000 złotych – 300 złotych;
- 5) ponad 4 000 złotych do 6 000 złotych – 400 złotych;
- 6) ponad 6 000 złotych do 8 000 złotych – 500 złotych;
- 7) ponad 8 000 złotych do 10 000 złotych – 600 złotych;
- 8) ponad 10 000 złotych do 12 500 złotych – 700 złotych;
- 9) ponad 12 500 złotych do 15 000 złotych – 800 złotych;
- 10) ponad 15 000 złotych do 18 000 złotych – 900 złotych;
- 11) ponad 18 000 złotych do 20 000 złotych – 1 000 złotych;

2. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stosunkową od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:

- 1) ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%;
- 2) ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.

3. W sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2017 r.

poz. 1876) od strony będącej konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne, przy wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia wynoszącej ponad 20 000 złotych pobiera się opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych.

4. W sprawach, w których powód będący konsumentem podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez stały polubowny sąd konsumencki, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1063), opłata stała lub stosunkowa od pozwu podlega obniżeniu o dwie trzecie, nie więcej jednak niż o 200 złotych.

5. Opłata stała lub stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi połowę opłaty ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2, jednak nie mniej niż 100 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.”;

6) w art. 14 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Opłata podstawowa wynosi 100 złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej.”;

7) po art. 14 dodaje się art. 14a w brzmieniu:

„Art. 14a. 1. W sprawie, w której powództwo zostało oddalone w trybie art. 191¹ Kodeksu postępowania cywilnego, powoda nie obciąża się kosztami sądowymi.

2. Jeżeli jednak apelacja została oddalona w trybie art. 367¹ Kodeksu postępowania cywilnego, sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatą podstawową od pozwu i od apelacji. Jeżeli powód wniósł o zwolnienie od kosztów sądowych, sąd drugiej instancji może mu je przyznać.”;

8) w art. 15 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 100 złotych do 2000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 300 złotych do 20 000 złotych.”;

9) w art. 16 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Opłata ostateczna wynosi nie mniej niż 100 złotych.”;

10) art. 19 i 20 otrzymują brzmienie:

„Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od:

- 1) sprzeciwu od wyroku zaocznego;
- 2) wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty;
- 3) pozwu spełniającego przesłanki do rozpoznania w postępowaniu nakazowym;

4) zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

2. Czwartą część opłaty pobiera się od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. W przypadku, o którym mowa w art. 505³⁷ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, uiszczoną opłatę od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym zalicza się na poczet opłaty od nowo wniesionego pozwu.

3. Piątą część opłaty pobiera się od:

- 1) interwencji ubocznej;
- 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej;
- 3) wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.

Art. 20. 1. Opłata, o której mowa w art. 19, nie może wynosić mniej niż 100 złotych.

2. Jeżeli opłata ma być pobrana przed ustaleniem opłaty ostatecznej, pobiera się odpowiednią część opłaty tymczasowej, nie mniej jednak niż 100 złotych.”;

11) art. 22 i 23 otrzymują brzmienie:

„Art. 22. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie:

- 1) oddalenia wniosku o wyłączenie sędziego lub ławnika;
- 2) skazania na grzywnę strony, świadka, biegłego, tłumacza lub innej osoby oraz odmowy zwolnienia od grzywny;
- 3) przymusowego sprowadzenia lub aresztowania świadka oraz odmowy zwolnienia od przymusowego sprowadzenia;
- 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez mediatora, biegłego, tłumacza, kuratora lub uprawnioną osobę trzecią;
- 5) należności świadka.

Art. 23. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od:

- 1) wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej;
- 2) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu;
- 3) wniosku o zabezpieczenie dowodu.”;

12) w art. 24:

- a) w ust. 1:

— uchyla się pkt 5;

— dodaje się pkt 6 w brzmieniu:

„6) zobowiązanie do udzielenia informacji, złożonego przez uprawnionego z patentu, dodatkowego prawa ochronnego, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji albo przez inną osobę, której ustawa na to zezwala, chyba że wniosek złożono w piśmie wszczynającym postępowanie.”;

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Opłatę stałą w kwocie 200 złotych pobiera się od wniosku o:

- 1) dokonanie przez sąd czynności w trakcie postępowania przed sądem polubownym niewymienionych w ust. 1;
- 2) zobowiązanie naruszającego autorskie prawa majątkowe lub innej osoby do udzielenia informacji lub udostępnienia dokumentacji, o których mowa w art. 80 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 880, z późn. zm.⁶⁾)
- 3) zabezpieczenie dowodów, o którym mowa w art. 286¹ ust. 1 pkt 1 ustawy z 30 czerwca 2000 roku – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 776).”;

13) po art. 25 dodaje się art. 25a i 25b w brzmieniu:

„Art. 25a. Opłatę od oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu pobiera się w wysokości różnicy między opłatą należną od powództwa w pierwotnej postaci a opłatą należną od powództwa rozszerzonego lub zmienionego, nie niższej jednak, niż 100 złotych.

Art. 25b. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia.

2. W przypadku wniesienia środka zaskarżenia opłatę uiszczoną od wniosku o uzasadnienie zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia. Ewentualna nadwyżka nie podlega zwrotowi.”;

14) w art. 26 w ust. 1 uchyla się pkt 1 i pkt 5;

15) po art. 26 dodaje się art. 26a w brzmieniu:

„Art. 26a. Opłatę stałą w kwocie 2000 złotych pobiera się od pozwu o:

- 1) rozwód;

⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 r. poz. 1089 i 60.

- 2) ochronę prawa do patentu, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego, prawa do znaku towarowego oraz pozostałych praw na dobrach niematerialnych o charakterze intelektualnym;
 - 3) roszczenia z tytułu naruszenia reguł uczciwej konkurencji.”;
- 16) uchyla się art. 28;
- 17) w art. 29 wprowadzenie otrzymuje brzmienie:
- „Art. 29. Opłatę stałą w kwocie 5000 złotych pobiera się od pozwu w sprawie o:”;
- 18) po art. 29 dodaje się art. 29a w brzmieniu:
- „Art. 29a. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych od jednej osoby, której wniosek dotyczy, pobiera się od wniosku o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub strony.
2. W przypadku konieczności zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego pobiera się dodatkowo opłatę w kwocie 200 złotych.”;
- 19) art. 32 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 32. 1. Opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie.
2. Opłatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.”;
- 20) art. 35 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 35. 1. Od powoda będącego pracownikiem nie pobiera się opłaty od pozwu w sprawach o:
- 1) wynagrodzenie za pracę, z wyłączeniem roszczeń o dodatki, odprawy, ekwiwalenty, deputaty, odszkodowania, zwrot wydatków i inne świadczenia należne obok właściwego wynagrodzenia;
 - 2) świadczenia z tytułu czasowej niezdolności do pracy, ciąży i karmienia dziecka piersią, urodzenia dziecka lub przyjęcia go na wychowanie;
 - 3) uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne;
 - 4) przywrócenie do pracy;

- 5) odszkodowanie z tytułu nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę;
- 6) wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy należne pracownikowi, który podjął pracę w wyniku przywrócenia do pracy;
- 7) odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej;
- 8) wydanie lub o sprostowanie świadectwa pracy.

2. W sprawach z zakresu prawa pracy o roszczenia inne niż pieniężne pobiera się opłatę podstawową.

3. W sprawach, w których powód podjął próbę rozwiązania sporu poprzez wszczęcie postępowania pojednawczego przed komisją pojednawczą, o której mowa w dziale dwunastym ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 1666, 2138 i 2255 oraz z 2017 r. poz. 60 i 962), przepis art. 13 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

4. W sprawach o ustalenie istnienia stosunku pracy wytoczonych z powództwa inspektora pracy pobiera się opłatę podstawową od pism pracownika i pracodawcy.”;

- 21) art. 36 otrzymuje brzmienie:

„Art. 36. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie 100 złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.”;

- 22) w art. 44 ust. 1 wprowadzenie otrzymuje brzmienie:

„1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o:”;

- 23) w art. 49 ust. 1 wprowadzenie otrzymuje brzmienie:

„Art. 49. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o:”;

- 24) art. 62–64 otrzymują brzmienie:

„Art. 62. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.”;

Art. 63. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o przyjęcie dokumentów, o których sąd czyni wzmiankę w rejestrze, oraz dokumentów zawierających dane niepodlegające według przepisów ustawy wpisowi do określonego działu Krajowego Rejestru Sądowego.

Art. 64. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.”;

25) art. 68 i 69 otrzymują brzmienie:

„Art. 68. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o:

- 1) udzielenie, zmianę, ograniczenie lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia;
- 2) wydanie, zmianę, uchylenie, stwierdzenie wygaśnięcia, zmianę wykonania, ograniczenie wykonania lub zakończenie wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym;
- 3) wystąpienie z wnioskiem o zażądanie informacji o rachunku bankowym, o którym mowa w rozporządzeniu powołanym w art. 1144³ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 69. 1. Czwartą część opłaty pobiera się od wniosku o udzielenie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego złożonego przed wniesieniem pisma wszczynającego postępowanie.

2. Uiszczoną opłatę zalicza się na poczet opłaty od pisma wszczynającego postępowanie, jeżeli zostało wniesione w terminie przewidzianym do tego w przepisach o zabezpieczeniu.”;

26) art. 70 otrzymuje brzmienie:

„Art. 70. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera sąd od wniosku o:

- 1) wezwanie dłużnika do wykonania egzekwowanej czynności w wyznaczonym terminie oraz umocowanie wierzyciela do wykonania tej czynności na koszt dłużnika, w przypadku bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu;
- 2) ukaranie grzywną dłużnika niewykonującego obowiązku zaniechania czynności lub nieprzeszkadzania czynnościom wierzyciela;
- 3) przeprowadzenie przez sąd egzekucji czynności o charakterze niemajątkowym, której inna osoba nie może za dłużnika wykonać;
- 4) ponowne wydanie tytułu wykonawczego w zamian utraconego;
- 5) nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku,
- 6) nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, innemu niż orzeczenie sądu, ugoda sądowa, nakaz zapłaty albo ugoda zawarta przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji;
- 7) nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika;

- 8) nadanie klauzuli wykonalności przeciwko lub na rzecz osoby innej niż wskazana w tytule egzekucyjnym, na którą przeszły uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu;
 - 9) nadanie klauzuli wykonalności przeciwko współnikowi ponoszącemu odpowiedzialność bez ograniczenia całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki;
 - 10) ustanowienie zarządcy nieruchomości lub innej rzeczy albo prawa, z których prowadzi się egzekucję według przepisów o egzekucji z nieruchomości;
 - 11) umorzenie książeczki oszczędnościowej w związku z zajęciem wkładu, na który ją wystawiono;
 - 12) wydanie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego;
 - 13) uchylenie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego;
 - 14) wydanie zaświadczenia o utracie lub ograniczeniu wykonalności tytułu egzekucyjnego opatrzonego zaświadczeniem europejskiego tytułu egzekucyjnego.”;
- 27) uchyla się art. 71;
- 28) w art. 77:
- a) ust. 1 i 1a otrzymują brzmienie:
 - „1. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt:
 - 1) poświadczonego odpisu, wypisu lub wyciągu;
 - 2) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności;
 - 3) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności;
 - 4) zaświadczenia– pobiera się w kwocie 20 złotych za każde rozpoczęte 10 stron wydanego dokumentu.
 - 1a. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia pobiera się w wysokości 20 złotych za każdy wydany informatyczny nośnik danych.”;
- b) uchyla się ust. 2;
- 29) po art. 77 dodaje się art. 77a w brzmieniu:
- „Art. 77a. Nie pobiera się opłaty od pierwszego wniosku o wydanie odpisu orzeczenia kończącego postępowanie z klauzulą wykonalności, złożonego przez stronę inicjującą postępowanie.”;

30) art. 78 otrzymuje brzmienie:

„Art. 78. Opłatę od wniosku o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy, pobiera się w kwocie 20 złotych za każde rozpoczęte 20 stron wydanej kopii.”;

31) w art. 79:

a) w ust. 1 w pkt 2 uchyla się lit. c i d;

b) w ust. 1 w pkt 3 lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) od pozwu o separację, jeżeli zawarte w wyroku orzekającym separację dodatkowe rozstrzygnięcia wymagane przez przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uwzględniają zgodne wnioski stron w tym zakresie – po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2.”;

c) po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Opłatę zwracaną na podstawie ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d obniża się o kwotę równą opłacie minimalnej.”;

32) w art. 80 uchyla się ust. 2;

33) po art. 80 dodaje się art. 80a w brzmieniu:

„Art. 80a. 1. Opłatę, o której mowa w art. 79 i 80, zwraca sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji – jeżeli opłatę tę pobrał. Jeżeli opłatę pobierał notariusz, opłatę zwraca sąd, który rozpoznawał wniosek w pierwszej instancji.

2. Nie zwraca się różnicy, jeżeli jest niższa, niż koszt jej zwrotu.”;

34) po art. 89 dodaje się art. 89a w brzmieniu:

„Art. 89a. Przepisy artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do tłumacza.”;

35) w art. 92:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Zwrot wydatków, utraconego zarobku lub dochodu, wynagrodzenia i kosztów podróży przyznaje się na wniosek świadka, biegłego lub tłumacza, a także strony lub osoby trzeciej uprawnionej do otrzymania należności, złożony na piśmie lub ustnie do protokołu.”;

b) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Osobę uprawnioną do otrzymania należności, o której mowa w ust. 1, poucza się o prawie i sposobie złożenia wniosku o jej przyznanie oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.”;

36) art. 93 otrzymuje brzmienie:

„Art. 93. 1. Należności, o których mowa w art. 92, jak również należności mediatora za prowadzenie mediacji na skutek skierowania przez sąd, w tym jego wynagrodzenie, ustala i przyznaje sąd albo referendarz sądowy.

1a. Przewodniczący może zarządzeniem w całości uwzględnić wniosek świadka o przyznanie każdej z należności, o których mowa w art. 85-88, jeżeli jego uwzględnienie nie pociągnie za sobą zobowiązania strony do uiszczenia dalszych kwot albo jeżeli strona zgodziła się na pokrycie należności świadka w żądanej przezeń wysokości. Zarządzenie to nie podlega zaskarżeniu.

2. Przyznaną należność należy wpłacić niezwłocznie. W przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym bez obciążania osoby, której ją przyznano, opłatą pocztową lub kosztami przelewu.”;

37) w art. 96 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) strona wnosząca odwołanie do sądu ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem art. 36;”;

38) w art. 103 dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. Spółka handlowa powinna wykazać także, że jej wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie swoich wkładów lub udzielenie spółce pożyczki.”.

Art. 6. W ustawie z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz. U. z 2010 r. poz. 44 oraz z 2017 r. poz. 933) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 7 otrzymuje brzmienie:

„Art. 7. 1. Pozwanego wzywa się do wniesienia odpowiedzi na pozew niezwłocznie po ustaleniu składu grupy.

2. Posiedzenie przygotowawcze można przeprowadzić także przed wezwaniem pozwanego do wniesienia odpowiedzi na pozew. W takim przypadku art. 205¹² § 2 Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się tylko w zakresie dopuszczalności postępowania grupowego i składu grupy.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do rygoru, o którym mowa w art. 205³ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego.”;
- 2) w art. 8 ust. 6 otrzymuje brzmienie:
- „6. Na postanowienie w przedmiocie kaucji przysługuje zażalenie do innego składu tego samego sądu.”;
- 3) w art. 10:
- a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:
- „1. Po wysłuchaniu stron sąd rozstrzyga o dopuszczalności postępowania grupowego; sąd odrzuca pozew, jeżeli sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym, a w przeciwnym przypadku wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym.”;
- b) uchyla się ust. 1a;
- 4) art. 15 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 15. Po upływie terminu wyznaczonego w ogłoszeniu, a jeżeli zaniechano ogłoszenia – po uprawomocnieniu się postanowienia o dopuszczalności postępowania grupowego przewodniczący wyznacza pozwanemu termin do podniesienia zarzutów co do członkostwa określonych osób w grupie lub w podgrupach. Termin ten wynosi co najmniej miesiąc.”;
- 5) w art. 17 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
- „1. Po upływie terminu, o którym mowa w art. 15, sąd wydaje postanowienie co do składu grupy.”;
- 6) w art. 18 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
- „1. Na wniosek więcej niż połowy członków grupy sąd może dokonać zmiany reprezentanta grupy. Wniosek powinien wskazywać proponowanego reprezentanta grupy oraz zawierać jego oświadczenie o wyrażeniu zgody na bycie reprezentantem.”;
- 7) w art. 2¹ po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:
- „2a. Wszyscy członkowie grupy lub podgrupy mogą także zostać wymienieni, wraz z ustaleniem kwot przypadających każdemu z nich, na liście stanowiącej załącznik do wyroku. W takim przypadku w wyroku należy powołać tę listę, a sama lista nie podlega odczytaniu.”;
- 8) art. 22 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 22. Tytułem egzekucyjnym do prowadzenia egzekucji świadczenia pieniężnego przypadającego członkowi grupy lub podgrupy jest wyciąg z wyroku,

względnie z wyroku z listą członków, wskazujący w szczególności wysokość należnego mu świadczenia”.

Art. 7. 1. W sprawach wszczętych i niezakończonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy zachowują moc czynności dokonane zgodnie z przepisami w dotychczasowym brzmieniu.

2. W sprawach wszczętych i niezakończonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy:

- 1) do wniosków o wyłączenie sędziego złożonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy art. 53¹ ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się w dotychczasowym brzmieniu;
- 2) w postępowaniach zapoczątkowanych wniesieniem, do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi na orzeczenie referendarza sądowego stosuje się przepisy zmienianych ustaw w dotychczasowym brzmieniu;
- 3) przepisy ustawy zmienianej w art. 5 oraz przepis art. 130³ § 2 ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się w dotychczasowym brzmieniu

do czasu zakończenia postępowania w drugiej instancji lub, odpowiednio, przed Sądem Najwyższym.

3. Sprawy:

- 1) w których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wydano nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym;
 - 2) rozpoznawane w postępowaniu nakazowym;
 - 3) rozpoznawane w elektronicznym postępowaniu upominawczym
- do czasu zakończenia postępowania w danej instancji podlegają rozpoznaniu według przepisów w dotychczasowym brzmieniu.

4. Przepisy art. 98² i 103 § 3 ustawy zmienianej w art. 1 stosuje się tylko w postępowaniach wszczętych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

5. Przepisy art. 50 § 3, art. 52 § 3 i art. 132 § 1 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1311 i 1513 oraz z 2016 r. poz. 178, 394, 615 i 1358) stosuje się także w sprawach wszczętych i niezakończonych do dnia wejścia w życie tej ustawy.

Art. 8. Traci moc ustawa z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. z 2016 r. poz. 723).

Art. 9. 1. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem:

- 1) art. 1 pkt 4-5, 17, 25, 37, 39-40, 44-48, 54, 73, 82, 104-107, 109, 111, 134-135, 136 lit. a, 137, 138 lit. c, 139, 146-148, 150-153, 167 lit. b, 178-181, 188 i 197-198, art. 5 oraz art. 6 pkt 7 i 8 – które wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia,
- 2) art. 1 pkt 34 i art. 4 pkt 7 – które wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego
oraz niektórych innych ustaw
z 27 listopada 2017 roku

I. Przygotowanie sprawy do rozpoznania.....	3
1. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia.....	3
2. Odpowiedź na pozew.....	5
3. Pisma przygotowawcze	8
4. Posiedzenie przygotowawcze	10
5. Plan rozprawy	15
6. Rozstrzygnięcie sprawy na jednym terminie rozprawy. Przebieg rozprawy według planu	18
7. Ograniczenia czasowe w przedstawianiu twierdzeń i dowodów.....	21
8. Wyrok zaoczny	24
9. Korzyści z projektowanej zmiany	25
II. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego	28
10. Cel i założenia projektowanej zmiany	28
11. Klauzula generalna	31
12. Pismo nie będące pozwem.....	32
13. Pozew oczywiście bezzasadny	33
14. Łańcuch zażaleń	38
15. Wnioski o wyłączenie sędziego.....	40
16. Wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku	41
17. Kara za ułóżenie sądowni na piśmie	42
18. Uwagi końcowe	43
III. Dowody.....	45
19. Zmiany o znaczeniu ogólnym	45
20. Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna	48
21. Czynności stron i sądu w postępowaniu dowodowym.....	48
22. Zeznania świadka	54
23. Opinia biegłego	56
IV. Uzasadnianie wyroków i postępowania odwoławcze.....	64
24. Ogłaszanie, doręczenie i uzasadnianie wyroków	64
25. Apelacja	73
26. Zażalenie.....	80
27. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	86
V. Postępowanie w sprawach gospodarczych	90
28. Stan obecny	90
29. Sądy, sprawy i postępowania gospodarcze.....	92
30. Zakres zastosowania postępowania gospodarczego	94
31. Możliwość rozpoznania sprawy w zwykłym procesie	96
32. Odrębności postępowania gospodarczego	97
33. Odrębności w postępowaniu dowodowym.....	101
VI. Inne postępowania odrębne	104
34. Postępowanie uproszczone	104
35. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych..	108
36. Elektroniczne postępowanie upominawcze.....	114

37.	Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze	116
VII.	Ogólne usprawnienia postępowania	125
38.	Zasady rejestracji czynności sądu	125
39.	Właściwość sądu	126
40.	Skład sądu na posiedzeniu	131
41.	Kompetencje referendarza sądowego	132
42.	Komunikacja sądu ze stronami	135
43.	Interwencja uboczna	138
44.	Koszty procesu	139
45.	Formularze sądowe	141
46.	Opłata od rozszerzenia powództwa.....	142
47.	Doręczenia	144
48.	Wydawanie postanowień	147
49.	Wysłuchanie stron.....	156
50.	Publiczna dostępność posiedzeń	157
51.	Sygnalizacja uchybień.....	158
52.	Postępowanie pojednawcze.....	158
53.	Wymagania co do treści pozwu i innych pism procesowych	159
54.	Zarzut potrącenia.....	162
55.	Ocena sędziowska	164
56.	Uzasadnianie postanowień wпадkowych.....	164
57.	Doręczanie postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności....	167
58.	Postępowanie grupowe	168
VIII.	Postępowanie zabezpieczające	171
59.	Założenia projektowanej zmiany	171
60.	Zabezpieczenie przed wszczęciem postępowania.....	171
61.	Tryb rozstrzygania o zabezpieczeniu	172
62.	Doręczanie postanowień dotyczących zabezpieczenia	173
63.	Rozpoznawanie zażalenia	174
64.	Następstwo hipotek	174
IX.	Koszty sądowe	176
65.	Cele projektowanej nowelizacji	176
66.	Urealnienie opłat sądowych	176
67.	Minimalna wysokość opłaty sądowej	177
68.	Stawki opłat sądowych.....	185
69.	Obniżki opłat.....	194
70.	Opłata od wniosku o uzasadnienie orzeczenia.....	195
71.	Uproszczenie podsystemu opłat kancelaryjnych	197
72.	Ograniczenie zwrotów opłat sądowych	199
73.	Opłaty w sprawach z zakresu prawa pracy	201
74.	Opłaty w sprawach gospodarczych.....	204
75.	Zwalnianie spółek handlowych od kosztów sądowych	207
76.	Przyznawanie należności	207
X.	Przepisy wprowadzające i przejściowe.....	209

Przepisy powołane w tekście bez oznaczenia aktu prawnego, z którego pochodzą, to przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

I. Przygotowanie sprawy do rozpoznania

1. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia

Całokształt przedstawionych sądowi przez strony twierdzeń i dowodów stanowi tzw. materiał procesowy; po weryfikacji i ocenie stanowi on podstawę rozstrzygnięcia sądu kończącego sprawę. Proces zbierania tego materiału stanowi jedną z faz postępowania; zasady i sposoby gromadzenia tego materiału wymagają ustawowego uregulowania.

Niezależnie od tego efektywne prowadzenie postępowania przed sądem wymaga jego zaplanowania. Czynności do tego prowadzące można określić mianem organizacji postępowania.

Zbieraniu materiału procesowego oraz organizacji postępowania winno służyć postępowanie przygotowawcze.

Potrzebę wyodrębnienia zespołu przepisów regulujących gromadzenie materiału procesowego dostrzegano już w okresie przygotowywania obecnego Kodeksu postępowania cywilnego¹; w mniejszym stopniu dotyczyło to organizacji postępowania. Ostatecznie jednak normy regulujące te zagadnienia pozostały rozrzucone wśród przepisów rozdziałów „Pozew” i „Rozprawa”. Tymczasem zarówno postulaty nauki prawa², jak i doświadczenia praktyki sądów cywilnych ostatnich lat jednoznacznie już wskazują, że kierunek ten był słuszny: dotychczasowe regulacje wymagają rozwinięcia, a dotychczasowa systematyka wymaga uzupełnienia. Stąd wyodrębnienie instytucji postępowania przygotowawczego w odrębny rozdział „Organizacja postępowania”, który poza organizacją postępowania *sensu stricto* określa także zasady i sposoby gromadzenia materiału procesowego.

W dotychczasowym stanie prawnym organizację postępowania narzuca sądowi i sędziemu art. 206 § 1. Przepis ten co do zasady wymaga od sędziego, by (1) zawsze kierował sprawę na rozprawę i (2) zaplanował rozprawę znając tylko stanowisko i żądania jednej strony – powoda. Z mocy dotychczasowego art. 207 § 1 uzyskanie stanowiska pozwanego przed rozprawą jest opcjonalne i zależy, co do zasady, od woli pozwanego. Zaletą tego dotychczasowego modelu organizacji rozprawy jest prostota: przygotowanie rozprawy ogranicza się do wyznaczenia terminu pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę, doręczenia odpisu pozwu i wezwania osób mających zostać przesłuchanymi na wniosek powoda.

Ze względu na swą prostotę model ten niewątpliwie sprawdzał się przy niewielkim lub umiarkowanym obciążeniu sądów. Jednakowoż w ciągu ostatniej dekady wpływ spraw cywilnych do sądów powszechnych wzrósł w takim stopniu, że uwydatniły się wady tego modelu, wynikające z faktycznego pominięcia fazy przygotowania rozprawy. Skutkiem przystąpienia do rozprawy „z marszu” z reguły bywa przewlekłość postępowania spowodowana koniecznością rozpoznawania sprawy na wielu terminach. Co gorsza, ogromny wpływ spraw powoduje, że po każdej przerwie w rozprawie sprawa musi odczekać całą kolejkę spraw wyznaczonych do rozpoznania wcześniej – wskutek czego terminy rozprawy muszą być – i są – odległe od siebie o wiele miesięcy.

¹ S.Hanausek *Przygotowanie procesu cywilnego*, „Nowe Prawo”, 1964, nr 2, s.153

² B.Karolczyk *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2013, *passim*

Zapobiec temu zjawisku winna nowa organizacja postępowania przed sądem, oparta na następujących zasadniczych założeniach:

- 1) postępowanie sądowe podlega planowaniu,
- 2) podstawą planu jest znajomość stanowisk wszystkich stron (*audiat et altera pars*),
- 3) rozprawa jest prowadzona tylko w razie rzeczywistej potrzeby (prawa do sądu nie utożsamia się już z prawem do rozprawy).

Postępowanie sądu ze sprawą nie może pozostać, jak w istocie dotychczas, pozostawione przypadkowi. I sąd, i strony winny wiedzieć zawczasu, które czynności spośród żądanych przez strony będą prowadzone oraz gdzie i kiedy to nastąpi.

Prawidłowa organizacja postępowania cywilnego, prowadząca do rozpoznania sprawy na jednym terminie posiedzenia, polega w praktyce na zaplanowaniu kolejności czynności procesowych sądu i stron, w szczególności kolejności przeprowadzenia dowodów. W tym celu sąd musi znać zakres postępowania dowodowego, ten zaś można ustalić dopiero po eliminacji dowodów zbędnych (w szczególności zgłaszanych w celu ustalenia faktów bezspornych). Z tego wynika, że do prawidłowego zaplanowania postępowania (rozprawy) sąd musi znać żądania, twierdzenia o faktach i wnioski dowodowe pochodzące od wszystkich stron. Podejmowanie postępowania w sprawie ze znajomością stanowiska tylko jednej ze stron jest więc oczywiście bezcelowe. Stąd wynika konieczność zobowiązania strony broniącej się (pozwanego) do zajęcia stanowiska wobec żądania strony atakującej (powoda) – poprzez złożenie odpowiedzi na pozew.

Znajomość żądań i twierdzeń stron pozwala na dobranie właściwego trybu rozwiązania sporu, który doprowadził strony do sądu. Rozwiązanie to nie musi koniecznie polegać na rozpoznaniu i władczym rozstrzygnięciu sprawy; zanim do tego dojdzie, należy wykorzystać wszelkie możliwości zakończenia sporu z woli samych stron (zawarcia ugody). Jeżeli jednak konieczność taka się pojawi, to wydanie rozstrzygnięcia nie zawsze musi być wynikiem ustnej rozprawy; zbędne są przecież rozprawy, które sprowadzają się do podtrzymania stanowisk przedstawionych w pismach procesowych, a postępowanie dowodowe ogranicza się do przeczytania przez sędziego dokumentów, co i tak nie odbywa się w sali rozpraw. Jeżeli, w ostateczności, do rozprawy dojdzie, to powinna się ona odbyć na jednym terminie posiedzenia, ewentualnie na kilku terminach następujących zaraz po sobie – bez wielomiesięcznych odstępów.

Dla osiągnięcia tego stanu przewiduje się w szczególności:

1. Racjonalizację procedowania ze sprawą cywilną pod kątem celów i kosztów postępowania.
2. Wprowadzenie fazy postępowania przygotowawczego mającej na celu zakończenie sporu bez rozprawy, a jeżeli się to nie uda – przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia na pierwszym terminie rozprawy.
3. Ustalenie harmonogramu procedowania w sprawie ze wskazaniem terminu zakończenia sprawy w sądzie I instancji.
4. Odciążenie rozprawy od czynności organizacyjno-technicznych.
5. Włączenie stron w planowanie czynności sądu w ich sprawie, a przez to uczynienie ze stron podmiotów współodpowiedzialnych za sposób oraz czas rozpoznania sprawy w sądzie.
6. Stworzenie warunków oraz narzędzi do efektywnego poszukiwania alternatywnych form rozwiązywania sporów prawnych.
7. Aktywizację sędziów w procesie mediacji między stronami.

Wynikiem wprowadzenia powyższych rozwiązań winno się stać ogólne skrócenie czasu trwania postępowań przed sądami cywilnymi, w szczególności eliminacja przewlekłości postępowania ze wszystkimi jej negatywnymi konsekwencjami (skargami na przewlekłość, skargami do ETPCz, odpowiedzialnością dyscyplinarną i *quasi*-dyscyplinarną sędziów itd.). Potwierdzeniem prawidłowości tej tendencji jest fakt, że podobne rozwiązanie od 1 lipca 2015 przewiduje art. 349 Kodeksu postępowania karnego.

2. Odpowiedź na pozew

Skoro powód wystąpił z powództwem w formie pozwu, to rzeczą naturalną jest, że pozwany winien zostać o tym powiadomiony. Równie oczywiste jest oczekiwanie, że pozwany zajmie stanowisko odnośnie żądania powoda. W ten sposób jeszcze przed jakimkolwiek posiedzeniem w sądzie znajdują się co najmniej dwa dokumenty obrazujące stanowiska stron. Umożliwi to sędziemu wstępną orientację co do przedmiotu sporu i jego podstaw faktycznych, a także rozpoznanie bazy prawnej niezbędnej do jego rozstrzygnięcia. Dotychczas czynności te są prowadzone na pierwszym terminie rozprawy, co sankcjonuje art. 212 § 1. Wynika to z faktu, że doręczenie pozwu następuje już wraz zawiadomieniem o terminie rozprawy – co sankcjonuje art. 206 § 1. W tej sytuacji pierwszy termin rozprawy najczęściej, zwłaszcza w bardziej skomplikowanych sprawach, służy *de facto* przygotowaniu rozprawy – czyli ma charakter posiedzenia przygotowawczego, choć ustawa go tak nie nazywa.

Z uwagi na czas i koszty oraz powagę sądu taka organizacja pracy ze sprawą nie powinna mieć miejsca. Nowoczesne i efektywne zarządzanie sprawą w sądzie cywilnym wymaga, poza innymi, spełnienia trzech przesłanek. Po pierwsze – rozpoznania stanowisk stron, tj. żądania powoda oraz obrony pozwanego (w tym sprecyzowania twierdzeń: co jest między stronami sporne, a co można przyjąć za uzgodnione). Po drugie – zebrania materiału dowodowego według dyspozycji stron (w tym danych świadków i wiadomości o miejscu położenia dokumentów). Po trzecie – ustalenia ze stronami planu procedowania w sprawie (w tym porządku czynności dowodowych). W ten sposób powinien powstać plan działania sądu z daną sprawą, który w przypadku skierowania jej na rozprawę będzie stanowić plan rozprawy. Rozprawa winna stać się kulminacją postępowania sądu w sprawie. Nie zawsze będzie ona niezbędna dla załatwienia sprawy, zawsze jednak musi być dobrze przygotowana – a tego nie da się zrobić bez fazy wstępnej, służącej zaplanowaniu czynności sądu w danej sprawie.

W tym celu wniesienie odpowiedzi na pozew winno stać się procesowym obowiązkiem strony pozwanej. Zostanie to osiągnięte poprzez uchylenie dotychczasowego art. 207 i zastąpienie go proj.art. 205¹ § 1 i proj.art. 205².

Wydaje się, że termin dwóch tygodni wystarczy, by strona przeciwna mogła pisemnie zwerbalizować swe stanowisko w sprawie. W uzasadnionych wypadkach, z urzędu lub na żądanie strony, termin ten może zostać przedłużony na zasadzie art. 166 (proj.art. 205¹ § 1).

Niezłożenie odpowiedzi na pozew w przepisany termin winno skutkować uznaniem za przyznane przez pozwanego twierdzeń co do faktów przytoczonych w pozwie – na zasadzie art. 230 w związku z art. 229 (*qui tacet, ubi loqui potuit debuit, consentire videtur*). Na tej podstawie sąd będzie mógł wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym (proj.art. 339 § 1). O rygorach związanych z

uchybieciem terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew, w tym o możliwości wydania wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym, sąd pouczy pozwanego wraz z doręczeniem odpisu pozwu i wezwania do złożenia odpowiedzi (proj.art. 205²). Z kolei powód zostanie zawiadomiony, że pozwany został wezwany do zajęcia stanowiska w sprawie; będzie to dla niego potwierdzenie, że jego pozwowi został nadany bieg (proj.art. 205¹ § 1). Ze względu na wagę pouczeń udzielanych w tym momencie stronom należy przewidzieć, że doręcza się je bezpośrednio stronom, nawet gdy są reprezentowane przez fachowego pełnomocnika: adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (proj.art. 205² § 2).

Zaletą takiego rozwiązania będzie przede wszystkim przyspieszenie postępowania. Należy też pamiętać, że zasadnicze prawo obywatela do sądu nie może być utożsamiane z prawem do rozprawy. Sąd proceduje bowiem w różnych formach, a przejawem jego służebnej wobec obywateli działalności jest wybór takiego sposobu załatwienia sprawy, który będzie najbardziej efektywny, a nie pozbawi stron możliwości obrony ich praw.

Charakter postępowań nieprocesowych sprawia, że instytucja obligatoryjnej odpowiedzi na pozew, odwrotnie niż w procesie, z reguły będzie w nich zbędna. Należy więc przewidzieć wyjątek od wynikającej z art. 13 § 2 zasady odpowiedniego stosowania przepisów o procesie i wyraźnie wskazać, że złożenie odpowiedzi na wniosek jest obligatoryjne tylko gdy tak zarządzi przewodniczący, kierując się, rzecz jasna, oceną co do potrzeby poznania stanowisk innych uczestników opartą na całokształcie okoliczności sprawy (proj.art. 511² § 1).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 1 i art. 207 § 1-2]	Art. 205¹. § 1. Przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew, wyznaczając mu do tego odpowiedni termin, nie krótszy niż dwa tygodnie. O zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda. § 2. Przewodniczący zarządza zwrot odpowiedzi na pozew złożonej z uchybieciem terminu.
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 2]	Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o: 1) obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich swoich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu; 2) skutkach niedopełnienia tych obowiązków, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów; 3) możliwości ustanowienia przez strony pełnomocników procesowych oraz że zastępstwo adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego nie jest obowiązkowe; 4) zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego lub jego zezwolenia; 5) obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania; 6) pozwanego także o czynnościach procesowych.

	<u>które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje</u> <u>żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności</u> <u>o obowiązku złożenia odpowiedzi na pozew, w tym o</u> <u>obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do</u> <u>terminu i formy.</u> <u>§ 2. Pouczenia, o których mowa w § 1, doręcza się</u> <u>bezpośrednio stronom, także gdy są reprezentowane</u> <u>przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika</u> <u>patentowego lub radcę Prokuratury Generalnej</u> <u>Rzeczypospolitej Polskiej.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 206. § 1. Termin rozprawy wyznacza przewodniczący. Jednocześnie z wyznaczeniem pierwszej rozprawy zarządza doręczenie pozwu i stosownie do potrzeby wyznacza sędziego sprawozdawcę. § 2. Równocześnie z doręczeniem pozwu i wezwania na pierwszą rozprawę poucza się pozwanego o: 1) czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o możliwości lub obowiązku wniesienia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy, lub przedstawienia swoich wniosków, twierdzeń i dowodów na rozprawie; 2) skutkach niepodjęcia takich czynności, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaoeznego i warunkach jego wykonalności oraz obciążenia pozwanego kosztami postępowania; 3) możliwości ustanowienia przez pozwanego pełnomocnika procesowego i braku obowiązkowego zastępstwa przez adwokata lub radcę prawnego.	Art. 206. § 1. Przewodniczący i sąd podejmują czynności w sprawie tak, by przebiegła zgodnie z <u>planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.</u> § 2. Przewodniczący wyznacza terminy posiedzeń w sprawie zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie <u>sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.</u>
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 1]	Art. 206¹. Rozprawę należy przygotować, tak aby nie było przeszkód do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu na nią wyznaczonym. Więcej niż jedno posiedzenie wyznacza się tylko w razie konieczności, zwłaszcza gdy przeprowadzenie wszystkich dowodów na jednym posiedzeniu nie będzie możliwe. W takim przypadku posiedzenia powinny się odbywać w kolejnych dniach, a jeżeli nie jest to możliwe – tak aby upływ czasu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami nie był nadmierny.
Art. 207. § 1. Pozwany może przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę wnieść odpowiedź na pozew. § 2. Przewodniczący może zarządzić wniesienie odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie. (...) § 7. Odpowiedź na pozew złożona z naruszeniem § 2 podlega zwrotowi; zwrotowi podlega także pismo przygotowawcze złożone z naruszeniem § 3.	Art. 207. (uchylony) [zastąpiony przez art. art. 205¹, 205³ i 205¹²]
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 511². § 1. Złożenie odpowiedzi na wniosek jest obowiązkowe tylko gdy przewodniczący tak zarządzi. (...)

3. Pisma przygotowawcze

Jeżeli zasób informacji o sporze przedstawiony w pozwie i w odpowiedzi na pozew okaże się niewystarczający do powzięcia rozstrzygnięcia, przewodniczący ma możliwość uzupełnienia go w drodze zarządzenia wymiany pism przygotowawczych. Ocena potrzeby w tym zakresie winna należeć do przewodniczącego jako organu przygotowującego sprawę do rozpoznania i powinna być ograniczona tylko ogólnym wymogiem zasadności, zapobiegającym nadużywaniu tej instytucji. Praktyka wskazuje, że wymiana pism przygotowawczych niesie ze sobą ryzyko wykroczenia argumentacji stron poza właściwy przedmiot procesu i wywołanej tym zwłoki, wobec czego konieczne są ograniczenia czasowe i rzeczowe: zarządzając wymianę pism przygotowawczych przewodniczący winien oznaczyć porządek (kolejność) składania pism i terminy do ich złożenia, a zwłaszcza okoliczności (natury faktycznej lub prawnej), które strony winny w tych pismach szerzej wyjaśnić (proj.art. 205³ § 1).

Sankcją naruszenia przez stronę tych ograniczeń będzie zwrot pisma przygotowawczego (proj.art. 205³ § 4). Nie ma potrzeby rozciągnięcia tej sankcji na niedopełnienie wymagań co do treści pisma, ponieważ w takim przypadku niesumienność strony działa na jej własną niekorzyść: strona traci możliwość argumentacji przed sądem w danym zakresie.

Regulację treści pisma przygotowawczego należy uelastyczyć poprzez wskazanie, że podanie w nim przez stronę wszystkich twierdzeń i dowodów powinno nastąpić tylko na zarządzenie przewodniczącego, wyraźnie przewidujące rygor utraty możliwości ich powoływania w dalszym postępowaniu (proj.art. 205³ § 2). Zgodnie z zasadą *iura novit curia* szczególnego zarządzenia wymaga również zobowiązanie strony do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, przy czym obowiązek ten można nałożyć tylko na stronę zastąpioną przez fachowego pełnomocnika (proj.art. 205³ § 3).

W konsekwencji powyższych zmian muszą także ulec zmianie określone w art. 127 elementy konstrukcyjne instytucji pisma przygotowawczego. Wymogi co do jego zasadniczej treści ulegają uszczegółowieniu; zwłaszcza wymóg określenia stanowiska strony co do faktów przedstawionych przez stronę przeciwną będzie spełniony dopiero poprzez wyszczególnienie, czyli odniesienie się do każdego faktu indywidualnie. Nadto, skoro w obecnym stanie prawnym rozstrzygnięcie co do istoty sprawy nie musi już zapaść na rozprawie, nie można już utożsamiać przygotowania rozprawy z przygotowaniem rozstrzygnięcia; zawarte w przepisie *ratio legis* instytucji pisma przygotowawczego musi ulec odpowiedniej zmianie (proj.art. 127).

Wymaga podkreślenia, że wymianę pism przygotowawczych można zarządzić, na tych samych zasadach, nie tylko we wstępnej fazie postępowania, lecz także w jego dalszym toku.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 127. W pismach procesowych mających na celu przygotowanie rozprawy (pisma przygotowawcze) należy podać zwięźle stan sprawy, wypowiedzieć się co do twierdzeń strony przeciwnej i dowodów przez nią	Art. 127. § 1. W piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie rozstrzygnięcia (pismo przygotowawcze) strona powinna zwięźle podać stan sprawy, wyszczególnić, które fakty przyznaje, a którym

powołanych, wreszcie wskazać dowody, które mają być przedstawione na rozprawie, lub je załączyć. W pismach przygotowawczych strona może wskazywać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków.	<u>zaprzecza oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną.</u> § 2. W piśmie przygotowawczym strona może także wskazać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
<i>[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 2]</i>	Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o: (...) 5) zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego lub jego zezwolenia; 6) obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania; (...) § 2. Pouczenia, o których mowa w § 1, doręcza się bezpośrednio stronom, także gdy są reprezentowane przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.
<i>[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 207 § 3]</i>	Art. 205³. § 1. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawitych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć i okoliczności, które mają być wyjaśnione. § 2. Przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. § 3. Stronę reprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania. § 4. Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia o jego wniesieniu.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 207. (...) § 3. Przewodniczący może także przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę zobowiązać strony do złożenia dalszych pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, termin, w którym należy je złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione. W toku sprawy złożenie pism przygotowawczych następuje tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. § 4. W wypadkach, o których mowa w § 3,	Art. 207. (uchylony) <i>[zastąpiony przez art. art. 205¹, 205³ i 205¹²]</i>

przewodniczący lub sąd mogą wysłuchać strony na posiedzeniu niejawnym. § 5. Zarządzając doręczenie pozwu, odpowiedzi na pozew lub złożenie dalszych pism przygotowawczych, przewodniczący albo sąd, jeżeli postanowił o złożeniu pism przygotowawczych w toku sprawy, poucza ją strony o treści § 6. § 6. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w pozwie, odpowiedzi na pozew lub dalszym piśmie przygotowawczym bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 7. Odpowiedź na pozew złożona z naruszeniem § 2 podlega zwrotowi; zwrotowi podlega także pismo przygotowawcze złożone z naruszeniem § 3.	
--	--

4. Posiedzenie przygotowawcze

Po złożeniu odpowiedzi na pozew sędzia pozna stanowiska powoda i pozwanego w sprawie. Na tej podstawie obierze sposób postępowania ze sprawą.

Kluczową instytucją postępowania przygotowawczego jest posiedzenie przygotowawcze. Jego przeprowadzenie jest co do zasady obligatoryjne (proj.art. 205⁴ § 1). Jednakże w sprawach, w których będzie jasne, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący winien od razu nadać sprawie inny właściwy bieg przewidziany przez przepisy: skierować na posiedzenie niejawne w celu wydania potrzebnego postanowienia (np. o przekazaniu sprawy, o odrzuceniu pozwu, o zawieszeniu postępowania), nakazu zapłaty albo wyroku na zasadzie art. 148¹ § 1, a nawet od razu skierować do rozpoznania na rozprawie (proj.art. 205⁴ § 3). Należy zaznaczyć, że o przeprowadzeniu bądź nieprzeprowadzeniu posiedzenia przygotowawczego nie muszą decydować żadne sformalizowane przesłanki; przeciwnie, sędzia powinien nadać bieg sprawie uwzględniając wszelkie okoliczności, które mogą zdeterminować sprawność postępowania, zarówno dotyczące samej sprawy (np. wąski zakres możliwego rozstrzygnięcia, np. w sprawie spadkowej, niska liczba zgłoszonych dowodów lub czynności do przeprowadzenia), jak i warunków techniczno-organizacyjnych sądu, w szczególności swego aktualnego obciążenia.

Posiedzenie przygotowawcze będzie specyficznym rodzajem posiedzenia niejawnego. Podejmowane na nim czynności będą mieć charakter nieformalny (proj.art. 205⁵ § 2); w szczególności wskazane byłoby, by jego miejscem nie była sala rozpraw. Ewentualne negocjacje ugodowe nie powinny być zakłócane przez obawę stron, że ich oświadczenia złożone w toku negocjacji wpłyną na późniejsze oceny sądu, wobec czego nie zamieszcza się ich w protokole, a nawet przewiduje się zastosowanie art. 183⁴ § 3, w myśl którego powoływanie się na takie oświadczenia w późniejszym toku postępowania jest bezskuteczne. Sam zaś protokół powinien być sporządzony tylko w formie pisemnej (bez nagrywania), przy czym, dla zapewnienia maksymalnej skuteczności posiedzenia przygotowawczego, należy uprawnnić przewodniczącego do pominięcia w nim tych treści, których wymaga art. 158, a które mogłyby utrudnić rozwiązanie sporu bez rozprawy (proj.art. 205⁸ § 1).

Dotychczasowe doświadczenia z sali rozpraw pokazują, że strony bywają zupełnie nieprzygotowane do prowadzenia sprawy przed sądem. Na rozprawie okazuje się niekiedy, że strony

nie tylko nie znają podstaw prawnych żądań, ale wręcz nie są w stanie tych żądań prawidłowo wyartykułować. W efekcie zupełnie nieracjonalnie traci się czas rozprawy na kwestie, które winny były zostać załatwione w ramach przygotowania do rozprawy.

Na posiedzeniu przygotowawczym, w toku debaty sędziego ze stronami i pełnomocnikami, sędzia określi przedmiot sporu w kategoriach prawnych (podstawę i tło faktyczne), a strony sprecyzują roszczenia oraz zarzuty. Będzie to czas i miejsce, gdzie wstępnie strony zostaną zaznajomione z prawnymi aspektami konfliktu, w tym z możliwymi sposobami zakończenia sporu oraz potencjalnymi wynikami takiego a nie innego sposobu wyjścia z konfliktu. Debata ta nie będzie skrzępowana formalnymi regułami postępowania. Sędzia w toku takiej rozmowy ze stronami, poznając ich nastawienie wobec sposobu rozwiązywania sporu, ustali właściwy sposób dalszego postępowania w sprawie. Przede wszystkim trzeba położyć nacisk na walory mediacyjne takiego spotkania ze skonfliktowanymi stronami. Sędzia winien przyjąć na siebie rolę rozjemcy, starając się znaleźć i unaocznic stronom te elementy, które mogą zażegnać konflikt, zarazem tłumiąc i wygaszając zarzewia konfliktu. Chodzi o poszukiwanie dróg porozumienia między stronami, punktów zbieżnych i wynikających z tego dla nich korzyści. Musi być to wzmocnione zachętami natury finansowej, np. poprzez radykalne obniżenie opłaty w przypadku powodzenia tak prowadzonych negocjacji. Można też wybrać wariant, w którym strony uiszczą będą tylko pewną część opłaty przed tym etapem w sądzie, natomiast opłata ta będzie zdecydowanie wyższa, gdy strony nie dojdą do porozumienia i konieczne stanie się wyznaczenie rozprawy. Przedstawienie stronom przez sędziego wstępnego poglądu w sprawie, w tym co do ewentualnego wyniku postępowania, będzie mocno dopingować strony do zawarcia racjonalnego kompromisu (proj.art. 205⁶ § 2).

Aktywność sędziego na tym etapie będzie uzupełniać czynności mediatorów (które zresztą mogą być wykonywane w kolejnych stadiach postępowania ze sprawą). Przewaga czynności pojednawczych przedsięwziętych w sądzie polega na tym, że sędziowie mają powagę urzędu, która może mieć kluczowe znaczenie dla wczesnego zażegnania sporu.

Inicjowanie prób pojednania stron stanowić będzie wyzwanie dla sędziów. Wymaga to od nich specjalnych umiejętności rozjemczych i pewnej zmiany optyki patrzenia na cel, jakim jest załatwienie sprawy. Istotne będzie nie tylko uzmysłowienie stronom korzyści, związanych z polubownym załatwieniem sprawy. Ważne będzie zastosowanie odpowiednich technik negocjacyjnych, nastawionych na osiągnięcie zasadniczego rezultatu, tj. uniknięcia długotrwałego procesu. Niewątpliwie spowoduje to konieczność szkolenia sędziów w tym kierunku. W ostatecznym rozrachunku będą to jednak środki dobrze spożytkowane, ponieważ zapobiegają zatorom w sądach. Idąc w tym kierunku trzeba pamiętać, że nieraz proces dochodzenia do zgody może być długotrwały i skomplikowany. Dlatego nie należy rezygnować z negocjacji po pierwszym nieudanym spotkaniu ze stronami. Sędzia będzie mógł elastycznie moderować przebieg konferencji ze stronami. Jeśli zatem strony będą skłonne rozmawiać ze sobą odnośnie zakończenia konfliktu, a sędzia zauważy widoki powodzenia negocjacji, to winien we właściwej chwili odroczyć posiedzenie (proj.art. 205⁷ § 1-3). Czas pomiędzy kolejnym terminem może zostać spożytkowany na wypracowanie między stronami niezbędnego kompromisu.

Ważne, by sędzia potrafił stronom wskazywać punkty, w których ich stanowiska mogłyby ulec zbliżeniu, by był aktywny w poszukiwaniu ze stronami tych okoliczności, które zbliżają je będą do polubownego zakończenia sporu. Jednocześnie, by potrafił tonizować te elementy sporu, które silnie

antagonizują strony. Sprawowanie przez sędziów wymiaru sprawiedliwości to nie tylko wydawanie orzeczeń rozstrzygających. Ze społecznego punktu widzenia efektywniejsza wydaje się funkcja koncyliacyjna sądów, co zresztą ustawodawca do tej pory silnie akcentuje.

Może zatem okazać się niezbędne wyznaczenie nawet kilku terminów spotkań ze stronami, zanim dojdzie do pojednania bądź skierowania sprawy na rozprawę. Czas ten zazwyczaj nie będzie stracony. Nawet, gdy strony nie dojdą do porozumienia, wiele kwestii może w ten sposób zostać wyjaśnionych bądź nawet rozstrzygniętych, co w ostatecznym rozrachunku ułatwi procedowanie na rozprawie.

Posiedzenie przygotowawcze zazwyczaj będzie inaczej wyglądać w sprawach z udziałem fachowych pełnomocników oraz w sprawach skomplikowanych. Tutaj może je poprzedzać wymiana dalszych pism procesowych celem wyjaśnienia pewnych okoliczności sprawy. Konieczne jednak, by precyzyjnie wskazywać stronom kwestie, w których mają zająć stanowiska. Dlatego z perspektywy ekonomii procesu celowe może się okazać wyznaczenie od razu posiedzenia przygotowawczego, na którym określone wątpliwości faktyczne czy prawne zostaną wyjaśnione. Znowu jednak podkreślić należy, że głównym celem posiedzenia winno być dochodzenie ze stronami do znalezienia kompromisu oraz ugodowego załatwienia sprawy na tym etapie postępowania. W przypadku stron reprezentowanych przez profesjonalistów oraz ze względu na stopień zawichości w sprawie, tym bardziej niezbędne może być umożliwienie stronom przeprowadzenia dłuższych negocjacji. Nieraz wymagać to będzie sporządzenia jakichś pozasądowych opinii, ekspertyz czy analiz, a to wymaga czasu. Wszelako, by niezdecydowanie stron nie przeciągało sprawy w nieskończoność, możliwość ta wymaga ograniczeń czasowych (proj.art. 205⁷ § 2-4).

Z tych samych względów trzeba wprowadzić termin do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Przy uwzględnieniu pozytywnego efektu zmian wprowadzonych niniejszą nowelizacją wydaje się, że termin dwóch miesięcy wystarczy do zapoznania się ze sprawą i przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Przy obecnym stopniu obciążenia sądów i sędziów ryzyko niedotrzymania tego terminu jest jednak na tyle duże, że nie może to rodzić skutków procesowych; termin musi więc pozostać instrukcyjny i odnosić się nie do faktycznego przeprowadzenia posiedzenia, lecz do czynności podejmowanych w celu jego przeprowadzenia. Należy go liczyć od złożenia odpowiedzi na pozew, jeżeli zarządzono wymianę pism przygotowawczych – od wpływu ostatniego pisma przygotowawczego objętego zarządzeniem, a jeżeli odpowiedź lub pismo nie zostały złożone – od upływu terminu do ich złożenia. Zbędne jest dodawanie, że chodzi o „skuteczne” lub „prawidłowe” złożenie, ponieważ pisma wniesione w sposób wadliwy nie wywołują skutków procesowych (proj.art. 205⁴ § 2).

Osiągnięcie powyższych częściowych celów – konsensualnego rozstrzygnięcia sporu albo zaplanowania jego rozwiązania przed sądem – będzie możliwe tylko przy uczestnictwie stron. Dlatego ich stawiennictwo na posiedzenie przygotowawcze winno być obowiązkowe (proj.art. 205⁵ § 3). Dla zapewnienia dopełnienia tego obowiązku należy go opatrzyć sankcją polegającą na umorzeniu postępowania w przypadku niestawiennictwa powoda, o ile stawający pozwany nie zażąda prowadzenia postępowania (proj.art. 205⁵ § 4) albo na prowadzeniu czynności bez udziału pozwanego w przypadku jego niestawiennictwa albo zamierzonej bierności (art. 205⁵ § 5). Dodatkową sankcją niestawiennictwa pozwanego jest obciążenie go kosztami procesu nawet w przypadku wygrania sprawy (proj.art. 205⁵ § 5).

W przypadku zawarcia ugody w zależności od objętości obejmującego ją dokumentu można ją wpisać do protokołu posiedzenia przygotowawczego albo zawrzeć w odrębnym dokumencie, który wtedy stanowi załącznik do (nie „część”) tego protokołu (proj.art. 205⁸ § 2). Nic nie stoi na przeszkodzie przygotowaniu tego dokumentu przez strony.

Konsekwencją wprowadzenia instytucji posiedzenia przygotowawczego jest zmiana terminu do wytoczenia powództwa wzajemnego (proj.art. 204 § 1): można je wytoczyć nie później, niż w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniesiono – w sprzeczcie od wyroku zaocznego albo przy rozpoczęciu pierwszego posiedzenia (nie tylko wyznaczonego na rozprawę, jak dotychczas), o którym zawiadomiono albo na które wezwano pozwanego.

Ponieważ w postępowaniu nieprocesowym złożenie odpowiedzi na wniosek będzie dobrowolne lub fakultatywne, a potrzeba negocjacji ugodowych lub organizacji postępowania może się pojawić także w tych sprawach, w których odpowiedź nie została wniesiona, należy wyraźnie wskazać, że nie stanowi to przeszkody do jego przeprowadzenia (proj.art. 511² § 2).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 204. § 1. Powództwo wzajemne jest dopuszczalne, jeżeli roszczenie wzajemne jest w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. Powództwo wzajemne można wytoczyć bądź w odpowiedzi na pozew, bądź oddzielnie, nie później jednak niż na pierwszej rozprawie, albo w sprzeczcie od wyroku zaocznego. (...)	Art. 204. § 1. Powództwo wzajemne jest dopuszczalne, jeżeli roszczenie wzajemne jest w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. Powództwo wzajemne można wytoczyć <u>nie później, niż w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniesiono – w sprzeczcie od wyroku zaocznego albo przy rozpoczęciu pierwszego posiedzenia, o którym zawiadomiono albo na które wezwano pozwanego.</u> (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 206 § 2]	Art. 205². § 1. Równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o: (...) <u>2) obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich swoich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu;</u> <u>3) skutkach niedopełnienia tych obowiązków, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów;</u> (...)
[nowa norma]	Art. 205⁴. § 1. Po wniesieniu odpowiedzi na pozew, a także gdy odpowiedź na pozew nie została wniesiona, ale wyrok zaoczny nie został wydany, przewodniczący <u>wyznacza posiedzenie przygotowawcze i wzywa na nie strony.</u> § 2. Przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by termin pierwszego posiedzenia przygotowawczego przypadł <u>nie później, niż dwa miesiące po złożeniu odpowiedzi na pozew albo ostatniego pisma przygotowawczego złożonego w</u>

	wykonaniu zarządzenia przewodniczącego, a jeżeli odpowiedź na pozew albo pismo przygotowawcze nie zostaną złożone – nie później, niż dwa miesiące po upływie terminu do złożenia tych pism. § 3. Jeżeli okoliczności sprawy świadczą, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może jej od razu nadać inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie.
[nowa norma]	Art. 205⁵. § 1. Posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy. § 2. Posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym. W toku posiedzenia przygotowawczego zachowanie szczegółowych przepisów postępowania nie jest konieczne, jeżeli przyczyni się to do osiągnięcia celów tego posiedzenia. § 3. Strony są obowiązane wziąć udział w posiedzeniu przygotowawczym osobiście lub przez pełnomocników. § 4. Jeżeli powód bez usprawiedliwienia nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze, sąd umarza postępowanie rozstrzygając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu, chyba że sprzeciwi się temu obecny na tym posiedzeniu pozwany. § 5. Jeżeli pozwany nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze albo stawiając się nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, przy czym pozwanego można obciążyć kosztami postępowania nawet w przypadku wygrania przez niego sprawy.
[nowa norma]	Art. 205⁵. § 1. Na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ze stronami ustala przedmiot sporu, wyjaśnia ich stanowiska i w miarę potrzeby zaznaja im je z prawnymi aspektami sporu, w tym z możliwymi sposobami jego rozwiązania. § 2. Przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego załatwienia sprawy, w szczególności poprzez mediację. W tym celu sędzia może poszukiwać ze stronami polubownych form rozwiązania sporu, wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe.
[nowa norma]	Art. 205⁷. § 1. Jeżeli na posiedzeniu przygotowawczym sąd skierował strony do mediacji, posiedzenie odracza się do czasu zakończenia mediacji. § 2. W razie potrzeby, zwłaszcza gdy istnieją widoki powodzenia negocjacji między stronami lub gdy zajdzie potrzeba wyjaśnienia pewnych okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy albo w przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa strony, a także na zgodny wniosek stron, posiedzenie przygotowawcze można odroczyć na czas oznaczony, nie dłuższy od trzech miesięcy. § 3. Na wniosek stron posiedzenie przygotowawcze można odroczyć jeszcze raz – na czas oznaczony, nie dłuższy od trzech miesięcy. § 4. Dalsze odraczanie posiedzenia przygotowawczego jest niedopuszczalne.
[nowa norma]	Art. 205⁸. § 1. Z przebiegu posiedzenia przygotowawczego sporządza się tylko protokół pisemny. W protokole tym nie zamieszcza się oświadczeń złożonych w ramach negocjacji

	ugodowych; przepis art. 183⁴ § 3 stosuje się odpowiednio. Przewodniczący może również zarządzić pominięcie innych wzmianek wymaganych przez przepisy ogólne, jeżeli może to ułatwić rozwiązanie sporu bez rozprawy. § 2. Jeżeli zawarto ugodę, wciąga się ją do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie, podpisanym przez strony, stanowiącym załącznik do protokołu.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 207. (...) § 3. Przewodniczący może także przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę zobowiązać strony do złożenia dalszych pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, termin, w którym należy je złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione. W toku sprawy złożenie pism przygotowawczych następuje tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. § 4. W wypadkach, o których mowa w § 3, przewodniczący lub sąd mogą wysłuchać strony na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 207. (uchylony) [zastąpiony przez art. art. 205¹, 205³ i 205¹²]
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 511². § 1. <u>Złożenie odpowiedzi na wniosek jest obowiązkowe tylko gdy przewodniczący tak zarządzi.</u> <u>§ 2. Posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć niezależnie od złożenia odpowiedzi na wniosek.</u>

5. Plan rozprawy

W przypadku części sporów sądowych eskalacja nieporozumień bądź skala rozbieżności dochodzonych kwot uniemożliwi zawarcie kompromisu pomiędzy stronami. Wówczas na posiedzeniu przygotowawczym powinien zostać przygotowany plan rozprawy (proj.art. 205⁵ § 1). Plan ten stanowi dokument *sui generis*, nie będący orzeczeniem sądu (proj.art. 205¹⁰ § 4), choć w pewnym zakresie je zastępującym (proj.art. 205⁹ § 1).

Jeżeli strony z jakichkolwiek powodów nie uczyniły tego wcześniej, posiedzenie przygotowawcze jest ostatnią chwilą w toku postępowania, gdy strony powinny (z ewentualną pomocą sędziego) dokładnie określić przedmioty swych żądań, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi oraz dokładnie określić zarzuty, w tym formalne (proj.art. 205⁹ § 2 pkt 1 i 2).

Przy pomocy sędziego strony ustalą, czy i które fakty lub oceny prawne pozostają między nimi sporne, sporządzając w ten sposób swoisty protokół rozbieżności (proj.art. 205⁹ § 2 pkt 3).

O przebiegu czynności w toku rozpoznania sprawy zadecyduje zakres postępowania dowodowego. Dlatego strony będą obowiązane do wskazania już na posiedzeniu przygotowawczym wszystkich dowodów oraz faktów, które mają zostać nimi wykazane, pod rygorem pominięcia ich w

dalszym toku postępowania (proj.art. 205¹² § 1), a sąd będzie zobligowany do zawarcia w planie rozprawy rozstrzygnięć co do wniosków dowodowych stron. W tym zakresie plan rozprawy zastąpi postanowienia dowodowe, zarówno negatywne, jak i pozytywne – ponieważ nie ma potrzeby dublować tych rozstrzygnięć. Rozstrzygnięcia te winny odpowiadać wymogom z proj.art. 236 i z proj.art. 243², czyli winny określać tezę i środek dowodowy, w miarę potrzeby także tryb przeprowadzenia dowodu; w przypadku dokumentów obligatoryjne jest jedynie rozstrzygnięcie o pominięciu dowodu. Rozstrzygnięcia co do dowodów mają być jedyną obligatoryjną częścią planu rozprawy (proj.art. 205⁹ § 1).

Po rozstrzygnięciu co do wniosków dowodowych zostanie ustalony ze stronami harmonogram rozprawy oraz terminy do omówienia jego wyników wraz z terminem ogłoszenia wyroku (proj.art. 205⁹ § 2 pkt 4-6). Sędzia wskaże termin rozprawy w taki sposób, by możliwe było przeprowadzenie wszystkich zawnioskowanych dowodów. Jeśli okaże się, że rozmiar materiału dowodowego nie pozwala na jego przeprowadzenie na jednym terminie rozprawy, zostanie od razu wyznaczony drugi bądź kolejne terminy rozprawy. Istotne, o ile to możliwe, by odbywały się w kolejnych dniach sesyjnych. Przy układaniu harmonogramu czynności odpowiednie zastosowanie znajdą zasady z proj.art. 206 i proj.art. 206¹ (proj.art. 205⁹ § 4). Ma to na celu koncentrację materiału dowodowego, a służyć temu będzie wiedza stron odnośnie przypuszczalnego czasu przesłuchania poszczególnych świadków. Na etapie posiedzenia przygotowawczego, po przedstawieniu stanowisk stron oraz ustaleniu punktów spornych, a także po wskazaniu przez strony dowodów oraz tez dowodowych, będą one mogły wskazać przybliżony czas potrzebny im na przesłuchanie świadków. Będzie też można ustalić ze stronami czas konieczny do przeprowadzenia dowodów z dokumentów, biorąc pod uwagę, że zarówno sąd jak i strony otrzymają ich odpisy przed rozprawą. Wreszcie, będzie też można założyć oczekiwany termin na sporządzenie opinii przez biegłego. W tym względzie ustalone zostanie ze stronami, czy zlecenie dla biegłego zostanie wysłane jeszcze przed rozprawą. Można zatem będzie tak dostosować termin rozprawy, by przeprowadzić na niej również dowód z opinii biegłych. Po wymianie zarzutów do opinii przez strony jeszcze przed rozprawą (np. na kolejnym terminie posiedzenia przygotowawczego), biegły będzie mógł zostać wezwany już na pierwszy termin rozprawy.

Tak ustalony harmonogram rozprawy pozwoli stronom przede wszystkim uzyskać realny wpływ na kształtowanie przebiegu postępowania, dzięki czemu nie tylko poczują się współgospodarzami postępowania, ale przede wszystkim będą współodpowiedzialne za jego przebieg. Co więcej, strony zawczasu poznają plan oraz sposób rozpoznania ich sprawy. Zniknie zatem stan niepewności, w którym strony nie znają zamierzeń sądu co do sposobu i kolejności procedowania z daną sprawą. Po posiedzeniu przygotowawczym i sporządzeniu planu rozprawy stanie się jasne dla stron, jakie czynności w danej sprawie zostaną przedsięwzięte, w jakim czasie, oraz, co najważniejsze, kiedy mogą spodziewać się rozstrzygnięcia. W porównaniu do dotychczasowego sposobu procedowania będzie to przełom w sposobie organizacji pracy sądu ze sprawą cywilną. Zdecydowanie zwiększy się transparentność działania sądu, a przez to poprawi się jego wizerunek w świadomości społecznej. Najważniejszym jednak czynnikiem pozytywnym takiego ukształtowania procedowania ze sprawą wydaje się wciągnięcie stron, tj. obywateli, w organizację pracy sądu nad ich sprawą. Poczucie współuczestnictwa czy wręcz oddziaływania obywateli na pracę

sądu ze sprawą wydaje się nie do przecenienia w dzisiejszej sytuacji standaryzacji i anonimizacji obsługi działalności publicznoprawnej państwa.

Plan rozprawy z założenia winien objąć również rozstrzygnięcia sądu (zapadłe, zgodnie z przedstawioną powyżej zasadą, w uzgodnieniu ze stronami) co do ewentualnych innych kwestii, które będą mieć znaczenie dla toku postępowania (proj.art. 205⁹ § 2 pkt 7).

Aby uniknąć przepisywania do planu rozprawy pism procesowych stron, należy przewidzieć, że można się w nim do nich odwoływać (proj.art. 205⁹ § 3).

Sporządzony z udziałem stron w toku posiedzenia przygotowawczego plan rozprawy zostanie przyjęty do wiadomości stron i zaakceptowany przez nie poprzez podpisanie dokumentu (proj.art. 205¹⁰ § 2). Ten obowiązek pośrednio zmierza do ukształtowania u stron motywacji do współpracy z sądem poprzez stworzenie poczucia identyfikacji z zaplanowanymi czynnościami. Ewentualna odmowa podpisu nie wpłynie na moc wiążącą planu rozprawy.

Następnie plan rozprawy sędzieja zatwierdzi składając na nim swój podpis (proj.art. 205¹⁰ § 3). Taka regulacja ma podkreślić, że w zasadzie ułożenie planu rozprawy jest rzeczą stron, zaś sędzieja występuje w roli mediatora i arbitra, który w razie sporu stron co do poszczególnych kwestii wiążąco je rozstrzyga (art. 205¹⁰ § 1).

Podpisany plan rozprawy dołącza się do protokołu posiedzenia przygotowawczego (proj.art. 205¹⁰ § 4). Zatwierdzenie w obecności strony (czy to osobiście, czy przez pełnomocnika) planu rozprawy zastępuje zawiadomienie tej strony o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem, a jeżeli strona była osobiście obecna – także wezwanie strony do osobistego stawiennictwa bądź do wykonania innych obowiązków, które strona winna wykonać osobiście (proj.art. 205¹⁰ § 5). Jeżeli któraś ze stron nie była obecna przy sporządzeniu i zatwierdzeniu planu rozprawy, należy jej ten plan doręczyć; doręczenie wywiera skutki analogiczne do zatwierdzenia (proj.art. 205¹⁰ § 6). I w jednym, i w drugim wariancie o skutkach tych należy stronę pouczyć. To rozwiązanie zmniejszy nakład pracy sekretariatów sądowych na czynności związane z organizacją posiedzeń. Przede wszystkim zaś należy się spodziewać, że strona, która uczestniczyła w przygotowaniu harmonogramu procesu, będzie bardziej zmotywowana do jego przestrzegania, a uwzględnienie jej wniosków co do terminów ograniczy konieczność odwoływania posiedzeń do przypadków czysto losowych.

Plan rozprawy winien jednoznacznie rozstrzygnąć wszelkie znane już wątpliwości co do przedmiotu postępowania i stanowisk stron. W konsekwencji sporządzenie planu rozprawy czyni zbędną przewidzianą dziś w art. 212 § 1 instytucję dopytywania stron o ich twierdzenia i fakty. Odpowiednio do tego zakres tego obowiązku należało ograniczyć do spraw, w których planu rozprawy nie sporządzono (proj.art. 212 § 1).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowa norma]	<u>Art. 205⁵. § 1. Posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy.</u>

	(...) <u>§ 5. Jeżeli pozwany nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze albo stawiając się nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, przy czym pozwanego można obciążyć kosztami postępowania nawet w przypadku wygrania przez niego sprawy.</u>
[nowa norma]	Art. 205⁹. § 1. Plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia sądu co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe. Przepisy art. 236 i art. 243² stosuje się odpowiednio. <u>§ 2. W miarę potrzeby plan rozprawy może zawierać:</u> <u>1) dokładne określenie przedmiotów żądań stron, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi;</u> <u>2) dokładnie określone zarzuty, w tym formalne;</u> <u>3) ustalenie, które fakty i oceny prawne pozostają między stronami sporne;</u> <u>4) terminy posiedzeń i innych czynności w sprawie;</u> <u>5) harmonogram rozprawy, czyli kolejność i termin przeprowadzenia dowodów oraz roztrząsania wyników postępowania dowodowego;</u> <u>6) termin ogłoszenia wyroku;</u> <u>7) rozstrzygnięcia co do innych zagadnień, o ile są niezbędne do prowadzenia postępowania.</u> <u>§ 3. W planie rozprawy można się odwoływać do pism procesowych stron.</u> <u>§ 4. Przepisy art. 206 i art. 206¹ stosuje się odpowiednio.</u>
[nowa norma]	Art. 205¹⁰. § 1. Spory co do poszczególnych zagadnień objętych planem rozprawy rozstrzyga przewodniczący. <u>§ 2. Plan rozprawy podpisują strony. Odmowę złożenia podpisu przez stronę odnotowuje się w planie.</u> <u>§ 3. Przewodniczący zatwierdza plan rozprawy.</u> <u>§ 4. Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego. Poza tym stosuje się do niego odpowiednio przepisy o zarządzeniu.</u> <u>§ 5. Zatwierdzony w obecności strony plan rozprawy zastępuje zawiadomienie strony o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli strona była osobiście obecna przy zatwierdzeniu planu rozprawy, zastępuje on także wezwanie strony do wykonania objętych nim obowiązków, które wykonać musi osobiście, w szczególności do stawienia się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa. O skutkach tych należy stronę pouczyć.</u> <u>§ 6. Plan rozprawy z urzędu doręcza się stronie, która nie była obecna przy jego sporządzeniu i zatwierdzeniu. Doręczenie stronie planu rozprawy zastępuje zawiadomienie jej o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli plan obejmuje obowiązki, które strona wykonać musi osobiście, w szczególności stawienie się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa, doręcza się go także bezpośrednio stronie; w takim przypadku doręczenie planu zastępuje także wezwanie strony do wykonania tych obowiązków. O skutkach tych należy stronę pouczyć.</u>

6. Rozstrzygnięcie sprawy na jednym terminie rozprawy. Przebieg rozprawy według planu

Projektowany model postępowania zakłada, że sprawa rozstrzygana jest na pierwszym posiedzeniu (proj.art. 206-), poprzedzonym w razie potrzeby posiedzeniem przygotowawczym

(proj.art. 205⁹ § 4), oraz że po zakończeniu posiedzenia przygotowawczego procedowanie ze sprawą będzie przebiegało według planu rozprawy (proj.art. 206 i proj.art. 208 § 1).

Praktyka wskazuje dwa zasadnicze zagrożenia dla takiego sposobu procedowania.

Pierwszym jest niestawiennictwo wezwanych świadków lub biegłych. Z doświadczenia wynika jednak, że w sprawach cywilnych, poza chorobą, rzadko występują sytuacje celowej absencji stron, a tym bardziej biegłych. Można temu zaradzić wzmacniając system doręczeniowy (sądowa służba doręczeniowa) bądź nawet obligując strony do zapewnienia obecności świadków na rozprawie. Z drugiej strony, świadkowie winni podlegać bezwzględny sankcjom dyscyplinującym za niestawiennictwo w sądzie. W tym celu kary winny zostać podniesione i realnie nakładane oraz egzekwowane tak, by zrekompensować koszty kolejnego posiedzenia. Należy też zapewnić świadkom adekwatne do poniesionych strat wynagrodzenie za stawiennictwo w sądzie i poświęcony czas, które powinno zostać niezwłocznie wypłacone. Wysokość rekompensaty musi pokrywać wszelkie koszty i niedogodności i wręcz zachęcać do stawiennictwa w sądzie.

Drugie zagrożenie wiąże się z brakiem na terminie rozprawy zawnioskowanych dowodów. W szczególności odnosić się to będzie do nienadesłanych dokumentów, o które wezwał sąd. Można jednak założyć, że będą to sytuacje marginalne, zazwyczaj bowiem chodzi o to, że strona nie może uzyskać dokumentu od jakiegoś organu państwowego bądź samorządowego, wobec czego musi się o to zwrócić sąd. Ważne natomiast w tym miejscu, aby sąd konsekwentnie i rygorystycznie przestrzegał zasady, że wezwanie danego organu o nadesłanie dokumentu powinno nastąpić dopiero po wykazaniu przez stronę, że sama tego dokumentu otrzymać od organu nie może (proj.art. 187 § 2 pkt 4). Jeśli zatem na posiedzeniu przygotowawczym strona nie przedstawi samego dokumentu bądź zaświadczenia danego organu o odmowie wydania, wniosek dowodowy dotyczący tego dokumentu winien zostać oddalony. Zdyscyplinuje to strony do należytego przygotowania się do sprawy w sądzie. Należy tą drogą wzbudzić w obywatelach przekonanie, że do sądu należy wnosić pozwy po odpowiednim przygotowaniu się od strony prawnej i faktycznej. Trzeba wdrożyć zasadę, że strona przychodzi do sądu i przekłada sądowi do dyspozycji zebrany materiał dowodowy. Sąd ma ten materiał ocenić i dać temu wyraz w postaci orzeczenia. Poszukiwanie dowodów w postępowaniu przed sądem winno być zasadniczo niedopuszczalne.

Jeśli chodzi o zarządzenie problemu nieprzedstawiania dokumentów przez inne osoby, to tutaj środkiem skutecznej egzekucji tego obowiązku powinna się stać, podobnie jak w przypadku nie stawiających świadków, nieuchronna i surowa kara pieniężna.

Okoliczności sprawy mogą więc ulec zmianie; w szczególności dotyczy to terminów, które z przyczyn losowych (np. choroby sędziego, strony lub świadka) mogą upaść. W takiej sytuacji pierwotny plan rozprawy staje się nieaktualny, ale potrzeba planowania czynności pozostaje. Należy więc przewidzieć dopuszczalność zmiany bądź nawet sporządzenia nowego planu rozprawy. Takie zdarzenia winny mieć charakter wyjątkowy, co uzasadnia wymóg, by uczestniczyły w nich strony, czy to poprzez wysłuchanie, czy udział w kolejnym posiedzeniu przygotowawczym (proj.art. 205¹¹ § 1 i 2). Dla wykluczenia z góry ewentualnych manipulacji należy wprost przewidzieć, że zmiana planu rozprawy ani wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powodują otwarcia po raz kolejny terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów (proj.art. 205¹¹ § 3).

Narzędziem prawidłowej organizacji rozprawy pozostają zarządzenia przewodniczącego. We wszelkich przypadkach winny one mieć na celu usunięcie wszelkich znanych przeszkód do tego, by

sprawa została rozstrzygnięta na pierwszym wyznaczonym posiedzeniu (proj.art. 206¹). Ograniczenie wymogu do usunięcia przeszkód jest realistyczne – w odróżnieniu od oczekiwania, że przewodniczący swymi zarządzeniami zapewni rozstrzygnięcie na pierwszym terminie; przewodniczący nie jest w stanie tego zadekretować.

Stosownie do zasady wielowariantowości postępowania należy zróżnicować podstawę wydania zarządzeń przygotowawczych: jeżeli sporządzono plan rozprawy, to on będzie tą podstawą (proj.art. 208 § 1), natomiast dotychczas przewidziane w tej roli pozew i inne pisma procesowe będą nią tylko w przypadku niesporządzenia planu rozprawy (proj.art. 208 § 3).

Ze względu na bezpośredni wpływ na długotrwałość postępowania szczególne znaczenie przy organizacji rozprawy mają terminy posiedzeń wyznaczonych na rozprawę. Dotychczasowa praktyka wskazuje na potrzebę szerszego uregulowania tych czynności pod kątem ich celu. Tak więc zadbanie o dogodne terminy posiedzeń w planie rozprawy jest rzeczą stron, jeżeli natomiast planu nie sporządzono, to należy wyraźnie zawarować w ustawie, że terminy czynności sądu i przewodniczącego winny przypadać możliwie najwcześniej (proj.art. 206). Niezależnie od sporządzenia planu rozprawy przy przygotowaniu rozprawy obowiązywać winny zasady (1) wyznaczania na rozprawę jednego posiedzenia i (2) skupienia terminów posiedzeń wyznaczonych na rozprawę w kolejnych dniach, z odstępstwami uzasadnionymi tylko wyraźnym brakiem takiej możliwości (proj.art. 205⁹ § 4 i proj.art. 206¹).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowa norma]	<u>Art. 205¹¹. § 1. Sąd może postanowieniem zmienić plan rozprawy, który stał się nieaktualny. Postanowienie wydaje się po wysłuchaniu stron, z tym, że na wniosek choćby jednej z nich przeprowadza się kolejne posiedzenie przygotowawcze.</u> <u>§ 2. W razie istotnej potrzeby można również sporządzić nowy plan rozprawy; w takim przypadku przeprowadzenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego jest obowiązkowe. Pierwotny plan rozprawy traci moc w części, w której nowy plan jest odmienny.</u> <u>§ 3. Zmiana planu rozprawy ani wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 206. § 1. Termin rozprawy wyznacza przewodniczący. Jednocześnie z wyznaczeniem pierwszej rozprawy zarządza doręczenie pozwu i stosownie do potrzeby wyznacza sędziego sprawozdawcę. § 2. Równocześnie z doręczeniem pozwu i wezwania na pierwszą rozprawę poucza się pozwanego o: 1) czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o możliwości lub obowiązku	Art. 206. § 1. Przewodniczący i sąd podejmują czynności w sprawie tak, aby przebiegła zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach. § 2. Przewodniczący wyznacza terminy posiedzeń w sprawie zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono – w najwcześniejszych możliwych terminach.

wniesienia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy, lub przedstawienia swoich wniosków, twierdzeń i dowodów na rozprawie; 2) skutkach niepodjęcia takich czynności, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego i warunkach jego wykonalności oraz obciążenia pozwanego kosztami postępowania; 3) możliwości ustanowienia przez pozwanego pełnomocnika procesowego i braku obowiązkowego zastępstwa przez adwokata lub radcę prawnego.	
[nowa norma]	Art. 206¹. Rozprawę należy przygotować, tak aby nie było przeszkód do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu na nią wyznaczonym. Więcej niż jedno posiedzenie wyznacza się tylko w razie konieczności, zwłaszcza gdy przeprowadzenie wszystkich dowodów na jednym posiedzeniu nie będzie możliwe. W takim przypadku posiedzenia powinny się odbywać w kolejnych dniach, a jeżeli nie jest to możliwe – tak aby upływ czasu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami nie był nadmierny.
Art. 208. § 1. Przewodniczący, stosownie do okoliczności, wyda przed rozprawą na podstawie pozwu i innych pism procesowych zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy. Przewodniczący może w szczególności: 1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście lub przez pełnomocnika; 2) zażądać na rozprawę od państwowej jednostki organizacyjnej lub jednostki organizacyjnej samorządu terytorialnego znajdujących się u nich dowodów, jeżeli strona sama dowodów tych otrzymać nie może; 3) wezwać na rozprawę wskazanych przez stronę świadków; 4) wezwać na rozprawę osoby powołane zgodnie przez strony na biegłych; 5) zarządzić przedstawienie dokumentów, przedmiotów oględzin, ksiąg, planów itd. § 2. Przewodniczący może ponadto, w razie koniecznej potrzeby, zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą.	Art. 208. § 1. <u>Na podstawie planu rozprawy</u> przewodniczący <u>wyda</u> zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy. Przewodniczący może w szczególności: 1) wezwać strony do stawienia się na rozprawę osobiście lub przez pełnomocnika; 2) zażądać od państwowej jednostki organizacyjnej lub jednostki organizacyjnej samorządu terytorialnego znajdujących się u niej dowodów, jeżeli strona sama dowodów tych otrzymać nie może; 3) wezwać na rozprawę wskazanych przez <u>strony</u> świadków <u>lub</u> biegłych; 4) zarządzić przedstawienie dokumentów, przedmiotów oględzin, ksiąg, planów itd. § 2. Przewodniczący może ponadto zarządzić oględziny jeszcze przed rozprawą. § 3. <u>Jeżeli planu rozprawy nie sporządzono, zarządzenia powyższe wydaje się na podstawie pozwu i innych pism procesowych.</u>
Art. 212. § 1. Sąd na rozprawie przez zadawanie pytań stronom dąży do tego, aby strony przytoczyły lub uzupełniły twierdzenia lub dowody na ich poparcie oraz udzieliły wyjaśnień koniecznych dla zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń. W ten sam sposób sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne. (...)	Art. 212. § 1. <u>Na rozprawie prowadzonej bez planu rozprawy sąd</u> przez zadawanie pytań stronom dąży do tego, aby strony przytoczyły lub uzupełniły twierdzenia lub dowody na ich poparcie oraz udzieliły wyjaśnień koniecznych dla zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń. W ten sam sposób sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne. (...)

7. Ograniczenia czasowe w przedstawianiu twierdzeń i dowodów

Doświadczenia praktyczne jednoznacznie wskazują na potrzebę dalszego istnienia systemu ograniczenia zasobu przytaczanych przez strony twierdzeń o faktach uzasadniających ich żądania oraz dowodów na ich poparcie (materiału procesowego). Nie wchodząc w doktrynalne rozważania na temat wad i zalet różnych systemów takich ograniczeń stwierdzić należy, że najprostszym sposobem osiągnięcia tego celu jest ustanowienie terminów, do których strony mają swobodę przytaczania twierdzeń i dowodów. W konsekwencji odejścia od jednolitego, prostego wzorca postępowania sądowego (pозew-rozprawa-wyrok) na rzecz modelu wielowariantowego (wymiana pism

procesowych, posiedzenie przygotowawcze, wyrok na posiedzeniu niejawnym, rozprawa jako ostateczność) terminy te również należy zróżnicować dla poszczególnych wariantów postępowania:

- terminem zasadniczym jest chwila zatwierdzenia planu rozprawy przyjętego na posiedzeniu przygotowawczym (proj.art. 205¹² § 1); skoro plan rozprawy jest podstawą dalszego toku postępowania, to możliwość dalszego zgłaszania twierdzeń i dowodów niweczyłaby sens jego sporządzania,
- jeżeli w sprawie nie przeprowadzono posiedzenia przygotowawczego, cezura pozostaje zamknięcie rozprawy, z zastrzeżeniem, że strona może utracić to uprawnienie w następstwie działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu (proj.art. 205¹² § 2).

Przypadkiem szczególnym jest zarządzona przez przewodniczącego wymiana pism przygotowawczych. W takim przypadku terminem zamykającym zgłaszanie wniosków i dowodów jest złożenie pisma przygotowawczego w wykonaniu odpowiedniego zarządzenia przewodniczącego (proj.art. 205³ § 2). Uprawnienie to przewodniczący powinien stosować rozważnie, ponieważ jego nadużycie grozi naruszeniem prawa strony do obrony. Doświadczenia praktyczne wskazują jednak, że odczytanie przez sędziego rzeczywistych intencji stron, które kryją się za formalną treścią ich wniosków, nie nastęrcza zbyt trudności.

Sankcją naruszenia terminu do zgłoszenia twierdzeń i dowodów powinno pozostać, jak dotychczas, obligatoryjne pominięcie spóźnionego twierdzenia lub dowodu. Wyjątkowe okoliczności sprawy mogą jednak uzasadniać nadanie mu biegu. Aby nie zamykać drogi do obrony swych praw stronie, która działa w dobrej wierze, a tylko okoliczności od niej niezależne uniemożliwiają jej dochowanie terminów, należy obowiązek pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów wyłączyć w sytuacji, gdy strona uprawdopodobniła, że potrzeba lub możliwość ich powołania pojawiła się później (proj.art. 205¹² § 1 *in fine*).

Tak określone terminy są dostatecznie elastyczne, by strona w każdym stanie sprawy miała możliwość zgłoszenia twierdzeń i dowodów, a jednocześnie powinny zapobiec niekontrolowanemu poszerzaniu materiału dowodowego.

Postanowienia proj.art. 205¹² zastępują w tym zakresie dotychczasowe – niepełne i niekonsekwentne – przepisy art. 207 § 7 i art. 217 § 1 i 2. Zmianie ulega zwłaszcza, uciążliwa w praktyce, wyłączna kompetencja sądu do zarządzania wpływem pism przygotowawczych i pozostałych pism procesowych. W myśl projektu kompetencje te, jako leżące w zakresie przygotowania rozprawy, wykonuje przewodniczący.

Konsekwencją tych zmian jest zmiana przepisów, o których mowa w art. 210 § 2¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
<i>[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 207 § 3]</i>	Art. 205³. § 1. <u>W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w</u>

	których pisma należy złożyć i okoliczności, które mają być wyjaśnione. § 2. Przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. § 3. Stronę reprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania. § 4. Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia o jego wniesieniu.
[nowa norma]	Art. 205¹¹. § 1. Sąd może postanowieniem zmienić plan rozprawy, który stał się nieaktualny. Postanowienie wydaje się po wysłuchaniu stron, z tym, że na wniosek choćby jednej z nich przeprowadza się kolejne posiedzenie przygotowawcze. § 2. W razie istotnej potrzeby można również sporządzić nowy plan rozprawy; w takim przypadku przeprowadzenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego jest obowiązkowe. Pierwotny plan rozprawy traci moc w części, w której nowy plan jest odmienny. § 3. Zmiana planu rozprawy ani wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.
[nowy przepis – w miejsce obecnego art. 207 § 6 i art. 217 § 1-2]	Art. 205¹². § 1. Jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy. Twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później. § 2. Jeżeli nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego, strona może przytaczać twierdzenia i dowody aż do zamknięcia rozprawy, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów niniejszego kodeksu mogą dla niej wynikać z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 207.-(...) § 6. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w pozwie, odpowiedzi na pozew lub dalszym piśmie przygotowawczym bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 7. Odpowiedź na pozew złożona z naruszeniem § 2 podlega zwrotowi; zwrotowi podlega także pismo	Art. 207. (uchylony) <i>[zastąpiony przez art. art. 205¹, 205³ i 205¹²]</i>

przygotowawczo złożone z naruszeniem § 3.	
Art. 210. (...) § 2 ¹ . Sąd poucza stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, 207 , 217 , 229 i 230. (...)	Art. 210. (...) § 2 ¹ . Sąd poucza stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, <u>205³</u> , <u>205¹²</u> , 229 i 230. (...)
Art. 217. § 1. Strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej. § 2. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 3. Sąd pomija twierdzenia i dowody, jeżeli są powoływane jedynie dla zwłoki lub okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione.	Art. 217. (uchylony) <i>[zastąpiony przez art. 205¹²]</i>

8. Wyrok zaoczny

Projektowany model postępowania utrzymuje zasadę, że wydanie wyroku zaocznego jest konsekwencją bierności pozwanego, rozumianej jako niezajęcie przezeń stanowiska wobec żądań wysuniętych przez powoda. W dotychczasowym stanie prawnym za bierność tę poczytuje się niestawiennictwo na rozprawie lub niebranie udziału w rozprawie (art. 339 § 1) przy jednoczesnym niezłożeniu wyjaśnień poza rozprawą (art. 340).

Wprowadzenie do procesu obligatoryjnej odpowiedzi na pozew oraz wielowariantowości postępowania zmienia okoliczności, które należy poczytywać za bierność pozwanego. W wynikłej stąd nowej sytuacji normatywnej za niezajęcie przez pozwanego stanowiska wobec powództwa, uzasadniające procedowanie bez jego udziału, należy przyjąć niezłożenie odpowiedzi na pozew. Oczekiwanie do terminu rozprawy, by stwierdzić bierność pozwanego i wydać wyrok zaoczny, byłoby nieracjonalne. Nowe regulacje pozwalają na wyciągnięcie konsekwencji z bierności pozwanego już na wczesnym etapie postępowania: jeżeli przedstawione w pozwie fakty nie budzą wątpliwości (proj.art. 339 § 2), sąd będzie mógł wydać wyrok zaoczny, gdy pozwany nie złoży w przepisany terminie odpowiedzi na pozew. Ponieważ z reguły do rozprawy wtedy nie dojdzie, wyrok zaoczny będzie musiał zostać wydany na posiedzeniu niejawnym (proj.art. 339 § 1).

Należy podkreślić, że w takiej sytuacji sąd ma możliwość, a nie obowiązek wydania wyroku zaocznego. Jest więc także dopuszczalne, że mimo niezłożenia odpowiedzi na pozew sprawa zostanie skierowana do rozpoznania na rozprawie. W takim przypadku niestawiennictwo pozwanego winno pozostać podstawą do wydania wyroku zaocznego, tym razem obligatoryjnego. Nie wyklucza to przeprowadzenia postępowania dowodowego; skoro wyrok zaoczny nie został wydany wcześniej, to widocznie istniała potrzeba weryfikacji twierdzeń powoda (proj.art. 340 § 1).

Tak jak w obecnym stanie prawnym przymiotu zaoczności nie będzie mieć wyrok wydany w nieobecności pozwanego, ale po złożeniu przez niego wyjaśnień ustnie lub na piśmie, albo gdy pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności (proj.art. 340 § 2). Będzie to dotyczyć także wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 148¹ § 1.

W przypadku wyroku zaocznego oczywiste jest, by terminem ograniczającym przytaczanie twierdzeń i dowodów było złożenie sprzeciwu. Należy więc przewidzieć odpowiednie zastosowanie proj.art. 205¹² § 1 (proj.art. 344 § 2).

Wielowariantowość postępowania oraz możliwość wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym czyni konieczną zmianę normy zawartej w art. 345, nie dającej dotychczas możliwości innej, niż wyznaczenie rozprawy. Postępowanie po wniesieniu sprzeciwu winno toczyć się na zwykłych zasadach, w szczególności nie ma przeszkód do zastosowania instytucji służących przygotowaniu postępowania (proj.art. 345).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 339. § 1. Jeżeli pozwany nie stawiał się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny. § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o <u>okolicznościach faktycznych</u> przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>rozprawą</u>, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.	Art. 339. § 1. <u>Sąd może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w przepisany terminie nie złożył odpowiedzi na pozew.</u> § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o <u>faktach</u> zawarte w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>posiedzeniem</u>, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.
Art. 340. Wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności albo składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie.	Art. 340. § 1. <u>Sąd wyda wyrok zaoczny, jeżeli mimo braku odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a pozwany nie stawiał się na tę rozprawę. Przepis art. 339 § 2 stosuje się.</u> § 2. Wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności lub składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie.
Art. 344. § 1. Pozwany, przeciwko któremu zapadł wyrok zaoczny, może złożyć sprzeciw w ciągu dwóch tygodni od doręczenia mu wyroku. § 2. W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz <u>okoliczności faktyczne</u> i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 3. Sprzeciw złożony po terminie oraz sprzeciw, którego braków strona w wyznaczonym terminie nie uzupełniła, a także sprzeciw nieopłacony, sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 344. § 1. Pozwany, przeciwko któremu zapadł wyrok zaoczny, może złożyć sprzeciw w ciągu dwóch tygodni od doręczenia mu wyroku. § 2. W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany winien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór, oraz <u>twierdzenia i dowody.</u> Art. 205¹² § 1 zdanie drugie <u>stosuje się odpowiednio.</u> § 3. <u>Sąd odrzuca sprzeciw niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.</u>
Art. 345. Jeżeli sprzeciw został złożony prawidłowo, przewodniczący wyznacza termin rozprawy i zarządza doręczenie sprzeciwu powodowi.	Art. 345. <u>W przypadku wniesienia sprzeciwu przewodniczący nadaje sprawie właściwy bieg, stosując odpowiednio przepisy o zebraniu materiału procesowego i organizacji postępowania.</u>

9. Korzyści z projektowanej zmiany

Celem reformy będzie wprowadzenie prawnych podstaw do fazy postępowania przygotowawczego ze sprawą cywilną. Na tym etapie sędzia będzie dysponował elastycznymi środkami współpracy ze stronami w celu przygotowania rozprawy. Kładzie się jednak zdecydowany nacisk na rozwiązania polubowne, negocjacje i wyjście ze sporu bez potrzeby procedowania na rozprawie, a zwłaszcza bez konieczności przeprowadzania postępowania dowodowego. Temu winny służyć zachęty finansowe, związane z opłatami sądowymi. Jeśli mimo podjętych działań nie uda się nakłonić stron do pojednania, będą one współtworzyć plan rozprawy, a tym samym staną się współodpowiedzialne za jej przebieg. Ustalony ze stronami plan czynności na rozprawie będzie prawnie obowiązujący i będzie mieć wpływ na sposób rozpoznania sprawy. Rozprawa stanie się wówczas kulminacją postępowania sądu ze sprawą i co do zasady odbędzie się w jednym terminie. Na rozprawie zostaną przeprowadzone tylko te dowody, które strony zgłosiły sądowi w fazie przygotowawczej. Po rozprawie sąd wyda orzeczenie po roztrząśnięciu wyników postępowania dowodowego.

Proponowane rozwiązania mają na celu przede wszystkim skrócić czas postępowania w sądzie cywilnym. Początkowo może to być trudne do osiągnięcia, jeśli uwzględni się wymóg dość szerokiej działalności planistycznej, wymaganej od sędziego na etapie przygotowawczym. Docelowo jednak odpowiednie przygotowanie rozprawy musi skutkować jej sprawnym prowadzeniem według wcześniej ustalonego harmonogramu. Czas poświęcony na czynności przygotowawcze winien zatem zostać z nawiązką odzyskany w fazie zasadniczej postępowania, która będzie krótka i przedmiotowa. Oczywiście taki sposób procedowania wymagać będzie od sędziów zmiany organizacji pracy.

Poza aspektem czasowym najbardziej znamieny wydaje się aspekt społeczny proponowanych rozwiązań. Bodaj po raz pierwszy zaistnieje szansa zaangażowania stron, czy ogólniej: obywateli, w postępowanie sądu ze sprawą. Dotychczas koncentrowano się na sądzie jako gospodarzu procesu. Wskazywano na kontrydiktoryjność, by akcentować rolę i znaczenie stron w rozstrzygnięciu sprawy. Wszystko to pozostaje aktualne, jednak teraz to w istocie strony będą organizować postępowanie sądowe. Dojdzie do tego pod kierownictwem sędziego, ale strony będą aktywnie uczestniczyć w czynnościach organizacyjnych. Przejmą zatem odpowiedzialność za sposób, w jaki ich sprawa zostanie rozpoznana. Przede wszystkim jednak strony z sędzią ustalą porządek czynności w sprawie i będą mogły zawczasu poznać czas rozstrzygnięcia. Będzie to miało niebagatelne znaczenie dla stosunków społecznych w ogólności.

Aktualne pozostają zagrożenia z kierunku tych stron, które stosują taktykę obstrukcji procesowych. Przyjmuje się jednak, że będą to sytuacje wyjątkowe, które nie mogą determinować rozwiązań służących większości obywateli, oczekujących procesu szybkiego i *fair*. W przypadkach wyjątkowych decydującą rolę odgrywać będzie sędzia, który powinien taki przypadek odpowiednio wcześniej zidentyfikować i przedsięwziąć działania przeciwdziałające obstrukcji i przedłużaniu postępowań wstępnych. Narzędziami tłumiącymi takie postawy będą odpowiednie rygory procesowe oraz odpowiedni system opłat procesowych.

Wreszcie podkreślić należy efekty mediacyjnej działalności sędziów w fazie przygotowawczej. Ich rola będzie kluczowa dla przyspieszenia postępowań. Ilość spraw zakończonych (ugodzonych w ten czy inny sposób) na etapie przygotowania do rozprawy zdecyduje o rozładowaniu zatorów w sądach. Jeszcze ważniejszy może być ogólniejszy wymiar społeczny takiej aktywności sędziów. Sąd jako miejsce, gdzie można nie tylko uzyskać orzeczenie, ale także rozwiązać, uśmierzyć lub choćby

załagodzić nabrzmiały konflikt prawny, może być postrzegany tylko z uznaniem. To samo dotyczy sędziów, którzy rozmawiając ze stronami, spróbują usunąć dzielące je antagonizmy. Wiadomo przecież, że nawet najlepsze normy prawne nie są w stanie antycypować wszystkich możliwych konfliktów społecznych, zwłaszcza w czasach dużej dynamiki życia społecznego oraz postępującej specjalizacji poszczególnych dziedzin życia. W takich warunkach sprawny aparat sądowy wymaga elastycznego traktowania każdej sprawy, a nade wszystko sprawnych negocjatorów, poszukujących alternatywnych form wyjścia ze sporu.

Włączenie stron w aktywny proces organizacji postępowania z ich sprawą winno zmniejszyć ilość skarg na przewlekłość postępowań w sądach cywilnych. Strony od samego początku zostaną włączone w proces planowania rozwiązania ich konfliktu prawnego. Będą znały termin zakończenia sprawy w sądzie I instancji. Zostaną zapoznane przez sędziego z ilością spraw w sądzie, która będzie mieć wpływ na termin rozpoznania ich sprawy. W zależności do tego mogą zmieniać swe stanowisko w kwestii sposobu wyjścia ze sporu. Suma działań organizatorskich stron postępowania powinna przełożyć się na zwiększenie ich odpowiedzialność nie tylko za wynik, ale i za czas procedowania.

Na przyszłość należy zauważyć, że najwyższa wydajność nowego systemu pracy ze sprawą cywilną zostałaby osiągnięta po zmianie organizacji sądu polegającej na wprowadzeniu kancelarii sądu i biura sędziego. To pozwoliłoby w pełni wykorzystać potencjał fazy „*pretrial*”, w której sędzia zostałby wyposażony w narzędzia pozwalające mu samodzielnie procedować ze sprawą w sposób najbardziej elastyczny, a zarazem efektywny. W ramach biura, z pomocą asystenta, mógłby zaplanować sposób wstępnego postępowania ze sprawą, a także kontrolować jego przebieg. Samodzielność w ramach biura umożliwiłaby sędziemu ocenę czasu niezbędnego do przygotowania sprawy na rozprawę. Przestałby być rozliczany z ilości wokand i spraw na nie skierowanych, a istotny stałby się efekt w postaci wygaszenia konfliktu między stronami.

II. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego

10. Cel i założenia projektowanej zmiany

Na podstawie doświadczeń z praktyki sądowej można wyróżnić następujące typowe sytuacje, w których nie ma wątpliwości, że dochodzi do nadużycia przez stronę jej uprawnień procesowych:

- 1) wnoszenie jako pozwu pisma nie zawierającego żądania rozpoznania sprawy sądowej,
- 2) wnoszenie pozwu oczywiście bezzasadnego,
- 3) wnoszenie szeregu wniosków o wyłączenie sędziego,
- 4) wnoszenie szeregu zażaleń w tym samym lub zbliżonym przedmiocie,
- 5) wnoszenie szeregu wniosków o sprostowanie, uzupełnienie lub wykładnię wyroku.

Znamię nadużycia prawa procesowego można także przypisać innym zachowaniom stron, choć nie zawsze występuje ono tak jednoznacznie.

Wymienione czynności stron mają dwie wspólne cechy:

- 1) są podejmowane na podstawie i w granicach prawa procesowego (uprawnienia do wytoczenia powództwa, uprawnienia do wniesienia zażalenia itd.),
- 2) nie zmierzają jednak do osiągnięcia celu, w którym odpowiednie instytucje procesowe zostały ustanowione.

Najwyraźniejszym z takich działań strony jest wnoszenie łańcucha zażaleń. Typowy schemat takiego działania strony zaczyna się od wydania przez sąd w toku postępowania jakiegokolwiek orzeczenia bądź nawet od wystosowania do strony jakiegokolwiek korespondencji. Strona, której zależy na zwłoce w postępowaniu, wnosi zażalenie na taką czynność. Zażalenie takie, jako nie przewidziane w przepisach postępowania, podlega odrzuceniu – o czym sąd rozstrzyga postanowieniem. Postanowienie to zostaje zaskarżone przez stronę kolejnym zażaleniem – które już tym razem podlega rozpoznaniu, więc sąd jest obowiązany nadać mu bieg: ustalić wartość przedmiotu zaskarżenia, wysokość opłaty, wezwać do jej uiszczenia, usunąć braki formalne, zażądać odpisów. Strona maksymalnie przeciąga terminy wyznaczone jej na opłacenie pism, uzupełnienie braków lub udzielenie wiadomości niezbędnych do rozpoznania jej wniosków. Nadto w toku takiego postępowania wpadkowego strona składa liczne wnioski o charakterze proceduralnym, w pierwszym rzędzie o zwolnienie od kosztów sądowych i o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Postanowienie wydane odnośnie każdego z takich wniosków jest dla strony podstawą do przeprowadzenia identycznej serii czynności. Zwłoka w postępowaniu wywołana konsekwentnymi działaniami strony potrafi przedłużyć postępowanie o kilka lat.

Analogiczny mechanizm jest wykorzystywany przy składaniu łańcucha wniosków o wyłączenie sędziego. Poprzez składanie kolejnych wniosków o wyłączenie sędziego strona jest w stanie doprowadzić do faktycznej blokady postępowania, ponieważ czynności związane z rozstrzygnięciem co do kolejnych wniosków, włączając postępowanie odwoławcze, nie pozwalają na normalne prowadzenie czynności. Niemożliwość prowadzenia postępowania wynika z czynności technicznych nie rozstrzygnięć prawnych, więc nie jest w stanie jej zapobiec regulacja ustawowa, że wniosek taki w zasadzie nie może zostać uwzględniony. W 2016 roku wprowadzono do Kodeksu mechanizm mający zapobiec tego rodzaju nadużyciu, jednak jest on niekonsekwentny, bo wciąż opiera się na założeniu,

że wnioskowi takiemu nadaje się bieg mimo ewidentnego nadużycia. Przez to jego skuteczność jest ograniczona.

Taki sam faktyczny efekt ma składanie przez stronę szeregu wniosków o sprostowanie, uzupełnienie lub wykładnię wydanego już w sprawie wyroku. Takie działanie nie jest w stanie wpłynąć na formalny wynik sprawy, skoro treść wyroku nie może już zostać zmieniona, można jednak w ten sposób faktycznie zablokować uzyskanie przez stronę, która wygrała, tytułu wykonawczego, a tym samym – odwlec konieczność wykonania zasądzzonego obowiązku. Każdy wniosek sąd jest bowiem obowiązany rozpoznać, co wymaga pewnego czasu – a w tym czasie wykonanie wyroku, nawet prawomocnego, jest niemożliwe z przyczyn faktycznych: braku dostępu do akt oczekujących u sędziego na wydanie rozstrzygnięcia.

Wniesienie pozwu oczywiście bezzasadnego (i jego odmiany – pozwu pozornego) jest spotykane rzadziej. Przez pozorność pozwu należy rozumieć nie tylko to, co nauka prawa zna od dawna i nazywa procesem pozornym, czyli przeprowadzenie postępowania ukartowanego przez strony co do przebiegu i przewidywanego wyniku³. Pozew pozorny może zmierzać nie tylko do osiągnięcia rozstrzygnięcia sądu określonej treści, lecz może także stanowić szykanę wobec strony pozwanej, polegającą na zmuszeniu jej do uczestnictwa w procesie, które przecież nieodmiennie pociąga za sobą stratę czasu, energii i pieniędzy. Z taką rolą pozwu graniczy, a nawet się przenika inna rola, którą wypada już określić jako czysto pieniaczą: gdy wytaczając powództwo strona nie zmierza ani do uzyskania orzeczenia o korzystnej treści, ani do pogwałcenia przeciwnika, lecz wyłącznie do uruchomienia postępowania sądowego dla samego udziału w nim. To ostatnie zachowanie jest, oczywiście irracjonalne – tym niemniej doświadczenie każdego sędziego dostarcza przykładów, że takie sprawy się zdarzają (a przy tym należą do wymagających największej ilości czasu i pracy). Powództwo zawarte w takim pozwie z reguły jest oczywiście bezzasadne: z samej treści pozwu, zwłaszcza w świetle treści załączników do niego, wynika, że fakty wskazane przez taką stronę nie mogą uzasadnić jej żądania. Zdarzają się również sytuacje, gdy oczywiście bezzasadne są pozwы wnoszone przez stronę w dobrej wierze; bywa to najczęściej skutek braku orientacji strony w jej sytuacji prawnej.

Sytuacją spotykaną sporadycznie, lecz pociągającą za sobą znaczącą ilość pracy sądu i sędziego (i to z reguły mającej nikłe szanse doprowadzenia do jakichkolwiek rozsądnych wyników), jest wniesienie pisma mającego stanowić pozew (czy też innego rodzaju wniosek wszczynający postępowanie), lecz w rzeczywistości nim nie będącego. Istotą pozwu jest to, że zawiera żądanie rozpoznania przez sąd jakiegokolwiek sprawy (z założenia powinna to być, oczywiście, sprawa cywilna). Bywają tymczasem wnoszone do sądu pisma, które tej treści nie zawierają, lecz skoro są zatytułowane „pozew”, „wniosek” czy podobnie, nadaje się im bieg, a nawet kieruje do rozpoznania. To wymaga zaś długich i żmudnych usiłowań wydobywania od autora pisma, czego i od kogo się domaga, czyli sformułowania treści pozwu na etapie już przed sądem.

Obecny system prawny nie daje sądowi środków prawnych potrafiących skutecznie przeciwdziałać tego rodzaju zachowaniom, nawet w sytuacji, gdy znamie nadużycia prawa procesowego jest jaskrawe i niewątpliwe. Sąd ma możliwość zapobiec nadużyciu prawa procesowego

³ Por. K.Knoppek *Wstęp do badań nad fikcyjnym procesem cywilnym*, w: P.Grzegorzczak, K.Knoppek, M.Walasik (red.) *Proces cywilny. Nauka-Kodyfikacja-Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, „Lex”, Warszawa 2012, s.189-204.

przez stronę właściwie tylko w jednej sytuacji: gdy chodzi o nadmiar wniosków dowodowych. Ten brak stanowi oczywistą wadę, wskutek której sąd nie jest w stanie zapobiec sytuacji, gdy wskutek działań jednej strony postępowania zostaje naruszone prawo pozostałych stron do rozpoznania sprawy w rozsądnym czasie (*casus łańcucha zażaleń i łańcucha wniosków o wyłączenie sędziego*), prawo do rzetelnego procesu (*casus pozwu pozornego*), prawo innych obywateli do sprawnego działania wymiaru sprawiedliwości (*casus pisma nie będącego pozwem*).

Wszystko to prowadzi do wniosku, że system prawa procesowego cywilnego wymaga uzupełnienia o ograniczenie dopuszczalności czynności stron oparte na znamieniu nadużycia uprawnienia procesowego.

Rozwiązania takie już od dawna są znane systemom prawnym innych państw⁴. W Polsce rozważano wprowadzenie klauzuli generalnej nadużycia prawa podmiotowego do Kodeksu postępowania cywilnego w toku prac nad jego projektem, jednak ostatecznie jej w nim zabrakło⁵. Prowadzono natomiast dość zaawansowane rozważania teoretyczne i badania komparatystyczne⁶, których wyniki należy wreszcie spożytkować zgodnie z obecnymi potrzebami społecznymi co do sprawnego wymiaru sprawiedliwości. W ślad z nimi przyjęto następujące założenia:

1. Nie jest wystarczające wprowadzenie instytucji zapobiegających nadużyciu uprawnienia procesowego w określonych, szczególnych sytuacjach procesowych, lecz winny one mieć wspólny mianownik w postaci klauzuli generalnej – by było wiadomo, jaki konkretnie czynnik powoduje poddanie danego zachowania sankcji.
2. Ze względu na odrębność prawa cywilnego procesowego od materialnego klauzula ta musi mieścić się wśród przepisów postępowania cywilnego i zawierać specyficzną dla niego treść; to oznacza, że nie wystarczy odesłanie do klauzuli nadużycia prawa materialnego z art. 5 Kodeksu cywilnego⁷.
3. Nie należy łączyć klauzuli nadużycia uprawnienia procesowego z klauzulą sprzeczności z dobrymi obyczajami (art. 3), gdyż mimo podobieństwa podstawa wyróżnienia czynności podlegających działaniu jednej i drugiej klauzuli jest inna; są one niezależne od siebie⁸.
4. Mimo istnienia generalnej klauzuli, ze względu na różnorodność sytuacji procesowych, w których może dojść do nadużycia uprawnień procesowych przez stronę, nie ma możliwości ustanowienia jednolitej sankcji takiego działania, wobec czego musi się ona odwoływać do sankcji określonych w przepisach szczególnych.
5. Nie przeszkadza to jednak ustanowieniu sankcji o charakterze nieproceduralnym (w zakresie kosztów procesu i odsetek), działającej w zakresie prewencji szczególnej i ogólnej.

Wprowadzenie tak istotnej instytucji po raz pierwszy do polskiego procesu cywilnego wymaga ostrożności i oględności w projektowanych rozwiązaniach. Dlatego zakres sytuacji, w których klauzula ma wyraźnie przewidziane zastosowanie, jest wąski. Przyszła praktyka sądów i ich orzecznictwo

⁴ Por. zwł. T.Cytowski *Procesowe nadużycie prawa*, „Przegląd Sądowy” 2005/5, s.81-81-103.

⁵ Por. K.Piasecki *Nadużycie praw procesowych przez strony*, „Palestra” 1960/11 (35), s.20-28.

⁶ M.G.Plebanek *Nadużycie praw procesowych w postępowaniu cywilnym – zagadnienia ogólne*, „Studia Prawnicze”, 2012/1 (190), s.69-121, K.Osajda *Nadużycie prawa w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2005/5, s.47-80.

⁷ Por. uwagi A.Torbusa na tle postępowania pojednawczego – A.Torbus *Zawezwanie do zawarcia ugody w postępowaniu pojednawczym a problem nadużycia prawa*, w: A.Jakubecki, J.A.Strzępka (red.) *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, „Lex”, Warszawa 2010, s.594-608.

⁸ Por. M.G.Plebanek, *op.cit.*, s.83-85.

pozwołą zweryfikować zastosowane rozwiązania pod kątem potrzeby ich poszerzenia albo ograniczenia.

11. Klauzula generalna

Znamię nadużycia prawa procesowego należy określić w sposób syntetyczny, a jednocześnie możliwie najściślejszy. Należy podzielić spostrzeżenia autorów zajmujących się tą tematyką, że przy określeniu istoty nadużycia uprawnienia procesowego należy się odwołać do celu obowiązywania danej instytucji prawa procesowego⁹. Ocena, że dana czynność strony stanowi nadużycie uprawnienia procesowego, winna więc się opierać na ustaleniu celu, który strona chce osiągnąć podejmując daną czynność i na ocenie, czy cel ten jest usprawiedliwiony w świetle procesowego przeznaczenia danej instytucji – czyli, innymi słowy, czy cel działania strony *in concreto* jest zgodny z celem danej instytucji procesowej *in abstracto*. Oczywiście, należy brać pod uwagę nie cel przez stronę deklarowany – przecież strona nigdy nie przyzna, że zmierza do zwłoki czy do szynkany – lecz rzeczywisty, o którym świadczy przewidywany wynik danej czynności w okolicznościach danej sprawy, nie tylko prawnych, ale przede wszystkim faktycznych.

Klauzula ma charakter generalny, jednak procesowe skutki jej zastosowania, w postaci odpowiedniej sankcji, należy ograniczyć do sytuacji określonych w przepisach szczególnych. (Jak wskazano wyżej, ostrożność w określaniu takich sytuacji jest wskazana ze względu na brak doświadczeń orzeczniczych.)

Istota sankcji wadliwej czynności winna wynikać z charakteru danej sytuacji procesowej. W obecnym stanie wiedzy na ten temat nie sposób bowiem wskazać jednolitej sankcji, która byłaby odpowiednia dla wszystkich możliwych do wyobrażenia przypadków nadużycia prawa procesowego.

Klauzulę generalną zawiera proj.art. 4¹.

Sankcje, które sąd może zastosować wobec strony nadużywającej, mogą polegać na:

- 1) wymierzeniu grzywny,
- 2) obciążeniu dodatkową częścią bądź nawet całością kosztów procesu, a na wniosek strony przeciwnej także na:
- 3) obciążeniu kosztami procesu podwyższonymi odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy,
- 4) podwyższeniu stopy odsetek należnych od zasądzonego świadczenia odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy.

W trzecim przypadku kwota kosztów podlegających zwrotowi może zostać podwyższona maksymalnie dwukrotnie. W czwartym przypadku stopa odsetek może zostać podwyższona maksymalnie dwukrotnie.

Sankcje powyższe mają charakter czysto procesowy i – mimo że częściowo są uzależnione od żądania strony pokrzywdzonej – nie statuują żadnych roszczeń materialnoprawnych.

Odpowiednią regulację wprowadza proj.art. 226².

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
------------------------	-----------------------

⁹ M.G.Plebanek, op.cit., s.86-91.

Tytuł wstępny. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	<u>Art. 4¹. Z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronie nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego). Przedsięwzięcie czynności przez stronę z nadużyciem prawa procesowego wyłącza skutki, które ustawa wiąże z tą czynnością.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
[nowa norma]	<u>Art. 226². Stwierdziwszy nadużycie przez stronę prawa procesowego sąd może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:</u> 1) <u>stronę nadużywającą skazać na grzywnę;</u> 2) <u>niezależnie od wyniku sprawy podwyższyć przypadające od strony nadużywającej koszty procesu, a nawet włożyć na nią obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy;</u> 3) <u>na wniosek strony przeciwnej:</u> a) <u>przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie;</u> b) <u>zasądzić od strony nadużywającej odsetki należne od zasądzzonego świadczenia w stopie podwyższonej odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie.</u>

12. Pismo nie będące pozwem

Jak wskazano wyżej, sytuacją stosunkowo rzadką, tym niemniej wymagającą od sądu wyjątkowo dużego nakładu pracy, jest wniesienie pod pozorem pozwu pisma nie będącego nim w rzeczywistości, czyli nie zawierającego żądania rozpoznania przez sąd jakiegokolwiek sprawy. Pisma takie są z reguły tylko wyrazem negatywnego stosunku wnoszącego do jakiegoś zjawiska lub osoby. W obecnym stanie prawnym mimo to sąd jest obowiązany do traktowania takiego pisma, jak gdyby pozwem było – i do nadawania mu biegu poprzez, w szczególności, zmuszenie wnoszącego do postawienia żądania. Podkreślić należy, że chodzi tu o każde pismo które nie jest wniesione w toczącej się już sprawie, a z treści którego nie wynika, czego strona się właściwie domaga. Nie musi być ono zatytułowane „pozew” lub „wniosek”, wystarczy, że tworzy pozór potrzeby nadania mu biegu przewidzianego procedurą.

Tymczasem jest jasne, że pisma tego rodzaju w ogóle nie powinny być podstawą jakichkolwiek czynności sądu. W dzisiejszych realiach społecznych strona z łatwością może uzyskać poradę prawną – także bezpłatną – w zakresie potrzeby wniesienia pozwu lub wniosku, a jeżeli potrzeba taka istnieje, to także sformułowania żądania w zrozumiałym sposób. Nie ma więc powodu, by sąd wyręczał stronę w formułowaniu żądania – tym bardziej, że z punktu widzenia ewentualnego pozwanego byłaby to czynność co najmniej wątpliwa w świetle wymogu zachowania przez sąd bezstronności. Powołując się na tę dysproporcję pozwany właściwie mógłby żądać analogicznej pomocy przy formułowaniu odpowiedzi na pozew! Niezależnie od tego nakład czasu i pracy sądu i

sędziego potrzebny do takiej pomocy automatycznie pozbawia inne strony, potencjalne i aktualne, zaangażowania sądu w ich sprawy, a tym samym godzi w ich prawa do rozpoznania ich spraw w rozsądnym terminie.

Dla rozwiązania problemu w pierwszym rzędzie należy wyraźnie wskazać, że nie każde pismo wniesione do sądu wymaga nadania biegu i umocować przewodniczącego do zwrotu takiego pisma. W przypadku pisma tego rodzaju oczywiście bezcelowe są wszelkie czynności zmierzające do nadania mu prawidłowego biegu (ustalenie wartości przedmiotu sporu, ustalanie opłaty, kontrola warunków formalnych, kontrola odpisów), należy więc wyraźnie przewidzieć, że się ich nie prowadzi. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 186¹.

Jest jasne, że ocena taka wymaga kontroli instancyjnej, którą należy przewidzieć w katalogu z proj.art. 394 § 1 – zażalenie na zarządzenie o zwrocie takiego pisma nie mieści się bowiem w istniejącej już kategorii zażalenia na zwrot pozwu.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 186¹. § 1. Pismo, które zostało wniesione jako pozew, a z którego treści nie wynika żądanie rozpoznania sprawy, przewodniczący może zwrócić wnoszącemu bez żadnych dalszych czynności.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) zwrot pozwu, odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie; (...)	Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) <u>zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy,</u> (...)

13. Pozew oczywiście bezzasadny

Szkodliwość dla wymiaru sprawiedliwości pozwu oczywiście bezzasadnego (lub pozornego) wynika przede wszystkim stąd, że procedowanie z nim pochłania czas i pracę potrzebną na prowadzenie czynności w sprawach wytoczonych rzetelnie.

Za pozew oczywiście bezzasadny należy uważać taki, którego treść pozwala przewidywać, że nie ma on szans uwzględnienia w żadnym przypadku, wobec czego nadawanie mu biegu jest stratą czasu i pracy sądu. W tym zakresie mieści się również pozew pozorny, przez którego wytoczenie strona nie zmierza do uzyskania sądowego rozstrzygnięcia o jej prawach lub obowiązkach, lecz do innego celu, zamaskowanego wykorzystaniem instytucji prawnoprocesowych. Z tego wynika, że pismo

takie w rzeczywistości nie zawiera żądania rozstrzygnięcia sprawy o charakterze cywilnym; zgłoszone żądanie jest jedynie pozorem. Tak więc pismo takie, mimo że ma pozór powództwa, w ogóle nie powinno podlegać rozpoznaniu. Skoro w rzeczywistości nie ma sprawy, którą sąd ma obowiązek rozpoznać, to wniesienie takiego żądania nie powoduje powstania stanu sprawy w toku.

Ocenę, czy powództwo jest oczywiście bezzasadne, sąd winien powziąć na podstawie całokształtu okoliczności sprawy – oczywiście w tym zakresie, który jest mu znany w chwili oceny. Będzie więc się opierać przede wszystkim na treści pozwu (żądania i uzasadnienia), ale również na treści załączników, okolicznościach wniesienia, faktach powszechnie znanych lub na faktach znanych sądowi z urzędu.

Sankcja wniesienia pozwu oczywiście bezzasadnego winna przede wszystkim pozwolić na uniknięcie szkodliwych następstw polegających na zmuszeniu sądu do rozpoznania pseudo-sprawy wynikłej z takiego pozwu i wywołanej tym stracie czasu i pracy. Nie może to jednak stać się kosztem pozbawienia strony prawa do sądu, które art. 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje nawet w takiej sprawie¹⁰. Dlatego nie wchodzi w rachubę sankcja w postaci odrzucenia pozwu, pozostawienia go bez rozpoznania ani tym bardziej zwrotu. Należy więc szukać rozwiązań pośrednich, polegających na zachowaniu możliwości rozpoznania sprawy, ale tylko w zakresie ograniczonym odpowiednio do jej rzeczywistego znaczenia i w maksymalnie uproszczony sposób.

Na uwolnienie sądu od ciężaru prowadzenia oczywiście zbędnego postępowania przy jednoczesnym zachowaniu prawa strony do sądu powinna pozwolić sankcja w postaci możliwości oddalenia powództwa na posiedzeniu niejawnym bez podejmowania żadnych dodatkowych czynności dotyczących pozwu oraz – co kluczowe – bez doręczenia pozwu osobie wskazanej jako pozwany. Tego rodzaju rozwiązanie mieści się w ramach środków proceduralnych dopuszczonych w takich sytuacjach przez zalecenie nr R(84)5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich dotyczące zasad procedury cywilnej zmierzających do usprawnienia wymiaru sprawiedliwości¹¹, w myśl których dopuszczalne jest dla takich spraw ustanowienie postępowania „uproszczonego”. Istotą uproszczenia w tym przypadku jest nie tyle możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, co odstępianie od prowadzenia wszelkich czynności wymaganych przez procedurę do nadania pozwowi zwykłego biegu: nie wzywa się do usunięcia braków formalnych pozwu, nie wzywa się do uiszczenia opłaty, nie wzywa się do dołączenia odpisów, nie rozpoznaje się dodatkowych wniosków zawartych w pozwie (o zabezpieczenie, o zwolnienie od kosztów, o ustanowienie pełnomocnika z urzędu itd.), nie doręcza się odpisu pozwu pozwanemu. Jediną czynnością sądu pozostaje zarządzenie przewodniczącego o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne i sporządzenie wyroku.

Rzetelność postępowania wymaga, by sąd wyjaśnił stronie, dlaczego jej pozew ocenia jako oczywiście bezzasadny lub pozorny. Dlatego uzasadnienie takiego wyroku winno zostać sporządzone na piśmie z urzędu. Nie ma jednak potrzeby, by obejmowało ono całokształt okoliczności sprawy; jest zupełnie wystarczające, jeżeli sąd wskaże, dlaczego powództwo uważa za oczywiście bezzasadne lub

¹⁰ M.G.Plebanek, *op.cit.*, s.91-108.

¹¹ „Zalecenie nr R(84)5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla Państwa Członkowskich dotyczące zasad procedury cywilnej zmierzających do usprawnienia wymiaru sprawiedliwości (przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 28 II 1984 roku na 367 posiedzeniu zastępców ministrów)”, w: Jerzy Jasiński (wybór i tłum.) *Standardy prawne Rady Europy. Zalecenia. Tom IV. sądownictwo. Organizacja – postępowanie – orzekanie*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 253 i n.

pozorne (wedle wszelkiego prawdopodobieństwa objętość takiego dokumentu nie powinna przekroczyć jednej strony druku). Wyrok z uzasadnieniem podlega doręczeniu powodowi z urzędu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 191¹.

Tak skonstruowane postępowanie z pozwem oczywiście bezzasadnym stanowi rozwinięcie istniejącej już w postępowaniu nieprocesowym instytucji objętej art. 514 § 2. W myśl tego przepisu sąd może na posiedzeniu niejawnym, nie wzywając zainteresowanych do udziału w sprawie, oddalić wniosek (wszczynający postępowanie nieprocesowe), z którego treści wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy. Stosowanie tej instytucji pozwala uniknąć prowadzenia postępowań oczywiście bezprzedmiotowych, a jednocześnie nie nastręcza trudności w praktyce. Również dla wnioskodawcy jest korzystne, jeżeli o oczywistej bezzasadności swego żądania dowiaduje się od razu po złożeniu wniosku, a nie po przeprowadzeniu kosztownego i długotrwałego postępowania.

Wyrok wydany w opisanym trybie winien, oczywiście, podlegać kontroli instancyjnej. Również w tej instancji postępowanie z pozwem oczywiście bezzasadnym winno zostać maksymalnie uproszczone:

- 1) apelację można rozpoznać na posiedzeniu niejawnym niezależnie od zwykle wymaganych do tego przesłanek,
- 2) można odstąpić czynności przygotowujących apelację do rozpoznania (jeżeli zakres zaskarżenia nie został należycie oznaczony, przyjmuje się, że wyrok został zaskarżony w całości z wnioskiem o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania),
- 3) zakres rozpoznania apelacji jest ograniczony do ustalenia, czy powództwo rzeczywiście jest oczywiście bezzasadne,
- 4) uznając apelację za zasadną sąd II instancji wydaje wyłącznie orzeczenie kasatoryjne,
- 5) uzasadnienie swego wyroku sąd II instancji sporządza na ogólnych zasadach, ale jeżeli podziela oceny sądu I instancji, może je ograniczyć do powołania się na nie,
- 6) wyrok sądu II instancji z uzasadnieniem doręcza się tylko powodowi.

Tak istotne uproszczenie postępowania w II instancji powinno doprowadzić do tego, że apelacja od wyroku oddalającego powództwo oczywiście bezzasadne będzie rozpoznawana w zasadzie „od ręki”. Jak długi to będzie czas, zależy oczywiście od obciążenia konkretnego sądu odwoławczego, ale zasadnie można się spodziewać, że zamknie się on w kilku dniach.

Szczególnego uregulowania wymaga również postępowanie w przypadku uchylenia wyroku wydanego w „uproszczonym” trybie i przekazania sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Jak wskazano wyżej, w tym „uproszczonym” trybie nie usuwa się braków formalnych pozwu ani nie wzywa się do jego opłacenia. Powoda trzeba więc będzie skłonić do wykonania tych obowiązków, stosując te same instrumenty, co przy normalnym toku postępowania. Skoro jednak postępowanie już się toczy, nie wchodzi w rachubę sankcja zwrotu pozwu; w jej miejsce wchodzi sankcja umorzenia postępowania. Jeżeli pozwowi uda się nadać normalny bieg, to należy wyraźnie określić chwilę, w której pozwanemu doręcza się odpisy wyroków sądu I i II instancji z uzasadnieniami: winno to nastąpić wraz z doręczeniem pozwanemu odpisu pozwu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 367¹.

Jak wskazano wyżej, przy wniesieniu pozwu uznanego za oczywiście bezzasadny ani przy wniesieniu apelacji od wyroku oddalającego taki pozew nie pobiera się od powoda opłaty. Jest to rozwiązanie wyjątkowe, motywowane szybkością postępowania oraz tym, że skoro w tak

uproszczonym postępowaniu praca sądu jest ograniczona do minimum, to pobieranie opłaty pokrywającej jej koszt nie jest konieczne. Tym niemniej wydaje się zasadne, by opłatę sądową poniósł powód, który mimo oceny jego pozwu w pierwszej instancji jako oczywiście bezzasadnego wnosi równie bezzasadną apelację, czym zmusza wymiar sprawiedliwości do dalszych czynności w takiej sprawie. Opłatą taką sąd II instancji winien obciążyć powoda, jeżeli oddali apelację. Dla uniknięcia ustalania wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia opłatę tę należy z góry ustalić w wysokości opłaty minimalnej, wynoszącej 100 złotych od każdego z pism. Należy podkreślić, że opłaty żąda się dopiero w II instancji, czyli w przypadku wniesienia apelacji; winno to zdemotywować powoda do jej wnoszenia. Jeżeli natomiast powód złożył wniosek o zwolnienie od kosztów, to sąd II instancji może mu go udzielić.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 14a ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Wyjątek od zasady żądania opłaty od pisma przed jego rozpoznaniem wynika ze szczególnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i nie wymaga wprowadzania wyjątku do przepisów u.k.s.c.

Uproszczony tryb rozpoznania sprawy z powództwa oczywiście bezzasadnego wymaga również regulacji w zakresie postępowania kasacyjnego – inaczej bowiem miałyby do niego zastosowanie ogólne przepisy o kasacji, co byłoby nieporozumieniem, zważywszy charakter takiej sprawy. Jest oczywiste, że kasacja w takiej sprawie powinna być niedopuszczalna niezależnie od tego, czy spełnia ogólne warunki dopuszczalności. Nie rozwiązuje to jednak problemu do końca, ponieważ powód w takiej sprawie wedle wszelkiego prawdopodobieństwa nie będzie postępować racjonalnie i wnieść skargę kasacyjną niezależnie od zakazu, zaś na odmowę nadania jej biegu zareaguje lawiną zażaleń. Należy więc przewidzieć dla tej sytuacji szczególną sankcję polegającą na pozostawieniu skargi kasacyjnej w aktach bez dalszego biegu. (Szczegóły tej sankcji zostaną omówione poniżej.) Tej samej sankcji winny podlegać wszelkie pisma wnoszone w związku ze skargą: wniosek o uzasadnienie wyroku sądu II instancji, wszelkie wnioski o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika do sporządzenia skargi itd. Powoda należy jedynie zawiadomić o pozostawieniu pierwszego z takich pism bez rozpoznania.

Do wniesienia kasacji na ogólnych zasadach powinny jednak pozostać uprawnione podmioty reprezentujące interes publiczny, wymienione w art. 398¹.

Odpowiednie regulacje zawiera proj.art. 398² §§ 4 i 5.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
[nowa norma]	Art. 191¹. § 1. Jeżeli z treści pozwu, w świetle treści załączników i okoliczności wniesienia oraz faktów, o których mowa w art. 228, wynika oczywiście bezzasadność powództwa, stosuje się przepisy poniższe. § 2. Gdyby czynności, które ustawa nakazuje podjąć w następstwie wniesienia pozwu, miały być oczywiście bezcelowe, można je pominąć. W szczególności można nie wzywać powoda do usunięcia braków pozwu ani do uiszczenia opłaty, jak również nie sprawdzać wartości

	przedmiotu sporu ani nie przekazywać sprawy. <u>§ 3. Sąd może oddalić powództwo na posiedzeniu niejawnym, nie doreczając pozwu osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z pozwem.</u> <u>§ 3. Uzasadnienie wyroku sporządza się na piśmie z urzędu. Powinno ono zawierać jedynie wyjaśnienie, dlaczego powództwo zostało uznane za oczywiście bezzasadne. Wyrok z uzasadnieniem sąd z urzędu dorecza tylko powodowi z pouczeniem o sposobie i terminach wniesienia zażalenia.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
[nowa norma]	Art. 367¹. § 1. W przypadku wniesienia apelacji od wyroku wydanego w trybie art. 191¹ można pominąć czynności, które ustawa nakazuje wykonać w następstwie wniesienia apelacji, w szczególności nie wzywać powoda do usunięcia jej braków ani do uiszczenia opłaty. Sąd drugiej instancji może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym nie doreczając jej osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z nią. <u>§ 2. W przypadku wątpliwości apelację uważa się za wniesioną co do całości wyroku z wnioskiem o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.</u> <u>§ 3. W przypadku stwierdzenia, że żądanie pozwu nie jest oczywiście bezzasadne, sąd drugiej instancji uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W pozostałych przypadkach sąd drugiej instancji oddala apelację.</u> <u>§ 4. Uzasadnienie wyroku oddalającego apelację sąd drugiej instancji może ograniczyć do odwołań się do wywodów zawartych w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji.</u> <u>§ 5. Wyrok z pisemnym uzasadnieniem, o ile je sporządzono, i wymaganymi przez ustawę pouczeniami z urzędu dorecza się tylko powodowi.</u> <u>§ 6. Przepisu art. 394¹ § 1¹ nie stosuje się.</u> <u>§ 7. W przypadku uchylenia wyroku wydanego w trybie art. 191¹, w toku ponownego rozpoznania:</u> <u>1) ilekroć przepisy przewidują zwrot pozwu, zamiast niego następuje umorzenie postępowania,</u> <u>2) wraz z odpisem pozwu dorecza się pozwanemu odpisy apelacji oraz wyroków sądów obu instancji z uzasadnieniami.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział Va. Skarga kasacyjna	
Art. 398². § 1. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez	Art. 398². § 1. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez

wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. § 2. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna także w sprawach: 1) o rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania; 2) dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent; 3) rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. § 3. Niedopuszczalna jest skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński.	wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. § 2. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna także w sprawach: 1) o rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania; 2) dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent; 3) rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. § 3. Niedopuszczalna jest skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński. <u>§ 4. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach rozpoznanych w trybie art. 191¹. Jeżeli mimo to zostanie wniesiona, pozostawia się ją w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy wszelkich pism związanych z jej wniesieniem. O pozostawieniu skargi i pozostałych pism bez rozpoznania sąd zawiadamia powoda tylko raz – przy wniesieniu pierwszego pisma.</u> <u>§ 5. Przepisu paragrafu poprzedzającego nie stosuje się do skargi kasacyjnej wniesionej przez uprawniony do tego podmiot inny, niż powód.</u>
Ustawa z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	<u>Art. 14a. 1. W sprawie, w której powództwo zostało oddalone w trybie art. 191¹ Kodeksu postępowania cywilnego, powoda nie obciąża się kosztami sądowymi. 2. Jeżeli jednak następnie apelacja została oddalona w trybie art. 367¹ Kodeksu postępowania cywilnego, sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatami podstawowymi od pozwu i od apelacji. Jeżeli powód wniósł o zwolnienie od kosztów sądowych, sąd drugiej instancji może mu je przyznać.</u>

14. Łańcuch zażaleń

Jak wskazano wyżej, łańcuch zażaleń jest idealnym narzędziem obstrukcji procesowej, przy czym, niestety, znajomość tego narzędzia zatacza coraz szersze kręgi. Przeciwdziałanie mu należy oprzeć na zasadzie, że zażaleniom zmierzającym w oczywisty sposób jedynie do zwłoki nie nadaje się normalnego biegu, w szczególności nie powodują one wstrzymania biegu postępowania – ani formalnie, ani faktycznie.

Kwestią kluczową jest identyfikacja takiego zażalenia jako zmierzającego wyłącznie do zwłoki. Dla uniknięcia rozbieżności w ocenach i dla wykluczenia nadużywania tego przepisu należy wyraźnie i wyczerpująco wskazać, że za wniesione wyłącznie dla zwłoki uważa się drugie (i, oczywiście, dalsze) zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie, jak również zażalenie wniesione na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia (sytuacja najbardziej typowa). Oczywiście, nie można z góry wykluczyć, że mimo złożenia zażalenia w takiej właśnie sytuacji, będzie ono jednak „uczciwe”; należy w tym celu zbadać całokształt okoliczności sprawy. Z teoretycznego punktu widzenia zamiar strony, by doprowadzić do zwłoki w postępowaniu, może wydawać się trudny do ustalenia; jednakowoż praktyka

orzecznicza wskazuje, że w rzeczywistości nie ma trudności z odróżnieniem zażalenia wniesionego w dobrej wierze od wniesionego *in fraudem legis*.

Z przyczyn praktycznych sankcją tego rodzaju zachowania strony nie może być odrzucenie zażalenia. To bowiem wymaga wydania postanowienia o odrzuceniu – które staje się podstawą do kolejnego zażalenia, zapoczątkowując w ten sposób ich łańcuch; w ten sposób strona właśnie osiągnęłaby cel swego działania. Ten sam efekt wywrze jakiegokolwiek inne rozstrzygnięcie, choćby nawet przepisy Kodeksu wyraźnie wyłączyły jego zaskarżalność. Jedynym skutecznym w praktyce sposobem wygaszenia łańcucha zażaleń wydaje się brak reakcji sądu, względnie ograniczenie jej do absolutnego minimum, które nie będzie w stanie sprowokować strony do dalszych czynności.

Zapobieżenie łańcuchowi zażaleń wymaga wprowadzenia do katalogu procesowych instrumentów nowej sankcji: pozostawienia zażalenia w aktach sprawy bez dalszych czynności. Czynność ta winna mieć charakter techniczny, czyli nie stanowić przedmiotu żadnego orzeczenia sądu; jej zastosowanie winno następować w drodze niezaskarżalnego, nie doręczanego stronom zarządzenia sędziego sprawozdawcy. Istotą tej sankcji jest powstrzymanie się przez sąd od podjęcia jakichkolwiek czynności przewidzianych przez procedurę w ramach rozpoznania zażalenia względnie przygotowania go do rozpoznania: nie ustala się braków formalnych ani wysokości opłaty, nie rozpoznaje się związanych z zażaleniem wniosków strony, nie doręcza się odpisu zażalenia stronie przeciwnej ani, oczywiście, nie przedstawia się zażalenia do rozpoznania właściwemu sądowi. Jediną czynnością wykonywaną przez sąd w takim przypadku jest zawiadomienie strony, która wniosła zażalenie, o pozostawieniu go w aktach sprawy bez dalszych czynności; stanowi to absolutne minimum wymagane przez zasadę wewnętrznej jawności procesu. Zawiadomienia dokonuje się tylko raz – po wniesieniu zażalenia, względnie pierwszego pisma związanego z zażaleniem. Poza tym sąd normalnie prowadzi postępowanie.

Sankcja ta jest wzorowana na sankcji pozostawienia podania bez rozpoznania, znanej postępowaniu administracyjnemu (art. 64 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego).

Strona, która wniosła zażalenia pozostawione w aktach, winna mieć prawo żądania ich kontroli instancyjnej przy wniesieniu apelacji, w trybie odpowiednio zastosowanego art. 380.

Odpowiednie regulacje zawiera proj.art. 394³.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
[nowa norma]	Art. 394³. § 1. Niedopuszczalne jest zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu. § 2. Za wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się: 1) drugie i dalsze zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie; 2) zażalenie na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia – chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę. § 3. Zażalenie, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności, w szczególności nie przedstawia się go do rozpoznania właściwemu sądowi. W ten sam sposób postępuje się

	<u>także z dalszymi pismami strony związanymi z wniesieniem tego zażalenia.</u> <u>§ 4. O pozostawieniu zażalenia i dalszych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy wniesieniu zażalenia.</u> <u>§ 5. Przepis art. 380 stosuje się odpowiednio.</u>
--	---

15. Wnioski o wyłączenie sędziego

Kolejną instytucją nagminnie wykorzystywaną do obstrukcji postępowania i zachowań pieniacych jest wniosek o wyłączenie sędziego. Nadużycie prawa procesowego polega w tym przypadku na złożeniu:

- 1) wniosku w istocie pozbawionego podstaw, a wykorzystującego jako pretekst okoliczności związane z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach,
- 2) kolejnego wniosku dotyczącego tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności.

Opisana w poprzednich punktach sankcja polegająca na pozostawieniu wniosku bez dalszego biegu wydaje się być odpowiednia także do tego przypadku.

Wniosek o wyłączenie sędziego, w odróżnieniu od zażalenia, można złożyć także ustnie do protokołu posiedzenia. W takim przypadku sankcja pozostawienia pisma bez rozpoznania z natury rzeczy byłaby bezprzedmiotowa. Tak więc w sytuacji złożenia wniosku ustnie sankcja powinna mieć postać pouczenia strony przez przewodniczącego o bezskuteczności tej czynności oraz braku wpływu na dalsze czynności sądu.

Odpowiednią regulację zawiera nowe brzmienie proj.art. 53¹. Nowa regulacja zastępuje dotychczasową sankcję, która, wymagając wydania postanowienia o odrzuceniu wniosku, nie była w stanie umożliwić prowadzenia postępowania bez faktycznych przeszkód.

Niezależnie od tego, w celu przyspieszenia rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego (w praktyce zebranie składu trzech sędziów często bywa problematyczne), na wzór procedury karnej należy odejść od rozpoznawania wniosku o wyłączenie sędziego w składzie trzech sędziów. W tym samym celu należy przewidzieć, że w przypadku niezłożenia przez sędziego wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni wniosek rozpoznaje się bez tego wyjaśnienia. Zmiany te wprowadza proj.art. 52 § 2.

Uwzględnienia wymaga społeczne oczekiwanie, by konsekwencją wyłączenia sędziego w sytuacjach, gdy jest on osobiście zainteresowany w sprawie (czyli w przypadkach określonych w art. 48 § 1 pkt 1-4), było rozpoznanie sprawy przez inny sąd. Takie rozwiązanie pozwala z góry wykluczyć wpływ oczywistych zależności osobistych (koleżeńskich, towarzyskich) między wyłączonym sędzią a pozostałymi sędziami danego sądu na rozstrzygnięcie danej sprawy. Rozpoznanie sprawy przez inny równorzędny sąd nie narusza konstytucyjnego prawa stron do sądu, skoro rozpoznanie sprawy następuje na podstawie i w trybie tych samych norm prawnych, co w sądzie pierwotnie właściwym, a odejście od zasad ustalania właściwości jest uzasadnione potrzebą lepszego zagwarantowania bezstronności sądu. Zmianę tę wprowadza proj.art. 48¹. Jednocześnie w treści art. 54 należy wskazać, że skutków takich nie rodzi wyłączenie osoby innej, niż sędzia.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze	

Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
[nowa norma]	Art. 48¹. <u>W przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1-4 sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd.</u>
Art. 52. § 1. O wyłączeniu sędziego rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów - sąd nad nim przełożony. § 2. Postanowienie wydaje sąd w składzie trzech sędziów zawodowych po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. § 3. Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd znosi postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki.	Art. 52. § 1. O wyłączeniu sędziego rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów - sąd nad nim przełożony. § 2. Postanowienie wydaje się po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. <u>W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni wniosek podlega rozpoznaniu bez niego.</u> § 3. Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd znosi postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki.
Art. 53¹. Pełnowy wniosek o wyłączenie sędziego oparty na tych samych okolicznościach podlega odrzuceniu bez składania wyjaśnień przez sędziego, którego dotyczy. O odrzuceniu orzeka sąd rozpoznający sprawę. Przepis art. 51 stosuje się odpowiednio. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 53¹. § 1. <u>Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego:</u> 1) <u>oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach;</u> 2) <u>złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności.</u> § 2. <u>Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.</u> § 3. <u>W przypadku złożenia ustnie wniosku, o którym mowa w § 1, przewodniczący zawiadamia stronę o jego bezskuteczności.</u>
Art. 54. Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami poprzedzającymi, a wniosek o wyłączenie pozostałych osób przekazuje odpowiedniemu organowi nadzrędnemu.	Art. 54. Przepisy niniejszego działu, <u>z wyłączeniem art. 48¹,</u> stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami poprzedzającymi, a wniosek o wyłączenie pozostałych osób przekazuje odpowiedniemu organowi nadzrędnemu.

16. Wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku

Jak wskazano wyżej, także przewidziane w art. 350-352 wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku bywają wykorzystywane jako narzędzie gry na zwłokę. Sytuacja ta niewątpliwie wymaga przeciwdziałania. Z pewnością pierwszy taki wniosek złożony przez stronę należy traktować jako złożony w dobrej wierze, jednak już każdy kolejny powinien w pierwszej kolejności podlegać ocenie pod kątem, czy składając go strona nie zmierza w rzeczywistości jedynie do zwłoki w postępowaniu. Wymaga przy tym podkreślenia, że działanie dla zwłoki należy podejrzewać tylko w przypadku złożenia kolejnego wniosku o rozstrzygnięcie tego samego rodzaju. Natomiast, logicznie rzecz biorąc, złożenie przez stronę nawet kilku wniosków, ale o odmienne rodzajowo rozstrzygnięcia (np. o najpierw o wykładnię, a następnie o sprostowanie), nie musi świadczyć *a limine* o grze strony

na zwłokę. Każde z takich rozstrzygnięć ma bowiem inne znaczenie i nie muszą się wzajemnie wykluczać.

Jeżeli więc okoliczności sprawy niezbiecie świadczą, że kolejny wniosek o sprostowanie wyroku albo o jego uzupełnienie, względnie o wykładnię strona wnosi jedynie dla zwłoki, to nie powinien on podlegać rozpoznaniu. Opisana w poprzednich punktach sankcja polegająca na pozostawieniu wniosku *in fraudem legis* bez dalszego biegu wydaje się być odpowiednia także do tego przypadku.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 352¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Oddział 4. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	
[nowa norma]	Art. 352¹. § 1. <u>Niedopuszczalny jest wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu.</u> § 2. <u>Za złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się drugi i dalszy wniosek złożony przez tę samą stronę co do tego samego wyroku, chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę.</u> § 3. <u>Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego złożeniem. O pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.</u> § 4. <u>Przepisy § 1-3 stosuje się odpowiednio do wniosków o uzupełnienie i o wykładnię wyroku.</u>

17. Kara za ublżenie sądowi na piśmie

Ublżenie sądowi nie stanowi nadużycia prawa procesowego, lecz zachowanie czysto bezprawne, jednak ma podobnie naganny i karygodny charakter, co zbliża je do nadużycia prawa procesowego. Sankcje za ublżenie sądowi bezpośrednio przy czynnościach sądu podlegają tzw. policji sesyjnej, sankcjonowanej przez art. 49 § 1 i 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Ponieważ jednak w obecnym stanie prawnym bezkarne pozostaje ublżenie sądowi w piśmie lub za pomocą środków komunikowania się na odległość, przepis ten wymaga uzupełnienia. Warunkiem zastosowania sankcji musi być pewność co do osoby sprawcy (może ona wynikać z podpisu, treści adresu e-mail itp. okoliczności).

Odpowiednie regulacje zawiera proj.art. 49 § 3 p.u.s.p.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Ustawa z 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział I. Sądy powszechne Rozdział 6. Ogólne przepisy o czynnościach sądów	
Art. 49. § 1. W razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenia sądowi,	Art. 49. § 1. W razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenia sądowi,

innemu organowi sądowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może ukarać winnego karą porządkową grzywny w wysokości do 3000 złotych lub karą pozbawienia wolności do czternastu dni; osobie pozbawionej wolności, w tym także tymczasowo aresztowanej, można wymierzyć karę przewidzianą w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności albo w przepisach o wykonywaniu tymczasowego aresztowania. § 2. Jeżeli czynu określonego w § 1 dopuścił się żołnierz w czynnej służbie wojskowej, sąd – zamiast wymierzenia kary – zwraca się do właściwego dowódcy jednostki wojskowej, który stosuje środki przewidziane w przepisach dotyczących żołnierzy; przepis ten stosuje się odpowiednio do osoby odbywającej zasadniczą służbę w obronie cywilnej.	innemu organowi sądowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może ukarać winnego karą porządkową grzywny w wysokości do 3000 złotych lub karą pozbawienia wolności do czternastu dni; osobie pozbawionej wolności, w tym także tymczasowo aresztowanej, można wymierzyć karę przewidzianą w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności albo w przepisach o wykonywaniu tymczasowego aresztowania. § 2. Jeżeli czynu określonego w § 1 dopuścił się żołnierz w czynnej służbie wojskowej, sąd – zamiast wymierzenia kary – zwraca się do właściwego dowódcy jednostki wojskowej, który stosuje środki przewidziane w przepisach dotyczących żołnierzy; przepis ten stosuje się odpowiednio do osoby odbywającej zasadniczą służbę w obronie cywilnej. <u>§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także gdy czynu określonego w § 1 dopuszczono się w piśmie złożonym w sądzie lub za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość, o ile istnieje pewność co do osoby sprawcy.</u>
--	--

18. Uwagi końcowe

Systemy prawne innych państw znają inne rozwiązania problemu nadużycia prawa procesowego. Często przytacza się przykład systemu angielskiego, w którym istnieje wykaz osób urzędowo uznanych za pniaczy sądowych, pozbawionych zdolności postulacyjnej; wniesienie przez taką osobę pozwu jest dopuszczalne jedynie za zezwoleniem osoby trzeciej (kuratora bądź specjalnego sądu opiekuńczego). Możliwy do wyobrażenia jest również system, w którym notorycznych pniaczy ubezwłasnowolnia się w zakresie wnoszenia pism do sądu; system taki byłby w istocie odmianą poprzedniego, ponieważ również wymaga rejestru, z którego sąd mógłby się dowiedzieć o ubezwłasnowolnieniu danej osoby.

Niniejszy projekt nie jest oparty na modelu rejestru pniaczy z następujących względów:

- wciągnięcie takiej osoby na taką listę oznaczałoby siłą rzeczy ograniczenie jej prawa do sądu, tymczasem polska regulacja konstytucyjna nie dopuszcza żadnego ograniczenia prawa do sądu, nawet z takiego powodu, jak nadużywanie tego prawa,
- ograniczenie dotyczyłoby wszystkich spraw, bez względu na ich merytoryczną wartość, na podstawie jedynie tożsamości osoby wnoszącej pozew – w istocie stanowiłoby więc wartościowanie osoby, i to negatywne, a nie ocenę sprawy (jej żądania – które być może byłoby zasadne?),
- rejestr taki nie istnieje; mógłby powstać najwcześniej za kilka lat – a problem wymaga rozwiązania już teraz,
- zastosowanie takiego modelu powodowałoby, że w każdej sprawie każdy złożony pozew musiałby zostać sprawdzony pod kątem figurowania każdej ze stron w rejestrze. Nie jest to pracochłonna czynność, jednak idąca w miliony liczba spraw rozpoznawanych przez polskie sądy cywilne spowodowałaby, że zagregowane obciążenie spowodowane tym wymogiem byłoby ogromne – i w 99% przypadków bezużyteczne,
- powstawałyby również problemy związane z zastąpieniem takiej osoby w procesie, w którym byłaby ona pozwana; skoro nie miałaby zdolności postulacyjnej, dla zapewnienia jej należytej

obrony należałoby dla niej z urzędu ustanawiać kuratora, którym musiałby być adwokat albo radca prawny – ze wszystkimi związanymi z tym kosztami dla Skarbu Państwa.

Wszystkie te argumenty uzasadniają wniosek, że na obecnym, początkowym etapie funkcjonowania instytucji nadużycia prawa procesowego w polskiej procedurze cywilnej lepiej sprawdzi się system o mniejszym stopniu skomplikowania, oparty na rozwiązaniach czysto proceduralnych.

Mimo że wniesienie oczywiście bezzasadnej apelacji niewątpliwie stanowi nadużycie prawa procesowego i prowadzi do negatywnych następstw analogicznych do wniesienia pozwu czy zażalenia *in fraudem legis*, nie przewiduje się w takim przypadku ograniczeń ani sankcji. Nawet w przypadku oczywiście bezzasadnego pozwu, mogącego podlegać jedynie oddaleniu (którego dotyczy proj.art. 191¹), zachowane zostaje prawo strony do żądania poddania wyroku I instancji kontroli instancyjnej. Kontrola instancyjna ma tak kluczowe znaczenie dla rzetelności procesu, że nie można strony pozbawiać uprawnienia do skorzystania z niej, zwłaszcza że kategoria oczywiście bezzasadności powództwa jest ocenna, a tym samym płynna.

III. Dowody

19. Zmiany o znaczeniu ogólnym

Większość przepisów Kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie dowodowe obowiązuje do dziś w brzmieniu nadanym im w latach 60. ubiegłego wieku, w wielu przypadkach powtarzając treść przepisów jeszcze wcześniejszych. Nie dziwi więc, że i ich forma, i treść niekiedy rażą archaizmem. Nieścisłości i niespójności terminologiczne, od dawna już wytykane w nauce¹², co prawda nie przeszkadzają bezpośrednio w działalności sądu, ale kształtują wśród sędziów, pełnomocników i stron lekceważącą postawę wobec przepisów Kodeksu. Z kolei ukształtowanie niektórych instytucji postępowania dowodowego ewidentnie nie odpowiada wymogom skutecznej pracy współczesnego wymiaru sprawiedliwości, co w praktyce orzeczniczej prowadzi do oparcia postępowań dowodowych na zasadach zawartych nie w Kodeksie, lecz w najlepszym razie w orzecznictwie. Dotyczy to w szczególności wniosków stron i rozstrzygnięć sądu kształtujących materiał dowodowy, podejmowanych w ramach postępowania dowodowego.

a. Systematyzacja przepisów o ocenie dowodów

Norma prawna zawarta w art. 213 § 1 odnosi się, wbrew dotychczasowej systematyce, nie do przebiegu rozprawy, lecz do przedmiotu i oceny dowodów, należy ją więc przenieść do odpowiedniego działu i artykułu – jako dalszy ciąg przepisu zwalniającego taki fakt spod dowodzenia (art. 228 § 1). Poprawka w art. 228 § 2 ma charakter redakcyjny: sąd zna fakty nie „urzędowo”, lecz z urzędu.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 213. § 1. Fakty powszechnie znane sąd bierze pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony. § 2. Sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współzycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.	Art. 213. Sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współzycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 1. Przedmiot i ocena dowodów	
Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. § 2. To samo dotyczy faktów znanych sądowi urzędowo , jednakże sąd powinien <u>na rozprawie</u> zwrócić	Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. <u>Sąd bierze je pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.</u> § 2. To samo dotyczy <u>faktów, o których informacja jest</u>

¹² Por. K.Kołakowski Dowodzenie w procesie cywilnym. Komentarz do przepisów kodeksu postępowania cywilnego uwzględniający nowelizację z 2000 roku, Wydawnictwo ZPP, Warszawa 2000.

na nie uwagę stron.	<u>powszechnie dostępna oraz</u> faktów znanych sądowi z urzędu, jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron.
---------------------	--

b. Ujednolicenie terminologii

Nieostre pojęcie „okoliczności faktycznych” należy zastąpić jednoznacznym pojęciem faktów. Odpowiednio zmienione zostały art.art. 126 § 1 pkt 5, 187 § 1 pkt 2, 210 § 2, 339 § 2, 485 § 1 i 499 pkt 2.

Przy okazji zmieniono również redakcję art. 126 § 1 pkt 1-2.

W art. 224 § 2 nieprecyzyjne i nie odpowiadające siatce pojęciowej Kodeksu pojęcie „dowodu z akt lub wyjaśnień organu administracji publicznej” należy zastąpić pojęciem „dowodu z dokumentu zawartego w aktach lub sporządzonego przez organ administracji publicznej”.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników; 2) oznaczenie rodzaju pisma; 3) osnowę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności; 4) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 5) wymienienie załączników. (...)	Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane; 2) <u>imiona i nazwiska lub nazwy</u> stron, ich przedstawicieli ustawowych lub pełnomocników; 3) oznaczenie rodzaju pisma; 4) osnowę wniosku lub oświadczenia; 5) <u>wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie oraz wskazanie dowodu na potwierdzenie każdego z tych faktów;</u> 6) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 7) wymienienie załączników.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 187. § 1. Pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać: (...) 2) przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu; (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich.	Art. 187. § 1. Pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać: (...) 2) <u>wskazanie faktów, na których powód opiera swe</u> żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu; (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, <u>wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama uzyskać ich nie może.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie	

Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej, dotyczących <u>okoliczności faktycznych</u> . § 2 ¹ . Sąd poucza stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy prawnego Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, <u>207</u> , <u>217</u> , 229 i 230. (...)	Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej dotyczących <u>faktów</u> . Strona jest przy tym obowiązana <u>wyszczególnić fakty, którym zaprzecza</u> . § 2 ¹ . Sąd poucza stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy prawnego Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści art. 162, <u>205</u> ³ , <u>205</u> ¹² , 229 i 230. (...)
Art. 224. (...) § 2. Można zamknąć rozprawę również w <u>wypadku</u> , gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z <u>akt lub wyjaśnień organów administracji publicznej</u> , a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.	Art. 224. (...) § 2. Można zamknąć rozprawę również w <u>przypadku</u> , gdy ma być przeprowadzony jeszcze dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo gdy ma być przeprowadzony dowód z <u>dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej lub znajdującego się w jego aktach</u> , a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 339. § 1. Jeżeli pozwany nie stawiał się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny. § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o <u>okolicznościach faktycznych</u> przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>rozprawą</u> , chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.	Art. 339. § 1. Sąd może wydać wyrok zaoczny na <u>posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w przepisany terminie nie złożył odpowiedzi na pozew</u> . § 2. W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o <u>faktach</u> zawarte w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed <u>posiedzeniem</u> , chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	
Art. 485. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: (...)	Art. 485. § 1. Nakaz zapłaty <u>wydaje się</u> , jeżeli <u>fakty</u> uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	
Art. 499. § 1. Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. § 2. (uchylony).	Art. 499. Nakaz zapłaty <u>w postępowaniu upominawczym wydaje się w sprawach określonych w art. 480¹ § 1, chyba że według treści pozwu:</u> 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) <u>twierdzenia co do faktów</u> budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.

20. Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna

Informatyzacja i globalizacja obiegu informacji doprowadziła do tego, że ogromny zasób wiedzy o faktach stał się dostępny dla każdego potrzebującego dosłownie na wyciągnięcie ręki. Internet daje możliwość natychmiastowego dostępu do informacji statystycznych, kartograficznych, demograficznych, geograficznych, technicznych i wielu innych dziedzin wiedzy. Dotychczas przeszkodą w uzyskaniu dostępu do tej wiedzy były bariery techniczne; w efekcie wiedza o tej kategorii faktów mogła zostać uzyskana przez sąd tylko w drodze udowodnienia, a jeśli mieściła się w kategorii wiadomości specjalnych – tylko w drodze opinii biegłego.

Jest oczywiste, że możliwości te należy wykorzystać także w sformalizowanym procesie uzyskiwania informacji, jakim jest proces cywilny. Stoi temu na przeszkodzie zbyt wąskie zakreślenie dwóch dotychczasowych kategorii wyjątków od obowiązku udowodnienia swych twierdzeń: faktów powszechnie znanych ani faktów znanych sądowi z urzędu. Mimo bowiem łatwości uzyskania tego rodzaju informacji pozostaje ona potencjalna, co znaczy, że fakty te nie są znane – ani powszechnie, ani z urzędu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 lutego 2010 roku w sprawie V CSK 269/09), a tylko w razie potrzeby mogą zostać stwierdzone samodzielnie przez sąd (czy to z własnej inicjatywy, czy po wskazaniu przez stronę źródła tych informacji). O tak też określoną kategorię należy uzupełnić dotychczasową regulację Kodeksu: „fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna”.

Powszechność dostępu do informacji jest oczywiście kwestią względną i w pewnej mierze zależy od przedsiębiorczości indywidualnego sędziego, tym niemniej nie należy się spodziewać w praktyce problemów z ustaleniem zakresu tego pojęcia; w szczególności gdyby strony tak uzyskane informacje kwestionowały, zawsze mogą żądać potwierdzenia ich przez biegłego. Nie wydaje się więc konieczne, by tak sformułowaną klauzulę uszczegółowiać ani obwarowywać zastrzeżeniami.

Tym niemniej wydaje się, że dla zapewnienia wewnętrznej jawności procesu strony powinny jednak mieć świadomość, że sąd zasięgnął tego rodzaju informacji. Dlatego wykorzystanie jej przy przygotowaniu rozstrzygnięcia należy poddać temu samemu rygorowi, co wzięcie pod uwagę faktów znanych sądowi z urzędu: zwrócenia na nie uwagi stron.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 228 § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 1. Przedmiot i ocena dowodów	
Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. § 2. To samo dotyczy faktów znanych sądowi urzędowo , jednakże sąd powinien <u>na rozprawie</u> zwrócić na nie uwagę stron.	Art. 228. § 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. <u>Sąd bierze je pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.</u> § 2. To samo dotyczy <u>faktów, o których informacja jest powszechnie dostępna oraz faktów znanych sądowi z urzędu</u> , jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron.

21. Czynności stron i sądu w postępowaniu dowodowym

a. Obowiązek wyszczególnienia faktów, którym strona przeczy

Regulacja art. 230 jest oparta na założeniu, że strona kwestionuje jedynie te fakty, które rzeczywiście są między nią a drugą stroną sporne. Tymczasem w praktyce orzeczniczej regułą stało się zaprzeczanie „hurtem” wszelkim twierdzeniom strony przeciwnej z wyjątkiem wyraźnie przyznanych. Konsekwencją jest poszerzenie zakresu faktów podlegającego dowodzeniu na niemal całokształt (z wyjątkiem tych kilku przyznanych) twierdzeń strony przeciwnej – co w oczywisty sposób prowadzi do nieuzasadnionego poszerzenia zakresu postępowania dowodowego, a tym samym stanowi obstrukcję procesową. Mimo to dotychczasowe przepisy nie dają jednoznacznej podstawy do ukrócenia tej praktyki. Należy więc wyraźnie wskazać, że określone i wyszczególnione winny zostać nie te fakty, które strona przyznaje, lecz te, którym przeczy.

Odpowiednią zmianę zawiera proj.art. 210 § 2.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej, dotyczących <u>okoliczności faktycznych</u> . (...)	Art. 210. § 1. (...) § 2. Każda ze stron obowiązana jest do złożenia oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej dotyczących <u>faktów</u> . <u>Strona jest przy tym obowiązana wyszczególnić fakty, którym zaprzecza.</u> (...)

b. Uściślenie wymagań wobec wniosku dowodowego

Ścisłe wskazanie przez stronę faktu, który zamierza wykazać wnioskowanym dowodem, jest niezbędnym elementem rzetelnego procesu. Podniesienie standardów procedowania wymaga zerwania ze złą praktyką, w której wnioski dowodowe zgłasza się „na okoliczności” zamiast na potwierdzenie konkretnych faktów. Powoduje to, że zwykle nie wiadomo co w zasadzie strona chce udowodnić danym dowodem (w przypadkach skrajnych dowody są zgłaszane „na okoliczność zasadności roszczenia”), jak również uniemożliwia ocenę przydatności danego dowodu do rozstrzygnięcia sprawy. Ukrócić tę praktykę powinno wprowadzenie jednoznacznego wymogu, że wniosek dowodowy ma wskazywać fakty, które strona chce wykazać danym dowodem. Sformułowanie „określić i wyszczególnić” podkreśla, że wskazanie to ma być zindywidualizowane co do każdego faktu i co do każdego dowodu; strona ma obowiązek z jednej strony wyczerpująco wymienić wszystkie fakty, których ma dowieść dany wnioskowany dowód, a z drugiej – przy każdym dowodzie wskazać, który fakt ma nim zostać dowiedziony.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 235¹, wzorowany na dotychczasowym art. 258.

Ustanowienie ogólnych wymogów wobec wniosków dowodowych czyni zbędnymi dotychczasowe szczególne przepisy o dopuszczaniu dowodów z zeznań świadków i z opinii biegłych, zawarte w art. 258 i w art. 279. Przepisy te należy uchylić.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
-------------------------------	------------------------------

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
[nowy przepis]	<u>Art. 235¹. We wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz określić i wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 258. Strona powołująca się na dowód ze świadków obowiązana jest dokładnie oznaczyć fakty, które mają być zeznaniami poszczególnych świadków stwierdzone, i wskazać świadków, tak by wezwanie ich do sądu było możliwe.	Art. 258. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 279. Dopuszczenie dowodu z biegłych może nastąpić na posiedzeniu niejawnym po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru.	Art. 279. (uchylony)

c. Systematyzacja podstaw odmowy przeprowadzenia dowodu

W praktyce orzeczniczej negatywne rozstrzygnięcie co do dopuszczenia dowodu najczęściej jest formułowane jako „pominięcie dowodu”. Tym też sformułowaniem posłużono się na oznaczenie negatywnego rozstrzygnięcia sądu co do wniosku strony o przeprowadzenie dowodu, skutkującego jego niedopuszczeniem. Skoro dla strony istotny jest skutek, sprowadzający się do nieprzeprowadzenia dowodu, to nie ma potrzeby różnicowania takiego rozstrzygnięcia na oddalenie wniosku dowodowego, jego zwrot, odrzucenie itd. Formuła „pominięcia dowodu” mieści w sobie wszystkie te rozstrzygnięcia.

Obecnie obowiązujące przepisy wymieniają poszczególne okoliczności jako podstawy pominięcia dowodu, ale nie wskazują ogólnych kryteriów dopuszczalności dowodu. Kryteria te, sprowadzające się do katalogu okoliczności, które uzasadniają odmowę przeprowadzenia dowodu, zostały jednak wypracowane w praktyce – jako logiczne konsekwencje prakseologicznych kategorii zakazu dowodowego, znaczenia danego faktu dla rozstrzygnięcia, przydatności dowodu do ustalenia danego faktu, możliwości przeprowadzenia i zakazu przewlekania postępowania. Skoro okoliczności te są takie same w każdym postępowaniu sądowym, można je usystematyzować na wzór regulacji znanej procedurze karnej. Tak więc katalog przesłanek, przy których sąd może odmówić przeprowadzenia dowodu, należy zapożyczyć z art. 170 § 1 Kodeksu postępowania karnego, ze zmianami uwzględniającymi specyfikę postępowania cywilnego.

Należy przy tym wyraźnie wskazać, że pominięcie dowodu następuje w drodze postanowienia.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 235².

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 235². Sąd może w szczególności pominąć dowód: <u>1) którego przeprowadzenie wyłącza przepis Kodeksu;</u> <u>2) mający wykazać fakt bezsporny, nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy;</u> <u>3) nieprzydatny do wykazania danego faktu;</u> <u>4) niemożliwy do przeprowadzenia;</u> <u>5) zmierzający jedynie do przedłużenia postępowania;</u> <u>6) gdy wniosek strony nie odpowiada wymogom artykułu poprzedzającego, a strona mimo wezwania nie usunęła tego braku.</u> § 2. Pomijając dowód sąd wydaje postanowienie.

d. Uściślenie treści postanowienia dowodowego

Zmiana wymagań co do treści wniosku dowodowego musi pociągnąć za sobą zmianę obligatoryjnej treści postanowienia o dopuszczeniu dowodu, dotychczasowe brzmienie art. 236 jest bowiem zbyt nieprecyzyjne. Należy wskazać, że:

- istotą postanowienia dowodowego jest dopuszczenie dowodu, a nie jego przeprowadzenie – to ostatnie jest bowiem czynnością faktyczną, a nie formalnym rozstrzygnięciem (proj.art. 236 § 1),
- dopuszczając dowód sąd zawsze jest obowiązany oznaczyć środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane (proj.art. 236 § 1),
- poza tym w postanowieniu dowodowym sąd w miarę potrzeby i możliwości oznacza także czas i miejsce przeprowadzenia dowodu (proj.art. 236 § 1),
- zlecając przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu sąd prowadzący sprawę oznaczy tego sędziego albo ten sąd (proj.art. 236 § 3),
- jeżeli w takim przypadku sąd prowadzący sprawę nie oznaczy terminu lub miejsca przeprowadzenia dowodu, oznaczy je sędzia wyznaczony lub sąd wezwany (proj.art. 236 § 3).

Wnioski dotyczące dowodów najprawdopodobniej nadal będą składane głównie w pismach procesowych, a przecież nie ma potrzeby, by sąd dopuszczając dowód przepisywał treść pisma strony do orzeczenia; należy więc wyraźnie dopuścić odwołanie się w postanowieniu dowodowym do wniosku strony (proj.art. 236 § 2). Przepis ten będzie mógł zostać zastosowany nie tylko w wypadku uwzględnienia wniosku w całości – nic bowiem nie stoi na przeszkodzie dopuszczeniu dowodu „na potwierdzenie faktów wskazanych we wniosku za wyjątkiem faktu X”, czy też „na dowód faktów wskazanych we wniosku dowodowym pod pozycjami 2, 3, 5, 9”. Istotne, by treść rozstrzygnięcia była jednoznaczna.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze	

Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
Art. 236. W postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd oznaczy fakty podlegające stwierdzeniu, środek dowodowy i – stosownie do okoliczności – sędziego lub sąd, który ma dowód przeprowadzić, a ponadto, jeżeli to jest możliwe, termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. Wyznaczając sędziego, sąd może pozostawić mu oznaczenie terminu przeprowadzenia dowodu.	Art. 236. § 1. W postanowieniu o dopuszczeniu dowodu sąd oznaczy środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane, a w miarę potrzeby i możliwości – także termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. § 2. Jeżeli o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie dowodu wносиła strona, w postanowieniu wystarczy powołać się na treść jej wniosku. § 3. Zlecając przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu lub sądowi wezwanemu sąd oznaczy tego sędziego albo ten sąd. Jeżeli nie oznaczono terminu lub miejsca przeprowadzenia dowodu, oznaczy je sędzia wyznaczony lub sąd wezwany.

e. Aktywizacja stron przy przeprowadzaniu dowodów

Doświadczenia praktyki wskazują na trudności z przeprowadzaniem dowodów z zeznań świadków: zdarza się, że świadkowie zgłoszeni przez stronę, nawet blisko z nią związani, nie stawiają się przed sądem, gdyż „nie dostali wezwania”. Proj.art. 242¹ nakłada na stronę – w miarę, oczywiście, jej możliwości – obowiązek dołożenia starań, by osoba wezwana przed sąd na wniosek strony stawiła się we wskazanym miejscu i czasie. Znaczenie tej zasady jest większe, niż tylko to, że nie pozwala obarczać wyłącznie sądu winą za nieskuteczność doręczeń. Przepis ten czyni stronę współodpowiedzialną za sprawne prowadzenie postępowania dowodowego, a w efekcie – procesu w ogóle. Celem tego przepisu nie jest osiąganie doraźnych korzyści procesowych w konkretnej sprawie, lecz raczej długofalowe oddziaływanie na świadomość aktualnych i potencjalnych stron w kierunku kształtowania postawy współodpowiedzialności za sprawny przebieg postępowania. Dlatego przepis ten nie zawiera formalnej sankcji. Mimo to należy się spodziewać jego pozytywnego wpływu na sprawność postępowania.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 242¹. Strona, która wniosła o wezwanie na czynności sądu świadka, biegłego lub innej osoby, powinna dołożyć starań, by osoba ta stawiła się w wyznaczonym czasie i miejscu, w szczególności zawiadomić ją o obowiązku, czasie i miejscu stawiennictwa.

f. Uściślenie zasad odbierania przyrzeczenia

Mimo wagi aktu przyrzeczenia, zarówno formalnej, jak i realnej, jego regulacja w Kodeksie postępowania cywilnego jest fragmentaryczna i niewystarczająca – zwłaszcza w obliczu pojawienia się w sądownictwie równoległej do sędziów kategorii orzeczników: referendarzy sądowych.

Wyjaśnienia wymaga także tryb postępowania przy ponownych czynnościach z udziałem osoby, od której już przyrzeczenie odebrano. Należy więc, na wzór procedury karnej, wskazać wprost, że odebranie przyrzeczenia jest wyłączną kompetencją sądu albo sędziego i że przy ponownym przesłuchaniu można je odebrać na nowo, jeżeli jest taka potrzeba.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 242².

Z tą ogólną regulacją należało uzgodnić treść art. 266 § 3 poprzez wyeliminowanie wzmianki o przewodniczącym jako osobie, przed którą świadek składa zeznania.

Dotychczasowy art. 270 należy uchylić jako zbędny.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	<u>Art. 242². § 1. Ilekroć ustawa przewiduje odebranie przyrzeczenia od osoby stawającej przed sądem, może je odebrać tylko sąd lub sędzia wyznaczony.</u> <u>§ 2. Osobie, która w danej sprawie składała już przyrzeczenie, przypomina się je przy czynności z jej udziałem, chyba że potrzebne będzie ponowne odebranie przyrzeczenia.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 266. (...) § 3. Jeżeli świadek ma składać zeznania, przewodniczący odbiera od niego przyrzeczenie, po pouczeniu go o znaczeniu tego aktu.	Art. 266. (...) § 3. Jeżeli świadek ma składać zeznania, odbiera <u>się</u> od niego przyrzeczenie, po pouczeniu o znaczeniu tego aktu.
Art. 270. W razie powtórnego przesłuchania świadka przypomina mu się poprzednio złożone przyrzeczenie.	Art. 270. (uchylony)

g. Uprozczone dopuszczenie dowodu z dokumentu

Specyfika dowodu z dokumentu (dokument sam z siebie określa zakres informacji, którą niesie – czyli fakt, który ma wykazać, a przeprowadzenie dowodu z dokumentu polega po prostu na jego przeczytaniu) czyni zbędnym wydawanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu tego rodzaju. Należy więc w przepisie szczególnym przewidzieć, że dokument zawarty w aktach sprawy staje się dowodem bez potrzeby dopuszczania go odrębnym postanowieniem, natomiast wydania postanowienia dowodowego wymaga jego wyłączenie z materiału dowodowego.

W automatyzm tej regulacji z góry wpisane jest dopuszczenie pewnej części dowodów z dokumentów, które nie powinny stać się dowodami, ponieważ np. nie mają wartości dowodowej. Skoro jednak, jak wskazano wyżej, można się o tym przekonać dopiero poprzez przeczytanie takiego dokumentu, to nie należy obarczać sędziego tym czasochłonnym obowiązkiem dwukrotnie: raz w celu zadecydowania, czy dowód można dopuścić, a potem ponownie już jako przeprowadzenie dowodu. Byłaby to oczywista fikcja, poza tym zresztą takie postępowanie byłoby oczywiście nielogiczne:

należałoby przeczytać dokument po to, by się przekonać, że nie należy go czytać. W takich przypadkach dowody takie zostaną więc dopuszczone (automatycznie) i przeprowadzone (przez ich jednokrotne przeczytanie), a tylko nie będą mieć wpływu na rozstrzygnięcie (co sąd stwierdzi podając ustne powody rozstrzygnięcia lub ewentualnie w uzasadnieniu).

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 243².

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 2. Dokumenty	
[nowa norma]	Art. 243². <u>Dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia. Pomijając dowód z takiego dokumentu sąd wyda postanowienie.</u>

22. Zeznania świadka

a. Poszerzenie możliwości przesłuchania świadka w miejscu pobytu

Stawiennictwo świadka na wezwanie sądu może uniemożliwić nie tylko choroba lub kalectwo, lecz także inna przeszkoda, której nie da się pokonać, np. pozbawienie wolności. Dlatego, na wzór procedury karnej, należy poszerzyć przesłanki umożliwiające przesłuchanie w miejscu pobytu świadka, który nie może się stawić na wezwanie sądu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 263.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 263. Przesłuchanie osób dotkniętych chorobą lub kalectwem odbywa się w miejscu, gdzie przebywają, jeżeli nie mogą go opuścić.	Art. 263. <u>Świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej nie dającej się pokonać przeszkody, przesłuchuje się w miejscu jego pobytu.</u>

b. Możliwość złożenia zeznań na piśmie

Jest oczywiste, że złożenie zeznań na piśmie może znacznie przyspieszyć wydanie rozstrzygnięcia w sprawie oraz oszczędzić stronom kosztów, a sądowi – pracy. Dlatego możliwość tę, przewidzianą dotychczas tylko w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, należy rozszerzyć na całe sądowe postępowanie cywilne. Wypracowanie szczegółowych zasad stosowania tej instytucji, w szczególności trybu odbierania takich zeznań i wymogów względem nich, należy

pozostawić praktyce. Należy się spodziewać, że już po kilku latach stosowania tej instytucji wykształcą się w praktyce wymogi uznania tak złożonych zeznań za wartościowy dowód.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez przeniesienie treści dotychczasowego art. 505²⁵ § 1 do proj.art. 271¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
<i>[nowy przepis]</i>	Art. 271¹. Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek obowiązany jest złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepisy art. 165 § 2, art. 274 § 1 i art. 276 stosuje się odpowiednio.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VII. Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych Rozdział 2. Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń	
Art. 505²⁵. § 1. Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek obowiązany jest złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepisy art. 165 § 2, art. 274 § 1 i art. 276 stosuje się odpowiednio. (...)	Art. 505²⁵. § 1. (uchylony) (...)

c. Możliwość przesłuchania świadka w obecności biegłego

Art. 259 przewiduje, że osoba niezdolna do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń nie może być świadkiem. Ocenę, czy osoba wnioskowana do przesłuchania jako świadek jest dotknięta taką ułomnością, ma obowiązek podjąć sąd. Na wzór instytucji funkcjonującej od dawna w postępowaniu karnym należy sądowi cywilnemu dać dodatkowe narzędzie pozwalające na ustalenie takiej ułomności – udział biegłego lekarza (psychologa czy neurologa) albo psychologa w przesłuchaniu danej osoby.

Przesłuchanie świadka z udziałem biegłego oznacza badanie stanu psychicznego świadka, a więc ingerencję w jego prywatność. Jednakże przymusem ma być objęte wyłącznie znoszenie przez świadka udziału biegłego w przesłuchaniu, bez dalszych badań; taki zakres ingerencji w prywatność świadka jest na tyle niewielki, że interes społeczny w ustaleniu prawdy wyraźnie przeważa nad ochroną prywatności świadka. Tym niemniej uprawnienia sądu do zarządzenia takiego przesłuchania nie można wywodzić wyłącznie z ogólnych zasad postępowania dowodowego, lecz należy mu dać wyraźne umocowanie ustawowe.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 272¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
[nowa norma]	<u>Art. 272¹. Jeżeli sąd poweźmie wątpliwość co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń przez świadka, może zarządzić przesłuchanie go z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, a świadek ten nie może się temu sprzeciwić.</u>

23. Opinia biegłego

a. Świadek-ekspert

Dotychczasowa praktyka stosowania przepisów o świadkach i biegłych doprowadziła do całkowitej separacji tych dwóch źródeł dowodowych: od biegłego nie odbiera się zeznań, świadek nie składa opinii. Praktyka wskazuje jednak, że w niektórych sytuacjach uchylenie tej niepołączalności jest celowe. Strony jeszcze przed procesem niejednokrotnie zlecają specjalistom z danej dziedziny wiedzy sporządzenie fachowych analiz, najpierw okazując im przedmiot sporu. Wartość tak powstałych opracowań trudno przecenić, bo niejednokrotnie pochodzą od najlepszych specjalistów w danej dziedzinie wiedzy. Tymczasem przed sądem osoba taka może zostać przesłuchana co najwyżej jako świadek, natomiast nie wolno jej wysnuć wniosków z opisanego stanu faktycznego przy zastosowaniu własnej wiedzy fachowej. W tym celu sąd „musi” powołać biegłego, z wynikającą stąd zwłoką i dwukrotnym poniesieniem kosztów tej samej w gruncie rzeczy analizy. W dodatku, ponieważ sąd korzysta w pierwszej kolejności z biegłych z listy, a najlepsi specjaliści z reguły nie są na nią wpisani, opinia zlecona przez sąd z reguły bywa sporządzona przez słabszego fachowca, niż przesłuchany przez sąd „świadek”.

Rozwiązaniem tej absurdalnej sytuacji jest uchylenie zakazu łączenia ról świadka i biegłego. Należy wyraźnie przewidzieć, że świadek, który ma wiadomości specjalne odnoszące się do faktów, o których zeznaje – „świadek-ekspert” – może również przedstawić opinię zawierającą ocenę tych faktów. Należy przy tym zaznaczyć, że nie przeszkadza temu wcześniejsze sporządzenie przez tę samą osobę opinii na zlecenie podmiotu innego, niż sąd (czyli, najczęściej, strony).

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 278²

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
[nowa norma]	<u>Art. 278². Złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał (świadek-ekspert),</u>

b. Wykorzystanie opinii pozasądowych

W obrocie prawnym szeroko korzysta się z opinii biegłych sporządzanych (1) na zlecenie całkowicie prywatne (np. w stosunkach zobowiązaniowych), (2) na zlecenie podmiotu prowadzącego postępowanie przewidziane ustawą (np. postępowania likwidacyjne w sprawach ubezpieczeniowych, postępowania reklamacyjne), (3) na zlecenie organu pozasądowego prowadzącego postępowanie inne niż sądowe (karne postępowanie przygotowawcze, wszelkiego rodzaju postępowania administracyjne) i (4) na zlecenie sądu w innej sprawie, czy to cywilnej, czy karnej. Mimo to dotychczasowe przepisy regulujące dowód z opinii biegłego nie rozstrzygają wprost, czy w sądowym postępowaniu cywilnym dopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sporządzonej nie na zlecenie sądu prowadzącego sprawę (pozasądowej), a jeżeli tak, to jaki charakter ma taki dowód. Tymczasem praktyczne korzyści płynące z wykorzystania tego rodzaju dowodów w postępowaniu cywilnym są oczywiste. Należy więc tylko właściwie określić, w których przypadkach korzyść z wykorzystania opinii pozasądowej przeważa nad ewentualnymi zastrzeżeniami.

Dobór ten należy oprzeć na trzech istotnych czynnikach. Po pierwsze wydaje się, że zlecenie sporządzenia opinii przez sąd lub inny organ władzy publicznej, z czym z reguły wiąże się uprawnienie stron do weryfikacji takiej opinii, pozytywnie wpływa na obiektywizm takiego dowodu. Po drugie uzależnienie zlecenia sporządzenia opinii od swobodnego uznania strony stosunku prawnego zawsze, niezależnie od faktycznej wartości poznawczej tej opinii, będzie rodzić podejrzenia o brak bezstronności biegłego. Po trzecie opinie sporządzane na zlecenie stron są przedmiotem praw autorskich i w praktyce zazwyczaj są obwarowane ograniczeniami co do zakresu ich użycia, nie zezwalającymi na użycie ich w postępowaniu przed sądem.

Wszystkie te czynniki jednoznacznie uzasadniają:

- dopuszczenie do użytku przed sądem opinii sporządzonych na zlecenie sądu w innej sprawie (także, oczywiście, innego sądu) oraz opinii sporządzonych na zlecenie innego niż sąd organu władzy publicznej prowadzącego postępowanie inne niż sądowe, ale oparte na ustawie,
- wyłączenie z dopuszczenia do użycia w sądzie opinii sporządzonych na prywatne zlecenie strony oraz opinii sporządzonych w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy, ale na zlecenie podmiotu nie będącego organem władzy publicznej.

W przypadku tej pierwszej grupy opinii należy wyraźnie wskazać, że dowody takie, mimo że zostaną przeprowadzone poprzez zapoznanie się z dokumentem zawierającym opinię, a nie poprzez jej bezpośrednie odebranie, stanowią opinie biegłych w rozumieniu przepisów postępowania (wobec czego podlegają ocenie według zasad właściwych dla opinii). Natomiast opinie nie mogące być dowodami z opinii pozostaną, jak dotychczas, uzasadnieniem twierdzeń strony co do faktów.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 278¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie	

Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
[nowa norma]	<u>Art. 278¹. Sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę.</u>

c. Uściślenie trybu wyłączenia biegłego

Pojawiające się w praktyce wątpliwości co do trybu wyłączenia biegłego wskazują na potrzebę wyraźnego uregulowania tej kwestii. Powoływanie odrębnego składu do rozstrzygnięcia jest zbędne, wobec czego należy wskazać, że o wyłączeniu rozstrzyga sąd prowadzący sprawę. Wydaje się celowe, by co do wyłączenia biegłego mogły się wypowiedzieć strony, jak również sam biegły, w drodze ich wysłuchania – z czego jednak w sytuacjach oczywistych można zrezygnować, by nie przedłużać postępowania.

Tym samym rygorom, co indywidualny biegły, powinna podlegać osoba sporządzająca opinię w imieniu instytutu naukowego lub naukowo-badawczego. Podstawy i tryb wyłączenia biegłego należy do takiej osoby zastosować odpowiednio.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 281.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 281. Aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana.	Art. 281. § 1. Aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana. § 2. Na takich samych zasadach strona może żądać wyłączenia osoby wyznaczonej do sporządzenia opinii <u>przez instytut naukowy lub naukowo-badawczy.</u> § 3. O wyłączeniu biegłego rozstrzyga sąd prowadzący sprawę po wysłuchaniu stron i biegłego. <u>Od wysłuchania stron lub biegłego można odstąpić, gdyby miało doprowadzić do nadmiernej zwłoki.</u>

d. Przyrzeczenie biegłego

Praktyka sądowa potwierdza pozytywne oddziaływanie wymogu odebrania przyrzeczenia od biegłego na rzetelność jego opinii, więc wymóg ten powinien zostać utrzymany. Dotychczasowa regulacja wymaga jedynie uzupełnienia o rozstrzygnięcie niejasności pojawiających się w praktyce oraz pewnego usystematyzowania.

Zawarta dotychczas w art. 283 § 1 norma pozwalająca na odstąpienie od odebrania od biegłego przyrzeczenia jest zbędna, ponieważ z mocy art. 282 § 2 do przyrzeczenia biegłego stosuje

się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadka, w szczególności art. 267, który reguluje już tę kwestię.

Zawartą dotychczas w art. 283 § 2 normę stanowiącą, że biegły wpisany na listę stałych biegłych sądowych nie składa przyrzeczenia, a tylko powołuje się na przyrzeczenie, które złożył przy tym wpisie, należy przenieść do art. 282, by całość regulacji przyrzeczenia biegłego znalazła się w jednym artykule.

Należy wprost wskazać, że przy sporządzaniu opinii na piśmie biegły składa przyrzeczenie poprzez podpisanie odpowiedniej treści dokumentu, który następnie załącza do opinii.

Odpowiednią regulację zawiera poszerzony art. 282. Dotychczasowy art. 283 należy uchylić w konsekwencji skupienia wszystkich regulacji dotyczących przyrzeczenia biegłego w art. 282.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 282. § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: "Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością". § 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.	Art. 282. § 1. Biegły składa przed rozpoczęciem czynności przyrzeczenie w następującym brzmieniu: "Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego wykonam z całą sumiennością i bezstronnością". <u>§ 1¹. Biegły, któremu zlecono sporządzenie opinii na piśmie, może złożyć przyrzeczenie poprzez podpisanie tekstu przyrzeczenia, który załącza do opinii.</u> <u>§ 1². Od biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych nie odbiera się przyrzeczenia. Biegły taki powołuje się na przyrzeczenie złożone przy ustanowieniu go w tym charakterze.</u> § 2. Poza tym do przyrzeczenia biegłych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyrzeczenia świadków.
Art. 283. § 1. Biegły nie składa przyrzeczenia, gdy obie strony wyrażą na to zgodę. § 2. Biegły sądowy stały składa przyrzeczenie tylko przy objęciu stanowiska, w poszczególnych zaś sprawach powołuje się na nie.	Art. 283. (uchylony)

e. Udostępnienie biegłemu materiałów do opinii

Dotychczasowe brzmienie art. 284 wymaga uściślenia i uzupełnienia poprzez wskazanie, że:

- biegłemu (poza aktami sprawy, co jest oczywiste) należy zapewnić dostęp nie tylko do przedmiotu oględzin, lecz do wszystkich dowodów,
- akta i dowody biegłemu się udostępnia, a nie tylko okazuje (co legalizuje praktykę wysyłania akt biegłemu),
- ze względu na potrzebę zachowania wszelkiego rodzaju tajemnic (zawodowych, handlowych itd.) udostępnienie materiałów biegłemu wino nastąpić tylko w niezbędnym zakresie; jeżeli biegły do wydania opinii potrzebuje tylko części materiałów zgromadzonych w aktach, to do tej właśnie części należy mu ten dostęp ograniczyć. Ograniczenia tego nie należy, oczywiście, rozumieć jako nakazu wysyłania biegłemu pojedynczych dokumentów wypreparowanych z akt (aczkolwiek i taki

sposób postępowania będzie dopuszczalny w razie potrzeby); w praktyce realne jest raczej selekcjonowanie poszczególnych tomów akt,

- biegły nie bierze udziału w postępowaniu dowodowym, lecz, zgodnie z zarządzeniem sądu, może być obecny lub brać udział w przeprowadzeniu dowodu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 284.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 284. Sąd może zarządzić <u>okazanie</u> biegłemu akt sprawy i <u>przedmiotu oględzin</u> oraz zarządzić, aby brał udział w <u>postępowaniu dowodowym</u> .	Art. 284. Sąd może zarządzić <u>przedstawienie</u> biegłemu <u>w niezbędnym zakresie</u> akt sprawy i <u>dowodów</u> oraz zarządzić, by <u>był obecny lub</u> brał udział w <u>przeprowadzeniu dowodu</u> .

f. Tryb uzupełnienia i wyjaśnienia opinii oraz dopuszczenia dodatkowej opinii

Dotychczasowa regulacja uzupełnienia lub wyjaśnienia opinii oraz zażądania opinii dodatkowej jest niekompletna i archaiczna. Należy:

- rozszerzyć możliwość żądania wyjaśnienia opinii na każdą opinię niezależnie od jej formy,
- uregulować istniejącą w praktyce, a nie zauważaną przez Kodeks instytucję opinii uzupełniającej (uzupełnienia opinii),
- wskazać, że wyjaśnienie i uzupełnienie opinii może mieć każdą formę, nie tylko ustną,
- wskazać osobę, która udziela ustnego wyjaśnienia opinii sporządzonej przez instytut,
- przewidzieć możliwość uzyskania dodatkowej opinii także od instytutu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 286.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 286. Sąd może zażądać ustnego wyjaśnienia opinii <u>złożonej na piśmie</u> , może też w razie potrzeby zażądać dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych.	Art. 286. § 1. Sąd może zażądać ustnego <u>lub</u> <u>pisemnego uzupełnienia lub</u> wyjaśnienia opinii, <u>a także udzielenia dodatkowej opinii</u> od tych samych lub innych biegłych <u>albo przez ten sam lub inny instytut.</u> § 2. Jeżeli opinia została sporządzona przez instytut, <u>ustne uzupełnienie lub wyjaśnienie albo dodatkową opinię</u> składa osoba wyznaczona do tego przez instytut. Sąd może jednak zarządzić stawienie się na rozprawie i <u>złożenie uzupełnienia lub wyjaśnienia albo dodatkowej opinii także przez osoby, które sporządziły opinię w imieniu instytutu.</u>

g. Ustalanie wynagrodzenia biegłego

Przeprowadzenie niemal każdego dowodu pociąga za sobą pewien koszt, który ustala sąd, a pokrywa strona. W przypadku dowodu z opinii biegłego koszt ten z reguły równa się wynagrodzeniu biegłego i zwrotowi wydatków – i bywa stosunkowo wysoki. Sposób ustalenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków biegłego nabiera więc znaczenia.

W dotychczasowym stanie prawnym wysokość wynagrodzenia biegłego może zostać ustalona, co do zasady, tylko z dołu, poprzez zastosowanie urzędowo przewidzianych stawek – co nie zawsze bywa akceptowane przez biegłych, szczególnie rzadkich specjalności, jak również nie zawsze daje wynik odpowiedni do zaangażowanej wiedzy fachowej lub nakładu pracy. Tymczasem nie ma przeszkód, by umożliwić uzgadnianie wysokości wynagrodzenia biegłego i maksymalnego pułapu wydatków między biegłym i stronami za pośrednictwem i przy akceptacji sędziego. Możliwe sposoby ustalenia wynagrodzenia biegłego należy wzbogacić o możliwość ustalenia wynagrodzenia biegłego ryczałtowo, z góry, w dwóch wariantach: na żądanie biegłego albo na zarządzenie sędziego.

Wariant ustalenia wynagrodzenia na zarządzenie sędziego (§ 3) z założenia ma znaleźć zastosowanie w sprawach, w których opinie mają powtarzalną treść, np. w sprawach dotyczących wypadków komunikacyjnych. Ten wariant nie wymaga poświęcenia dodatkowego czasu na ustalenie wynagrodzenia, za to powinien przynieść oszczędność czasową w postaci skrócenia czasu sporządzenia opinii powtarzalnej.

Wariant ustalenia wynagrodzenia na żądanie biegłego (§ 5) z założenia ma być wykorzystywany w sprawach, w których opinia będzie szczególnie skomplikowana lub pracochłonna. W takiej sytuacji czas poświęcony na uzgadnianie wynagrodzenia zostanie „odzyskany” poprzez zintensyfikowanie przez biegłego pracy na etapie sporządzania opinii.

Należy się spodziewać, że wskutek tej zmiany opinie będą przygotowane szybciej i będą lepszej jakości. Zlikwiduje to też praktykę (oraz motywację do) wpisywania przez biegłych zawyżonych liczb godzin pracy w kartach pracy. Obecnie szybkie przygotowanie opinii przez biegłego nie jest dla niego opłacalne, ponieważ przy krótkim czasie przygotowania opinii liczba godzin pracy biegłego siłą rzeczy musi być mniejsza, co oznacza niższe wynagrodzenie liczone jako iloczyn stawki godzinowej i liczby godzin z karty pracy.

Jeżeli żadna z nowych metod nie znajdzie zastosowania, wynagrodzenie będzie ustalane w sposób dotychczasowy (§ 4). Także przewodniczący, kierując się własną oceną celowości, może wyłączyć ryczałtowy sposób ustalenia wynagrodzenia biegłego, zawierając odpowiednią wzmiankę w zleceniu sporządzenia opinii (§ 7). W przypadku wyjątkowej obszerności akt sprawy przewodniczący może także przedłużyć biegłemu terminy do „wyceny” opinii ze standardowego tygodnia do miesiąca (§ 6).

Praktyka sądowa ujawniła również problem polegający na zbyt wczesnym rozstrzygnięciu wniosku biegłego o przyznanie wynagrodzenia – od razu po złożeniu opinii do akt. Rozstrzygnięcie co do wynagrodzenia sąd winien podjąć dopiero po ocenie, czy opinia nie wymaga wyjaśnienia lub uzupełnienia, a jeżeli wymaga – to po jej wyjaśnieniu lub uzupełnieniu. W innym przypadku biegły nie ma motywacji do starania się o należyłą jakość wyjaśnienia lub uzupełnienia, względnie żąda dodatkowego wynagrodzenia – co jest nie do przyjęcia, bo oznacza nagradzanie za niską jakość pracy (§ 7).

Nowa regulacja zostaje wprowadzona poprzez poszerzenie treści art. 288, który obejmie całość regulacji wynagrodzenia biegłego.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	
Art. 288. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków.	Art. 288. § 1. Biegły ma prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo do sądu i wykonaną pracę <u>oraz zwrotu wydatków.</u> § 2. Przewodniczący może przyznać biegłemu zaliczkę na poczet wydatków. § 3. Jeżeli w sprawie można oszacować przewidywany <u>nakład pracy biegłego przy sporządzeniu opinii, przewodniczący, zlecając biegłemu sporządzenie opinii, może oznaczyć maksymalną łączną wysokość wynagrodzenia i zwrotu wydatków.</u> § 4. W terminie tygodnia od otrzymania zlecenia biegły <u>może żądać wynagrodzenia i zwrotu wydatków w innej wysokości. Jeżeli choćby jedna ze stron zgodzi się na warunki biegłego i uiszczy odpowiednią zaliczkę, przewodniczący zleci biegłemu sporządzenie opinii za wynagrodzeniem żądanym przez biegłego, a jeżeli nie – za wynagrodzeniem ustalonym na ogólnych zasadach.</u> § 5. Jeżeli w zleceniu sporządzenia opinii <u>nie oznaczono wysokości należności biegłego w myśl § 3, w terminie tygodnia od otrzymania zlecenia biegły może żądać ustalenia jego wynagrodzenia w określonej kwocie, a także wskazać maksymalną wysokość przewidywanych wydatków. Zdanie drugie § 4 stosuje się odpowiednio.</u> § 6. Jeżeli udostępniane biegłemu akt sprawy są <u>wyjątkowo obszerne, przewodniczący może wyznaczyć biegłemu do zgłoszenia żądań, o których mowa w § 4 i 5, dłuższy termin, nie dłuższy jednak od miesiąca.</u> § 7. Przewodniczący, zlecając sporządzenie opinii, <u>może zarządzić ustalenie wynagrodzenia biegłego z wyłączeniem przepisów § 3-5.</u> § 8. Jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna, o przyznaniu wynagrodzenia <u>rozstrzyga się po jej uzupełnieniu lub wyjaśnieniu.</u>

h. Opinia opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów

Zmiana art. 290¹ ma charakter systematyzujący. Dotychczasowa regulacja trybu sporządzenia opinii przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów polega tylko na powtórzeniu, i to wrywkowym, regulacji dotyczącej instytutu badawczego lub naukowo-badawczego. Szczególna regulacja jest więc zbędna – skoro o.z.s.s., tak jak w istocie instytut, jest po prostu zespołem biegłych, to należy po prostu odesłać do odpowiedniego stosowania przepisów o instytucie, co automatycznie czyni regulację o.z.s.s. wyczerpującą (proj.art. 290¹).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 4. Opinia biegłych	

Art. 290¹. § 1. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych sąd może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. § 2. Sąd może zażądać od opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów dodatkowych wyjaśnień bądź pisemnych, bądź ustnych przez wyznaczoną do tego osobę, może też zarządzić złożenie dodatkowej opinii przez ten sam lub inny opiniodawczy zespół sądowych specjalistów. § 3. W opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów należy wskazać osoby, które przeprowadziły badanie i wydały opinię.	Art. 290¹. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych sąd może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. <u>Do opinii zespołu stosuje się odpowiednio przepisy o opinii instytutu naukowego lub naukowo-badawczego.</u>
--	---

IV. Uzasadnianie wyroków i postępowania odwoławcze

24. Ogłaszanie, doręczanie i uzasadnianie wyroków

a. Ogłoszenie wyroku

Obowiązująca regulacja ogłoszenia wyroku jako zasadę przewiduje ogłoszenie wyroku niezwłocznie po zamknięciu rozprawy. Taka regulacja jest oczywiście pożądana ze względu na sprawność postępowania. Okazuje się jednak nieadekwatna w obecnych realiach praktyki sądowej, przede wszystkim ze względu na obciążenie sędziów wielokrotnie większą liczbą spraw niż w czasach, gdy wchodziły w życie obowiązujące do dziś regulacje. Sędzia prowadzący jednocześnie kilkaset spraw ma nikłą ilość czasu na przygotowanie się do sprawy, za to na wokandzie ma kilkanaście bądź nawet więcej spraw dziennie. W tych warunkach łatwo o błąd, którego można byłoby uniknąć, mając więcej czasu na refleksję nad sprawą. Błędy te wymagają później naprawienia w postępowaniu odwoławczym; strata czasu spowodowana naprawianiem błędów wynikłych z nadmiernego obciążenia wydaje się *per saldo* większa, niż spowodowana odraczaniem ogłoszenia wyroków. Dlatego należy przyjąć do wiadomości potrzeby praktyki i uznać odroczenie ogłoszenia wyroku nie za sytuację wyjątkową, lecz za równorzędną alternatywę natychmiastowego ogłoszenia wyroku.

Ponieważ obecnie większość odroczeń ogłoszenia jest spowodowana nie zawilocią spraw, lecz nadmiernym obciążeniem sędziów, należy zerwać z fikcją zawiloci jako jedynej podstawy odroczenia. Podobnie, jako realny w dzisiejszych warunkach pracy sądów i sędziów, należy przyjąć termin miesiąca jako maksymalny termin odroczenia. Dla zapobieżenia nadużyciom przekroczenie terminu należy obwarować sankcją obowiązku otwarcia zamkniętej rozprawy na nowo.

Innym, nie zauważanym do tej pory praktycznym problemem jest formalny obowiązek ogłaszania (odczytywania) wyroku także w sytuacji, gdy nikt tego ogłoszenia nie słucha – czyli w sytuacji, gdy na ogłoszenie wyroku nikt się nie stawił. W takiej sytuacji czynność ta jest w oczywisty sposób pozbawiona sensu, ale nie można jej zaniechać, ponieważ ustawa (w ślad za art. 45 ust. 2 *in fine* Konstytucji) wymaga ogłoszenia wyroku w każdym przypadku. Tym niemniej nie ma przeszkód, by ze względów pragmatycznych, w celu oszczędzenia czasu i wysiłku sądu i sędziego, na zasadzie wyjątku, w szczególnej sytuacji zastąpić ogłoszenie wyroku poprzez jego odczytanie surogatem tej czynności w postaci przyjęcia, że wyrok został ogłoszony mimo faktycznego nieodczytania. Sytuacja taka winna zostać udokumentowana wzmianką o odstąpieniu od ogłoszenia zawartą w protokole posiedzenia. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 326 § 4.

W praktyce sądowej nie należą do rzadkości sytuacje, gdy na posiedzenie wyznaczone w celu odroczonego ogłoszenia wyroku nie stawia się ani żadna ze stron, ani nawet publiczność. W takiej sytuacji odczytywanie przez sędziego wyroku do pustej sali jest czczą formalnością, która ośmiesza sąd w oczach obywateli, którzy się o tym dowiedzą. Należy więc w takich przypadkach umożliwić sędziemu ogłaszającemu wyrok odstąpienie od odczytywania jego sentencji i od podawania ustnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia, a sporządzony już i podpisany wyrok należy uznać za

ogłoszony z chwilą zakończenia tego posiedzenia. (Za chwilę zapadnięcia wyroku nie można uznać chwili jego podpisania, ponieważ przy wieloosobowym składzie orzekającym wszystkie podpisy z reguły zostają zebrane wcześniej; w takiej sytuacji należałoby procedować z wyrokiem nie wiedząc, czy jest już wiążący, czy nie – co prowadziłoby do zbędnych komplikacji.) Takie rozwiązanie będzie stanowić wariant czynności ogłoszenia wyroku, w którym pominięte zostaną czynności oczywiście zbędne z punktu widzenia celów, którym służy publiczne ogłoszenie wyroku; obywatele mieli możliwość wysłuchania wyroku, skoro jednak nie przejawili zainteresowania, to odczytywanie jest w oczywisty sposób zbędne.

Odpowiednie regulacje wprowadza proj.art. 326.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 326. § 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Jednakże w sprawie zawilej sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku tylko jeden raz na czas do dwóch tygodni. W postanowieniu o odroczeniu sąd powinien wyznaczyć termin ogłoszenia wyroku i ogłosić go niezwłocznie po zamknięciu rozprawy. § 2. Ogłoszenie wyroku następuje na posiedzeniu jawnym. Nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia. Jeżeli ogłoszenie było odroczone, może go dokonać sam przewodniczący lub sędzia sprawozdawca. § 3. Ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji (ogłoszenie sentencji). Po ogłoszeniu sentencji przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych.	Art. 326. § 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Postanowieniem ogłoszonym niezwłocznie po zamknięciu rozprawy sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku na <u>oznaczony termin przypadający nie później, niż miesiąc po zamknięciu rozprawy.</u> W przypadku przekroczenia tego terminu sąd otwiera rozprawę na <u>nowo.</u> § 2. Ogłoszenie wyroku następuje na posiedzeniu jawnym; może go dokonać sam przewodniczący lub sędzia sprawozdawca. Nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia. § 3. Ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji (ogłoszenie sentencji). Po ogłoszeniu sentencji przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych. <u>§ 4. Jeżeli na posiedzenie wyznaczone w celu ogłoszenia wyroku nikt się nie stawił, włączając publiczność, przewodniczący lub sędzia sprawozdawca może zarządzić odstąpienie od odczytania sentencji i od podania powodów rozstrzygnięcia. W takim przypadku wyrok uważa się za ogłoszony z chwilą zakończenia posiedzenia. Sentencję należy jednak odczytać, jeżeli wygłaszane będzie uzasadnienie wyroku.</u>

b. Doręczenie wyroku z urzędu i pouczenia przy ogłoszeniu lub doręczeniu

Normę regulującą tryb doręczania stronom wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym należy przenieść do artykułu regulującego doręczanie odpisów wyroku jako kolejny przypadek doręczenia z urzędu, obok dotychczasowego przypadku strony działającej bez fachowego pełnomocnika, na skutek pozbawienia wolności nieobecnej przy ogłoszeniu wyroku. Pouczenie doręczane stronie nie reprezentowanej przez fachowego pełnomocnika wraz z takim wyrokiem należy podzielić na pouczenie o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z

uzasadnieniem oraz na pouczenie o sposobie i terminie późniejszego wniesienia środka odwoławczego.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 327, który w efekcie obejmie pełną regulację trybu doręczania wyroku.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 327. § 1. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, obecnej przy ogłoszeniu wyroku, przewodniczący udzieli wskazówek co do sposobu i terminów wniesienia środka zaskarżenia. Jeżeli zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych jest obowiązkowe, należy pouczyć stronę o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie oraz o skutkach niezastosowania się do tych przepisów. § 2. Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, która na skutek pozbawienia wolności była nieobecna przy ogłoszeniu wyroku, sąd z urzędu w ciągu tygodnia od dnia ogłoszenia wyroku doręcza odpis jego sentencji z pouczeniem o terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia.	Art. 327. § 1. Stronę działającą bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, obecną przy ogłoszeniu wyroku, przewodniczący <u>pouczy</u> o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz o sposobie i terminie późniejszego wniesienia środka odwoławczego. § 2. Sąd z urzędu doręcza wyrok stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, która na skutek pozbawienia wolności była nieobecna przy ogłoszeniu wyroku. § 3. <u>Sąd z urzędu doręcza obu stronom wyrok wydany na posiedzeniu niejawnym.</u> § 4. <u>Stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej wraz z wyrokiem, który podlega doręczeniu z urzędu, doręcza się pouczenie o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz o sposobie i terminie późniejszego wniesienia środka odwoławczego.</u> § 5. Jeżeli zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych jest obowiązkowe, należy także pouczyć stronę o treści przepisów o obowiązkowym zastępstwie oraz o skutkach niezastosowania się do tych przepisów.

c. Wymogi co do treści uzasadnienia wyroku

Dotychczasowa regulacja treści uzasadnienia jest zawarta w art. 328 § 2 i nie budzi wątpliwości co do swej trafności, jednak usytuowanie tego przepisu mogłoby uzasadniać pogląd, że dotyczy tylko uzasadnienia pisemnego. Tymczasem jest oczywiste, że tym samym regułą powinno podlegać także uzasadnienie wygłoszone ustnie, w myśl dotychczasowego art. 328 § 1¹.

Praktyka sądowa ostatnich lat wskazuje, że uzasadnienia wyroków, zwłaszcza pisemne, stają się coraz obszerniejsze. Abstrahując od przyczyn tego zjawiska, które są wielopłaszczyznowe, jest ono oczywiście niekorzystne dla sprawności postępowania, skoro zwiększa nakład pracy sędziego: w I instancji na napisanie zbyt obszernego dokumentu, w II instancji – na jego czytanie i analizę. Wydaje się, że przeciwdziałanie temu zjawisku należy zacząć od formalnego wprowadzenia do procedury cywilnej (funkcjonującego już w procedurze karnej) wymogu zwięzłości uzasadnienia. Zwięzłość uzasadnienia powinna być rozumiana w szczególności jako brak potrzeby powtarzania w

uzasadnieniu treści dokumentów zawartych w aktach oraz treści orzeczeń sądowych, które dziś są nieraz kopiowane *in extenso*.

Odpowiednie zmiany wprowadza proj.art. 327¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
<i>[nowy przepis]</i>	Art. 327¹. § 1. Uzasadnienie wyroku powinno zawierać: <u>1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej;</u> <u>2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.</u> § 2. Uzasadnienie wyroku sporządza się w sposób <u>zwięzły.</u>

d. Wniosek o doręczenie wyroku z pisemnym uzasadnieniem

Konsekwencją przywrócenia opłaty sądowej od wniosku o uzasadnienie wyroku jest wprowadzenie zasady, że złożenie tego wniosku jest konieczną przesłanką wniesienia środka zaskarżenia. Pozostawienie istniejącej dotychczas możliwości wniesienia środka zaskarżenia bez wniosku o uzasadnienie czyniłoby iluzorycznymi wszelkie oczekiwania związane z następstwami odpłatności wniosku o uzasadnienie, skoro należałoby uzasadnienia wyroków sporządzać z urzędu, bez opłaty, wskutek wniesienia środka zaskarżenia. Z drugiej strony praktyczne doświadczenia z funkcjonowania sądów odwoławczych wskazują, że kontrola instancyjna nie jest możliwa bez pisemnego uzasadnienia wyroku, więc nie wchodzi w rachubę rozwiązanie polegające na przedstawianiu do kontroli instancyjnej wyroku bez uzasadnienia. Zastosowane rozwiązanie: sporządzenie pisemnego uzasadnienia zawsze poprzedza wniesienie środka zaskarżenia – wzorowane na istniejącym już w procedurze karnej – pozwala uniknąć tych negatywnych skutków.

Tak więc należy:

- odejść od dotychczasowego wyjątku polegającego na sporządzeniu uzasadnienia z urzędu w przypadku wniesienia środka zaskarżenia w terminie,
- utrzymać dotychczasowy tydzień od dnia ogłoszenia sentencji wyroku jako zasadniczy termin do złożenia wniosku o uzasadnienie,
- przewidzieć, że gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin od doręczenia wyroku liczy się od dnia doręczenia.

Odpowiednią regulację wprowadzają proj.art.art. 328 § 1 i 2, 331 § 1 i 2 oraz 369, a odnośnie wyroków zaocznych – 342 i 343.

Uzupełnienia wymaga dotychczasowa luka w przepisach Kodeksu dotycząca sytuacji, gdy sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe. W takim wypadku prezes sądu powinien zawiadomić o tym stronę, a termin do wniesienia środka odwoławczego winien biec od doręczenia

tego zawiadomienia. Ponieważ jest to sytuacja nietypowa, należy o tym pouczyć stronę, a jeżeli działa bez fachowego pełnomocnika, należy jej także doręczyć pouczenie o trybie zaskarżenia. Odpowiednią regulację wprowadza proj.art. 331 § 4.

Z zasadą, że złożenie wniosku o uzasadnienie wyroku jest przesłanką wniesienia środka zaskarżenia, pozostaje w sprzeczności funkcjonująca w postępowaniu nieprocesowym instytucja rzeczenia się doręczenia postanowienia. Negatywna ocena co do potrzeby utrzymania jej jako wyjątku od ogólnych zasad uzasadniania orzeczeń opiera się na ocenie skutku takiej czynności: skutek ten sprowadza się w istocie do tego, że w przypadku rzeczenia się doręczenia przez wszystkich uczestników termin do zaskarżenia postanowienia co do istoty sprawy zostaje skrócony z trzech (przy założeniu, że żaden uczestnik nie zażąda uzasadnienia) do dwóch tygodni. Teoretycznie oznacza to przyspieszenie postępowania, ale w rzeczywistości, skoro potrzeba do tego zgody wszystkich uczestników, przyspieszenie to zdarza się sporadycznie; poza tym różnica między dwoma a trzema tygodniami w proporcji do ogólnego czasu trwania postępowania sądowego jest pozbawiona znaczenia. Tak więc w dzisiejszych realiach korzyść ta jest iluzoryczna. W tej sytuacji nie ma przeszkód, by zrezygnować z opisanej odmienności w zakresie doręczania i uzasadniania orzeczeń rozstrzygających co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym – i zastosować te same zasady, co w procesie: art. 357 do postanowień wpadkowych i art. 316-332 do postanowień co do istoty sprawy. Z tych powodów art. 517 i art. 519 należy uchylić. Ujednolicenie zasad doręczania i uzasadniania orzeczeń w postępowaniu nieprocesowym z zasadami obowiązującymi w procesie rozstrzyga także wątpliwość co do zasad uzasadniania postanowień co do istoty sprawy, wynikłą z niejasnego stosunku art. 517 do art. 329.

Występującym w praktyce problemem jest nadmierny zakres uzasadnień. W obecnym stanie prawnym pisemne uzasadnienie wyroku zawsze musi obejmować całość rozstrzygnięcia, podczas gdy często jest to zbędne (np. gdy strona ma zamiar kwestionować tylko kwestie prawne nie podważając ustaleń co do faktów, tylko jedno z rozstrzygnięć objętych wyrokiem albo tylko jeden z przedmiotów postępowania). Skumulowany w skali makro nakład czasu i pracy poświęcany na pisanie zbędnych części uzasadnień jest na tyle znaczący, że uzasadnia wprowadzenie, na wzór procedury karnej, możliwości ograniczenia przez stronę we wniosku zakresu żadanego uzasadnienia. Ograniczenie takie leży w interesie nie tylko sądu, ale i strony, ponieważ im krótsze będzie uzasadnienie, tym szybciej zostanie napisane, co znaczy, że strona zyska na czasie – co jest istotnym czynnikiem zwłaszcza w poważnych sprawach, a właśnie w nich instytucja ta będzie mieć największe znaczenie. Należy więc obwarować wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku wymogiem wyraźnego wskazania, czy żąda się uzasadnienia wyroku w całości, czy w części, a jeżeli w części – to w jakiej. Jest to na tyle proste, że nie powinno sprawić trudności nawet stronie nie zastępowanej przez fachowego pełnomocnika, tym bardziej, że będzie to jedyny wymóg co do treści i formy wniosku o uzasadnienie; wniosek nie musi mieć nawet postaci pisemnej.

Korelatem tego ograniczenia jest norma, że pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w zakresie wynikającym z wniosku. Zwrot „wynikający z wniosku” ma szerszy zakres, niż „oznaczony we wniosku” i oznacza, że uzasadnienie winno objąć nie tylko te zagadnienia, które wprost zostały wymienione we wniosku, lecz także te, których rozstrzygnięcie było podstawą rozstrzygnięć kwestionowanych przez stronę.

Odpowiednią regulację wprowadzają proj.art. 328 § 3 i proj.art. 329 § 1.

Przy okazji tych zmian należy także uściślić, że sankcją złożenia wadliwego wniosku o uzasadnienie jest jego odrzucenie (proj.art. 328 § 4).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 328. § 1. Uzasadnienie wyroku sporządza się <u>pisemnie</u> na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, a w przypadkach, o których mowa w art. 327 § 2 i art. 331 § 1⁺ – od dnia doręczenia sentencji. Wniosek spóźniony sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym. Sąd sporządza uzasadnienie wyroku również wówczas, gdy wyrok został zaskarżony w ustawowym terminie oraz gdy wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, chyba że uzasadnienie zostało wygłoszone. § 1⁺. Jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, uzasadnienie może być wygłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą tego urządzenia, o czym przewodniczący uprzedza przed wygłoszeniem uzasadnienia. W razie wygłoszenia uzasadnienia na posiedzeniu nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. § 2. Uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.	Art. 328. § 1. <u>Pisemne</u> uzasadnienie wyroku sporządza się na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia sentencji. <u>§ 2. W przypadkach, gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin, o którym mowa w § 1, liczy się od doręczenia wyroku.</u> <u>§ 3. We wniosku należy wskazać, czy pisemne uzasadnienie ma dotyczyć całości wyroku, czy jego części, w szczególności poszczególnych objętych nim rozstrzygnięć.</u> <u>§ 4. Sąd odrzuca wniosek niedopuszczalny, spóźniony, nie opłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.</u>
Art. 329. Pisemne uzasadnienie wyroku albo transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia sporządza się w terminie dwutygodniowym od dnia zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a gdy wniosek taki nie był zgłoszony – od dnia zaskarżenia wyroku lub wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W sprawie zawilej, w razie niemożności sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzydzieści dni.	Art. 329. § 1. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w zakresie wynikającym z wniosku o doręczenie <u>wyroku z uzasadnieniem.</u> <u>§ 2. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.</u> <u>§ 3. W przypadkach, gdy pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu, termin ten biegnie od dnia ogłoszenia wyroku.</u> <u>§ 4. W przypadku niemożności sporządzenia uzasadnienia w terminie prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 342. Wyrok zaoczny sąd uzasadnia, gdy powództwo zostało oddalone w całości lub w części, a powód zażądał uzasadnienia w ciągu tygodnia od doręczenia mu wyroku, albo gdy powód, który żądania takiego nie zgłosił, wniósł apelację w przepisany terminie.	Art. 342. Wyrok zaoczny sąd uzasadnia, gdy powództwo zostało oddalone w całości lub w części, a powód zażądał uzasadnienia w terminie tygodnia od doręczenia mu wyroku.

Art. 343. Wyroki zaoczne doręczają się z urzędu obu stronom z pouczeniem o przysługujących im środkach zaskarżenia. Pozwanego poucza się także o treści art. 344 § 2 zdanie drugie.	Art. 343. § 1. Wyrok zaoczny doręcza się z urzędu obu stronom. <u>Stronie nie reprezentowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręcza się go z pouczeniem o przysługujących jej środkach zaskarżenia, a pozwanemu – także z pouczeniem o obowiązku przedstawienia w sprzeczcie wszystkich twierdzeń i dowodów oraz o skutku niedopełnienia tego obowiązku w postaci możliwości pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów.</u> <u>§ 2. Jeżeli wyrok, w myśl artykułu poprzedzającego, nie podlegał uzasadnieniu, termin do wniesienia przez powoda apelacji biegnie od jego doręczenia.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 369. § 1. (...) § 2. Jeżeli strona nie zgłosiła wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do zgłoszenia takiego wniosku. § 3. Termin, o którym mowa w § 1 i 2, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim wypadku sąd ten niezwłocznie przesyła apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok.	Art. 369. § 1. (...) § 2. (uchylony) § 3. Termin, o którym mowa w § 1, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim przypadku sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji i żąda przedstawienia akt sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	
Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi. § 3. Skargę nieopłaconą, skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1 oraz skargę, której braków strona nie usunęła w terminie, sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi. § 3. Sąd odrzuca skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1, spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie. § 4. Jeżeli nie sporządzono pisemnego uzasadnienia wyroku, od którego wniesiono skargę, sporządza się je w terminie dwóch tygodni od wniesienia skargi, a jeżeli była dotknięta brakami – od usunięcia tych braków. Uzasadnienie można ograniczyć do zakresu, którego dotyczy skarga.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505⁸. § 1. Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku strona może zgłosić również do protokołu bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku. § 2. Dla strony, która zrzekła się doręczenia uzasadnienia wyroku, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia ogłoszenia wyroku. § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa	Art. 505⁸. § 1. (uchylony). § 2. (uchylony) § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny. § 4. W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu

do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny.	nie przekracza tysiąca złotych, uzasadnienie wyroku <u>ogranicza się do wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Od uznania sądu opartego na ocenie okoliczności sprawy zależy poszerzenie tego uzasadnienia pozostałą treść wymagana przez art. 328 § 2.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 517. Sąd uzasadnia i doręcza postanowienia stosownie do art. 357, jednakże nie doręcza się postanowienia uczestnikowi, który będąc obecnym na posiedzeniu, po ogłoszeniu postanowienia zrzekł się jego doręczenia.	Art. 517. (uchylony)
Art. 519. Dla uczestnika, który zrzekł się doręczenia, termin do wniesienia środka odwoławczego biegnie od ogłoszenia postanowienia.	Art. 519. (uchylony)

e. Termin do sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku

W obliczu dzisiejszego nadmiernego obciążenia sądów i sędziów istotna w praktyce staje się kwestia terminu do sporządzenia uzasadnienia.

Dotychczasowa regulacja przewiduje, że termin ten zaczyna bieg wraz ze złożeniem wniosku. Jednakże w przypadku złożenia wniosku za pośrednictwem poczty albo wniesienia do niewłaściwego sądu czas zużyty na obrót pocztowy potrafi być tak długi, że termin ten kończy bieg dzień lub dwa po przedłożeniu akt sędziemu, a w skrajnych przypadkach – nawet przed tym przedłożeniem. Dla zapobieżenia dodatkowym czynnościom, które stanowią skutek takiej sytuacji, a które są w istocie zbędne, tę niepraktyczną regulację należy zastąpić przyjęciem jako początku biegu terminu dnia wpływu wniosku od właściwego sądu, a jeżeli wniosek ten był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.

Skoro sporządzenie uzasadnienia ma następować wyłącznie na wniosek, dotychczasowy wyjątek dotyczący sytuacji niezłożenia wniosku traci rację bytu i należy go zastąpić wyjątkiem dotyczącym sporządzenia uzasadnienia z urzędu.

Możliwość przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia należy, zgodnie z wymogami praktyki, ukształtować analogicznie do obowiązującej w postępowaniu karnym; w szczególności ograniczenie jej jedynie do sprawy zawiłej jest nieporozumieniem, skoro w dzisiejszych realiach pracy sądów czasochłonność uzasadnienia nie wynika z zawiłości spraw, lecz z nadmiernego obciążenia. Również o czasie, na który przedłuża się termin, powinien decydować nie przepis, lecz prezes sądu, biorąc pod uwagę realia pracy konkretnego sędziego. Doświadczenia z praktyki sądów karnych nie wskazują, by możliwość ta była nadużywana.

Odpowiednie regulacje wprowadza proj.art. 329 § 2-4.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie	

Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 329. Pisemne uzasadnienie wyroku albo transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia sporządza się w terminie dwutygodniowym od dnia zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a gdy wniosek taki nie był zgłoszony – od dnia zaskarżenia wyroku lub wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. W sprawie zawilej, w razie niemożności sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzydzieści dni.	Art. 329. § 1. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w terminie <u>dwóch tygodni</u> od <u>złożenia</u> wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. § 2. W przypadkach, gdy pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu, termin ten biegnie od <u>ogłoszenia wyroku</u> . § 3. W razie niemożności sporządzenia uzasadnienia w terminie prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony.

f. Pozostałe zmiany dotyczące uzasadnienia wyroku

Regulacje dotyczące wygłoszonego uzasadnienia i jego transkrypcji, dotychczas rozrzucone, należy skupić w jednym przepisie. Jednocześnie należy wyłączyć obowiązek podania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia w przypadku wygłoszenia uzasadnienia oraz przewidzieć odpowiednie zastosowanie do transkrypcji przepisów o pisemnym uzasadnieniu wyroku. Odpowiednie zmiany wprowadza proj.art. 331¹.

Normę przewidującą sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z urzędu w przypadku wniesienia skargi o stwierdzenie z prawem prawomocnego orzeczenia należy (1) uzupełnić o możliwość ograniczenia uzasadnienia do zakresu, którego dotyczy skarga i (2) przenieść do przepisów o tej skardze. Przy tej okazji należy także uzupełnić podstawę odrzucenia skargi o jej wniesienie z uchybieniem terminu. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 424⁶.

Na wypadek niemożności podpisania uzasadnienia wyroku przez jednego z sędziów rozpoznających sprawę art. 330 § 1 *in fine* w dotychczasowym brzmieniu przewiduje zaznaczenie przyczyny niemożności na wyroku. Wydaje się jednak oczywiste, że skoro brak dotyczy uzasadnienia, a nie wyroku, to odpowiednia adnotacja powinna się znaleźć na dokumencie obejmującym to uzasadnienie, a nie wyrok (sentencję). Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 330 § 1.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów zawodowych uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na wyroku przyczynę braku podpisu. (...)	Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów zawodowych uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na <u>uzasadnieniu</u> przyczynę braku podpisu. (...)
<i>[nowy przepis]</i>	Art. 331¹. § 1. Jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk

	albo obraz i dźwięk, uzasadnienie może być <u>wy ogłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą tego urządzenia, o czym przewodniczący uprzedza przed wy ogłoszeniem uzasadnienia.</u> <u>§ 2. W takim przypadku nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia.</u> <u>§ 3. Zamiast pisemnego uzasadnienia wyroku sporządza się transkrypcję wy ogłoszonego uzasadnienia.</u> <u>§ 4. Do transkrypcji wy ogłoszonego uzasadnienia odpowiednio stosuje się przepisy o pisemnym uzasadnieniu wyroku.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	
Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi. § 3. Skargę nieopłaconą, skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1 oraz skargę, której braków strona nie usunęła w terminie, <u>sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.</u>	Art. 424⁶. § 1. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od dnia jego uprawomocnienia się. § 2. W razie stwierdzenia niezachowania warunków formalnych określonych w art. 424⁵ § 2, przewodniczący wzywa o poprawienie lub uzupełnienie skargi. § 3. <u>Sąd odrzuca skargę wniesioną z naruszeniem art. 87¹ § 1, wniesioną po upływie przepisane go terminu, nie opłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.</u> § 4. <u>Jeżeli nie sporządzono pisemnego uzasadnienia wyroku, od którego wniesiono skargę, sporządza się je w terminie dwóch tygodni od wniesienia skargi, a jeżeli była dotknięta brakami – od usunięcia tych braków. Uzasadnienie można ograniczyć do zakresu, którego dotyczy skarga.</u>

25. Apelacja

a. Kontrola formalna apelacji

Celem postępowania międzyinstancyjnego jest zapewnienie, by orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało poddane pełnej kontroli sądu drugiej instancji. Z punktu widzenia funkcjonalnego powoduje to potrzebę osiągnięcia następujących celów częściowych:

- 1) doprowadzenie do uzyskania przez stronę uzasadnienia orzeczenia sądu pierwszej instancji,
- 2) w wypadku wniesienia apelacji – doprowadzenie do wniesienia jej w prawidłowej formie,
- 3) zapewnienie stronie przeciwnej możliwości zapoznania się z apelacją i zaprezentowania własnego stanowiska,
- 4) przedstawienie apelacji (i ewentualnej odpowiedzi na apelację) sądowi drugiej instancji do rozpoznania.

W obecnym stanie prawnym postępowanie apelacyjne rozbite jest na fazy prowadzone przez dwa sądy: pierwszej i drugiej instancji. W obu tych fazach oba te sądy prowadzą dwie niezależne kontrole braków formalnych apelacji. Trzeciej kontroli dokonuje skład orzekający sądu odwoławczego.

Takie ukształtowanie wstępnej fazy postępowania apelacyjnego zostało już skrytykowane w nauce prawa¹³.

Przy obecnym obciążeniu sądów, szczególnie wielkomiejskich, założyć trzeba, że każda czynność wymagająca obrotu pocztowego zabiera około miesiąca, a czasem nawet kilka miesięcy. Każda taka czynność składa się z sekwencji czynności cząstkowych: decyzji sędziego o wykonaniu czynności, wykonania przez sekretarza sądowego, obrotu pocztowego i oczekiwania na upływ terminu wyznaczonego stronie na dokonanie czynności.

W obecnym modelu lista czynności do wykonania od momentu wpływu apelacji obejmuje:

- 1) w sądzie pierwszej instancji:
 - a) wezwanie do uzupełnienia braków formalnych;
 - b) doręczenie odpisu apelacji,
 - c) przesłanie apelacji do sądu drugiej instancji,
- 2) w sądzie drugiej instancji:
 - a) sprawdzenie braków przez przewodniczącego wydziału,
 - b) ewentualne ponowne wezwanie do uzupełnienia braków,
 - c) wyznaczenie terminu rozprawy.

Procedura ta jest skomplikowana i zakłada dublowanie czynności. W szczególności rozbieżności kontroli prawidłowości wniesienia apelacji na sądy obu instancji po pierwsze daje pole do rozbieżności ocen co do wystąpienia braków formalnych, a po drugie umożliwia przedłużanie postępowania międzyinstancyjnego wskutek zażaleń stron na czynności podjęte w jego toku.

Założona nowelizacja ma przyspieszyć postępowanie międzyinstancyjne poprzez :

- 1) koncentrację postępowania w sądzie drugiej instancji,
- 2) uproszczenie czynności kontroli formalnej,
- 3) odejście od dewolutywności w zakresie zażaleń na czynności sądu podjęte w toku całego postępowania międzyinstancyjnego (obecnie tryb jest niedewolutywny tylko w fazie przed sądem drugiej instancji),
- 4) ograniczenie liczby czynności i doręczeń dokonywanych przez sąd w toku postępowania międzyinstancyjnego.

Kontrola formalna apelacji (ustalenie, czy apelacja spełnia wymagania co do formy, treści, terminu i opłaty – od których zależy skuteczność tej czynności, czyli rozpoznanie sprawy przez sąd II instancji) należy do postępowania odwoławczego. Przy dzisiejszej dysproporcji między obciążeniem sądów I i II instancji nakładanie obowiązku przeprowadzenia tych czynności na sądy I instancji po pierwsze skutkuje długotrwałością postępowania międzyinstancyjnego, a po drugie – opóźnia wykonywanie przez sądy I instancji ich zasadniczego zadania, czyli rozpoznawania spraw w I instancji. Przemawia to za przekazaniem kontroli formalnej apelacji w całości do sądu odwoławczego. Jedyną czynnością sądu I instancji pozostanie przedstawienie akt z apelacją sądowi odwoławczemu.

Projektowane zmiany w trybie rozpoznawania zażaleń powodują, że zażalenia na postanowienia wydawane w postępowaniu międzyinstancyjnym będzie rozpoznawać sąd odwoławczy

¹³ A.Bąk, A.Gołębiowska *Niektóre zagadnienia wstępnego postępowania apelacyjnego w sprawie cywilnej*, w: A.Jakubicki, J.A.Strzępka (red.) *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, „Lex”, Warszawa 2010, s.49-62.

w innym składzie. Pozwoli to na wyeliminowanie obrotu pocztowego związanego z przesyłaniem akt sprawy przy ewentualnym zażaleniu.

Prowadzenie postępowania międzyinstancyjnego, zwłaszcza kontroli apelacji, przez jeden sąd odwoławczy zamiast kilku czy kilkunastu sądów pierwszej instancji, winno także doprowadzić do ujednolicenia orzecznictwa i praktyki związanej z tą kontrolą.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wprowadzenie proj.art. 371 i proj.art. 373 § 1 oraz uchylenie art. 370.

Kontrola przesłanek skutecznego wniesienia apelacji ogranicza się do oceny ściśle sprecyzowanych przesłanek o charakterze czysto formalnym lub przynajmniej zbliżonym do formalnego. Jest więc czynnością sądową, ale nie stanowi wymiaru sprawiedliwości, a tylko formę ochrony prawnej. Nie ma więc przeszkód do powierzenia jej referendarzom sądowym; wpisuje się to w zauważalną ostatnio tendencję do odciążania sędziów przez referendarzy od czynności o charakterze proceduralnym. Dodatkowy aspekt, istotny dla sprawności całokształtu postępowania, polega na tym, że ewentualna skarga na postanowienie referendarza rozpatrywana będzie szybciej niż zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji, jak w dotychczasowym modelu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 373 § 2.

W następstwie wprowadzenia opisanych wyżej zmian zmiany wymaga również regulacja postępowania sądu II instancji w przypadku wniesienia apelacji bezpośrednio do tego sądu. Zamiast przesyłania apelacji sądowi I instancji, co stanie się zbędne, sąd II instancji jedynie zawiadomi sąd I instancji o wniesieniu apelacji i zażąda przedstawienia akt.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 369 § 3.

b. Treść apelacji

Wymagania co do treści i formy apelacji statuuje art. 368. Jego dotychczasowe brzmienie sugeruje, że powoływanie przez stronę w apelacji nowych faktów i dowodów jest czymś zwykłym – co nie odpowiada zasadzie, że wszystkie fakty i dowody winny zostać przedstawione już sądowi I instancji. Przepis powinien więc wyraźniej podkreślić, że przesłanką uwzględnienia przez sąd II instancji nowych faktów i dowodów jest wykazanie przez stronę wnoszącą apelację, że ich powołanie przed sądem I instancji nie było możliwe lub że potrzeba ich powołania wynikała później.

Przepisy projektu przewidują między innymi obowiązek wskazywania przez strony konkretnych faktów jako podstawy wniosków dowodowych oraz żądań i zarzutów. Praktyka sądów odwoławczych wskazuje na potrzebę takiego uściślenia także wobec apelacji. Względ na sprawność postępowania uzasadnia, by od strony, która w apelacji podnosi zarzuty co do faktycznej podstawy rozstrzygnięcia, wymagać, by oznaczyła fakty ustalone w I instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy oraz istotne dla rozstrzygnięcia fakty nie ustalone przez sąd I instancji.

Doświadczenia praktyczne wskazują również, że – w konsekwencji wprowadzenia w sprawach cywilnych protokołu elektronicznego – niezbędne jest wymaganie od strony wnoszącej apelację, by powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oznaczyła część zapisu dotyczącą tego faktu. Brak tego wymogu powoduje konieczność odsłuchiwania przez sędziów II instancji wielu godzin nagrań nie wiążących się z zarzutami apelacji, co oznacza oczywistą stratę czasu. Tymczasem strona, która powołuje taki fakt,

wie już, w której części zapisu znajduje się odnośny fragment, skoro na podstawie tego faktu wniosła apelację. Tak więc wymóg, by go wskazała, nie obciąża nadmiernie strony, a uwolni sąd odwoławczy od sporej ilości pracy, z której nic nie wynika.

Odpowiednie regulacje zawiera proj.art. 368.

c. Rozpoznanie apelacji

W wyniku koncentracji postępowania międzyinstancyjnego w sądzie odwoławczym odpis apelacji stronie przeciwnej doręcza sąd odwoławczy – o ile apelacja nie zostanie odrzucona. Celowe jest związanie tej czynności z terminem do wniesienia odpowiedzi na apelację. Zmianę tę wprowadza się poprzez wprowadzenie proj.art. 373¹ oraz uchylenie art. 372.

Doświadczenia praktyczne z orzecznictwa sądów odwoławczych wskazują na potrzebę zmiany w zakresie trybu procedowania sądu odwoławczego. Na wzór obowiązującego od 8 września 2016 roku w postępowaniu w I instancji art. 148¹ § 1 należy poszerzyć możliwość rozpoznania apelacji przez sąd odwoławczy na posiedzeniu niejawnym nie tylko na przypadki cofnięcia pozwu, cofnięcia apelacji i nieważności postępowania, lecz także na inne przypadki, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, a żadna ze stron nie skorzystała z prawa do żądania przeprowadzenia rozprawy. Z założenia wyłącznie na posiedzeniu niejawnym rozpoznaje się apelację od wyroku oddalającego pozew oczywiście bezzasadny (proj.art. 367¹ w związku z proj.art. 191¹) Taka regulacja w sposób oczywisty przyczyni się do przyspieszenia postępowania odwoławczego. Merytoryczne rozpoznanie spraw na tym nie ucierpi: strony w ogóle często się nie stawiają na rozprawy odwoławcze, jeżeli się stawia – to większość rozpraw odwoławczych sprowadza się tylko do podtrzymania apelacji przez jedną stronę i wniosku o jej oddalenie z drugiej strony, a motywacją stawienia się na rozprawie bywa tylko groźba obciążenia kosztami procesu. Odpowiednie zmiany wprowadzają proj.art. 374 i 375.

Wprowadzona w postępowaniu w I instancji zasada wydawania postanowień na posiedzeniu niejawnym z mocy art. 391 § 1 *in principio* obowiązuje także w postępowaniu odwoławczym. W konsekwencji zbędne stają się przepisy upoważniające sąd odwoławczy do rozstrzygania na posiedzeniach niejawnych. Należy jedynie wskazać, że na posiedzeniu niejawnym sąd odwoławczy orzeka w składzie jednego sędziego – z wyjątkiem wydania wyroku.

Do przyspieszenia postępowania przed sądem odwoławczym powinno się przyczynić także poszerzenie sytuacji, w których sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu, o ogólnie ujętą sytuację przyspieszenia postępowania. Jeżeli okoliczności sprawy nie wymagają, by dowód został przeprowadzony przed sądem odwoławczym w pełnym składzie trzech sędziów, dowód może przeprowadzić jeden z nich, a dwaj pozostali mogą się zająć czynnościami w innych sprawach.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 367.

Doświadczenia praktyczne wskazują, że dotychczasowa regulacja obligatoryjnej i fakultatywnej treści uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego nie do końca odpowiada faktycznym potrzebom, a przy tym nie jest wystarczająco ścisła – co prowadzi do odmienności praktyki stosowania odnośnego przepisu. Problem ten należy rozwiązać poprzez wskazanie, że:

- 1) każde uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa,

- 2) wskazanie podstawy faktycznej może ograniczać się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia,
- 3) wyjaśnienie podstawy prawnej może ograniczać się do oceny zasadności poszczególnych zarzutów apelacyjnych,
- 4) jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (tak, jak uzasadnienie wyroku sądu I instancji).

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 387 § 2¹. Zmiana pociąga za sobą uchylenie art. 505¹⁰ § 2.

d. Ponowne rozpoznanie sprawy

Zmiany procedury cywilnej w ciągu ostatnich lat doprowadziły m.in. do radykalnego ograniczenia możliwości uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Samo w sobie, z oczywistych powodów, jest to zjawiskiem pozytywnym, jednak nieprzewidzianym skutkiem tego ograniczenia okazała się praktyka sądów I instancji polegająca na przerzucaniu na sąd odwoławczy części (niekiedy nawet całości) postępowania dowodowego. Praktyka taka jest niepożądana ze względów zasadniczych – sądem prowadzącym zasadnicze postępowanie, w szczególności dowodowe, jest sąd I instancji, a zadanie sądu odwoławczego nie może polegać na jego wyręczaniu. Zapobiec tej praktyce powinno odwrócenie dotychczasowej zasady określającej skład sądu I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy poprzez wskazanie, że rozpoznanie to następuje w tym samym składzie, co pierwotne. W takim układzie skutki swych błędów w postaci dodatkowego nakładu pracy poniesie ten sędzia, który je popełnił – co po pierwsze należy uznać za sprawiedliwe, a po drugie – będzie to motywacją do starannego prowadzenia postępowania. Oczywiście, nie będzie to możliwe w sytuacjach przejścia sędziego do innego sądu, długotrwałej nieobecności itp., co też należy przewidzieć, by zapobiec nadmiernie rygorystycznej wykładni.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 386 § 5.

W obecnym stanie prawnym sąd I instancji jest związany oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażonymi w uzasadnieniu wyroku sądu II instancji, mocą którego uchylono pierwotny wyrok i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. W tej sytuacji wprowadzenie zasady ponownego rozpoznawania sprawy w tym samym składzie prowadziłoby do rażącego naruszenia niezawisłości sędziego poprzez zmuszenie go do rozpoznania sprawy w określony sposób. Dlatego, o ile związanie sądu ponownie rozpoznającego sprawę oceną prawną wyrażoną przez sąd odwoławczy można zaakceptować jako naturalną konsekwencję systemu kontroli instancyjnej, to nie do przyjęcia jest związanie sędziego wskazaniem co do dalszego postępowania – które w istocie pośrednio determinują późniejsze rozstrzygnięcie. Tak więc sąd I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy nie powinien być związany poglądem sądu odwoławczego (jak zresztą niczym innym) co do tego, jak należy prowadzić postępowanie, natomiast oceną prawną sądu odwoławczego powinien być związany, chyba że nastąpiła zmiana stanu prawnego lub po wydaniu

wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy albo inny sąd drugiej instancji wyraził odmienną ocenę prawną. Ten drugi wyjątek znajduje uzasadnienie w tym, że w praktyce oceny prawne wyrażane przez sądy odwoławcze opierają się na poglądach zawartych w orzeczeniach Sądu Najwyższego bądź innych sądów odwoławczych – a wynikające z nich linie orzecznicze podlegają przecież zmianom. W takiej sytuacji sprzeczne z logiką byłoby zobowiązywanie sądu I instancji do stosowania się do poglądu prawnego, który został skutecznie zakwestionowany. Niezawisłość sądu I instancji wymaga, by w takiej sytuacji dokonał samodzielnej oceny prawnej (z uwzględnieniem, oczywiście, i dawnego, i nowego poglądu).

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 386 § 6.

e. Wstrzymanie wykonania wyroku sądu II instancji

Art. 388 § 1 statuuje możliwość instytucji wstrzymania wykonania wyroku sądu II instancji. Praktyka wskazuje na potrzebę poszerzenia możliwości zastosowania tej instytucji także na czas po wydaniu wyroku w II instancji, a przed wniesieniem skargi kasacyjnej – a nie tylko, jak dotychczas, dopiero po wniesieniu skargi kasacyjnej. Skoro wykonalność wyroku sądu II instancji pozostaje zasadą, nie wydają się temu stać na przeszkodzie ani wzgląd na sprawność postępowania, ani wzgląd na spójność regulacji proceduralnych. Przy okazji należy także uprościć brzmienie przepisu poprzez wydzielenie regulacji zabezpieczenia do kolejnego paragrafu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 388 § 1 i 1¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 367. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wyda sąd w składzie jednego sędziego. § 4. Postanowienie o przyznaniu i cofnięciu zwolnienia od kosztów sądowych, o odmowie zwolnienia, o odrzuceniu wniosku o zwolnienie oraz o nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazaniu na grzywnę, jak również postanowienie o ustanowieniu, cofnięciu ustanowienia, o odrzuceniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego.	Art. 367. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd <u>orzeka</u> w składzie jednego sędziego, <u>z wyjątkiem wydania wyroku</u>. <u>§ 3¹. Sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu także gdy przyczyni się to do przyspieszenia postępowania.</u> § 4. (uchylony)
Art. 368. § 1. Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać: 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części; 2) zwięzłe przedstawienie zarzutów; 3) uzasadnienie zarzutów; 4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i	Art. 368. § 1. Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać: 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części; 2) zwięzłe przedstawienie zarzutów; 3) uzasadnienie zarzutów; 4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i

dowodów oraz wykazanie, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynika później; 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia. § 2. (...)	dowodów; 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia. <u>§ 1¹. W zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy oznaczyć fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji.</u> <u>§ 1². Powołując nowe fakty i dowody należy uprawdopodobnić, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynika później.</u> <u>§ 1³. Powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu.</u> § 2. (...)
Art. 369. § 1. Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. § 2. Jeżeli strona nie zgłosiła wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do zgłoszenia takiego wniosku. § 3. Termin, o którym mowa w § 1 i 2, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim wypadku sąd ten niezwłocznie przesyła apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok.	Art. 369. § 1. Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. § 2. (uchylony) § 3. Termin, o którym mowa w § 1, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim przypadku sąd ten zawiadamia sąd pierwszej instancji o wniesieniu apelacji i żąda przedstawienia akt sprawy.
Art. 370. Sąd pierwszej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację wniesioną po upływie przepisanego terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie uzupełniła w wyznaczonym terminie.	Art. 370. (uchylony)
Art. 371. Po doręczeniu apelacji stronie przeciwnej sąd pierwszej instancji przedstawia niezwłocznie akta sprawy sądowi drugiej instancji.	Art. 371. Sąd pierwszej instancji przedstawia niezwłocznie akta sprawy sądowi drugiej instancji.
Art. 372. Strona przeciwna może w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia apelacji wnieść odpowiedź na apelację wprost do sądu drugiej instancji.	Art. 372. (uchylony)
Art. 373. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację, jeżeli uległa ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu.	Art. 373. <u>§ 1.</u> Sąd drugiej instancji odrzuca apelację wniesioną po upływie przepisanego terminu, nie opłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie. <u>§ 2. Czynności w zakresie kontroli prawidłowości wniesionej apelacji może wykonywać referendarz sądowy.</u>
[nowy przepis]	Art. 373¹. Przewodniczący zarządza doręczenie odpisu apelacji stronie przeciwnej, pouczając ją o treści art. 374. Strona przeciwna może wnieść odpowiedź na apelację w terminie dwóch tygodni od doręczenia odpisu apelacji.
Art. 374. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym w razie cofnięcia pozwu, cofnięcia apelacji albo jeżeli zachodzi nieważność postępowania.	Art. 374. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że

	cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność postępowania.
Art. 375. Poza wypadkami wymienionymi w <u>dwóch artykułach poprzedzających sąd drugiej instancji</u> wyznacza rozprawę.	Art. 375. Poza wypadkami wymienionymi w <u>art. 367¹, 373 i 374 przewodniczący</u> wyznacza rozprawę.
Art. 386. (...) § 5. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. § 6. Ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego.	Art. 386. (...) § 5. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w <u>tym samym składzie, chyba że nie jest to możliwe</u> . § 6. Ocena prawna wyrażona w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiąże zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego <u>lub po wydaniu wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy albo inny sąd drugiej instancji wyraził odmienną ocenę prawną</u> .
Art. 387. (...) § 2 ¹ . Jeżeli sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń , uzasadnienie wyroku może zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. (...)	Art. 387. (...) § 2 ¹ . Uzasadnienie wyroku <u>sądu drugiej instancji powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Wskazanie podstawy faktycznej może ograniczać się do stwierdzenia, że sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia sądu pierwszej instancji, chyba że sąd drugiej instancji zmienił lub uzupełnił te ustalenia. Wyjaśnienie podstawy prawnej może ograniczać się do oceny zasadności poszczególnych zarzutów apelacyjnych. Jeżeli sąd drugiej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe lub odmiennie ocenił dowody przeprowadzone przed sądem pierwszej instancji, uzasadnienie powinno także zawierać ustalenie faktów, które sąd drugiej instancji uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej.</u> (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. Sąd może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, chyba że strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację zażądała przeprowadzenia rozprawy. § 3. (utracił moc).	Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. (uchylony) § 3. (utracił moc).

26. Zażalenie

a. Postanowienia zaskarżalne zażaleniem

Obecny stan prawny przewiduje zaskarżalność postanowienia (zarządzenia) o wymiarze opłaty (art. 394 § 1 pkt 9). Ustalenie wysokości opłaty niewątpliwie jest kwestią istotną z punktu widzenia zapewnienia stronie prawa dostępu do sądu, skoro może to prawo *via facti*, poprzez nałożenie nadmiernej opłaty, zniweczyć. Tym niemniej czynność polegająca na samym tylko ustaleniu

wysokości opłaty nie wpływa bezpośrednio na bieg postępowania. Jeżeli bowiem opłata zostanie ustalona w nadmiernej wysokości, to strona jej po prostu nie uiści, czego konsekwencją stanie się rozstrzygnięcie o zwrocie bądź odrzuceniu pisma, od którego opłatę tę naliczono. Skoro zaś zwykłym następstwem nieuiszczenia opłaty jest ta właśnie sankcja, a jej zastosowanie podlega zaskarżeniu – to dla zagwarantowania prawa do sądu wystarczy możliwość zaskarżenia rozstrzygnięcia o zwrocie (odrzućeniu) pisma, natomiast możliwość odrębnego kwestionowania wysokości opłaty jest zbędna. Skoro tak, to należy ją znieść – nie dla zasady, lecz by zapobiec zrodzonej w ten sposób możliwości przewlekania postępowania.

Zmianę tę wprowadza proj.art. 394^{1a} § 1 pkt 9.

b. Zażalenie poziome

Celem postępowania zażaleniowego jest poddanie kontroli rozstrzygnięcia sądu w kwestii incydentalnej, ważnej, ale nie rozstrzygającej dla procesu cywilnego. W obecnym modelu postępowania cel ten nie zostaje osiągnięty w pełni. Do tej oceny uprawnia obserwacja, że postępowanie zażaleniowe z punktu widzenia całokształtu procesu cywilnego ma co do zasady znaczenie pomocnicze – a tymczasem czas trwania postępowania zażaleniowego zbliża się do czasu rozpoznania apelacji. Doświadczenia praktyki wskazują także na skutek uboczny postępowania zażaleniowego polegający na wykorzystywaniu go do przewlekania postępowania głównego. Nadto w toku postępowania zażaleniowego sąd drugiej instancji zostaje zmuszony do zajmowania się kwestią drobną, o nikłej wadze procesowej i stopniu komplikacji.

Obecny model kontroli rozstrzygnięć incydentalnych ma trzy warianty. Postanowienie (np. o zwolnieniu od kosztów sądowych):

- może zostać wydane przez referendarza sądowego i skontrolowane w drodze skargi na postanowienie referendarza,
- może zostać wydane przez sąd pierwszej instancji i skontrolowane w toku postępowania zażaleniowego przez sąd drugiej instancji,
- może też zostać wydane przez sąd drugiej instancji i skontrolowane w drodze zażalenia do innego składu sądu drugiej instancji („zażalenie poziome”).

Wszystkie te trzy metody kontroli mogą znaleźć zastosowanie do tego samego zagadnienia, choć znacząco różnią się skomplikowaniem i nakładem pracy sędziów.

Dotychczasowa praktyka funkcjonowania sądów w pełni uzasadnia pozytywną ocenę orzekania przez referendarzy w kwestiach incydentalnych w procesie oraz stosowania „zażalenia poziomego”. Założeniem nowelizacji jest więc maksymalne rozszerzenie stosowania tych dwóch metod – sprawdzonych, a najbardziej wydajnych organizacyjnie.

Nowelizacja zakłada, że ponowna ocena kwestii incydentalnej nie powinna co do zasady łączyć się z przeniesieniem sprawy do sądu wyższej instancji. Wprowadzona zostaje zasada rozpoznawania spraw incydentalnych przez sąd tej samej instancji – z wyjątkiem dla orzeczeń w taki czy inny sposób kończących postępowanie lub przerywających bieg postępowania w danym sądzie. Pozwoli to wyraźnie rozgranaczyć kompetencje sądu pierwszej i drugiej instancji, temu drugiemu pozostawiając merytoryczną kontrolę wyniku postępowania sądowego i odciążając go od rozstrzygania kwestii drobnych. Jednocześnie rozszerzenie „zażalenia poziomego” obniża koszty

postępowania (przekazywanie akt sądowych) oraz redukuje trudności organizacyjne. Co ważne, proponowane zmiany opierają się na rozszerzeniu już istniejącej instytucji „zażalenia poziomego”. Nie jest więc to zmiana rewolucyjna, a ewolucyjna. „Zażalenie poziome” jest instytucją stosowaną, okrzepłą i nie sprawia kłopotów orzecznich. Wydaje się więc zasadne by rozszerzyć zakres jego stosowania w sądach.

Proponuje się więc przyjąć jako zasadę „zażalenie poziome”, z wyłączeniem wyczerpująco wyliczonych kategorii spraw:

- 1) postanowienia, które kończą postępowanie w sprawie (umorzenie postępowania lub zwrot pozwu),
- 2) postanowienia, które wiążą się z przeniesieniem postępowania do innego sądu,
- 3) postanowienia, które powodują przerwę w toku postępowania (zawieszenie postępowania).

Kwestie te, choć formalnie są incydentalne, to jednak z praktycznego punktu widzenia strony postępowania decydują o bycie lub toku sprawy. To uzasadnia ściślejszą kontrolę orzeczeń sądu pierwszej instancji w tym zakresie, wobec czego należy utrzymać powierzenie jej sądowi drugiej instancji.

Na wypadek, gdy postanowienie należy do obu grup naraz (np. kończy postępowanie odmawiając sporządzenia uzasadnienia), należy wprowadzić regułę kolizyjną, że zażalenie na nie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Tę samą zasadę należy zastosować w sytuacji, gdy w sądzie I instancji nie da się utworzyć składu do rozpoznania zażalenia (np. gdy wszyscy sędziowie podlegają wyłączeniu).

Opisaną zmianę wprowadzają w życie proj.art.art. 394 § 1, 394^{1a} i 394^{1b}.

Odpowiednio, na art. 394^{1a} § 1 pkt 6, należało zmienić przepis, do którego odsyła proj.art. 395 § 1.

W związku ze zmianą zasad uzasadniania postanowień termin do wniesienia zażalenia należy ujednolicić na tydzień od doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, a jako wyjątek przewidzieć sytuację, gdy sąd odstąpił od uzasadnienia zaskarżonego postanowienia po myśli proj.art. 357 § 6. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 394 § 2.

Ten sam model należy zastosować w postępowaniu odwoławczym – ograniczając, tak jak do tej pory, katalog postanowień podlegających zaskarżeniu, który należy uzupełnić o postanowienie o odrzuceniu apelacji. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 394². W wyniku tej zmiany art. 394¹ § 2 staje się zbędny i podlega uchyleniu, a art. 117 § 6 podlega ograniczeniu do postępowania kasacyjnego i postępowania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Należy utrzymać zasadę, że rozpoznanie zażalenia następuje na posiedzeniu niejawnym, przy czym dla uniknięcia niejasności należy wskazać, że dotyczy to sądów obu instancji i że następuje to w składzie trzech sędziów. Należy również utrzymać zasadę, że do postępowania zażaleniowego odpowiednio stosuje się przepisy o postępowaniu apelacyjnym, przy czym dla uniknięcia niejasności należy wskazać, że postanowienie kończące postępowanie uzasadnia się na piśmie z urzędu, a na wniosek – gdy zażalenie oddalono albo zmieniono zaskarżone postanowienie. Odpowiednią regulację wprowadzają proj.art. 396 i proj.art. 397.

Do zażalenia „poziomego” w sądach obu instancji należy przewidzieć odpowiednie stosowanie przepisów art.art. 394 § 2 i 3, 395, 396 oraz 397 § 1, 1¹ i 2 (proj.art. 394^{1a} § 2 i proj.art. 394² § 2).

Podrzędna pozycja postępowania egzekucyjnego wobec postępowania rozpoznawczego przemawia za wprowadzeniem zażalenia „poziomego” jako zasady w tym postępowaniu. Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 767⁴ § 1¹.

Proponowane zmiany mają przynieść:

- wyraźne rozgraniczenie kwestii incydentalnych i postępowania głównego. Zadaniem sędziego jest wydanie orzeczenia w sprawie, zamykającego sprawę. Wszelkie kwestie poboczne i incydentalne są dokładnie kwestiami pobocznymi i incydentalnymi i winny być załatwiane jak najszybciej,
- zmniejszenie obciążenia sądów wyższego szczebla kwestiami o charakterze formalnym lub finansowym (rozstrzygnięcia co do kosztów, interwencji w procesie, grzywny dla świadka itd.) co pozwoli na skupienie się na ocenie merytorycznej orzeczeń sądów pierwszej instancji. Zmniejszenie obciążenia kwestiami incydentalnymi jest też ważne dla sądów drugiej instancji z uwagi na przeniesienie do nich całości postępowania apelacyjnego,
- zwiększenie szybkości postępowania wynika z odstąpienia od przekazywania akt między sądami. Wydaje się też prawdopodobne osiągnięcie zmniejszenia ilości zażaleń w ogóle, ponieważ, jak już wskazano, część z nich zostaje wniesiona nie w celu poddania czynności sądu kontroli, lecz dla zwłoki. Z tego punktu widzenia nieprzesyłanie akt do sądu drugiej instancji po wniesieniu zażalenia czyni wnoszenie zażalenia dla zwłoki bezcelowym, a na pewno mniej opłacalnym,
- oszczędności czasowe i finansowe związane z wyeliminowaniem części obrotu pocztowego.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział II. Pomoc prawna z urzędu	
Art. 117. (...) § 6. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym, kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.	Art. 117. (...) § 6. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) zwrot pozwu, odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie; 2) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie; 3) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek	Art. 394. § 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest: 1) <u>zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy,</u> 2) zwrot pozwu, 3) odmowa odrzucenia pozwu, 4) przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie, 5) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania. § 2. Termin do wniesienia zażalenia <u>wynosi tydzień</u> od

uwzględnienia opozycji; 4) rygor natychmiastowej wykonalności; 4¹⁾ wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania; 4²⁾ stwierdzenie prawomocności orzeczenia; 5) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia; 6) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania; 7) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia; 8) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa; 9) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka; 10) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego; 10¹⁾ zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem; 11) odrzucenie zażalenia; 12) odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego. § 2. Termin do wniesienia zażalenia jest tygodniowy i liczy się od doręczenia postanowienia, a gdy strona nie zażądała w terminie przepisany doręczenia postanowienia zapadłego na rozprawie – od ogłoszenia postanowienia. (...)	doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu – od jego doręczenia. (...)
Art. 394¹. § 1. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. § 1¹. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. § 2. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. § 3. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 397 § 1, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁰, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷ i art. 398²¹.	Art. 394¹. § 1. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. § 1¹. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. § 2. (uchylony) § 3. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 397 § 1, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁰, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷ i art. 398²¹.
[nowy przepis]	Art. 394^{1a}. § 1. Zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest: 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie; 2) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie

	interwenienta do udziału w sprawie wskutek <u>uwzględnienia opozycji</u>; 3) rygor natychmiastowej wykonalności; 4) <u>wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania</u>; 5) <u>stwierdzenie prawomocności orzeczenia</u>; 6) <u>skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia</u>; 7) <u>odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia</u>; 8) <u>sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa</u>; 9) <u>zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka</u>; 10) <u>oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego</u>; 11) <u>zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem</u>; 12) <u>odrzućcie zażalenia</u>; 13) <u>odrzućcie skargi na orzeczenie referendarza sądowego</u>. <u>§ 2. W postępowaniu toczącym się wskutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 oraz art. 397 § 1, 1¹ i 2 stosuje się odpowiednio.</u> <u>§ 3. Jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.</u>
[nowy przepis]	Art. 394^{1b}. Jeżeli zaskarżone postanowienie należy do wymienionych w art. 394 § 1 i zarazem w art. 394^{1a} § 1, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.
Art. 394². § 1. Na postanowienia sądu drugiej instancji, których przedmiotem są oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka, odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. § 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395 § 1, art. 396 i art. 397 § 1, 1¹ i § 2 zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio.	Art. 394². § 1. Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest: 1) <u>odrzućcie apelacji</u>, 2) <u>odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego</u>, 3) <u>oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego</u>, 4) <u>zwrot kosztów procesu</u>, 5) <u>zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu</u>, 6) <u>skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę</u>, 7) <u>zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka</u>, 8) <u>odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia</u> – z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. § 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 396 <u>oraz</u> art. 397 stosuje się odpowiednio.
Art. 395. § 1. Akta sprawy wraz z zażaleniem sąd pierwszej instancji przedstawia sądowi drugiej instancji po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej, a w przypadkach gdy ustawa przewiduje doręczenie	Art. 395. § 1. W przypadku wniesienia zażalenia sąd pierwszej instancji niezwłocznie przedstawia je wraz z aktami <u>sądowi właściwemu do jego rozpoznania</u>. Strona przeciwna może wnieść odpowiedź na zażalenie w

zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w art. 394 § 1 pkt 5 - niezwłocznie po złożeniu zażalenia bez doręczenia go stronie przeciwnej. Odpowiedź na zażalenie może być wniesiona wprost do sądu drugiej instancji w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zażalenia. (...)	terminie tygodnia od doręczenia zażalenia, a w przypadkach gdy ustawa przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w <u>art. 394^{1a} § 1 pkt 6</u> – od wniesienia zażalenia. (...)
Art. 396. Sąd pierwszej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia.	Art. 396. Sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia.
Art. 397. § 1. Sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym. § 1 ¹ . W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd drugiej instancji uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. § 2. Do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym. Rozpoznanie zażalenia na postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazania na grzywnę, odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołania oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego dla niej ustanowionego i skazania na grzywnę następuje w składzie jednego sędziego.	Art. 397. § 1. Sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów. § 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. <u>W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono zaskarżone postanowienie, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem.</u> § 3. Do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	
Art. 767⁴. § 1. Zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. § 2. Na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje. § 3. W sprawach egzekucyjnych skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje.	Art. 767⁴. § 1. Zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. <u>§ 1¹. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów.</u> § 2. Na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia skarga kasacyjna nie przysługuje. § 3. W sprawach egzekucyjnych skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje.

27. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego

Nowa regulacja postępowania zażaleniowego i katalogu rozstrzygnięć, od których służy zażalenie, wywołała konieczność zmiany określenia katalogu orzeczeń referendarza, od których służy skarga. Skoro referendarz w tych sprawach działa *loco* sądu i jego czynności mają walor czynności sądowych, to najprościej będzie przewidzieć, że skarga na orzeczenie referendarza służy w tych przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie (proj.art. 398²² § 1). W postępowaniu nieprocesowym, w którym w niektórych kategoriach spraw referendarze sądowi wydają postanowienia kończące postępowanie podlegające zaskarżeniu apelacją, dopuszczalność tę należy rozszerzyć także na przypadki, w których na postanowienie sądu służyłaby apelacja (proj.art. 518¹ § 1¹).

Dotychczasowe przepisy o skardze na orzeczenie referendarza nie określają wprost trybu postępowania ze skargą (np. kompetencji i sankcji przy usuwaniu braków formalnych). Lukę tę należy

wypełnić poprzez wyraźne wskazanie, że do postępowania ze skargą stosuje się odpowiednio przepisy o zażaleniu, z uwzględnieniem specyfiki skargi (proj.art. 398²² § 2).

Kolejne paragrafy art. 398²² ustanawiają odrębności przy postępowaniu ze skargą:

- § 3 wskazuje sąd właściwy do wniesienia skargi i termin; zmiana w tym zakresie wynika ze zmiany zasad uzasadniania postanowień (art. 357),
- § 4 zachowuje zasadę utraty mocy przez zaskarżone orzeczenie referendarza,
- § 5 wprowadza możliwość przychylenia się przez referendarza do skargi i samodzielnego ponownego rozstrzygnięcia w przedmiocie, którego dotyczyło zaskarżone orzeczenie,
- § 6 określa sąd właściwy do rozpoznania skargi i instancję, w której sąd ten działa,
- § 7 zastrzega dla sądu kompetencję do rozstrzygnięcia co do odrzucenia skargi,
- § 8 przewiduje odpowiednie zastosowanie wcześniejszych przepisów do zarządzeń wydawanych przez referendarza.

Umożliwienie referendarzom uchylenia we własnym zakresie zaskarżonego orzeczenia i wydania ponownego orzeczenia w tym samym przedmiocie jest oczywiście celowe z tych samych względów, które uzasadniają tę możliwość w przypadku sądu. Skoro, odmiennie niż w postępowaniu zażaleniowym, w następstwie wniesienia skargi orzeczenie referendarza traci moc, to nie wchodzi w rachubę uchylenie zaskarżonego orzeczenia; zamiast tego referendarz może kolejnym orzeczeniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby rozstrzygnąć daną kwestię wpadkową na nowo.

Tak ukształtowana możliwość przychylenia się referendarza do skargi na własne orzeczenie rodzi ryzyko nadużyć polegających na wydawaniu przez referendarza kolejnych nowych orzeczeń w celu uniknięcia przedstawienia sprawy sądowi. Aby tę możliwość wykluczyć, należy przewidzieć, że od ponownego orzeczenia służy skarga na ogólnych zasadach, jednak w przypadku zaskarżenia tego ponownego orzeczenia nie ma już możliwości kolejnego rozstrzygnięcia przez referendarza. Ponowna (i dalsza) skarga musi zostać rozpoznana przez sąd (proj.art. 398²² § 5).

Analogiczne rozwiązanie przewiduje się dla trybu „zażaleniowego” w proj.art. 398²³ § 2 i w proj.art. 767^{3a} § 2, tyle tylko, że skoro w tych przypadkach wniesienie skargi na postanowienie referendarza nie powoduje utraty jego mocy, to można odwołać się wprost do art. 395 § 2.

Dla wykluczenia możliwości nadużycia przez referendarza instytucji odrzucenia skargi przewiduje, że uprawnienie do tej treści rozstrzygnięcia przysługuje wyłącznie sądowi. Dla ewentualnego przyspieszenia postępowania należy przewidzieć, że jeżeli sąd, wbrew wnioskowi referendarza, skargi nie odrzucił, a nadaje się ona do rozpoznania, to może ją od razu rozpoznać (art. 398²² § 7 *in fine*).

Obecny stan prawny przewiduje wyjątki od ogólnego trybu postępowania ze skargą na orzeczenie referendarza w dwóch przypadkach: art. 398²³ dotyczy postanowień referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu, a art. 767^{3a} – postanowień wydawanych w postępowaniu egzekucyjnym. Wyjątki te zostają utrzymane, przy czym brzmienie tych przepisów zostaje ujednolicone i zmienione tak, by uwypuklić, że są to tylko szczególne przypadki trybu uregulowanego w art. 398²². W obu przypadkach odmienności polegają na tym, że wniesienie skargi na postanowienie referendarza nie powoduje utraty jego mocy, wobec czego referendarz może bezpośrednio zastosować art. 395 § 2, a sąd rozpoznający skargę orzeka jako sąd drugiej instancji. Zbędne jest przy tym wskazywanie, że sąd wydaje postanowienie; wynika to ze stosowania przepisów o zażaleniu.

Wraz z wprowadzeniem orzekania przez referendarzy w sądach apelacyjnych należy uregulować tryb rozpoznawania zażaleń na postanowienia wydawane przez te sądy w następstwie zaskarżenia orzeczeń referendarzy. W przypadku sądu apelacyjnego nie ma już sądu powszechnego wyższego szczebla, do którego należałoby wnieść zażalenie od jego postanowienia, a angażowanie Sądu Najwyższego do rozpoznawania takich zażaleń byłoby oczywiście niecelowe. Należy więc także w tej sytuacji skorzystać z instytucji instancji poziomej i wskazać, że jeżeli zaskarżenie postanowienia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie (proj.art. 398²² § 6 *in fine*).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział Vb. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	
Art. 398²². § 1. Na orzeczenia referendarza sądowego co do istoty sprawy oraz na orzeczenia kończące postępowanie, jak również na orzeczenia, o których mowa w art. 394 § 1 pkt 1, 2, 42 i 5-9, przysługuje skarga, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Skargę rozpoznaje sąd, w którym wydano zaskarżone orzeczenie. § 2. W razie wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc. § 3. Sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. § 4. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym od dnia doręczenia stronie postanowienia referendarza sądowego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. § 5. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanej terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie.	Art. 398²². § 1. Na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie. § 2. Do postępowania ze skargą stosuje się odpowiednio przepisy o zażaleniu z uwzględnieniem przepisów poniższych. § 3. Skargę wnosi się do sądu, w którym referendarz sądowy wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od jego doręczenia, a jeżeli zażądano uzasadnienia tego orzeczenia – od jego doręczenia z uzasadnieniem. § 4. W przypadku wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc. § 5. Jeżeli skarga jest oczywiście zasadna, referendarz sądowy, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od wniesienia na nie skargi może postanowieniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby rozstrzygnąć sprawę na nowo. Od ponownego orzeczenia służy skarga na ogólnych zasadach, jednak w przypadku zaskarżenia nowo wydanego orzeczenia przepisu paragrafu niniejszego nie stosuje się. § 6. Po utracie mocy orzeczenia referendarza sądowego sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji. Jeżeli zaskarżenie postanowienia albo zarządzenia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie. § 7. Jeżeli referendarz sądowy uzna, że skarga podlega odrzuceniu przedstawia sprawę sądowi. W przypadku uznania, że brak podstaw do odrzucenia skargi, sąd może od razu rozpoznać sprawę, o ile stan sprawy na to pozwala. § 8. Przepisy paragrafów poprzedzających stosuje się odpowiednio do postępowania ze skargą na zarządzenie referendarza sądowego.
Art. 398²³. § 1. Rozpoznając skargę na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia. § 2. W sprawach, o których mowa w § 1, wniesienie skargi na postanowienie referendarza wstrzymuje	Art. 398²³. § 1. Wniesienie skargi na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego nie powoduje utraty mocy tego postanowienia, ale wstrzymuje jego wykonalność. § 2. Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane w trybie art. 395 § 2, ponowne wydanie postanowienia w tym trybie przez

wykonalność tego postanowienia. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.	referendarza sądowego nie jest dopuszczalne. <u>§ 3. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.</u>
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	
Art. 767^{3a}. Skarga na postanowienie referendarza sądowego przysługuje w przypadkach, w których na postanowienie sądu przysługuje zażalenie. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie referendarza sądowego. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia.	Art. 767^{3a}. § 1. <u>Wniesienie skargi na postanowienie referendarza sądowego nie powoduje utraty mocy zaskarżonego postanowienia.</u> § 2. <u>Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane w trybie art. 395 § 2, ponowne wydanie postanowienia w tym trybie przez referendarza sądowego nie jest już dopuszczalne.</u> § 3. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. <u>Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.</u>

V. Postępowanie w sprawach gospodarczych

28. Stan obecny

Odrębne postępowanie w sprawach gospodarczych zostało wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego 1 października 1989 roku mocą ustawy z 24 maja 1989 roku o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz.U. z 1989 Nr 33 poz. 175 z późn.zm., dalej u.r.p.s.s.g.), po czym zostało zniesione ustawą z 16 września 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 Nr 233 poz. 1381). Mimo zniesienia tego postępowania zachowano wyodrębnione sądy gospodarcze oraz odrębne pojęcie sprawy gospodarczej. Od 3 maja 2012 roku sądy gospodarcze rozpoznawały sprawy gospodarcze w „zwykłym” postępowaniu.

Statystyczne wskaźniki oceny pracy sądów gospodarczych wskazują, że taki tryb sądowego rozwiązywania sporów gospodarczych nie spełnia wymogów obrotu gospodarczego. W okresie po zniesieniu odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych wpływ spraw do sądów gospodarczych wzrósł z 1,44 mln spraw w 2012 roku do 1,72 mln spraw w 2015 roku. Jednocześnie liczba spraw zaległych wzrosła ze 183 tys. spraw w 2012 roku do 238 tys. spraw na koniec 2015 roku, a przeciętny czas trwania postępowania w sprawach rejestrowanych w repertoriach GC wzrósł z 9,1 miesiąca do 12,4 miesiąca w sądach okręgowych i z 6,4 miesiąca do 8,4 miesiąca w sądach rejonowych¹⁴.

Tymczasem sprawy gospodarcze powinny być rozpoznawane szybciej, niż pozostałe sprawy cywilne. Jednocześnie, skoro ich stronami z założenia są podmioty profesjonalne, można na nie nałożyć surowsze wymagania i rygory procesowe. Można też z góry założyć pewne ograniczenie przedmiotowego i podmiotowego zakresu postępowania.

Skutecznym sposobem osiągnięcia tych celów jest przywrócenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych. Przywrócenie to nie może jednak się sprowadzić do mechanicznego odtworzenia dawnych przepisów, a to ze względu na zmiany stanu prawnego, które zaszły od 2012 roku, jak również na zbędność niektórych dawnych odrębności, która wyszła na jaw przy prowadzeniu spraw gospodarczych w „zwykłym” procesie. Należy więc na nowo wprowadzić te instytucje postępowania gospodarczego, które sprawdziły się w poprzednio funkcjonującym postępowaniu, z pominięciem tych, które tymczasem znalazły się w ogólnych przepisach postępowania cywilnego.

Ze względów merytorycznych w nowo wprowadzonych przepisach nie przywrócono:

- niedopuszczalności zawieszenia postępowania na zgodny wniosek stron (dawny art. 479⁴ § 3) – ze względu na użyteczność tej instytucji przy negocjacjach ugodowych,
- niedopuszczalności udzielania przez sąd pouczeń stronom (dawny art. 479⁴ § 3), ponieważ potrzeby udzielenia pouczenia nie należy wyłączać *a priori*, nawet w sprawie gospodarczej, lecz należy ją pozostawić ocenie sądu opartej na okolicznościach konkretnej sprawy,
- niedopuszczalności przeprowadzenia z urzędu dowodu z zeznań stron (dawny art. 479^{14b}) – z tego samego powodu.

¹⁴ Dane statystyki sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Spośród odrębności postępowania gospodarczego zawartych w przepisach obowiązujących do 3 maja 2012 roku zbędne okazały się:

- definicja przedsiębiorcy (dawny art. 479² § 1) – przeniesiona do art. 43¹ Kodeksu cywilnego,
- wyłączenie postępowania gospodarczego wobec rolników (dawny art. 479² § 2) – wobec możliwości rezygnacji z tego postępowania przez osoby nie będące przedsiębiorcami (art. 479⁷⁹ § 2),
- szczególna regulacja własności rzeczowej (dawny art. 497³) – wobec wystarczającej regulacji w przepisach ogólnych (art. 17),
- dodatkowa regulacja własności miejscowej (dawny art. 479⁴ § 1) – przeniesiona do art. 34,
- przepisy przewidujące niedopuszczalność wydania nakazu zapłaty ze względu na miejsce doręczenia pozwanemu (dawny art. 479⁴ § 3) – ze względu na ogólne odejście od tego ograniczenia,
- dodatkowe podstawy wprowadzenia jednoosobowego składu orzekającego (dawny art. 479⁵) – wobec ogólnego wprowadzenia tego składu jako zasady,
- szczególne zasady udziału organizacji społecznych (dawne art. 479⁶ i art. 479^{6a}) – wobec ich wystarczającego uregulowania ogólnego w art.art. 61-63,
- przyznanie szczególnej zdolności sądowej jednostkom organizacyjnym nie mającym osobowości prawnej (dawny art. 479⁷) – wobec ogólnego przyznania im tej zdolności w art. 64 § 1¹,
- szczególna podstawa pełnomocnictwa w przypadku przedsiębiorców zagranicznych (dawny art. 479⁸) – wobec zniesienia odmienności w traktowaniu przedsiębiorców polskich i zagranicznych,
- zwrot pisma procesowego bez wezwania do usunięcia jego braków (dawny art. 479^{8a}) – przeniesiony do art. 130^{1a},
- pozasądowe doręczanie pism procesowych (dawny art. 479⁹) – przeniesione do art. 132 § 1-1¹,
- dodatkowa podstawa wyłączenia jawności rozprawy (dawny art. 479¹⁰) – przeniesiona do art. 153 § 1¹,
- dodatkowy wymóg dołączenia do pozwu dokumentów świadczących o próbie rozwiązania sporu przed wytoczeniem powództwa (dawny art. 479¹² § 2-3) – wobec poszerzenia możliwości konsensualnego rozwiązania sporu w postępowaniu przygotowawczym,
- szczególne regulacje czynności dyspozytywnych (dawne art. 479¹³ i art. 479¹⁵) – wystarczające są ograniczenia zawarte w art. 203 § 4, proj.art. 213 i w art. 223 § 2,
- obowiązek wniesienia odpowiedzi na pozew (dawny art. 479¹⁴ § 1) – wprowadza się go do przepisów ogólnych (proj.art. 205¹),
- ograniczenie podstawy dowodowej zarzutu potrącenia (dawny art. 479¹⁴ § 4) – wobec ograniczenia w odmienny sposób w przepisach ogólnych (proj.art. 203¹),
- dopuszczalność wydania wyroku, w tym zaocznego, na posiedzeniu niejawnym (dawne art.art. 479¹⁷, 479¹⁸ § 2 i 479¹⁹) – przeniesiona do art.art. 148¹, 331 § 1¹ i 332 § 1,
- odmienności w postępowaniu odwoławczym (dawne art.art. 479²³-479²⁶) – bezprzedmiotowe ze względu na zmianę systemu odwoławczego,
- odmienności w postępowaniu upominawczym i nakazowym (dawne art.art. 479²⁰-479²¹ i 479²⁷) – bezprzedmiotowe ze względu na zmianę regulacji tych postępowań.

29. Sądy, sprawy i postępowania gospodarcze

Normy prawne wpływające na zakres zastosowania postępowania gospodarczego w obecnym stanie prawnym są zawarte w dwóch aktach prawnych:

- ustanowienie sądów gospodarczych i określenie ich właściwości funkcjonalnej w części dotyczącej spraw gospodarczych jest zawarte w art. 1 u.r.p.s.s.g.,
- definicja sprawy gospodarczej jest zawarta w art. 2 u.r.p.s.s.g.,
- określenie ustroju sądów gospodarczych i rozciągnięcie ich właściwości funkcjonalnej na sprawy inne niż gospodarcze jest zawarte w art. 12, 16 i 18a Prawa o ustroju sądów powszechnych (dalej p.u.s.p.).

Po przywróceniu odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych do tych przepisów dołączyłby jeszcze przepis k.p.c. bezpośrednio określający zakres stosowania tego postępowania poprzez odwołanie się do pojęcia sprawy gospodarczej. W ten sposób postępowanie przed sądami gospodarczymi byłoby regulowane przez trzy ustawy, w tym jedną epizodyczną: celem u.r.p.s.s.g. było zastąpienie komisji arbitrażowych przez sądy w rozpoznawaniu spraw gospodarczych, co z natury rzeczy było zdarzeniem jednorazowym.

Aby ograniczyć liczbę aktów prawnych i tym samym poprawić sytuację normatywną pod kątem przejrzystości systemu prawa, należy skupić regulację ustroju sądownictwa gospodarczego w jednej ustawie. Skoro w myśl art. 175 ust. 1 Konstytucji sądy gospodarcze muszą się mieścić w systemie sądów powszechnych, to ustawą właściwym do regulacji ich ustroju jest Prawo o ustroju sądów powszechnych. Tam więc powinna się znaleźć norma prawna ustanawiająca sądy gospodarcze i zakres ich właściwości, wraz z określeniem, które spośród spraw cywilnych są sprawami gospodarczymi.

W tym celu projektuje się:

- 1) przeniesienie normy ustanawiającej sądy gospodarcze i określającej ich właściwość funkcjonalną w części dotyczącej spraw gospodarczych z art. 1 u.r.p.s.s.g. do art. 10a p.u.s.p.,
- 2) przeniesienie normy rozciągającej ich właściwość funkcjonalną na sprawy inne niż gospodarcze z art. 2 ust. 2 u.r.p.s.s.g. do art. 10b p.u.s.p.,
- 3) przeniesienie normy definiującej sprawę gospodarczą z art. 2 ust. 1 u.r.p.s.s.g. do art. 10b p.u.s.p.,
- 4) wprowadzenie do k.p.c. normy przewidującej rozpoznanie spraw gospodarczych w odrębnym postępowaniu w sprawach gospodarczych,
- 5) uchylenie u.r.p.s.s.g. jako pozbawionej już w tym momencie treści.

W efekcie art. 10a i art. 10b p.u.s.p. statuuja sądy gospodarcze i określają ich właściwość funkcjonalną: w sprawach gospodarczych oraz innych należących do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Tu należy zaznaczyć, że materialne prawo cywilne zna np. pojęcie sądów rodzinnych i sądów opiekuńczych, którymi w praktyce są wydziały rodzinne i nieletnich, a sądy gospodarcze funkcjonują w systemie sądownictwa powszechnego na tych samych zasadach. Wprowadzona norma stanowi więc *superfluum* – jednak jej wprowadzenie jest potrzebne, by zapobiec

oczywiście błędnemu, ale możliwemu wnioskowi, że uchylenie u.r.p.s.s.g. oznacza zniesienie sądów gospodarczych.

Proj.art. 479⁷⁹ § 1 określa zakres zastosowania odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych jako całokształt spraw gospodarczych rozpoznawanych w procesie. Wskazanie to wyłącza sprawy należące do postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego i w zasadzie też stanowi *superfluum*, jednak należy je wprowadzić, by zapobiec wątpliwościom co do stosowania przepisów postępowania gospodarczego w postępowaniach innych niż proces.

W konsekwencji powyższych zmian uchyla się u.r.p.s.s.g. jako zbędną wobec pozbawienia jej treści oraz wobec osiągnięcia jej celu polegającego na przekazaniu sądom rozpoznawania spraw gospodarczych.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Ustawa z 24 maja 1989 roku o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych Rozdział 1. Rozpoznawanie przez sądy spraw gospodarczych	Ustawa z 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział I. Sądy powszechne Rozdział 2. Organizacja sądów
Art. 1. Rozpoznawanie spraw gospodarczych powierza się sądom rejonowym i sądom okręgowym, w których tworzy się odrębne jednostki organizacyjne (sądy gospodarcze).	Art. 10a. Sądy gospodarcze rozpoznają sprawy gospodarcze oraz inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należące do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych.
Art. 2. 1. Sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. 2. Ponadto sprawami gospodarczymi są sprawy: 1) określone w <u>ust. 1</u> , choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej; 2) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i art. 479–490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1030, z późn. zm.); 3) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku; 4) między organami przedsiębiorstwa państwowego; 5) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór; 6) z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego; 7) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem, jak również innemu tytułowi egzekucyjnemu, obejmującemu roszczenia, które, gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych; 8) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem, jak również innego tytułu wykonawczego obejmującego roszczenia, które, gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych; 9) o ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego wydane w sprawie	Art. 10b. 1. Sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. 2. Ponadto sprawami gospodarczymi są sprawy: 1) określone w <u>ustępie poprzedzającym</u> , choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej; 2) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i art. 479–490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1030, z późn. zm.); 3) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku; 4) <u>z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych,</u> 5) <u>z umów leasingu,</u> 6) <u>przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy ustawy lub czynności prawnej,</u> 7) między organami przedsiębiorstwa państwowego; 8) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór; 9) z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego; 10) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem; 11) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem;

gospodarczej podlega albo nie podlega uznaniu; 10) inne, przekazane przez odrębne przepisy.	12) określone jako takie przez odrębne przepisy. 3. Nie są sprawami gospodarczymi sprawy: <u>1) o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu;</u> <u>2) o wierzytelność nabytą od osoby nie będącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.</u>
--	---

30. Zakres zastosowania postępowania gospodarczego

Dotychczasowy sposób określenia kategorii spraw rozpoznawanych w postępowaniu gospodarczym, oparty na kryterium przedmiotowo-podmiotowym, nie sprawiał większych problemów w praktyce – wobec czego należy go utrzymać (proj.art. 10b p.u.s.p., powtarzający treść art. 2 ust. 1 u.r.p.s.s.g.). Tak określony zakres pojęcia sprawy gospodarczej wymaga korekt *in plus* i *in minus*.

Praktyka wykazuje, że co do zasady należy utrzymać rozszerzenia pojęcia sprawy gospodarczej zawarte dotychczas w art. 2 ust. 2 u.r.p.s.s.g. Wobec tego treść tego przepisu zostaje recypowana do proj.art. 10b p.u.s.p. Należy jednak wyłączyć z dotychczasowego katalogu te rodzaje spraw, które ze swej istoty nie mają bezpośredniego związku z obrotem gospodarczym, a do których rozpoznawania sąd gospodarczy jest mniej wyspecjalizowany, niż sąd cywilny. Są to sprawy:

- o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu obejmującemu roszczenia, które, gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych (art. 2 ust. 2 pkt 7 *in fine* u.r.p.s.s.g.),
- o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego obejmującego roszczenie, które, gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałoby do właściwości sądów gospodarczych (art. 2 ust. 2 pkt 8 *in fine* u.r.p.s.s.g.),
- o ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego wydane w sprawie gospodarczej podlega albo nie podlega uznaniu (art. 2 ust. 2 pkt 9 u.r.p.s.s.g.).

W pierwszym i drugim przypadku właściwość sądu gospodarczego opiera się nie na fakcie (tytuł egzekucyjny został wydany przez sąd gospodarczy albo nie), lecz na przypuszczeniu – co automatycznie rodzi pole dla niepewności ocen i problemów z ustaleniem właściwości funkcjonalnej sądu. Do rozpoznawania spraw egzekucyjnych zdecydowanie bardziej powołane są sądy cywilne, które zajmują się postępowaniem egzekucyjnym w znacznie szerszym zakresie. Analogiczna uwaga dotyczy postępowania o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego: w sądzie cywilnym, który prowadzi inne postępowania tego samego rodzaju, rozpoznanie takiej będzie z reguły sprawniejsze, niż w sądzie gospodarczym, w którym jest to rzadkość.

Aby wykorzystać specjalizację sądów gospodarczych, należy dodać do katalogu spraw gospodarczych kolejne rodzaje spraw: ze stosunków prawnych leżących z reguły w zakresie obrotu gospodarczego, choć niekoniecznie łączących przedsiębiorców. Z pewnością do kategorii tej należą sprawy:

- z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych (proj.art. 10b ust. 2 pkt 4 p.u.s.p.),
- z umów leasingu (proj.art. 10b ust. 2 pkt 5 p.u.s.p.),

— przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy ustawy lub czynności prawnej (proj.art. 10b ust. 2 pkt 6 p.u.s.p.).

Umowa o roboty budowlane zakłada po stronie wykonawcy profesjonalizm, który z zasady przekłada się na status przedsiębiorcy. Tak więc w przeważającej większości przypadków stroną stosunku prawnego (i ewentualnego procesu) z takiej umowy będzie przedsiębiorca. Wiele z tych umów/stosunków prawnych/procesów będzie miało przedsiębiorców po obu stronach, wobec czego będą rozpoznawane jako sprawy gospodarcze, przy czym można zasadnie założyć, że będą to sprawy bardziej skomplikowane i trudniejsze, niż sprawy z udziałem przedsiębiorcy po jednej tylko stronie. Tak nabyta przez sąd gospodarczy specjalizacja powinna zostać spożytkowana we wszystkich sprawach o roboty budowlane – co uzasadnia włączenie ich do katalogu spraw gospodarczych niezależnie od statusu ich stron.

Umowa o roboty budowlane z reguły pociąga za sobą zawarcie szeregu innych umów służących jej wykonaniu, przy czym służą one nie tylko budowie *sensu stricto*, lecz przeprowadzeniu całego procesu budowlanego (łącznie z usługami polegającymi na przeprowadzeniu pomiarów geodezyjnych, badań geologicznych bądź inwentaryzacji powykonawczej). Ze względu na ścisły związek takich spraw z umową o roboty budowlane, na podstawie której przebiega proces budowlany, sprawy z takich umów także winny się stać sprawami gospodarczymi.

Powyższe uwagi *mutatis mutandis* należy odnieść także do umowy leasingu, z tą różnicą, że umowa leasingu do swego wykonania z zasady nie wymaga zawierania kompleksu innych umów.

Nowa kategorią spraw gospodarczych będą sprawy przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy ustawy lub czynności prawnej. O włączeniu ich do katalogu spraw stanowiących sprawy gospodarcze zadecydował fakt, że choć osoba odpowiadająca za dług przedsiębiorcy może sama nie być przedsiębiorcą, to dług ten wynika już bezpośrednio z działalności gospodarczej prowadzonej przez tego przedsiębiorcę. Ta zaś bez wątpienia leży w zakresie specjalizacji sądu gospodarczego – co uzasadnia uznanie takiej sprawy za gospodarczą. Dla wszelkiej jasności należy wskazać w przepisie, że norma obejmuje odpowiedzialność za dług cudzy wynikłą i z ustawy, i z czynności prawnej, oraz że chodzi tu nie tylko o odpowiedzialność wyłączną (np. skutek przejęcia długu), lecz również o odpowiedzialność solidarną lub posiłkową. Należy przypomnieć, że strona postępowania nie będąca przedsiębiorcą ma prawo żądać rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym.

Pojęcie sprawy gospodarczej nie powinno natomiast obejmować spraw:

- o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu,
- o wierzytelność nabytą od osoby nie będącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.

Sprawy o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu są typowymi sprawami działowymi, rozpoznawanymi w postępowaniu nieprocesowym, które z zasady prowadzi wyłącznie sąd cywilny. Tym samym nie mieszczą się więc w zakresie specjalizacji sądu gospodarczego.

W myśl definicji sprawy gospodarczej pojęciem tym należałoby również objąć sprawę między przedsiębiorcami o wierzytelność nabytą od osoby nie będącej przedsiębiorcą. Prowadziłoby to jednak do rozpoznawania przez sąd gospodarczy spraw nie związanych bezpośrednio z obrotem

gospodarczym – o wierzytelności wynikłe np. z czynów zabronionych, bezpodstawnego wzbogacenia itp., które stały się „gospodarcze” tylko dlatego, że na jakimś etapie swego istnienia zostały przelane na podmiot zajmujący się skupem wierzytelności. Dla uniknięcia takiej sytuacji sprawy te należy wyłączyć z zakresu pojęcia sprawy gospodarczej. Wyjątkiem winna być jedynie sprawa o wierzytelność nabytą co prawda od nie-przedsiębiorcy, ale będącą wierzytelnością „gospodarczą” z racji powstania ze stosunku prawnego mieszczącego się w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie strony tego stosunku.

Do tak ustalonej w proj.art. 10b p.u.s.p. wyczerpującej definicji sprawy gospodarczej należało się odwołać ustalając zakres spraw rozpoznawanych w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych (proj.art. 479⁷⁹ § 1).

Konsekwencją rozbudowanego w polskiej procedurze cywilnej systemu postępowań odrębnych o rozbieżnych charakterach jest konieczność rozstrzygnięcia konfliktów między ich przepisami. Odpowiednią regulację zawiera art. 479⁷⁹ § 2; jest ona powtórzeniem obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479^{1a}.

31. Możliwość rozpoznania sprawy w zwykłym procesie

W sprawach gospodarczych poza przedsiębiorcami mogą występować także strony nimi nie będące, a wśród przedsiębiorców zapewne pokaźną grupę będą stanowić przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w minimalnej skali: pojedyncze sklepy, stoiska, rzemiosło, indywidualne usługi itp. Od obu tych kategorii osób nie można wymagać profesjonalizmu typowego dla przedsiębiorcy działającego na większą skalę. Wobec tego przewiduje się udzielenie tym kategoriom stron uprawnienia do żądania rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym. Żądanie takie będzie wiążące dla sądu, a jego konsekwencją będzie rozpoznanie sprawy przez sąd gospodarczy, ale bez stosowania przepisów o postępowaniu gospodarczym, czyli w „zwykłym” procesie (proj.art. 479⁸⁰ § 1).

Ustalenie, czy dana strona ma status przedsiębiorcy, czy nie, nie jest kłopotliwe, bo sprowadza się do sprawdzenia Krajowego Rejestru Sądowego lub Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej, co można zrobić *online* od ręki. Problemem jest natomiast wyodrębnienie spośród grupy przedsiębiorców kategorii tych najmniejszych. Każdorazowe badanie skali działalności strony korzystającej z uprawnienia pociągałoby za sobą zwłokę w rozpoznaniu sprawy oraz groźbę obstrukcji – nie wchodzi więc w rachubę. To czyni koniecznym użycie jakiegoś sformalizowanego kryterium. Skorzystanie z pojęcia mikroprzedsiębiorcy, zdefiniowanego w art. 104 ustawy z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej, nie jest możliwe, ponieważ skala działalności gospodarczej prowadzonej przez mikroprzedsiębiorcę – do 2 mln euro obrotu rocznie – może zdecydowanie przekraczać minimalną skalę działalności. Najbardziej adekwatna wydaje się kategoria osób fizycznych płacących zryczałtowany podatek dochodowy w formie karty podatkowej, ustanowiona przez art. 23 ustawy z 20 listopada 1998 roku o zryczałtowanym podatku dochodowym od osób fizycznych. Ta kategoria osób z założenia obejmuje przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w najmniejszym rozmiarze, a jednocześnie przynależność do niej można łatwo ustalić na podstawie decyzji naczelnika urzędu skarbowego o ustaleniu wysokości podatku dochodowego w

formie karty podatkowej (art. 30 powołanej ustawy). Decyzja taka jest wydawana odrębnie na każdy rok podatkowy, co zapewnia aktualność wiedzy o statusie takiej strony.

Kwestia, czy sprawa ma być rozpoznana w postępowaniu gospodarczym, czy z jego pominięciem, z natury rzeczy musi zostać rozstrzygnięta na początku postępowania w danej sprawie. Dlatego strona, która korzysta z takiego uprawnienia, jest obowiązana zrobić to przy pierwszej czynności procesowej, której dokonuje po doręczeniu jej pouczenia o tym uprawnieniu w myśl proj.art. 479⁸¹ § 1 (proj.art. 479⁸³ § 2). Pouczenie to, ze względu na istotne obostrzenia wymogów wobec strony w postępowaniu gospodarczym, winno zostać stronie udzielone w każdym przypadku, a jego nieudzielenie należy obwarować sankcją w postaci uznania takiego zaniechania za pozbawienie strony możliwości obrony jej praw (proj.art. 479⁸¹ § 4).

Wzgląd na sprawność postępowania zmusza, by z góry wykluczyć spory co do statusu strony i wynikającego zeń uprawnienia do rozpoznania sprawy z pominięciem postępowania gospodarczego. Dla uniknięcia komplikacji związanych z ewentualną utratą przez stronę statusu dającego jej to uprawnienie należy więc przyjąć, że po wydaniu postanowienia uwzględniającego żądanie albo je oddalającego kwestia nie podlega dalszemu badaniu – na wzór regulacji z art. 26 (proj.art. 479⁸³ § 4).

Z tych samych powodów należy ograniczyć czasowo możliwość podniesienia sprzeciwu wobec takiego żądania przez stronę przeciwną, a nawet ją wykluczyć w przypadku, gdy spór byłby oczywiście bezprzedmiotowy – mianowicie gdy strona już składając żądanie wykazała swe uprawnienie poprzez okazanie aktualnej decyzji ustalającej wysokość podatku dochodowego w formie karty podatkowej (proj.art. 479⁸³ § 3).

32. Odrębności postępowania gospodarczego

Profesjonalizm stron postępowania w sprawie gospodarczej pozwala na zaostrzenie rygorów w tym postępowaniu, w szczególności na skrócenie terminów i ograniczenie możliwości dysponowania sprawą. Zakładanym celem tak określonych odrębności jest przyspieszenie rozpoznawania spraw gospodarczych w stosunku do spraw rozpoznawanych w „zwykłym” procesie.

a. Wyłączenie stosowania niektórych instytucji procesowych

W postępowaniu w sprawach gospodarczych nie mogą być stosowane te instytucje procesowe, które w praktyce wiążą się z dużymi opóźnieniami w rozpoznaniu sprawy. Nie będą dopuszczalne:

- zmiana powództwa polegająca na wystąpieniu z nowym roszczeniem zamiast lub obok dotychczasowego – z wyjątkiem rozszerzenia o kolejne świadczenia powtarzające się i zamiany dotychczasowego przedmiotu świadczenia na inny bądź jego równowartość (proj.art. 479⁸⁵ § 1, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479⁴ § 2),
- zmiany podmiotowe w procesie na zasadzie art.art. 194-196 i 198 (dopuszczalne pozostają tylko interwencja z art. 75-83 i przypożwanie z art. 84-85) (proj.art. 479⁸⁵ § 2, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479⁴ § 3),

- przekazanie sądowi okręgowemu sprawy pozostającej w związku ze sprawą prowadzoną przez ten sąd na zasadzie art. 205 (proj.art. 479⁸⁵ § 2, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479⁴ § 3),
- zawieszenie postępowania wskutek niestawiennictwa stron na rozprawie na zasadzie art. 177 § 1 pkt 5 (proj.art. 479⁸⁵ § 2, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479⁴ § 3),
- powództwo wzajemne z art. 204 (proj.art. 479⁸⁵ § 3, powtarzający treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479¹⁴ § 3),
- niewłaściwości, która dałaby się usunąć za pomocą umowy stron, sąd nie bierze pod rozważę z urzędu, a tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (proj.art. 479⁸⁵ § 4).

b. Terminy

Bezpośredniemu przyspieszeniu postępowania służy skrócenie niektórych terminów wiążących strony:

- terminy do umorzenia postępowania zawieszonego na zasadzie art. 182 § 1 wynoszą sześć miesięcy zamiast roku i rok zamiast pięciu lat (proj.art. 479⁸⁵ § 6, który powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479¹¹),
- termin do żądania wznowienia postępowania na zasadzie art. 408 zamiast dziesięciu lat wynosi pięć, z wyjątkiem przypadku określonego w art. 401¹ (proj.art. 479⁸⁵ § 7, który powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479²²),

Bezpośredniemu przyspieszeniu postępowania służy także wprowadzenie wiążących sąd terminów do podjęcia czynności w sprawie:

- termin do przekazania sprawy w następstwie ustalenia, że sprawa jest (albo nie jest) sprawą gospodarczą wynosi miesiąc od wniesienia odpowiedzi na pozew, względnie od usunięcia jej braków albo upływu terminu do jej wniesienia (proj.art. 479⁸²),
- termin do rozstrzygnięcia sprawy w danej instancji wynosi sześć miesięcy od wniesienia odpowiedzi na pozew, względnie od usunięcia jej braków albo upływu terminu do jej wniesienia (proj.art. 479⁸⁵ § 5, który z konieczną zmianą powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479¹⁶).

Novum jest termin ograniczający przekazanie sprawy w następstwie stwierdzenia, że sprawa jest względnie nie jest sprawą gospodarczą. W praktyce zdarzało się, że sprawy gospodarcze wniesione do sądu cywilnego i sprawy cywilne wniesione do sądu gospodarczego, zwłaszcza o wątpliwym statusie, były wielokrotnie przekazywane między sądami lub wydziałami tego samego sądu, jak również przekazywane sądowi właściwemu po zbyt długim czasie od wpływu. Dla ograniczenia tego zjawiska wprowadza się który ogranicza ten czas do miesiąca od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew; jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami, termin biegnie od usunięcia jej braków, a jeżeli jej nie wniesiono – od upływu terminu do jej wniesienia (proj.art. 479⁸⁴ § 1).

Ograniczenie powyższe nie może mieć zastosowania w sytuacjach, gdyby nieprzekazanie sprawy prowadziło do nieważności postępowania, w szczególności ze względu na niewłaściwy skład sądu; praktyka zna przypadki spraw wnoszonych do sądu gospodarczego, a stanowiących sprawę z

zakresu prawa pracy i ostatecznie rozpoznawane przez sąd pracy w składzie ławniczym (proj.art. 479⁸⁴ § 2).

Jeżeli rozstrzygnięcie (postanowienie albo zarządzenie) o przekazaniu sprawy nie zostanie wydane w tym terminie, sprawę rozpoznaje sąd, do którego sprawa wpłynęła, stosując przepisy właściwego postępowania; jest to ogólna zasada proceduralna, nie wymagająca wyszczególnienia. Natomiast sprawę, która nie jest sprawą gospodarczą, a której sąd gospodarczy nie przekazał na czas właściwemu sądowi, rozpoznaje sąd gospodarczy z pominięciem przepisów o postępowaniu gospodarczym (proj.art. 479⁸⁴ § 3).

Zastosowanie przepisów o organizacji postępowania oraz ograniczenia w powoływaniu twierdzeń i dowodów powinny pozwolić na szybkie rozpoznanie sprawy gospodarczej, czy to na rozprawie, czy bez niej. Biorąc pod uwagę tempo obrotu gospodarczego można przyjąć, że czas wydania rozstrzygnięcia w sprawie gospodarczej nie powinien przekroczyć pół roku od uzyskania stanowisk obu stron (czyli, w praktyce, od wniesienia odpowiedzi na pozew). Tym niemniej w obecnych realiach funkcjonowania sądownictwa gospodarczego, do czasu wyjścia sądów gospodarczych z dzisiejszych zaległości w rozpoznawaniu spraw, ustanawianie sztywnego terminu do wydania rozstrzygnięcia byłoby oczywistą fikcją. Realne jest natomiast zobowiązanie sądu i przewodniczącego do podejmowania czynności w taki sposób, by sprawa została rozstrzygnięta w tym terminie. Takie ujęcie tego obowiązku nie zmusza do bezwzględnego dotrzymania tego terminu, a tylko wskazuje na priorytet szybkości postępowania, jednocześnie pozwalając na uwzględnienie wszelkich faktycznych okoliczności wpływających na rozpoznanie sprawy: aktualnego obciążenia sędziów i sądu, kolejki spraw oczekujących na rozstrzygnięcie, potrzeby przeprowadzenia bardziej czasochłonnych dowodów itd. (proj.art. 479⁸⁵ § 5).

c. Ograniczenia czasowe w powoływaniu twierdzeń i dowodów

Wyrazem prymatu zasady szybkości postępowania w sprawach gospodarczych jest wprowadzenie ściślejszych niż w „zwykłym” procesie ograniczeń czasowych w powoływaniu twierdzeń i dowodów. Strony winny podać wszelkie swe twierdzenia co do faktów i dowody na ich poparcie już w pierwszych pismach procesowych: powód w pozwie, a pozwany – w odpowiedzi na pozew, sprzeciwie od wyroku zaocznego, sprzeciwie od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym albo w zarzutach od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Ponieważ jest to istotne obostrzenie, należy stronom ułatwić zastosowanie się do niego poprzez udzielenie im odpowiedniego pouczenia (proj.art. 479⁸¹ § 1). W tym celu należy zobowiązać strony do podania w pierwszych pismach procesowych, ponad zwykle składniki treści pisma procesowego, używanych przez nie adresów poczty elektronicznej (e-mail) – albo oświadczeń, że strona takiego adresu nie używa (co wśród przedsiębiorców już dziś wydaje się sytuacją rzadką). Ponieważ niedopełnienie tego obowiązku nie będzie brakiem formalnym uzasadniającym zwrot takiego pisma, należy przewidzieć zastosowanie art. 130 (proj.art. 479⁸⁰).

Pouczenie doręcza się stronom i na piśmie, i na podany adres poczty elektronicznej. Taki sposób komunikacji umożliwi w przyszłości dołączenie do samego tylko pouczenia odnośników do pomocy *online* – tekstu ustawy, instruktażu tekstowego bądź multimedialnego itp. (proj.art. 479⁸¹ § 2). Stronie „niefachowej” powtarza się to pouczenie ustnie przy pierwszej czynności sądu, na którą strona

ta się stawiała (proj.art. 479⁸¹ § 2). Wagę tych pouczeń podkreśla fakt, że w przypadku ich nieudzielenia uważa się stronę za pozbawioną możliwości obrony swych praw – o ile nie zostanie wykazane, że nieudzielenie to nie miało wpływu na późniejsze zachowanie strony w procesie (proj.art. 479⁸¹ § 4).

Strona, która nie powołała w swym pierwszym piśmie procesowym wszystkich twierdzeń i dowodów, ma możliwość dokonania tego w kolejnym piśmie procesowym, złożonym w terminie tygodnia od wezwania (proj.art. 479⁸² § 2-3). W praktyce, oczywiście, pouczenie i wezwanie zostaną objęte jedną przesyłką.

Trybu tego nie stosuje się, jeżeli strona w swym pierwszym piśmie procesowym wyraźnie oświadczy, że powołała już wszystkie twierdzenia i dowody – byłoby to oczywiście bezprzedmiotowe (proj.art. 479⁸² § 1-2).

Sankcją niedochowania tego obowiązku jest pominięcie przez sąd spóźnionych twierdzeń i dowodów, chyba że strona wykaże, że ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikała później. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikała potrzeba ich powołania (proj.art. 479⁸² § 4).

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 479⁸¹, skupiający treść obowiązujących do 3 maja 2012 roku art. 479¹² § 1 oraz art. 479¹⁴ § 1 i 2.

d. Niewykorzystanie możliwości rozwiązania sporu poza sądem

Z punktu widzenia sprawności działania sądów gospodarczych oczywiście pożądanym jest, by przed sąd nie trafiały sprawy, które można rozwiązać w drodze negocjacji. Przede wszystkim jednak leży to w interesie samych stron: rozstrzygnięcie poza sądem jest tańsze, szybsze i nie antagonizuje potencjalnych kooperantów. Tak więc interes gospodarczy wystarczająco zapewnia, by strony tę możliwość wykorzystały; można założyć, że sprawy, w których strony oddadzą spór pod sąd bez próby jego ugodowego rozwiązania, będą stanowić wyjątki. Nie ma więc potrzeby, by w każdej sprawie wymagać od stron dokumentowania próby rozwiązania sporu przed wytoczeniem powództwa.

Należy jedynie poddać sankcji uchylenie się strony od próby porozumienia przed wytoczeniem powództwa. Jeżeli z materiału przedstawionego przez strony wyniknie, że strona przed wytoczeniem powództwa zaniechała próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchyliła się od udziału w niej lub uczestniczyła w niej w złej wierze i przez to przyczyniła się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy, sąd będzie mógł obciążyć tę stronę kosztami procesu niezależnie od wyniku sprawy (proj.art. 479⁸⁸ § 1, który z koniecznymi zmianami powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479¹² § 4).

e. Wyrok jako tytuł zabezpieczenia

Możliwość sprawniejszego zaspokojenia roszczeń objętych wyrokiem w sprawie gospodarczej uzasadnia nadanie temu wyrokowi waloru tytułu zabezpieczenia nawet jeszcze przed uprawomocnieniem. Ponieważ sytuacja takiego wyroku jest identyczna, jak sytuacja nieprawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, należy w tym zakresie odesłać do

art. 492 § 1-2 (proj.art. 479⁸⁸ § 2, który z koniecznymi zmianami powtarza treść obowiązującego do 3 maja 2012 roku art. 479^{14a}).

33. Odrębności w postępowaniu dowodowym

a. Prymat dowodu z dokumentu

Praktyka orzecznicza sądów gospodarczych wskazuje, że istotnym źródłem opóźnień w rozpoznawaniu spraw gospodarczych jest brak odpowiedniej dokumentacji faktów, z których strony wywodzą swe żądania i zarzuty. Przede wszystkim chodzi tu o dokumentowanie zjawisk lub cech mających przesądzać o należyтым lub nienależyтым wykonaniu zobowiązań umownych. Dotychczas powszechną praktyką jest wykazywanie takich stanów faktycznych za pomocą zeznań świadków lub stron – czyli przy użyciu najbardziej czasochłonnych dowodów. Taka praktyka prowadzi nie tylko do przewlekłości i kosztowności postępowań, lecz także otwiera pole do manipulacji procesowych, przede wszystkim do obstrukcji, polegającej na celowym powoływaniu dowodów trudnych do przeprowadzenia, a nie dających się *a limine* wykluczyć jako pozbawione wartości merytorycznej.

Rozwiązując ten problem należy mieć na uwadze, że w ostatnich latach po pierwsze postęp techniczny umożliwił dokumentowanie wszelkich faktów w sposób praktycznie bezkosztowy poprzez wszelkiego rodzaju zapisy w postaci cyfrowej, a po drugie rozwiązania wprowadzone do procedury cywilnej umożliwiają wykorzystanie takiej dokumentacji w zasadzie bez ograniczeń. Z tych zmian należy wyciągnąć konsekwencję polegającą na przyjęciu, że profesjonalizm przedsiębiorcy-strony sprawy gospodarczej obejmuje również dokumentowanie faktów w celu ewentualnego wykorzystania ich w przypadku sporu. Odnosi się to przede wszystkim do własnych czynności strony, w szczególności oświadczeń woli lub wiedzy, z którymi prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia w zakresie danego stosunku prawnego.

Nie jest więc przesadne wymaganie, by strony powołujące się na takie fakty wykazywały je w pierwszej kolejności dowodem z dokumentu. Dopiero w przypadku wykazania przez stronę, że dokumentu takiego nie jest w stanie przedstawić z przyczyn od niej niezależnych, powinno być dopuszczalne ustalenie powoływanych faktów innymi dowodami.

Należy podkreślić, że powyższe ograniczenie ma charakter wyłącznie procesowy i nie uchybia przepisom prawa materialnego o formie czynności prawnych. Pojęcia dokumentu nie należy zawężać do tekstu ani pisma, lecz traktować je możliwie najszerzej.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 479⁸⁷ § 2.

Z tą normą wiąże się kolejna, wprost uzależniająca dopuszczalność dowodu z zeznań świadka od wyczerpania lub braku innych środków dowodowych.

Odpowiednią regulację, wzorowaną na dotychczasowym art. 299, zawiera proj.art. 479⁸⁷ § 1.

b. Umowa dowodowa

Polska procedura cywilna zna już dwa rodzaje umów procesowych: o właściwość sądu (art. 46 § 1) i o jurysdykcję (art. 1104-1105). Wydaje się, że dzisiejszy poziom profesjonalizmu w obrocie

gospodarczym pozwala na poszerzenie zakresu autonomii stron w procesie poprzez dodanie kolejnej umowy procesowej: umowy dowodowej.

Wprowadzenie kolejnego czynnika wpływającego na przebieg procesu niewątpliwie niesie za sobą ryzyko komplikacji z prowadzeniem spraw, w których czynnik ten się pojawi. Mogą się pojawić wątki uboczne związane z kwestionowaniem istnienia umowy, jej waloru prawnego, treści itd. Jednakże, mimo wszystkich problemów, których może nastroczać umowa stron regulująca przeprowadzenie dowodów przed sądem, wydaje się nie budzić wątpliwości, że strony winny mieć prawo ograniczenia zakresu postępowania dowodowego poprzez wyłączenie określonych rodzajów dowodów. Uwydatni to zasadę, że to strony są gospodarzami procesu i może przyczynić się do sprawniejszego rozwiązania sporu – a po to właśnie, nie dla samego prowadzenia, prowadzi się postępowanie dowodowe. Proporcje między możliwymi korzyściami a stratami wydają się przeważać na korzyść tych pierwszych zwłaszcza w sprawach gospodarczych, gdzie profesjonalizm stron i szerokie korzystanie z fachowej pomocy prawnej także w obrocie pozasądowym pozwalają zminimalizować ryzyko problemów związanych z umową dowodową. Ostatecznie więc należy ustanowić taką instytucję oraz określić jej dopuszczalność i skutki.

Ponieważ umowa dowodowa jest w polskim prawie instytucją nową, przynajmniej na razie wydaje się celowe ograniczenie jej zakresu do kwestii najbardziej oczywistej – możliwości wyłączenia dowodów określonego rodzaju. Należy się spodziewać, że praktyka wykaże, w jakim kierunku winny pójść zmiany tej instytucji, w szczególności, czy należy dopuścić także innej treści postanowienia umowne.

Aby zapobiec nadużywaniu pozycji przez silniejszą stronę umowy, należy ograniczyć zakres umowy dowodowej do określonego stosunku prawnego – by wiązały strony i sąd najwyżej w jednej lub kilku sprawach, a nie we wszystkich sprawach prowadzonych między tymi samymi stronami. Kolejne ograniczenie polega na tym, by był to tylko stosunek prawny powstały z mocy umowy – co wyłącza przede wszystkim sprawy o roszczenia z czynów niedozwolonych (proj.art. 479⁸⁶ § 1).

Aby uniknąć żmudnego i spornego odtwarzania przed sądem treści umowy dowodowej zawartej bez należytego udokumentowania, należy wymagać, by umowę dowodową strony zawierały albo na piśmie pod rygorem nieważności, albo ustnie przed sądem (proj.art. 479⁸⁶ § 2).

Z analogicznych powodów umowa dowodowa nie powinna być zawierana pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu. Należy przewidzieć, że taka umowa jest nieważna, i to w całości (proj.art. 479⁸⁶ § 3).

Ponieważ umów w tym samym przedmiocie może być kilka, trzeba rozstrzygnąć, jakie mają być skutki zawarcia kolejnej umowy wobec poprzedniej – na wypadek, gdy strony tego wyraźnie nie rozstrzygnęły. Skoro do umowy dowodowej należy odnosić zwykłe zasady rządzące prywatnym obrotem prawnym, w szczególności *pacta sunt servanda*, to nie ma podstaw do narzucenia stronom, by kolejna umowa całkowicie uchylała poprzednią. Na wypadek wątpliwości w tym względzie należy więc przyjąć domniemanie, że późniejsza umowa dowodowa utrzymuje w mocy te postanowienia umowy wcześniejszej, które da się z nią pogodzić (proj.art. 479⁸⁶ § 2 *in fine*).

Ponieważ umowa dowodowa istotnie wpływa na kształt postępowania dowodowego, zarzut jej bezskuteczności lub nieważności musi zostać podniesiony niezwłocznie po przedstawieniu umowy sądowi. Zarzut spóźniony nie odniesie skutku (proj.art. 479⁸⁶ § 4).

Może się zdarzyć, że umowa stron obejmie swym zakresem dowód przeprowadzony przed sądem jeszcze przed jej zawarciem. Skoro treść takiego dowodu dotarła już do świadomości sędziego i wpłynęła na jego pogląd na sprawę, to uważanie takiego dowodu za niebyły byłoby fikcją. Należy więc przewidzieć, że nie pozbawia go to mocy dowodowej (proj.art. 479⁸⁶ § 5).

Wobec pozostawienia sądowi uprawnienia do dopuszczania dowodów z urzędu należy wyraźnie wyłączyć to uprawnienie w stosunku do dowodów objętych umową dowodową, z wyjątkiem przypadków, gdy do dopuszczenia takiego dowodu sąd jest zobowiązany (także pośrednio, poprzez wymóg, by ustalić określone okoliczności) przez przepis szczególny (proj.art. 479⁸⁶ § 6).

Najistotniejszy w umowie dowodowej jest jej skutek w aspekcie celu postępowania dowodowego i w ogóle postępowania przed sądem. Skoro bowiem nie można przeprowadzić dowodów, które miały posłużyć do wykazania określonych faktów, sąd musi w jakiś inny sposób ustalić, czy te fakty miały miejsce. Wydaje się, że nie ma innej możliwości, jak tylko przewidzieć, że sąd dokonuje tej oceny na podstawie twierdzeń stron co do faktów, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności sprawy. Gdy zaś będzie chodzić o rozmiar należnego świadczenia, należy uciec się do normy z art. 322 (proj.art. 479⁸⁶ § 7).

VI. Inne postępowania odrębne

34. Postępowanie uproszczone

Praktyka wykazuje pozytywny wpływ przepisów o postępowaniu uproszczonym na sprawność postępowania. Należy więc poszerzyć zakres spraw podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym i rozwinąć te jego odrębności, które dają ten efekt.

a. Zakres postępowania uproszczonego

Skoro nie ma podstawy do powiązania postępowania uproszczonego z żadnym konkretnym rodzajem podmiotów wyodrębnianych przez prawo cywilne, to podstawą określenia jego zakresu musi pozostać przedmiot postępowania, czyli przedmiot powództwa. Tu wydaje się oczywiste, że w postępowaniu uproszczonym nie powinny być rozpoznawane sprawy zmierzające do uzyskania orzeczeń kształtujących prawa podmiotowe (o ustalenie i o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa) – w tych przypadkach waga orzeczeń, ze względu na ich skutek kształtujący ład prawny na przyszłość, jest zbyt istotna, by ograniczać sposoby dojścia do rozstrzygnięcia. Natomiast sprawy, w których żądane orzeczenia jedynie potwierdzają istnienie stosunku prawnego i wywodzą z niego konsekwencje w postaci długów/wierzytelności (rozumianych jako obowiązek świadczenia i uprawnienie do jego żądania), niosą zdecydowanie mniejsze ryzyko – i w nich można zaryzykować pewne uproszczenia, nawet kosztem drobiazgowości w ustalaniu faktów. Wobec tego rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym powinny podlegać sprawy o świadczenie, zarówno pieniężne, jak i niepieniężne, bez względu na podstawę prawną tego świadczenia i na charakter zaangażowanych podmiotów. Nie ma natomiast merytorycznego uzasadnienia utrzymywanie zasady, że rozpoznaniu w tym postępowaniu podlegają tylko powództwa o roszczenia z umów i z praw związanych z lokalami.

Zaznaczenie, że chodzi o sprawy z powództw, wyłącza stosowanie postępowania uproszczonego do spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym.

Z analogicznych względów rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym nie powinny podlegać sprawy o istotnej wartości przedmiotu sporu. Należy więc zachować granicę wynoszącą 20 tysięcy złotych – w dzisiejszych realiach odpowiadającą sumie przeciętnego wynagrodzenia za pracę z kilku miesięcy.

Są też pewne rodzaje spraw, w których postępowanie nie powinno być uproszczone ze względu na doniosłość więzi społecznych, których dotyczą:

- 1) sprawy należące do właściwości sądów okręgowych (art. 17, art. 477⁸ § 1),
- 2) sprawy małżeńskie i ze stosunków między rodzicami a dziećmi (z działu I i II tytułu VII księgi pierwszej),
- 3) sprawy z zakresu prawa pracy rozpoznawane z udziałem ławników (wyliczone w art. 47 § 2 pkt 1),
- 4) sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem spraw wymienionych w art. 477⁸ § 2 pkt 1-4 i spraw o rentę (sprawy te co prawda zazwyczaj wymagają opinii biegłych z zakresu medycyny, ale opinie te są z reguły szablonowe, zaś same sprawy są na tyle nieskomplikowane, że nie ma potrzeby angażowania do nich całości aparatu proceduralnego).

Ostatecznie spośród spraw z zakresu prawa pracy rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym będą podlegać sprawy z powództw o świadczenia pieniężne z innego tytułu, niż wymienione w art. 47 § 2 pkt 1, a spośród spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych – wszystkie sprawy rozpoznawane przez sąd rejonowy oraz rozpoznawane przez sądy okręgowe sprawy o rentę.

Powyższy zakres ustanawia proj.art. 505¹ § 1-2.

Ponieważ ogólne zasady mogą nie objąć wszystkich szczególnych sytuacji, które uzasadniałyby rozpoznanie sprawy bez stosowania przepisów o postępowaniu uproszczonym, należy przewidzieć możliwość pominięcia tych przepisów w razie potrzeby, o czym powinien rozstrzygać sąd w drodze niezaskarżalnego postanowienia (proj.art. 505¹ § 3). Tryb rozpoznania sprawy winien być determinowany przede wszystkim przez wzgląd na sprawne rozwiązanie sporu, nie ma zaś potrzeby uzależniać go od kazuistycznych przesłanek, w szczególności, jak w obecnym stanie prawnym, od potrzeby zasięgnięcia opinii biegłego. Także zawartość sprawy sama w sobie nie świadczy jeszcze o potrzebie pominięcia przepisów o postępowaniu uproszczonym.

Konsekwencją nowej podstawy stosowania postępowania uproszczonego jest zmiana art. 505³ § 2 polegająca na zastąpieniu nawiązania do „tej samej umowy” i „umów tego samego rodzaju” nawiązaniem do „tego samego stosunku prawnego” i „kilku stosunków prawnych tego samego rodzaju”. Utrzymanie merytorycznego związku między roszczeniami rozpoznawanymi w tym samym procesie jest bowiem celowe z oczywistych względów, a rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym będą już podlegać nie tylko roszczenia z umów.

b. Odrębności postępowania uproszczonego

Najistotniejszą w praktyce odrębnością postępowania uproszczonego jest niedopuszczalność dowodu z opinii biegłego (art. 505⁶ § 2). Jest ona jednak względna – jeżeli sprawa okaże się zawiła lub będzie do swego rozstrzygnięcia wymagać wiadomości specjalnych, sąd rozpozna ją z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym (art. 505⁷).

Jak wskazano wyżej, ten stan prawny wymaga zmiany o tyle, że potrzeba zasięgnięcia opinii biegłego nie zawsze przesądza o potrzebie odstąpienia od rozpoznania sprawy w postępowaniu uproszczonym. Zależy to od okoliczności konkretnej sprawy, które lepiej niż ustawodawca zna sąd rozpoznający sprawę – wobec czego kwestię tę należy pozostawić jego ocenie. Odpowiednie upoważnienie zawiera proj.art. 505¹ § 3.

Z tych samych względów niezasadne jest wyłączenie *a priori* stosowania w postępowaniu uproszczonym przepisów o opinii biegłego. Zawierający to ograniczenie art. 505⁶ § 2 zostaje uchylony.

Istotną odrębnością postępowania uproszczonego jest dopuszczalność sędziowskiej oceny zastępującej szczegółowe ustalenia na podstawie dowodów (art. 505⁶ § 3). Z mocy art. 322 ocena sędziowska jest dopuszczalna we wszystkich postępowaniach cywilnych, ale jej dopuszczalność w postępowaniu uproszczonym jest szersza, bo nie ogranicza się tylko do spraw o określone świadczenia. Tym niemniej wciąż pozostaje ograniczona przesłanką negatywną w postaci niemożliwości ścisłego udowodnienia wysokości żądania.

Oparcie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy na ocenie sędziowskiej niewątpliwie niesie ze sobą ryzyko dowolności w ustaleniach. Tym niemniej, biorąc pod uwagę wymagania stawiane sędziom w zakresie odpowiedzialności ich postępowania i stopnia ich fachowości, można zasadnie

założyć, że oceny sędziowskie będą na tyle ostrożne, że stopień tego ryzyka z pewnością nie przekroczy akceptowalnego poziomu. Zresztą błędy w tym zakresie będą łatwe do uchwycenia w apelacji i naprawienia w postępowaniu odwoławczym. Z drugiej strony alternatywą dla oceny sędziowskiej z reguły jest tylko opinia biegłego – ze wszystkimi swymi wadami w postaci koszt- i czasochłonności. Co więcej, doświadczenia praktyczne wskazują, że wysokości świadczeń wskazywane przez biegłych w opiniach niejednokrotnie niewiele odbiegają od szacunków proponowanych przez sędziów; znajomość realiów życiowych i doświadczenie zawodowe często pozwalają zastąpić wiadomości specjalne.

Zważenie tych argumentów prowadzi do wniosku, że spodziewane korzyści w postaci usprawienia postępowań przeważają nad ryzykiem dowolności rozstrzygnięć.

Wobec tego ocena sędziowska powinna zostać dopuszczona w szerszym zakresie, niż dotychczas. Przede wszystkim należy nią objąć nie tylko wysokość świadczenia, lecz również jego zasadność (czy świadczenie jest należne co do istoty) – skoro ocena w tym zakresie również może wymagać wiadomości specjalnych. W sytuacji, gdy rozstrzygnięcie sprawy winno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości tego rodzaju, należy pozostawić uznaniu sądu, czy poweźmie samodzielną ocenę, opartą na całokształcie okoliczności sprawy, czy uzna jednak za konieczne zasięgnięcie opinii biegłego (proj.art. 505⁷ § 1).

Zasada powinna być odmienna w przypadku, gdy spodziewane wynagrodzenie biegłego okaże się wyższe, niż wartość przedmiotu sporu w danej sprawie. Względ na ograniczenie tzw. społecznych kosztów wymiaru sprawiedliwości nakazuje odmówić przeprowadzenia dowodu kosztowniejszego, niż przedmiot sporu. Jest to również niedopuszczalne ze względów zasadniczych: przedmiotem procesu staje się wówczas nie żądanie, lecz koszty postępowania, co z założenia oznacza, że proces staje się fikcyjny. Ponieważ jednak mogą się zdarzyć sprawy, w których tak nie będzie, należy przewidzieć wyjątek od tego zakazu (proj.art. 505⁷ § 2).

Powyższe zmiany wprowadza proj.art. 505⁷.

Przy obecnym poziomie zamożności polskiego społeczeństwa sprawy o wartości przedmiotu sporu nie przekraczającej 1.000 złotych należy uznać za bagatelne. Jednocześnie stan faktyczny i prawny oraz materiał dowodowy w tej kategorii spraw z reguły jest na tyle nieskomplikowany, że stosowanie do niej ogólnych zasad uzasadniania orzeczeń jest oczywiście niecelowe – okazują się nadmiernie rozbudowane w stosunku do wagi sprawy. Należy więc uprościć uzasadnienia wyroków w tych sprawach poprzez ograniczenie ich do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku, która jest kwintesencją uzasadnienia. Jeżeli zaś okoliczności sprawy wskazują, że należy stronom wyjaśnić również inne kwestie, zwłaszcza sporne, sąd winien mieć możliwość rozwinięcia uzasadnienia w odpowiednim zakresie, mieszczącym się w dyspozycji art. 328 § 2. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 505⁸ § 4.

Z tych samych powodów w tej kategorii spraw należy zawęzić możliwość uchylenia wyroku do przypadków najcięższych uchybień procesowych, skutkujących nieważnością postępowania (art. 386 § 2) lub koniecznością odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania (art. 386 § 3). Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 505¹² § 1¹.

c. Pozostałe kwestie

Wobec zmian w regulacji postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy należało zmienić art. 505¹⁴ § 1 poprzez usunięcie odesłań do przepisów uchylonych (art. 468) bądź zmienionych na tyle, że odesłanie stało się bezprzedmiotowe (art. art. 467 i 470-471).

Uchylenie § 1 art. 505⁸ ma charakter porządkujący. Wskutek wprowadzenia tego przepisu a *contrario* wykluczono dopuszczalność złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku do protokołu rozprawy we wszystkich sprawach nie rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym. Tymczasem nie ma ani potrzeby, ani podstaw ustanawiać takiego ograniczenia, ponieważ nic nie przemawia za ograniczeniem, by wniosek ten mógł być składany tylko na piśmie. Skutek ten stanowi więc oczywisty błąd, a nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego jest okazją do jego naprawienia.

Uchylenie art. 505² jest konsekwencją odejścia od obowiązku stosowania formularzy.

Uchylenie art. 505⁸ § 2 jest konsekwencją wyłączenia możliwości złożenia apelacji bez wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku.

Uchylenie art. 505¹⁰ § 2 jest konsekwencją zastosowania ustanowionej w nim zasady do ogólnego postępowania odwoławczego (nie tylko w postępowaniu uproszczonym).

Zmiana art. 505¹⁴ § 1 jest konsekwencją zmian w przepisach o postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VI. Postępowanie uproszczone	
Art. 505¹. Przepisy niniejszego działu stosuje się w następujących sprawach należących do właściwości sądów rejonowych: 1) o roszczenia wynikające z umów, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dziesięciu tysięcy złotych, a w sprawach o roszczenia wynikające z rękojmi, gwarancji jakości lub z niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekracza tej kwoty; 2) o zapłatę czynszu najmu lokali mieszkalnych i opłat obciążających najemcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej bez względu na wartość przedmiotu sporu.	Art. 505¹. § 1. W postępowaniu uproszczonym rozpoznaje się sprawy z powództw o świadczenie, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dwudziestu tysięcy złotych. § 2. Spośród spraw wymienionych w paragrafie poprzedzającym nie rozpoznaje się w postępowaniu uproszczonym: 1) spraw należących do właściwości sądów okręgowych, 2) spraw małżeńskich i ze stosunków między rodzicami a dziećmi, 3) spraw z zakresu prawa pracy rozpoznawanych z udziałem ławników, 4) spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem spraw wymienionych w art. 477⁸ § 2 pkt 1-4 i spraw o rentę. § 3. Sąd może rozpoznać sprawę z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, jeżeli może to przyczynić się do rozwiązania sporu.
Art. 505². Pozew, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego i pismo zawierające wnioski dowodowe wnoszone w postępowaniu uproszczonym powinny być sporządzone na urzędowych formularzach.	Art. 505². (uchylony). <i>[zbędny wobec odejścia od obowiązku stosowania formularzy]</i>
Art. 505³. § 1. Jednym pozwem można dochodzić tylko jednego roszczenia. § 2. Połączenie kilku roszczeń w jednym pozwie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z <u>tej samej umowy lub umów</u> tego samego rodzaju. W <u>wypadku</u> niedopuszczalnego połączenia w jednym pozwie kilku roszczeń przewodniczący zarządza zwrot pozwu, stosując art. 130¹. (...)	Art. 505³. § 1. Jednym pozwem można dochodzić tylko jednego roszczenia. § 2. Połączenie kilku roszczeń w jednym pozwie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z <u>tego samego stosunku prawnego lub z kilku stosunków prawnych</u> tego samego rodzaju. W <u>przypadku</u> niedopuszczalnego połączenia w jednym pozwie kilku roszczeń przewodniczący zarządza zwrot pozwu, stosując art. 130¹. (...)

Art. 505⁶. § 1. (uchylony) § 2. Przepisów art. 278-291 nie stosuje się. § 3. Jeżeli sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.	Art. 505⁶. § 1. (uchylony) § 2. (uchylony) § 3. Jeżeli sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.
Art. 505⁷. Jeżeli sąd uzna, że sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych, w dalszym ciągu rozpoznaje ją z pominięciem przepisów niniejszego działu. W takim wypadku nie pobiera się uzupełniającej opłaty od pozwu. Przepisu art. 130³ § 2 nie stosuje się.	Art. 505⁷. § 1. <u>Ileć raz ustalenie zasadności lub wysokości świadczenia winno nastąpić przy zastosowaniu wiadomości specjalnych, od uznania sądu zależy powzięcie samodzielnej oceny opartej na całokształcie okoliczności sprawy albo zasięgnięcie opinii biegłego.</u> § 2. <u>Opinii biegłego nie zasięga się, jeżeli jej przewidywany koszt miałby przekroczyć wartość przedmiotu sporu, chyba że uzasadniają to wyjątkowe okoliczności.</u>
Art. 505⁸. § 1. Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku strona może zgłosić również do protokołu bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku. § 2. Dla strony, która zrzekła się doręczenia uzasadnienia wyroku, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia ogłoszenia wyroku. § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny.	Art. 505⁸. § 1. (uchylony). § 2. (uchylony) § 3. Strona obecna na posiedzeniu, na którym ogłoszono wyrok, może po jego ogłoszeniu w oświadczeniu złożonym do protokołu zrzec się prawa do wniesienia apelacji. W razie zrzeczenia się prawa do wniesienia apelacji przez wszystkich uprawnionych wyrok staje się prawomocny. § 4. <u>W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza tysiąca złotych, uzasadnienie wyroku ogranicza się do wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Od uznania sądu opartego na ocenie okoliczności sprawy zależy poszerzenie tego uzasadnienia pozostałą treść wymagana przez art. 328 § 2.</u>
Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. Sąd może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, chyba że strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację zażądała przeprowadzenia rozprawy. § 3. (utracił moc).	Art. 505¹⁰. § 1. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. § 2. (uchylony) § 3. (utracił moc).
Art. 505¹². § 1. Jeżeli sąd drugiej instancji stwierdzi, że zachodzi naruszenie prawa materialnego, a zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku, uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. (...)	Art. 505¹². § 1. Jeżeli sąd drugiej instancji stwierdzi, że zachodzi naruszenie prawa materialnego, a zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku, uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. § 1¹. <u>W sprawach określonych w art. 505⁸ § 4 zaskarżony wyrok może zostać uchylony tylko w przypadkach określonych w art. 386 § 2 i 3.</u> (...)
Art. 505¹⁴. § 1. W postępowaniu uproszczonym w sprawach z zakresu prawa pracy przepisów art. 466, art. 467, art. 468, art. 470, art. 471, art. 477 i art. 477¹ nie stosuje się. § 2. (uchylony).	Art. 505¹⁴. § 1. W postępowaniu uproszczonym w sprawach z zakresu prawa pracy przepisów art. 466, art. 477 i art. 477¹ nie stosuje się. § 2. (uchylony).

35. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych

a. Sprawy z zakresu prawa pracy

Zmiany w przepisach regulujących postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy (art.art. 467 §§ 1-3², 468, 470-471, 475¹, 477⁷) są konsekwencją wprowadzenia postępowania przygotowawczego w procesie cywilnym. Będące jego jądrem posiedzenie przygotowawcze ma te same cele i wyniki, co dotychczasowe instytucje wstępnego badania sprawy i czynności wyjaśniających, a przy tym jeszcze umożliwia organizację rozprawy. Cele posiedzenia przygotowawczego w sprawach pracowniczych i ubezpieczeniowych zostały poszerzone w porównaniu do jego celów w „zwykłym” procesie (proj.art. 467 §§ 3¹-3²), przez co uwzględniają specyfikę spraw z zakresu prawa pracy polegającą na:

- łagodniejszym podejściu do braków formalnych i merytorycznych pozwu/odwołania,
- mniej restrykcyjnym podejściu do dopuszczania dowodów z urzędu.

Instytucje wstępnego badania sprawy i czynności wyjaśniających stały się więc zbędne, wobec czego należy uchylić przepisy, które je ustanawiają (art. 467 §§ 1-3 i art. 468). W konsekwencji tych zmian należy także:

- zastąpić nawiązania do wstępnego badania sprawy i czynności wyjaśniających nawiązaniem do posiedzenia przygotowawczego (proj.art. 467 §§ 3¹-3², proj.art. 470-471),
- usunąć nawiązania do uchylonego art. 468 i do art. 467 (w zakresie, w którym stały się zbędne) z art. 475¹ i art. 477⁷.

Termin do rozpoznania sprawy z zakresu prawa pracy powinien zostać zachowany, należy jednak zmienić jego charakter tak, by uwzględniał realia obecnego nadmiernego obciążenia sądów powszechnych – nie poprzez nałożenie na sąd obowiązku przeprowadzenia posiedzenia, lecz poprzez zobowiązanie sądu i przewodniczącego do odpowiedniego podejmowania czynności w tym celu (proj.art. 471). Brzmienie przepisu należy przy tym ujednolicić z brzmieniem innych przepisów ustanawiających terminy do rozstrzygnięcia spraw (proj.art. 205⁴ § 2, 479⁸³ § 5, 486).

Nadto, z uwagi na dokonane w 1996 roku zmiany w Kodeksie pracy dotyczące pojęcia „zakładu pracy”, zmiany wymaga art. 461 § 1, ustalający podstawy właściwości miejscowej sądu pracy. Ponieważ w obecnym stanie prawnym „zakład pracy” można rozumieć co najwyżej jako miejsce wykonywania pracy, nie ma potrzeby wyodrębniania go od już tak określonej podstawy ustalenia właściwości.

b. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zmiany polegają:

- 1) na poszerzeniu możliwości uchylenia przez sąd decyzji organu rentowego i przekazania sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania (art. 477¹⁴ §§ 2¹-2²) wraz z wprowadzeniem regulacji z tym związanych (art. 467 § 4, art. 476 § 6),
- 2) na odejściu od wyjątkowej regulacji właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego (art. 461 §§ 2¹-2²).

U podstawy orzekania w sprawach ubezpieczeniowych leży zasada, że w przypadku stwierdzenia wady decyzji organu rentowego sąd zmienia tę decyzję co do istoty (art. 477¹⁴ § 2). Zasada ta ze względów społecznych w aktualnych warunkach musi zostać utrzymana. Jednakowoż praktyka orzekania sądów ubezpieczeń społecznych wykazuje, że decyzje organów rentowych bywają dotknięte rażącymi wadami w zakresie treści (brak oznaczenia stron, niewskazanie sposobu

obliczenia świadczenia lub składki), sposobu wydania (wydanie przez osobę nie uprawnioną) i postępowania je poprzedzającego (bez podstawy prawnej lub przedwcześnie – bez zachowania terminów lub przesłanek wydania). Niezależnie od tego, czy wady te dotyczą formy czy treści decyzji, ich wspólną cechą jest to, że naruszają prawo materialne lub procesowe w takim stopniu, że ich konwalidacja jest niemożliwa. W konsekwencji naprawienie takich decyzji przez sąd polega w istocie na wydaniu ich na nowo, to zaś wymaga przeprowadzenia całego postępowania na nowo – tyle, że przed sądem.

Niewątpliwie pozostaje to koniecznością w sprawach o przyznanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego, skoro każda dodatkowa zwłoka może narazić ubezpieczonego na utratę środków utrzymania. Są jednak przypadki, w których ryzyka takiego nie ma: gdy decyzja (1) nakłada na ubezpieczonego zobowiązanie, (2) ustala wymiar tego zobowiązania (zwłaszcza je podwyższa) i (3) obniża świadczenie. W tych sprawach nie ma więc powodu, by sąd ubezpieczeń społecznych wyręczał organ rentowy w prawidłowym przeprowadzeniu postępowania. Względy społeczne nie stoją więc na przeszkodzie, by w tych sprawach wprowadzić możliwość uchylecia wadliwej decyzji i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Spod tej możliwości należy wyłączyć sytuacje, gdy naruszenie prawa nie jest rażące (bo nie każde uchybienie w procedowaniu przed organem rentowym ma taką rangę, by wymagało prowadzenia sprawy od nowa) lub gdy materiał sprawy pozwala na naprawienie naruszenia prawa w postępowaniu przed sądem. Nadto, ze względów społecznych, z możliwości tej należy wyłączyć decyzje w przedmiocie emerytury lub renty, ustalenia stopnia niepełnosprawności i ustalenia wysokości kapitału początkowego. Zmiany te wprowadza proj.art. 477¹⁴ § 2¹-2².

Oceny, czy naruszenie prawa przez zaskarżoną decyzję jest rażące, należy dokonywać w każdej konkretnej sprawie. Winien jej dokonywać sąd ubezpieczeń społecznych jako organ do tego kompetentny. Aby jednak ukierunkować orzecznictwo, należy wskazać kilka szczegółowych sytuacji, które z zasady będą oznaczać rażące naruszenie prawa. Zostały one wyliczone w proj.art. 476 § 6.

Wprowadzenie możliwości rozstrzygnięcia kasatoryjnego nie wyklucza możliwości wykorzystania przez sąd istniejącej dotychczas instytucji zwrotu sprawy organowi rentowemu w celu uzupełnienia istotnych braków w materiale sprawy. Obejmujący ją art. 467 § 4 należy więc zachować, zmieniając go poprzez (1) usunięcie nawiązania do wstępnego badania sprawy, (2) usunięcie zbędnego kazuistycznego wskazania, który sędzia może zarządzić zwrot i (3) zastąpienie zwrotu „przeprowadzenie jego uzupełnienia” zwięzłym „uzupełnienie” (zmiana redakcyjna).

Obecna regulacja przewiduje szczególną właściwość miejscową sądu ubezpieczeniowego w sprawach tzw. służb mundurowych (art. 461 § 2¹). Skutek tej regulacji jest taki, że jedynymi sądami właściwymi do rozpoznania tych spraw są sądy w Warszawie. To powoduje koncentrację tych spraw w tych sądach. O skali możliwej koncentracji spraw w warszawskim sądzie ubezpieczeniowym świadczy precedens z lat 2009-2010, gdy po wejściu w życie ustawy z 23 stycznia 2009 roku o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych (...) ¹⁵ wpływ spraw do tego sądu skokowo wzrósł z 1,6 tys. spraw w 2008 do 4,4 tys. spraw w 2009 i 15,2 tys. spraw w 2010 roku. Likwidacja zaległości

¹⁵ Ustawa z 23 stycznia 2009 roku o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2009 Nr 24 poz. 145).

narosłych w latach 2009-2010 potrwała wtedy do 2013 roku¹⁶. Jak widać, koncentracja ta grozi zwłoką w rozpoznaniu tysięcy spraw – a jednocześnie nie przynosi żadnej praktycznej korzyści dla wymiaru sprawiedliwości. Jej uzasadnieniem mogłaby być co najwyżej trudność wynikająca z konieczności uczestnictwa organów zaopatrzenia rentowo-emerytalnego służb mundurowych w postępowaniach przed sądami ubezpieczeniowymi całej Polski. W rzeczywistości jednak organy te mają na tyle rozbudowaną terytorialnie strukturę organizacyjną, że trudność ta w praktyce nie występuje. Oczywisty jest natomiast negatywny skutek obecnej regulacji polegający na konieczności dojeżdżania odwołujących się z całej Polski do Warszawy.

Tak więc zawężanie właściwości w sprawach ubezpieczeniowych służb mundurowych do jednego tylko sądu jest zdecydowanie niewskazane – tym bardziej, że jest to sąd warszawski, już i tak nieproporcjonalnie obciążony także innymi sprawami. Należy więc w tych sprawach przywrócić ogólne zasady właściwości sądów ubezpieczeniowych – poprzez uchylenie art. 461 § 2¹.

Jednocześnie ze zniesieniem szczególnej właściwości w sprawach mundurowych należy uzupełnić zasady ustalania właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego o jednoznaczne określenie podstawy tej właściwości w sprawach z odwołania od orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w art. 476 § 3. W sprawach tych podstawa ustalenia właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego nie była dotychczas wyraźnie wskazana. Uzupełnienie to zostaje wprowadzone poprzez rozbudowę art. 461 § 2.

Ze względów systematycznych do tego przepisu należy przenieść także regułę ustalania właściwości miejscowej w sprawach, w których nie da się ustalić właściwego sądu na zwykłych podstawach, zawartą dotychczas w art. 461 § 2².

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 1. Przepisy ogólne	
Art. 461. § 1. Powództwo w sprawach z zakresu prawa pracy może być wytoczone bądź przed sąd właściwości ogólnej pozwanego, bądź przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana, bądź też przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład pracy. § 2. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu ma miejsce zamieszkania strona odwołująca się od decyzji wydanej przez organ rentowy, chyba że przepis odrębny stanowi inaczej. § 2¹. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których wniesiono odwołanie od decyzji organu emerytalnego określonego przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, wojskowego organu emerytalnego albo organu emerytalnego właściwego w stosunku do funkcjonariuszy Służby Więziennej, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma siedzibę ten organ. § 2². W sprawach, w których nie można określić	Art. 461. § 1. Powództwo w sprawach z zakresu prawa pracy <u>można wytoczyć</u> bądź przed sąd <u>ogólnie właściwy dla</u> pozwanego, bądź przed sąd, w którego obszarze właściwości praca jest, była lub miała być wykonywana. § 2. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma miejsce zamieszkania <u>albo siedzibę</u> strona odwołująca się od decyzji wydanej przez organ rentowy <u>lub od orzeczenia</u> <u>wydanego przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, jak również występująca z żądaniem w pozostałych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w art. 476 § 3.</u> Jeżeli na tej podstawie nie można ustalić właściwego sądu, <u>właściwy jest sąd, w którego obszarze właściwości ma siedzibę organ rentowy, a w sprawie, w której występuje wymieniony w art. 476 § 3 organ inny, niż rentowy – ten organ.</u>

¹⁶ Ewidencja wybranych spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych w Wydz. XIII Ubezpieczeń Społecznych Sądu Okręgowego w Warszawie w latach 2008-2012, opracowanie Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Wydziału Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwa Sprawiedliwości.

właściwości sądu według przepisów § 1-21, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma siedzibę organ rentowy. (...) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Postanowienie w tym przedmiocie może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.	§ 2¹. (uchylony) § 2². (uchylony) (...) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.
Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaze mu sprawę. Postanowienie sądu o przekazaniu sprawy może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę. § 2. (...)	Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaze mu sprawę. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę. § 2. (...)
Art. 467. § 1. Niezwłocznie po wniesieniu sprawy przewodniczący lub wyznaczony przez niego sędzia dokonuje jej wstępnego badania. § 2. Wstępne badanie sprawy polega na ustaleniu, czy pismo wnoszące postępowanie sądowe spełnia niezbędne wymagania, pozwalające nadać mu dalszy bieg, oraz na podjęciu czynności umożliwiających rozstrzygnięcie sprawy na pierwszym posiedzeniu. § 3. Po wstępnym badaniu sprawy przewodniczący wzywa do usunięcia braków formalnych pisma tylko wówczas, gdy braki te nie dadzą się usunąć w toku czynności wyjaśniających. § 4. Jeżeli w toku wstępnego badania sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych okaże się, że występują istotne braki w materiale, a przeprowadzenie jego uzupełnienia w postępowaniu sądowym byłoby połączone ze znacznymi trudnościami, przewodniczący lub wyznaczony przez niego sędzia może zwrócić organowi rentowemu akta sprawy w celu uzupełnienia materiału sprawy. To samo dotyczy wypadku, w którym decyzja organu rentowego nie zawiera: 1) podstawy prawnej i faktycznej; 2) wskazania sposobu wyliczenia świadczenia; 3) stosownego pouczenia o skutkach prawnych decyzji i trybie jej zaskarżenia.	Art. 467. § 1. (uchylony). § 2. (uchylony). § 3. (uchylony). § 3¹. <u>Stronę wnoszącą pismo wszczynające postępowanie wzywa się do usunięcia jego braków tylko gdy uniemożliwiają one nawet przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego, choćby z udziałem tylko jednej strony.</u> § 3². <u>Posiedzenie wstępne służy także usunięciu braków pisma wszczynającego postępowanie w zakresie niezbędnym do nadania sprawie właściwego biegu oraz, w razie potrzeby, ustaleniu przez sąd dowodów do przeprowadzenia z urzędu, a także wyjaśnieniu innych okoliczności istotnych dla prawidłowego i szybkiego rozpoznania sprawy.</u> § 4. Jeżeli w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych okaże się, że występują istotne braki w materiale, a jego uzupełnienie w postępowaniu sądowym byłoby połączone ze znacznymi trudnościami, przewodniczący może zwrócić organowi rentowemu akta sprawy w celu uzupełnienia materiału sprawy. To samo dotyczy wypadku, w którym decyzja organu rentowego nie zawiera: 1) podstawy prawnej i faktycznej; 2) wskazania sposobu wyliczenia świadczenia; 3) stosownego pouczenia o skutkach prawnych decyzji i trybie jej zaskarżenia.
Art. 468. § 1. Sąd podejmuje czynności wyjaśniające, jeżeli przemawiają za tym wyniki wstępnego badania sprawy, a także gdy sprawa nie była przedmiotem postępowania przed komisją pojednawczą, chyba że czynności te nie przyspieszą postępowania lub są oczywiście niecelowe z innych przyczyn. § 2. Czynności wyjaśniające mają na celu: 1) usunięcie braków formalnych pism procesowych, w tym w szczególności dokładniejsze określenie zgłoszonych żądań; 2) w sprawach z zakresu prawa pracy – wyjaśnienie stanowisk stron oraz skłonienie ich do pojednania i zawarcia ugody; 3) ustalenie, jakie z istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności są sporne między stronami oraz czy i jakie dowody należy przeprowadzić w celu ich wyjaśnienia; 4) wyjaśnienie innych okoliczności, mających znaczenie dla prawidłowego i szybkiego rozstrzygnięcia sprawy. § 3. Czynności wyjaśniające przeprowadza się bez udziału ławników.	Art. 468. (uchylony). [zastąpiony przez art. 205⁶-205⁹ i art. 467 § 3¹-3²]

§ 4. Postanowienie określające środki dowodowe i fakty podlegające stwierdzeniu może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	
Art. 470. W razie podjęcia czynności wyjaśniających lub zarządzenia osobistego stawienia na rozprawę, strona pozwana powinna być reprezentowana przez osobę obeznaną ze stanem faktycznym sprawy i uprawnioną do zawarcia ugody.	Art. 470. Pozwany ma obowiązek zapewnić, by osoba reprezentująca go przy czynnościach sądu była obeznana ze stanem faktycznym sprawy i uprawniona do zawarcia ugody.
Art. 471. Termin rozprawy powinien być wyznaczony tak, aby od daty zakończenia czynności wyjaśniających, a jeżeli nie podjęto tych czynności - od daty wniesienia pozwu lub odwołania, do rozprawy nie upłynęło więcej niż dwa tygodnie, chyba że zachodzą niedające się usunąć przeszkody.	Art. 471. Termin posiedzenia, na którym sprawa ma zostać rozpoznana, winien przypaść nie później, niż <u>miesiąc od zakończenia posiedzenia przygotowawczego, a jeżeli go nie prowadzono - od daty wniesienia pozwu lub odwołania, chyba że zachodzą niedające się usunąć przeszkody.</u>
Art. 475¹. Przepisów art. 466, 467, 468 , 470 i 471 nie stosuje się do skargi kasacyjnej i do postępowania przed Sądem Najwyższym, wywołanego jej wniesieniem.	Art. 475¹. Przepisów art. 466, 467, 470 i 471 nie stosuje się do skargi kasacyjnej i do postępowania przed Sądem Najwyższym, wywołanego jej wniesieniem.
Art. 476. § 1. Przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się (...) § 2. Przez sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych rozumie się (...) § 3. Przez sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych rozumie się (...) § 4. Przez organy rentowe rozumie się (...) § 5. Przez użyte w niniejszym dziale określenie (...)	Art. 476. § 1. Przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się (...) § 2. Przez sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych rozumie się (...) § 3. Przez sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych rozumie się (...) § 4. Przez organy rentowe rozumie się (...) § 5. Przez użyte w niniejszym dziale określenie (...) <u>§ 6. Decyzją wydaną z rażącym naruszeniem prawa jest w szczególności decyzja nie zawierająca oznaczenia stron, nie wskazująca sposobu obliczenia objętego nią świadczenia, wydana przez osobę do tego nie uprawnioną, wydana bez podstawy prawnej lub przedwcześnie.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 2. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	
Art. 477⁷. Przepisów art. 464, 467, 468 , 470-473 nie stosuje się w sprawach, w których pracownik jest stroną pozwaną.	Art. 477⁷. Przepisów art. 464, 467 § 3 ¹ i 470-473 nie stosuje się w sprawach, w których pracownik jest stroną pozwaną.
Art. 477⁹. (...) § 3 ¹ . Sąd odrzuci odwołanie w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji albo stwierdzenia stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba zainteresowana nie wniosła sprzeciwu od tego orzeczenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie jest oparte wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia. Jeżeli odwołanie opiera się także na zarzucie nierozpatrzenia wniesionego po terminie sprzeciwu od tego orzeczenia, a wniesienie sprzeciwu po terminie nastąpiło z przyczyn niezależnych od osoby zainteresowanej, sąd uchyła decyzję, przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu i umarza postępowanie. W takim przypadku organ rentowy kieruje sprzeciw do rozpatrzenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. § 3 ² . W przypadkach, o których mowa w § 3 ¹ , postanowienie sądu może zapaść na posiedzeniu niejawnym. § 3 ³ . Przepis § 3 ¹ stosuje się odpowiednio w sprawach	Art. 477⁹. (...) § 3 ¹ . Sąd odrzuci odwołanie w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji albo stwierdzenia stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba zainteresowana nie wniosła sprzeciwu od tego orzeczenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie jest oparte wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia. Jeżeli odwołanie opiera się także na zarzucie nierozpatrzenia wniesionego po terminie sprzeciwu od tego orzeczenia, a wniesienie sprzeciwu po terminie nastąpiło z przyczyn niezależnych od osoby zainteresowanej, sąd uchyła decyzję, przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu i umarza postępowanie. W takim przypadku organ rentowy kieruje sprzeciw do rozpatrzenia do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. § 3 ² . (uchylony). § 3 ³ . Przepis § 3 ¹ stosuje się odpowiednio w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników. (...)

o świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników. (...)	
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 3. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	
Art. 477¹¹. (...) § 2. Zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli zainteresowany nie bierze udziału w sprawie, sąd zawiadomi go o toczącym się postępowaniu. Zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia. Do zainteresowanego przepisu art. 174 § 1 nie stosuje się. § 3. Postanowienie sądu o zawiadomieniu zainteresowanego o toczącym się postępowaniu może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹¹. (...) § 2. Zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli zainteresowany nie bierze udziału w sprawie, sąd zawiadomi go o toczącym się postępowaniu. Zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia. Do zainteresowanego przepisu art. 174 § 1 nie stosuje się. § 3. (uchylony).
Art. 477¹³. (...) § 2. Postanowienie sądu o umorzeniu postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹³. (...) § 2. (uchylony).
Art. 477¹⁴. § 1. Sąd oddala odwołanie, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia. § 2. W przypadku uwzględnienia odwołania sąd zmienia w całości lub w części zaskarżoną decyzję organu rentowego lub zaskarżone orzeczenie wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i orzeka co do istoty sprawy. (...) § 3. Jeżeli odwołanie wniesiono w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy lub niewydaniem orzeczenia przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, sąd w razie uwzględnienia odwołania zobowiązuje organ lub zespół do wydania decyzji lub orzeczenia w określonym terminie, zawiadamiając o tym organ nadrzędny, albo orzeka co do istoty sprawy. Jednocześnie sąd stwierdza, czy niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa. (...)	Art. 477¹⁴. § 1. Sąd oddala odwołanie, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia. § 2. W przypadku uwzględnienia odwołania sąd zmienia w całości lub w części zaskarżoną decyzję organu rentowego lub zaskarżone orzeczenie wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i orzeka co do istoty sprawy. (...) <u>§ 2¹. Jeżeli decyzja nakładająca na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalająca wymiar tego zobowiązania lub obniżająca świadczenie została wydana z rażącym naruszeniem prawa, sąd uchyla tę decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.</u> <u>§ 2². Nie uchyla się z powodu wad określonych w art. 467 § 4 decyzji w przedmiocie emerytury lub renty, ustalenia stopnia niepełnosprawności ani ustalenia wysokości kapitału początkowego.</u> § 3. Jeżeli odwołanie wniesiono w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy lub niewydaniem orzeczenia przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, sąd w razie uwzględnienia odwołania zobowiązuje organ lub zespół do wydania decyzji lub orzeczenia w określonym terminie, zawiadamiając o tym organ nadrzędny, albo orzeka co do istoty sprawy. Jednocześnie sąd stwierdza, czy niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa. (...)

36. Elektroniczne postępowanie upominawcze

Elektroniczne postępowanie upominawcze („e.p.u.”) udowodniło swą przydatność w praktyce, odciążając sądy cywilne od rozpoznawania rokrocznie ogromnej liczby spraw. Przy tym jednak e.p.u. generuje pewne obciążenie dla tych sądów w ten sposób, że część z tych spraw jednak do sądów cywilnych trafia, i to w okolicznościach niejako gwarantujących komplikacje. Jest to skutkiem zachowania w e.p.u. obecnej koncepcji postępowania upominawczego, zgodnie z którą wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest *de facto* obligatoryjną częścią zwykłego procesu

cywilnego. Zgodnie z tym założeniem niewydanie, uchylenie bądź zaskarżenie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym powoduje, także w e.p.u., konieczność rozpoznania sprawy w dalszym ciągu w zwykłym procesie. Wywołuje to trudności praktyczne, które wynikają w pierwszym rzędzie z odmiennych wymagań co do formy, treści i załączników do pozwu w zwykłym procesie i w e.p.u., a w dalszej perspektywie – z odmiennych celów i standardów obu tych postępowań. Dostosowanie pozwu wniesionego w e.p.u. do wymagań zwykłego procesu jest z reguły na tyle długotrwałe i skomplikowane, że często nawet sami powodowie z niego rezygnują. Wyrazem tej tendencji jest wprowadzona nowelą k.p.c. z 10 lipca 2015 roku (Dz.U. z 2015 poz. 1311) możliwość złożenia przez powoda wniosku o umorzenie e.p.u. w przypadku niewydania, uchylenia bądź zaskarżenia nakazu zapłaty. Jednak już nawet przed wejściem w życie tej zmiany można przewidzieć, że regulacja ta będzie niewystarczająca, ponieważ w skali makro nie odciąży sądów powszechnych od całości wpływających do nich dotychczas spraw, a w skali mikro nadal będzie wymagać pracochłonnego uzupełniania braków pozwu i sprzeciwu.

Wobec tego tendencję zarysowaną w noweli z 10 lipca 2015 roku należy rozwinąć z pełną konsekwencją. Elektroniczne postępowanie upominawcze jako droga taniego i szybkiego uzyskania tytułu wykonawczego w sprawach niespornych winno stać się alternatywą dla zwykłego procesu, a nie jego częścią. To założenie umożliwi rezygnację w tym postępowaniu z egzekwowania od stron rozbudowanych wymogów formalnych i merytorycznych pozwu i sprzeciwu, z przekazywania spraw sądom „zwykłym” oraz z mechanizmów usuwania braków pism w tej sytuacji. Elektroniczne postępowanie upominawcze co do zasady powinno się kończyć uprawomocnieniem się nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, a w wyjątkowych przypadkach, jeżeli nakazu nie da się wydać albo już wydany utraci moc wskutek uchylenia albo zaskarżenia – umorzeniem postępowania (względnie odrzuceniem pozwu). Przekazanie sprawy sądowi właściwości ogólnej winno następować tylko w zupełnie już wyjątkowym przypadku złożenia skargi o wznowienie postępowania, ponieważ rozpoznanie takiego środka prawnego mieści się już daleko poza specjalizacją sądu prowadzącego e.p.u.

Umorzenie e.p.u. powoduje konieczność rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów procesu. Ze względu na charakter tego rozstrzygnięcia, przy którym trudno jednoznacznie wskazać stronę, która wygrała sprawę, najwłaściwsze wydaje się zapożyczenie przewidzianej w art. 520 § 1 zasady, że każda ze stron ponosi koszty procesu związane ze swym udziałem w sprawie. W przypadku późniejszego wytoczenia powództwa między tymi samymi stronami o to samo roszczenie, na wniosek którejkolwiek ze stron sąd uwzględni koszty poniesione przez obie strony w e.p.u.

Wprowadzenie tych zasad w życie nastąpi poprzez zmianę art. 505³³ i art. 505³⁶ oraz uchylenie art. 505³² § 4, art. 505³⁴ i art. 505³⁷.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział VIII. Postępowania elektroniczne Rozdział 1. Elektroniczne postępowanie upominawcze	
Art. 505³². (...) § 4. Wraz z pozwem powód może złożyć wniosek o umorzenie postępowania w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty lub uchylenia nakazu	Art. 505³². (...) § 4. (uchylony)

zapłaty.	
Art. 505³³. § 1. W przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej. § 2. Postanowienie o przekazaniu sprawy doręcza się tylko powodowi. § 3. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli powód wraz z pozwem złożył wniosek o umorzenie postępowania w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. W takim przypadku sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.	Art. 505³³. W przypadku <u>uchylenia nakazu zapłaty albo braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd umarza postępowanie.</u>
Art. 505³⁴. § 1. W przypadkach wskazanych w art. 502¹ § 1 i 2 sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej, chyba że powód w wyznaczonym terminie usunie przeszkodę w doręczeniu nakazu zapłaty. § 2. Postanowienie o przekazaniu sprawy doręcza się tylko powodowi. § 3. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli powód wraz z pozwem złożył wniosek o umorzenie postępowania w przypadku uchylenia nakazu zapłaty. W takim przypadku sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.	Art. 505³⁴. (uchylony). [zbędny wobec uchylenia art. 502¹]
Art. 505³⁶. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc w całości, a sąd przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej. W takim przypadku nie pobiera się opłaty uzupełniającej od pozwu.	Art. 505³⁶. W <u>przypadku wniesienia sprzeciwu sąd umarza postępowanie w zakresie, w którym nakaz zapłaty utracił moc.</u>
Art. 505³⁷. § 1. Po przekazaniu sprawy do sądu według właściwości ogólnej przewodniczący wzywa powoda wyłącznie do wykazania umocowania, o ile stwierdzenie umocowania przez sąd nie jest możliwe na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, lub do przedłożenia pełnomocnictwa, a po przekazaniu sprawy na podstawie art. 505³³ § 1 oraz art. 505³⁴ § 1 przewodniczący wzywa powoda również do uiszczenia opłaty uzupełniającej od pozwu – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania pod rygorem umorzenia postępowania. W razie nieusunięcia powyższych braków pozwu sąd umarza postępowanie. § 2. W przypadku wniesienia sprzeciwu przez przedstawiciela ustawowego, organ albo osobę wymienioną w art. 67 lub pełnomocnika przewodniczący wzywa pozwanego wyłącznie do wykazania umocowania, o ile stwierdzenie umocowania przez sąd nie jest możliwe na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, lub przedłożenia pełnomocnictwa – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. Nieusunięcie powyższych braków nie uzasadnia odrzucenia sprzeciwu.	Art. 505³⁷. § 1. W przypadku umorzenia postępowania <u>każda ze stron ponosi koszty procesu związane ze swym udziałem w sprawie.</u> § 3. Jeżeli w terminie miesiąca od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu elektronicznego postępowania upominawczego powód wytoczy przeciwko pozwanemu powództwo o to samo roszczenie, skutki prawne, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa, następują z dniem wytoczenia powództwa w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Na żądanie stron sąd rozpoznając sprawę uwzględni koszty poniesione przez strony w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

37. Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze

a. Zmiany merytoryczne

W świetle doświadczeń praktycznych dodatni wpływ postępowania nakazowego i postępowania upominawczego na sprawność postępowania sądowego jest oczywisty. Zarazem przepisy tych postępowań nie sprawiają poważniejszych trudności w stosowaniu. Dlatego modyfikacje

tych postępowań są niewielkie i sprowadzają się do naprawienia dotychczasowych niedociągnięć oraz do wprowadzenia do tych postępowań odrębnych zmian wynikających ze zmian w przepisach ogólnych.

Najistotniejszą zmianą jest dopuszczenie referendarzy sądowych do wydawania nakazów zapłaty także w postępowaniu nakazowym. Nie kwestionowana obecnie ocena, że wydawanie nakazów zapłaty stanowi czynność z zakresu ochrony prawnej, do której wykonywania są upoważnieni referendarze sądowi, odnosi się także do nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym. Skoro więc wydawanie nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym przez referendarzy sądowych przyczynia się wydatnie do zmniejszenia obciążenia sędziów, a przez to do usprawnienia postępowania, to celowe jest powierzenie im również wykonywania czynności w postępowaniu nakazowym, łącznie z wydawaniem nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym oraz, konsekwentnie, z wydawaniem postanowień w tym postępowaniu. Wyłączną kompetencją sądu pozostaje, oczywiście, przygotowanie i prowadzenie rozprawy oraz wydanie wyroku (proj.art. 479⁹² § 2).

W dotychczasowym stanie prawnym do podstaw odmowy wydania nakazu zapłaty względnie jego uchylenia z urzędu należą nieznajomość miejsca pobytu pozwanego i niemożność doręczenia pozwanemu odpisu nakazu w kraju. Niewątpliwie i pierwsza, i druga z tych okoliczności komplikuje normalny tok postępowania. Nie wydaje się jednak, by utrudnienia te uzasadniały *a limine* rezygnację z tak istotnej korzyści, jak szybkie i tanie rozstrzygnięcie sporu poprzez wydanie nakazu zapłaty – tym bardziej, że procedura daje stronom i sądowi narzędzia do przezwyciężenia tych trudności. Należy więc przywrócić w tym zakresie stosowanie instytucji „zwykłego” procesu – poprzez zniesienie dotychczasowych odrębności w drodze uchylenia art. 492¹ § 1, art. 499 § 1 pkt 4 i art. 502¹ § 1.

W dotychczasowym stanie prawnym wśród dowodów mogących stanowić podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wciąż figuruje wyciąg z ksiąg bankowych podpisany przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzony pieczęcią banku. W ten sposób utrzymuje się uprawnienie banku do uzyskania tytułu wykonawczego na podstawie własnego dokumentu prywatnego. Analogiczna sytuacja w odniesieniu do bankowego tytułu egzekucyjnego została uznana za niezgodną z Konstytucją przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 14 kwietnia 2015 roku w sprawie P 45/12. Uznając słuszność argumentacji, która legła u podstaw tego rozstrzygnięcia, a która *mutatis mutandis* stosuje się również do uprzywilejowania dokumentu bankowego, należy znieść to wyjątkowe uprawnienie poprzez uchylenie art. 485 § 3.

W obecnym stanie prawnym nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym można wydać, gdy powód dochodzi roszczenia pieniężnego lub świadczenia innych rzeczy zamiennych (art. 485 § 1), a nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym – gdy dochodzi świadczenia pieniężnego oraz w innych przypadkach wskazanych w przepisie szczególnym (art. 498 § 1). Zróżnicowanie to nie znajduje uzasadnienia w teorii ani w praktyce, w szczególności nie widać powodu, dla którego nie można wydawać nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, gdy żądanie pozwu opiewa na świadczenie rzeczy zamiennych. Regulację tę należy więc ujednolicić, co czyni się w proj.art. 479⁸⁹ § 1.

W przypadku cofnięcia zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym dotychczasowy stan prawny przewiduje możliwość uznania przez sąd tej czynności za

niedopuszczalną, ale nie statuuje przesłanek tej oceny. Lukę tę należy uzupełnić poprzez odwołanie do przesłanek uznania za niedopuszczalne cofnięcia pozwu z art. 203 § 4. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez nadanie nowego brzmienia art. 497.

Uregulowana w art. 491 § 2 skrócona forma nakazu zapłaty na odpisie weksla itd. jest instytucją martwą i nie ma perspektyw jej ożywienia. Przepis ten jako nieużywany należy więc uchylić.

Zmiana art. 493 § 1 i uchylenie art. 503 § 1 zd. 3 jest konsekwencją nowej regulacji ograniczeń czasowych w powoływaniu faktów i dowodów w przepisach ogólnych.

Uchylenie art. 493 § 2 i art. 503 § 2 jest konsekwencją odejścia od obowiązku stosowania formularzy.

Odejście od dotychczasowego brzmienia art. 493 § 3 jest konsekwencją nowej regulacji potrącenia w przepisach ogólnych.

b. Zmiany redakcyjne

Obecna regulacja postępowania nakazowego i postępowania upominawczego jest kazuistyczna i pełna powtórzeń. Skoro znaczenie przepisów o obu tych postępowaniach odrębnych rośnie w miarę, jak stają się one istotnym sposobem przyspieszenia działalności sądów cywilnych, zawczasu należy zadbać o uporządkowanie regulacji obu tych postępowań poprzez:

- 1) usunięcie przepisów, które zbytecznie powtarzają przepisy „zwykłego” procesu,
- 2) ujednolicenie przepisów regulujących te same instytucje,
- 3) zawarcie ich w przepisach wspólnych dla obu postępowań,
- 4) pozostawienie w przepisach odrębnych dla każdego z tych postępowań tylko norm szczególnych, decydujących o odrębności każdego z nich.

Stosownie do tego należy dokonać zmiany systematyki przepisów działu V tytułu VII pierwszej księgi pierwszej części Kodeksu postępowania cywilnego.

Tytuł 1. rozdziału tego działu należy zmienić z „Przepisy ogólne” na „Przepisy wspólne”. Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze, mimo że są do siebie zbliżone i wykorzystują te same rozwiązania, są mimo wszystko oddzielnymi postępowaniami odrębnymi, a nie wariantami tego samego postępowania odrębnego. Dlatego przepisy ustanawiające wspólne instytucje są wspólne, a nie ogólne.

Przepisy art.art. 484¹ § 1 i 497¹ § 1 powtarzają ogólne zasady właściwości funkcjonalnej sądów poszczególnych szczebli, nie wprowadzając do nich żadnej zmiany. W obecnej sytuacji normatywnej są już zbędne i wymagają uchylenia.

Przepisy art.art. 486 § 1 i 498 § 2 w sposób kazuistyczny (a jednocześnie zbyt sztywny) regulują postępowanie w przypadku zaskarżenia, utraty mocy bądź niedopuszczalności wydania nakazu zapłaty. Przepisy te należy zastąpić odwołaniem do przepisów ogólnych (proj.art. 479⁸⁹ § 2).

Ujednolicenia i przeniesienia do przepisów wspólnych wymagają jednobrzmiące regulacje:

- 1) zakresu zastosowania postępowań odrębnych – poprzez przeniesienie treści art.art. 485 § 1 i 498 § 1 do proj.art. 479⁸⁹ § 1,
- 2) treści nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art.art. 491 § 1 i 502 § 1 do proj.art. 479⁹⁰ § 1-2 (z jednoczesnym wydłużeniem terminu do spełnienia świadczenia dla pozwanego zamieszkałego za granicą),

- 3) trybu doręczenia nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art.art. 491 § 3 i 502 § 2 do proj.art. 479⁹⁰ § 3,
- 4) mocy prawnej nie zaskarżonego nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art.art. 494 § 2 i 504 § 2 do proj.art. 479⁹⁰ § 4,
- 5) podstaw uchylenia z urzędu nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art.art. 492¹ § 1 i 502¹ § 2 do proj.art. 479⁹⁰ § 5,
- 6) sądu właściwego do wniesienia środka zaskarżenia od nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art.art. 493 § 1 zd. 1 i 503 § 1 zd. 1 do proj.art. 479⁹¹ § 1,
- 7) wymagań co do treści środka zaskarżenia od nakazu zapłaty – poprzez przeniesienie treści art.art. 493 § 1 zd. 2 i 503 § 1 zd. 2 do proj.art. 479⁹¹ § 2,
- 8) sankcji wadliwości środka zaskarżenia – poprzez przeniesienie treści art.art. 494 § 1 i 504 § 1 do proj.art. 479⁹¹ § 3,
- 9) zasadę rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym – poprzez przeniesienie treści art.art. 484¹ § 3 i 497¹ § 2 do proj.art. 479⁹² § 1,
- 10) uprawnienia referendarza sądowego do wykonywania czynności, w szczególności wydawania nakazów zapłaty – poprzez przeniesienie treści art. 497¹ § 3 do proj.art. 480⁴ § 2.

W przepisach regulujących postępowanie nakazowe pozostają wyłącznie przepisy specyficzne tylko dla tego postępowania:

- 1) proj.art. 484¹ – prowadzenie postępowania nakazowego tylko na wniosek powoda,
- 2) proj.art. 485 – szczególne podstawy dowodowe do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym,
- 3) proj.art. 486 – instrukcyjny termin do rozpoznania spraw o świadczenia podlegające rygorom ustawy z 8 marca 2013 roku o terminach zapłaty w transakcjach handlowych,
- 4) art. 492 – szczególny walor prawny nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jako tytułu zabezpieczenia,
- 5) proj.art. 493 § 1 – zarzuty jako środek zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym,
- 6) proj.art. 493 § 2 – szczególne wymagania co do treści zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym,
- 7) proj.art. 493 § 3-4 (łącznie dotychczasowe art. 495 § 2 i § 4 oraz art. 496) – odrębności postępowania w przypadku zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, łącznie ze szczególną treścią wyroku w takiej sprawie (następstwo tego, że nakaz nie traci mocy po zaskarżeniu),
- 8) proj.art. 497 § 1 – postępowanie w przypadku cofnięcia zarzutów,
- 9) proj.art. 497 § 2 – możliwość i przesłanki uznania cofnięcia zarzutów za niedopuszczalne.

Tak samo w przepisach regulujących postępowanie upominawcze pozostają wyłącznie przepisy specyficzne tylko dla tego postępowania:

- 1) proj.art. 499 – określenie zakresu zastosowania postępowania upominawczego (= dopuszczalności wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym),
- 2) proj.art. 505 § 1 – sprzeciw jako środek zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym,
- 3) proj.art. 505 § 2 – utrata mocy nakazu zapłaty jako skutek wniesienia sprzeciwu,

- 4) proj.art. 505 § 3 – postanowienie stwierdzające utratę mocy nakazu zapłaty (nowa redakcja, pomijająca zbędne powtórzenia zasad ogólnych).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 1. Przepisy wspólne	
[§ 1 – obecne art. 485 § 1 i art. 498 § 1] [§ 2 – nowy przepis]	Art. 479⁸⁹. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a w innych przypadkach – jeżeli tak stanowi przepis szczególny. § 2. Po utracie mocy lub uchyleniu nakazu zapłaty albo w braku podstaw do jego wydania sąd rozpoznaje sprawę według przepisów ogólnych, ewentualnie w postępowaniu odrębnym właściwym dla danej sprawy, chyba że przepisy szczególne przewidują inny skutek, w szczególności umorzenie postępowania.
[§ 1 – obecne art. 491 § 1 i art. 502 § 1] [§ 2 – obecne art. 491 § 3 i art. 502 § 2] [§ 3 – obecne art. 494 § 2 i art. 504 § 2] [§ 4 – obecne art. 492¹ § 1 i art. 502¹ § 2]	Art. 479⁹⁰. § 1. W nakazie zapłaty sąd nakazuje pozwanemu, by w terminie dwóch tygodni od doręczenia zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia. § 2. Jeżeli pozwany mieszka lub ma siedzibę za granicą, a nie ma przedstawiciela w kraju, termin powyższy wynosi miesiąc. § 3. Nakaz zapłaty doręcza się stronom; pozwanemu z odpisem pozwu, z odpisami załączników do pozwu oraz z pouczeniem o trybie zaskarżenia nakazu i o skutkach jego niezaskarżenia. § 4. Nakaz zapłaty, od którego nie wniesiono środka zaskarżenia, ma skutki prawomocnego wyroku. § 5. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.
[§ 1 – obecne art. 493 § 1 zd.1 i art. 503 § 1 zd.1] [§ 2 – obecne art. 493 § 1 zd.2 i art. 503 § 1 zd.2] [§ 3 – obecne art. 494 § 1 i art. 504 § 1]	Art. 479⁹¹. § 1. Środek zaskarżenia od nakazu zapłaty wnosi się do sądu, w którym wydano nakaz zapłaty. § 2. W piśmie zawierającym środek zaskarżenia od nakazu zapłaty pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części oraz przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. § 3. Sąd odrzuca środek zaskarżenia niedopuszczalny, spóźniony, nie opłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.
[§ 1 – obecne art. 484¹ § 3 i art. 497¹ § 2] [§ 2 – obecny art. 497¹ § 3 rozszerzony na postępowanie nakazowe]	Art. 479⁹². § 1. Nakaz zapłaty sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym. § 2. Czynności w sprawie, włączając wydanie nakazu zapłaty i postanowienia, a wyłączając przygotowanie i prowadzenie rozprawy oraz wydanie wyroku, może wykonywać referendarz sądowy.
Art. 481. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 482. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 483. (uchylony).	[bez zmian]
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne	

Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	
Art. 484¹. § 1. Postępowanie nakazowe należy do właściwości sądów rejonowych i okręgowych. § 2. Sąd rozpoznaje sprawę w postępowaniu nakazowym na pisemny wniosek powoda zgłoszony w pozwie. § 3. Rozpoznanie sprawy następuje na posiedzeniu niejawnym.	Art. 484¹. Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym <u>wyda się</u> na wniosek powoda zgłoszony w pozwie.
Art. 485. § 1. Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: 1) dokumentem urzędowym; 2) zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem; 3) wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu; 4) zaakceptowanym przez dłużnika żądaniem zapłaty, zwróconym przez bank i niezapłaconym z powodu braku środków na rachunku bankowym. (...) § 3. Sąd może wydać nakaz zapłaty, jeżeli bank dochodzi roszczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty. § 4. Jeżeli nie dołączono oryginału weksla, czeku, warrantu lub rewersu albo dokumentów określonych w § 3, przewodniczący wzywa powoda do ich złożenia pod rygorem zwrotu pozwu na podstawie art. 130.	Art. 485. § 1. Nakaz zapłaty <u>wyda się</u> , jeżeli fakty uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: 1) dokumentem urzędowym; 2) zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem; 3) wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu. (...) § 3. (uchylony). § 4. Jeżeli nie dołączono oryginału weksla, czeku, warrantu lub rewersu, przewodniczący wzywa powoda do ich złożenia pod rygorem zwrotu pozwu na podstawie art. 130.
Art. 486. § 1. W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym. § 2. W sprawach, o których mowa w art. 485 § 2a, sąd wydaje nakaz zapłaty, a w razie braku podstaw do jego wydania przewodniczący wyznacza rozprawę albo posiedzenie niejawne nie później niż przed upływem 2 miesięcy od dnia wniesienia pozwu albo od dnia uzupełnienia braków pozwu.	Art. 486. W sprawach, o których mowa w art. 485 § 2a, przewodniczący i sąd podejmują czynności tak, by pierwsze posiedzenie wyznaczone w celu wydania nakazu zapłaty, rozpoznania sprawy lub nadania jej innego biegu odbyło się nie później niż dwa miesiące od dnia wniesienia pozwu, a jeżeli pozew był dotknięty brakami – od dnia ich usunięcia.
Art. 487. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 488. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 489. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 490. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 491. § 1. Wydając nakaz zapłaty sąd orzeka, że pozwany ma w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zaspokoić roszczenie w całości wraz z kosztami albo wnieść w tym terminie zarzuty. § 2. Nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku może być w formie skróconej umieszczony na ich odpisie. § 3. Nakaz zapłaty doręcza się stronom; pozwanemu wraz z pozwem, załącznikami i pouczeniem o treści art. 493 § 1 zdanie trzecie.	Art. 491. (uchylony). [§ 1 i § 3 zastąpione przez przepisy wspólne, § 2 zbędny jako przestarzały]
Art. 492. § 1. Nakaz zapłaty z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Kwota zasądzona nakazem wraz z wymagalnymi odsetkami stanowi sumę, której złożenie przez dłużnika na rachunek depozytowy Ministra Finansów w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, zwany dalej "rachunkiem depozytowym	[bez zmian]

Ministra Finansów", wystarczy do zabezpieczenia. Jeżeli nakaz zobowiązuje do wydania rzeczy zamiennych, do zabezpieczenia wystarczy złożenie sumy równej wartości przedmiotu sporu. § 2. Powód wnosząc o dokonanie zabezpieczenia jest obowiązany wskazać sposób zabezpieczenia. Sąd na wniosek pozwanego może ograniczyć zabezpieczenie według swego uznania. Przepis art. 742 oraz przepisy o ograniczeniu zabezpieczenia przeciwko Skarbowi Państwa stosuje się odpowiednio. § 3. Nakaz zapłaty wydany na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku staje się natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia. W razie wniesienia zarzutów sąd może na wniosek pozwanego wstrzymać wykonanie nakazu. Przepisy o ograniczeniu wykonalności w sprawach przeciwko Skarbowi Państwa stosuje się odpowiednio.	
Art. 492¹. § 1. Jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie może nastąpić dlatego, że miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty, a przewodniczący podejmuje odpowiednie czynności. § 2. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.	Art. 492¹. (uchylony). <i>[§ 2 zastąpiony przez przepisy wspólne] [§ 1 zbędny wskutek odejścia od trudności z doręczeniem jako podstawy uchylenia nakazu zapłaty]</i>
Art. 493. § 1. Pismo zawierające zarzuty wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty. W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w zarzutach bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie zarzutów wymaga również zachowania tej formy. § 3. Do potrącenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485. § 4. Powództwo wzajemne jest niedopuszczalne.	Art. 493. § 1. <u>Od nakazu zapłaty pozwany może wnieść zarzuty.</u> <u>§ 2. W piśmie zawierającym zarzuty pozwany powinien także wymienić fakty, z których wywodzi swe żądania i dowody na potwierdzenie każdego z nich.</u> <u>§ 3. W postępowaniu po wniesieniu zarzutów:</u> <u>1) nie stosuje się przepisów art. 194-196 ani art. 198;</u> <u>2) powództwo wzajemne jest niedopuszczalne;</u> <u>3) nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych; jednakże w przypadku zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy.</u> <u>§ 4. Jeżeli zachodzą podstawy do odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania, sąd z urzędu postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i wydaje się odpowiednio rozstrzygnięcie. W innym przypadku sąd wydaje wyrok, którym w całości lub w części utrzymuje nakaz zapłaty w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu.</u>
Art. 494. § 1. Sąd odrzuca zarzuty wniesione po upływie terminu, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zarzuty, których braków pozwany nie usunął w terminie. § 2. Nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie zarzutów, ma skutki prawomocnego wyroku.	Art. 494. (uchylony). <i>[zastąpiony przez przepisy wspólne]</i>
Art. 495. § 1. W razie prawidłowego wniesienia zarzutów przewodniczący wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie ich powodowi. § 2. W toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych. Jednakże w razie zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu,	Art. 495. (uchylony). <i>[§ 1 zbędny wskutek nowej organizacji postępowania] [§ 2 zastąpiony przez art. 493 § 2 pkt 2] [§ 4 zastąpiony przez art. 493 § 2 pkt 1]</i>

a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. § 3. (uchylony). § 4. Przepisów art. 194-196 i art. 198 nie stosuje się.	
Art. 496. Po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje wyrok, w którym nakaz zapłaty w całości lub w części utrzymuje w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu, bądź też postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i pozew odrzuca lub postępowanie umarza.	Art. 496. (uchylony). [zastąpiony przez art. 493 § 3]
Art. 497. § 1. W razie cofnięcia zarzutów sąd, jeżeli nie uznaje cofnięcia za niedopuszczalne, orzeka postanowieniem, że nakaz pozostaje w mocy. § 2. Przepisy o kosztach w razie cofnięcia pozwu oraz art. 203 § 3 stosuje się odpowiednio.	Art. 497. § 1. W <u>przypadku</u> cofnięcia zarzutów sąd <u>stwierdza</u> postanowieniem, że nakaz pozostaje w mocy. Przepisy o kosztach w <u>przypadku</u> cofnięcia pozwu oraz art. 203 § 3 stosuje się odpowiednio. § 2. <u>Cofnięcie zarzutów sąd może uznać za niedopuszczalne w przypadku przewidzianym w art. 203 § 4.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze Rozdział 3. Postępowanie upominawcze	
Art. 497¹. § 1. Postępowanie upominawcze należy do właściwości sądów rejonowych i okręgowych. § 2. Sąd rozpoznaje sprawy na posiedzeniu niejawnym. § 3. Czynności w postępowaniu upominawczym może wykonywać referendarz sądowy.	Art. 497¹. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 498. § 1. Nakaz zapłaty wydaje się, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi. § 2. W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.	Art. 498. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 499. § 1. Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. § 2. (uchylony).	Art. 499. Sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawach określonych w art. 479⁸⁹ § 1, chyba że według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) <u>twierdzenia co do faktów</u> budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.
Art. 500. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 501. (uchylony).	[bez zmian]
Art. 502. § 1. W nakazie zapłaty nakazuje się pozwanemu, żeby w ciągu dwóch tygodni od doręczenia tego nakazu zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo w tym terminie wniósł sprzeciw do sądu. § 2. Pozwanemu doręcza się nakaz zapłaty wraz z pozwem i pouczeniem o sposobie wniesienia sprzeciwu, o treści art. 503 § 1 zdanie trzecie oraz o skutkach niezaskarżenia nakazu. § 3. (uchylony).	Art. 502. (uchylony). [zastąpiony przez przepisy wspólne]
Art. 502¹. § 1. Jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie może nastąpić z przyczyn wskazanych w art. 499 pkt 4, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty, a przewodniczący podejmuje odpowiednie czynności. § 2. Jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z	Art. 502¹. (uchylony). [§ 1 zbędny wskutek odejścia od trudności z doręczeniem jako podstawy uchylecia nakazu zapłaty] [§ 2 zastąpiony przez przepisy wspólne]

przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.	
Art. 503. § 1. Pismo zawierające sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, a w przypadku nakazu wydanego przez referendarza sądowego — do sądu, przed którym wytoczono powództwo. W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowo okoliczności. § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie sprzeciwu wymaga również zachowania tej formy.	Art. 503. (uchylony). <i>[§ 1 zastąpiony przez przepisy wspólne]</i> <i>[§ 2 zbędny ze względu na odejście od obowiązku stosowania formularzy]</i>
Art. 504. § 1. Sąd odrzuca sprzeciw wniesiony po upływie terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalny albo którego braków pozwany nie usunął w terminie. § 2. Nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku.	Art. 504. (uchylony). <i>[zastąpiony przez przepisy wspólne]</i>
Art. 505. § 1. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc, a przewodniczący wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie powodowi sprzeciwu razem z wezwaniem na rozprawę. § 2. Nakaz zapłaty traci moc w części zaskarżonej sprzeciwem. Sprzeciw jednego tylko ze współpozwanym o to samo roszczenie oraz co do jednego lub niektórych uwzględnionych roszczeń powoduje utratę mocy nakazu jedynie co do nich. § 3. Na wniosek <u>pozwanego sądu albo referendarza sądowego na posiedzeniu niejawnym</u> wydaje postanowienie, w którym stwierdza utratę mocy nakazu zapłaty w całości lub w części.	Art. 505. § 1. <u>Od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym pozwany może wnieść sprzeciw.</u> § 2. Nakaz zapłaty traci moc w części zaskarżonej sprzeciwem. Sprzeciw jednego tylko ze współpozwanym o to samo roszczenie oraz co do jednego lub niektórych uwzględnionych roszczeń powoduje utratę mocy nakazu jedynie co do nich. § 3. Na wniosek <u>strony sąd wyda postanowienie stwierdzające utratę mocy nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym</u> w całości lub w części.

VII. Ogólne usprawnienia postępowania

38. Zasady rejestracji czynności sądu

Regulacja dopuszczalności prywatnej rejestracji czynności sądu jest obecnie zawarta w art. 162¹. Jest ona jednak po pierwsze niewystarczająca w stosunku do dzisiejszych oczekiwań społecznych w zakresie publicznej jawności działania wymiaru sprawiedliwości, po drugie zbyt ciężko obciąża sąd obowiązkiem każdorazowego udzielania zezwolenia na rejestrację, a po trzecie jest *de facto* niemożliwa do wyegzekwowania, skoro strona może skrycie sporządzać nagranie dźwięku niezależnie od tego, czy sąd na to pozwolił, czy nie. Co więcej, niedopuszczalność zapisywania czynności sądu za pomocą urządzenia rejestrującego oznacza w istocie tylko tyle, że strona jest zmuszona do utrwalania tych czynności (na własny użytek) w drodze pisemnych notatek – co nie znajduje uzasadnienia celowościowego ani aksjologicznego, skoro rejestracja czynności sądu nie przeszkadza w ich prowadzeniu ani nie odbiera im żadnego waloru.

Wobec tego:

- normę zawartą dotychczas w art. 162¹ poszerza się zakresowo i przenosi do przepisów ogólnych: ma dotyczyć nie tylko posiedzeń sądu, lecz w ogóle wszelkich czynności, także prowadzonych poza posiedzeniem (ogłędzin, przesłuchań itd.),
- wprowadza się swobodę prywatnej rejestracji, ograniczonej jednak do rejestracji dźwięku; prywatna rejestracja obrazu narażałaby bowiem obecnych na naruszenie dóbr osobistych w postaci wizerunku, a Skarb Państwa – na odpowiedzialność odszkodowawczą z tego tytułu,
- wprowadza się obowiązek uprzedzenia przez stronę o prywatnej rejestracji,
- ustanawia się możliwość zakazania stronie prywatnej rejestracji – ze względu na wyłączenie jawności danej czynności lub ogólny wzgląd na prawidłowość postępowania (tak jak dotychczas).

Odpowiednie zmiany wprowadza się poprzez wprowadzenie proj.art. 9¹ i uchylenie art. 162¹.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł wstępny. Przepisy ogólne	
[nowy przepis]	Art. 9¹. § 1. Nie jest wymagane zezwolenie sądu na utrwalanie przez strony i uczestników postępowania czynności sądowych za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. § 2. Strony i uczestnicy postępowania uprzedzają sąd lub sędziego o zamiarze utrwalania czynności sądowych za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. § 3. Sąd lub sędzia może zakazać stronie lub uczestnikowi postępowania utrwalenia czynności sądowej, jeżeli sąd zarządził odbycie całego posiedzenia lub jego części przy drzwiach zamkniętych lub sprzeciwia się temu względ na prawidłowość postępowania.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	

Art. 162¹. Sąd na niosek strony wyraża zgodę na utrwalanie przez nią przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie wzgląd na prawidłowość postępowania.	Art. 162¹. (uchylony)
--	---

39. Właściwość sądu

a. Badanie właściwości miejscowej

Obowiązująca od 2007 roku regulacja badania przez sąd swej właściwości miejscowej, oparta na zakazie badania jej z urzędu, oraz trybu postępowania sądu w przypadku stwierdzenia niewłaściwości miejscowej:

- z jednej strony pozostawia bez sankcji zachowania stron polegające na świadomym kierowaniu spraw do sądów niewłaściwych, a z drugiej – nie zapobiega niezasadnemu przekazywaniu spraw,
- jest w sztuczny sposób podzielona na regulację dotyczącą niewłaściwości miejscowej (art. 202) i niewłaściwości wynikającej z innych podstaw (art. 200), a połączona z regulacją trybu badania innych przesłanek procesowych nie związanych z właściwością sądu,
- nie rozstrzyga także jednoznacznie stosunku przepisów o badaniu właściwości do zasady z art. 15.

Regulację tę należy więc sprecyzować poprzez:

- 1) oddzielenie regulacji badania właściwości miejscowej od regulacji trybu badania innych przesłanek procesowych nie związanych z właściwością sądu (proj.art. 202),
- 2) skupienie w jednym artykule regulacji dotyczących właściwości miejscowej i pozostałych rodzajów właściwości (proj.art. 200),
- 3) jednoznaczne ustanowienie zasady badania przez sąd każdej swej właściwości z urzędu w każdym stanie sprawy (proj.art. 200 § 1¹),
- 4) ustanowienie wyjątku od tej zasady, ściśle zawężonego do niewłaściwości usuwalnej i do fazy procesu po doręczeniu pozwu (proj.art. 200 § 1²),
- 5) jednoznaczne wskazanie prymatu zasady z art. 15 (proj.art. 200 § 1³),
- 6) logiczne zamknięcie regulacji sankcją w postaci przekazania sprawy (proj.art. 200 § 1⁴).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 200. § 1. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, prześle sprawę sądowi właściwemu. Postanowienie sądu może zapadnąć na posiedzeniu niejawnym. § 2. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy. Nie dotyczy to wypadku przekazania sprawy sądowi wyższego rzędu. Sąd ten w razie stwierdzenia swej niewłaściwości prześle sprawę innemu sądowi, który uzna za właściwy, nie wyłączając sądu przekazującego. § 3. Czynności dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy.	Art. 200. § 1. (uchylony) <u>§ 1¹. Swoją właściwość sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy.</u> <u>§ 1². Jednakże niewłaściwość dająca się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.</u> <u>§ 1³. Przepisy § 1¹ i 1² nie uchybiają przepisowi art. 15.</u> <u>§ 1⁴. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, prześle sprawę sądowi właściwemu.</u>

	§ 2. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy. Nie dotyczy to wypadku przekazania sprawy sądowi wyższego rzędu. Sąd ten w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekaże sprawę innemu sądowi, który uzna za właściwy, nie wyłączając sądu przekazującego. § 3. Czynności dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy.
Art. 202. Niewłaściwość sądu dająca się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozprawę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należyście uzasadniony przed wdnaniem się w spór co do istoty sprawy. Sąd nie bada z urzędu tej niewłaściwości również przed doręczeniem pozwu. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również niewłaściwy tryb postępowania, brak należytego umocowania pełnomocnika, brak zdolności procesowej pozwanego, brak w składzie jego organów lub nie działanie jego przedstawiciela ustawowego sąd bierze pod rozprawę z urzędu w każdym stanie sprawy.	Art. 202. Okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również niewłaściwy tryb postępowania, brak należytego umocowania pełnomocnika, brak zdolności procesowej pozwanego, brak w składzie jego organów lub nie działanie jego przedstawiciela ustawowego, sąd bierze pod rozprawę z urzędu w każdym stanie sprawy.

b. Właściwość rzeczowa sądu okręgowego

Art. 17 pkt 4² ustanawia właściwość sądu okręgowego m.in. w sprawach o ustalenie nieistnienia uchwał organów prawnych lub jednostek organizacyjnych. Przepis ten nie wspomina natomiast o sprawach o ustalenie istnienia uchwał. W konsekwencji, zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae*, w myśl art. 16 sprawy te pozostają we właściwości sądów rejonowych. Jest to oczywista niekonsekwencja: skoro sąd okręgowy ma rozpoznawać sprawy o ustalenie nieistnienia uchwał, to tym bardziej powinien rozpoznawać sprawy o ustalenie ich istnienia. Niekonsekwencję tę należy usunąć poprzez uzupełnienie przepisu art. 17 pkt 4².

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 1. Właściwość rzeczowa Oddział 1. Podstawy właściwości	
Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: (...) 4 ²) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną; (...)	Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: (...) 4 ²) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie <u>istnienia lub</u> nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną; (...)

c. Właściwość miejscowa sądu

Doświadczenie orzecznicze i dane statystyczne wskazują, że obecne zasady ustalania właściwości miejscowej sądu odbiegają od aktualnych potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Daleko posunięta centralizacja handlu i wszelkiego rodzaju usług (bankowych, ubezpieczeniowych, telekomunikacyjnych, informacyjnych itd.) spowodowała, że siedziby osób prawnych uczestniczących

w masowym obrocie mieszczą się niemal wyłącznie w kilku największych miastach, przede wszystkim w Warszawie. Przy obecnych zasadach ustalania właściwości miejscowej sądu prowadzi to do nieproporcjonalnie dużego obciążenia sądów „wielkomiejskich” w stosunku do sądów „prowincjonalnych”. Konsekwencją jest znacząco (czasem kilkakrotnie) dłuższy czas oczekiwania na rozstrzygnięcie takiej samej sprawy w sądzie „wielkomiejskim”, niż w „prowincjonalnym”. Sytuacja taka jest nie do przyjęcia z punktu widzenia konstytucyjnych zasad równości praw i dostępu do sądu: miejsce zamieszkania strony nie powinno wpływać na czas rozpoznania jej sprawy. Zasady procedury powinny zrównoważyć obciążenie sądów „wielkomiejskich” i „prowincjonalnych”.

Powyższa sytuacja dotyczy również powództw wytaczanych przeciwko Skarbowi Państwa. Skupienie większości agend państwowych w Warszawie pociąga za sobą dodatkową koncentrację tego rodzaju spraw w sądach warszawskich, czego konsekwencją jest nieproporcjonalnie duże obciążenie tych sądów. Większość tych spraw nie ma nic wspólnego z Warszawą, ich uczestnicy również tam nie mieszkają, wobec czego konieczne są albo kosztowne dojazdy świadków, biegłych i stron do sądu, albo prowadzenie sprawy właściwie w całości w drodze pomocy sądowej. A przecież państwowe jednostki organizacyjne z reguły posiadają aparat organizacyjny (zwłaszcza stałą fachową pomoc prawną) umożliwiający im występowanie przed sądami poza Warszawą – w odróżnieniu od osób fizycznych, dla których wynajęcie fachowego pełnomocnika przed sądem w Warszawie stanowi dodatkowy koszt. W obliczu tego, że demokratyczne państwo prawa powinno służyć swym obywatelom, a nie na odwrót, to uprzywilejowanie należy uznać za niezasadne. Zasady procedury powinny je zrównoważyć.

Obecne zasady ustalania właściwości miejscowej powodują również uprzywilejowanie przedsiębiorców w stosunku do ich kontrahentów będących konsumentami. Co prawda w obrocie konsumenckim nadal obowiązuje zasada, że konsument powinien zostać pozwany przez sąd dla siebie właściwy (art. 27), jednak masowi przedsiębiorcy, korzystając z właściwości przemiennej (art. 34), pozywają konsumentów przed sąd miejsca wykonania umowy – a za miejsce wykonania umowy poczytuje się również miejsce spełnienia świadczenia przez konsumenta, którym jest z reguły siedziba przedsiębiorcy (art. 454 Kodeksu cywilnego). Tymczasem masowy przedsiębiorca z reguły ma aparat organizacyjny do obsługi przed sądem, w szczególności korzysta z fachowej obsługi prawnej – w odróżnieniu od konsumenta, który musi ponieść koszt wynajęcia pełnomocnika do reprezentacji przed sądem właściwym dla przedsiębiorcy. Taką sytuację należy ocenić jako uprzywilejowanie przedsiębiorcy, które nie znajduje uzasadnienia. Zasady procedury powinny je zrównoważyć.

Dla osiągnięcia powyższych celów przewiduje się:

- 1) wyłączenie stosowania przepisów o właściwości przemiennej w sprawach przeciwko konsumentom (proj.art. 31 § 2),
- 2) ograniczenie podstawy ustalenia właściwości przemiennej w sprawach o roszczenia z umów (art. 34) poprzez przyjęcie za miejsce wykonania umowy jedynie miejsca spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umowy danego rodzaju (w rozumieniu przyjętym już w prawie Unii Europejskiej, z dodatkowym wyjaśnieniem dla najczęstszych rodzajów spraw) – czyli z wyłączeniem zapłaty, która nie jest świadczeniem charakterystycznym (proj.art. 34 § 2),
- 3) poszerzenie podstawy właściwości przemiennej w sprawach:
 - a) o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu prasy i internetu (proj.art. 35¹),

- b) przeciwko instytucjom finansowym i ich następcom prawnym o roszczenia z czynności bankowych (proj.art. 37²),
- c) z powództw przeciwko Skarbowi Państwa (proj.art. 37³)
- o właściwość według miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 2. Właściwość przemenna	
Art. 31. Powództwo w sprawach objętych przepisami oddziału niniejszego wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach poniższych.	Art. 31. § 1. Powództwo w sprawach objętych przepisami oddziału niniejszego wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach poniższych. § 2. <u>Przepisów oddziału niniejszego nie stosuje się w sprawach przeciwko konsumentom.</u>
Art. 34. Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem.	Art. 34. § 1. Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. § 2. <u>Za miejsce wykonania umowy uważa się miejsce spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umów danego rodzaju, w szczególności:</u> <u>1) w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały lub miały zostać wydane.</u> <u>2) w przypadku świadczenia usług – miejsce, w którym usługi zgodnie z umową były lub miały być świadczone.</u> § 3. W razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem.
[nowa norma]	Art. 35¹. <u>Powództwo o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu prasy lub Internetu wytoczyć można przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby powoda.</u>
[nowa norma]	Art. 37². § 1. <u>Powództwo o roszczenia z czynności bankowych przeciwko bankowi, innej jednostce organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych lub ich następcom prawnym wytoczyć można przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda.</u> § 2. <u>Przepis § 1 stosuje się także do powództwa przeciwko bankowi hipotecznemu lub jego następcom prawnym o roszczenia z czynności banku hipotecznego.</u>
[nowa norma]	Art. 37³. <u>Powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytoczyć można przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby powoda.</u>

d. Właściwość wyłączna

W myśl dotychczasowego brzmienia art. 38 wyłączna właściwość sądu miejsca położenia nieruchomości dotyczy spraw o własność i inne prawa rzeczowe oraz o posiadanie tej nieruchomości, a także, pod pewnymi warunkami, na roszczenia osobiste związane z tymi prawami. Wydaje się celowe, by właściwość tę rozszerzyć także na roszczenia z art. 231 Kodeksu cywilnego oraz z art.art.

224-228 i 230 tego Kodeksu, o ile dotyczą nieruchomości – przy zapewnieniu stronom możliwości przekazania tej sprawy innemu sądowi równorzędnemu, o ile będzie to celowe z jakichkolwiek względów formalnych lub praktycznych (proj.art. 38 § 1 i § 3).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 3. Właściwość wyłączna	
Art. 38. § 1. Powództwo o własność lub o inne prawa rzeczowe na nieruchomości, jak również powództwo o posiadanie nieruchomości można wytoczyć wyłącznie przed sąd miejsca jej położenia. Jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej. § 2. Właściwość powyższa rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu.	Art. 38. § 1. Powództwo o: 1) własność lub inne prawa rzeczowe na nieruchomości; 2) posiadanie nieruchomości; 3) roszczenia z art. 231 Kodeksu cywilnego 4) <u>roszczenia z art. 224-228 i art. 230 Kodeksu cywilnego, o ile są związane z nieruchomością</u> wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca położenia tej nieruchomości. Jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej. § 2. Właściwość powyższa rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu. § 3. <u>Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli przemawiają za tym względy celowości.</u>

e. Szczególna właściwość miejscowa i rzeczowa sądu

W praktyce urzędowania sądów zdarzają się sprawy, których szczególne okoliczności uzasadniają przełamanie ogólnych zasad ustalenia właściwego sądu. Okoliczności te mogą być tak różne, że trudno je zbiorczo określić inaczej, jak względ na dobro wymiaru sprawiedliwości. W najczęściej spotykanych sytuacjach ich wspólnym mianownikiem jest zagrożenie dla postrzegania konkretnego sądu przez lokalną społeczność jako bezstronnego organu wymiaru sprawiedliwości. W tym zakresie mieszczą się sytuacje, gdy uczestnikiem sprawy przed sądem jest osoba należąca do lokalnych elit władzy lub biznesu; osoby takie mają zazwyczaj tak szerokie więzy oficjalne i towarzyskie, że lokalna społeczność przyjmuje za oczywiste istnienie tego rodzaju więzi również z sędziami i pracownikami sądów – niezależnie od sytuacji rzeczywistej. Inną tego rodzaju sytuacją jest sprawa, w której stroną jest pracownik lub sędzia miejscowego sądu. W tego rodzaju sprawach osoba taka jest w opinii społecznej podejrzewana o wykorzystywanie swych rzeczywistych czy mniemanych kontaktów osobistych do „załatwiania” sprawy. Sytuacje takie w oczywisty sposób obniżają prestiż wymiaru sprawiedliwości.

Oczywistym rozwiązaniem tego rodzaju problemów jest wyznaczenie do rozpoznania danej sprawy innego sądu. Dotychczasowe przepisy na to nie pozwalają; konieczna jest określona droga polegająca na złożeniu przez wszystkich sędziów właściwego sądu oświadczeń o wyłączeniu, po czym dopiero sąd nad nim przełożony z powodu przeszkody polegającej na niemożności utworzenia składu orzekającego wyznacza inny sąd. W większych sądach zebranie oświadczeń o wyłączeniu potrafi trwać miesiącami. Co więcej, jeżeli podsądny jest osobą znaną na szerszym obszarze (np. województwa) czy np. sędzią sądu okręgowego albo apelacyjnego, cała procedura z reguły wymaga

kilkakrotnego powtórzenia – od nowa w każdym kolejno wyznaczanym sądzie. W takich przypadkach zwłokę niekiedy liczy się już w latach. A przecież wynik takich czynności, w postaci przekazania sprawy sądowi, w którym takich powiązań nie ma, jest oczywisty i z góry znany.

W celu rozwiązania tego rodzaju problemów należy więc, na wzór procedury karnej (art. 37 Kodeksu postępowania karnego), wprowadzić możliwość zwrócenia się przez sąd właściwy do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi. Aby uniknąć zawężenia zakresu stosowania tej możliwości, w treści przepisu należy wyraźnie wskazać, że wzgląd na dobro wymiaru sprawiedliwości obejmuje również wzgląd na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. (proj.art. 45¹).

Przy okazji wprowadzenia tej instytucji należy uregulować tryb wykorzystania możliwości ustanowionych w już obowiązujących art.art. 44 i 45 poprzez określenie, że o wyznaczenie innego sądu ma obowiązek wystąpić sąd właściwy (proj.art. 44 § 2), a o oznaczenie sądu właściwego – sąd, do którego wpłynął pozew (proj.art. 45 § 2). Nie wyklucza to, oczywiście, dopuszczalności wnioskowania przez stronę o tego rodzaju wystąpienie.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 4. Przepisy szczególne	
Art. 44. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd.	Art. 44. § 1. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd. § 2. <u>O wyznaczenie innego sądu występuje sąd właściwy.</u>
Art. 45. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.	Art. 45. § 1. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo. § 2. <u>O oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo, występuje sąd, do którego wpłynął pozew.</u>
[nowa norma]	Art. 45¹. § 1. <u>Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności wzgląd na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego.</u> § 2. <u>O przekazanie sprawy może wystąpić sąd właściwy.</u>

40. Skład sądu na posiedzeniu

W proj.art.art. 47 § 4, 52 § 2, 330 § 1 i 367 § 3 nie używany już przez ustawy ustrojowe termin „sędzia zawodowy” należy zastąpić terminem „sędzia”.

W proj.art. 47 § 3 należy określić skład sądu poza rozprawą zgodnie z siatką pojęciową Kodeksu.

W proj.art. 47 § 3¹⁻³ należy wyraźnie rozróżnić instytucje i kompetencje procesowe sądu i przewodniczącego.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział II. Skład sądu	
Art. 47. (...) § 3. Postanowienia poza rozprawą oraz zarządzenia wydaje przewodniczący. § 4. Prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów zawodowych, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawłość lub precedensowy charakter sprawy.	Art. 47. (...) § 3. Postanowienia poza rozprawą wydaje <u>sąd w składzie jednego sędziego</u> . § 3 ¹ . Zarządzenia wydaje przewodniczący. § 3 ² . W sprawach rozpoznawanych w składzie jednego sędziego <u>sędzia ten ma prawa i obowiązki przewodniczącego</u> . § 4. Prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawłość lub precedensowy charakter sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje sąd w składzie trzech sędziów zawodowych po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje <u>się</u> po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów zawodowych uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na wyroku przyczynę braku podpisu. (...).	Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza na uzasadnieniu przyczynę braku podpisu. (...).
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 367. § 1. (...) § 3. Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydaje sąd w składzie jednego sędziego. (...).	Art. 367. § 1. (...) § 3. Sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd <u>orzeka</u> w składzie jednego sędziego, <u>z wyjątkiem wydania wyroku</u> . (...).

41. Kompetencje referendarza sądowego

a. Kompetencje

Ponieważ wiele przepisów dopuszcza referendarzy sądowych nie tylko do wykonywania czynności należących do sądu, lecz również do przewodniczącego, należy wyraźnie przewidzieć tę jego kompetencję w art. 47¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział II. Skład sądu	
Art. 47¹. Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w <u>wypadkach</u> wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma <u>kompetencje</u> sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej.	Art. 47¹. Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w <u>przypadkach</u> wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma, <u>zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego</u> .

b. Sądy apelacyjne

W obecnym stanie prawnym orzekanie przez referendarza w sądzie apelacyjnym uniemożliwia pośrednio art. 398²² § 3, a bezpośrednio – art. 147 § 1 (i związane z nim kolejne przepisy) Prawa o ustroju sądów powszechnych. Niedopuszczalność ta nie ma uzasadnienia merytorycznego i nic nie stoi na przeszkodzie dopuszczeniu referendarzy sądowych do wykonywania czynności także w sądach apelacyjnych.

Problem braku sądu wyższego szczebla, który może rozpoznać zażalenie od postanowienia sądu apelacyjnego orzekającego w trybie skargi na orzeczenie referendarza jako sąd I instancji, został rozwiązany poprzez wskazanie, że jeżeli zaskarżenie postanowienia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie (proj.art. 398²² § 6 zd. 2).

Umożliwienie referendarzom wykonywania czynności w sądach apelacyjnych wymaga także zmian w art.art. 147, 150, 151 i 151a Prawa o ustroju sądów powszechnych. Należy:

- 1) usunąć zawarte w art. 147 § 1 p.u.s.p. ograniczenie, w myśl którego referendarze sądowi mogą być zatrudniani tylko w sądach rejonowych i okręgowych; ograniczenie to nie znajduje żadnych podstaw aksjologicznych ani funkcjonalnych,
- 2) włączyć do regulacji zawartych w art.art. 150 § 4, 151 § 3 i 151a § 2 pkt 3, w konsekwencji zmiany powyższej, sąd apelacyjny i jego organy,
- 3) poprawić redakcję art. 151 § 2, w którym oczywiście chodzi o obszar właściwości sądu okręgowego, a nie o „obszar sądu okręgowego”.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Ustawa z 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział IV. Referendarze sądowi, kuratorzy sądowi, pracownicy sądów, stali mediatorzy, ławnicy oraz organy pomocnicze sądów Rozdział 1. Przepisy ogólne	
Art. 147. § 1. W sądach rejonowych i okręgowych do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej zatrudniani są referendarze sądowi i starsi referendarze	Art. 147. § 1. Do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej zatrudniani są w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi, zwani dalej

sądowi, zwani dalej "referendarzami". (...)	"referendarzami". (...)
Ustawa z 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział IV. Referendarze sądowi, kuratorzy sądowi, pracownicy sądów, stali mediatorzy, ławnicy oraz organy pomocnicze sądów Rozdział 2. Referendarze sądowi	
Art. 150. (...) § 4. Przed podjęciem pracy referendarz sądowy składa ślubowanie wobec prezesa sądu okręgowego według następującej rotacji: (...)	Art. 150. (...) § 4. Przed podjęciem pracy referendarz sądowy wobec prezesa sądu okręgowego, <u>a referendarz zatrudniony w sądzie apelacyjnym – wobec prezesa tego sądu</u> składa ślubowanie według następującej rotacji: (...)
Art. 151. (...) § 2. Referendarze zatrudnieni na obszarze tego samego sądu okręgowego co najmniej raz w roku odbywają zebranie referendarzy okręgu. Zebranie zwołuje prezes sądu okręgowego. § 3. Zebranie referendarzy okręgu zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach istotnych dla wykonywania zadań przez referendarzy, wybiera na okres kadencji przedstawiciela; reprezentuje referendarzy okręgu wobec organów sądu okręgowego . Przewodniczącym zebrania referendarzy okręgu jest referendarz najstarszy wiekiem.	Art. 151. (...) § 2. Referendarze zatrudnieni <u>w sądach mających siedziby w obszarze właściwości</u> tego samego sądu okręgowego co najmniej raz w roku odbywają zebranie referendarzy okręgu. Zebranie zwołuje prezes sądu okręgowego. § 3. Zebranie referendarzy okręgu zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach istotnych dla wykonywania zadań przez referendarzy, wybiera na okres kadencji przedstawiciela i reprezentuje referendarzy okręgu wobec organów <u>sądów</u> . Przewodniczącym zebrania referendarzy okręgu jest referendarz najstarszy wiekiem.
Art. 151a. (...) § 2. (...) 3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska referendarza, na wniosek kolegium właściwego sądu okręgowego .	Art. 151a. (...) § 2. (...) 3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska referendarza, na wniosek kolegium właściwego sądu.

c. Rejestry i ewidencje sądowe

Obecny stan prawny zawęża zakres kompetencji referendarzy sądowych w sprawach rejestrowych tylko do rejestrów prowadzonych przez sądy rejonowe. Nie ma to uzasadnienia i nic nie stoi na przeszkodzie poszerzeniu tego uprawnienia na wszelkie rejestry i ewidencje prowadzone przez sądy. Z zakresu czynności rejestrowych powierzonych referendarzom należy wyłączyć tylko określone czynności, które ze względu na swe znaczenie społeczne powinny być wykonywane przez organy z zagwarantowaną niezawisłością:

- wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zgodność statutu partii politycznej z Konstytucją (art. 14 ust. 1 ustawy z 27 czerwca 1997 roku o partiach politycznych),
 - odmowa wpisu partii politycznej do ewidencji (art. 13 i 14 ustawy o partiach politycznych),
 - odmowa rejestracji dziennika lub czasopisma (art. 21 Prawa prasowego),
 - zawieszenie wydawania dziennika lub czasopisma (art. 22 Prawa prasowego)
- oraz, jak dotychczas, prowadzenie rozprawy, łącznie z jej przygotowaniem. Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 509¹ § 2.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga Druga. Postępowanie nieprocesowe Tytuł I. Przepisy ogólne	

Art. 509¹. § 1. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym może wykonywać referendarz sądowy. § 2. Czynności w postępowaniach należących do właściwości sądów rejonowych prowadzących rejestry sądowe może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy. § 3. Czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. § 4. Czynności w sprawach depozytowych może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.	Art. 509¹. § 1. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym może wykonywać referendarz sądowy. § 2. Czynności w postępowaniach <u>dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy</u> może wykonywać referendarz sądowy, z <u>wyjątkiem przygotowania i prowadzenia rozprawy, wystąpienia z pytaniem do Trybunału Konstytucyjnego, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji oraz odmowy rejestracji lub zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma</u>. § 3. Czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. § 4. Czynności w sprawach depozytowych może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.
--	--

d. Pozostałe nowe kompetencje

W porównaniu z dotychczasowym stanem prawnym kompetencje referendarzy sądowych, poza wskazanymi wyżej, poszerza się o:

- 1) czynności w zakresie kontroli prawidłowości wniesionej apelacji (proj.art. 373 § 2),
- 2) czynności w postępowaniu nakazowym (proj.art. 479⁹² § 2),
- 3) orzekanie o należnościach osób trzecich przewidzianych w Kodeksie (art. 92 ust. 1 w związku z art. 93 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Zmiany te zostały omówione w innych miejscach niniejszego uzasadnienia.

42. Komunikacja sądu ze stronami

a. Wskazówki sędziego dla stron

Dzisiejsze realia społeczne, w których funkcjonuje wymiar sprawiedliwości, przemawiają za ogólnie za poprawą wzajemnej komunikacji między sądem a stronami, w szczególności za osłabieniem barier, tradycyjnie uzasadnianych dotychczas pozycją sądu jako organu władzy. Nie wydaje się, by w dobie państwa traktowanego jako dobro wspólne, służebne wobec obywateli, jak również możliwości bezpośredniego, osobistego kontaktu obywateli z organami władz, takie podejście zasługiwało na kontynuację. Niezależnie od tych zasadniczych względów poszerzenie kanałów komunikacji sądu ze stronami w toku postępowania jest pożądane ze względów pragmatycznych: wyraźne artykułowanie wzajemnych oczekiwań powinno doprowadzić do sprawniejszego rozstrzygnięcia sporu, a tym samym, w skali globalnej, do poprawy funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Oslabieniu barier ma służyć wyposażenie sędziego w uprawnienie do udzielenia stronom wskazówek co do prawdopodobnego wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów. Względy doktrynalne nie mogą stać na przeszkodzie uwzględnieniu rzeczywistości, a ta wskazuje, że sędzia nie podejmuje oceny sprawy dopiero pod jej koniec, lecz wcześniej, począwszy od lektury pozwu i odpowiedzi na pozew, a następnie, pod wpływem wyników postępowania, ocenę tę weryfikuje

i daje jej ostateczny wyraz w treści wyroku. Zakomunikowanie stronom, w razie potrzeby, jaka jest ta ocena na danym etapie sprawy, nie przesądza o ostatecznym rozstrzygnięciu sprawy ani nie świadczy o braku bezstronności sędziego; przeciwnie, jest to korzyść dla strony, która może odpowiednio zmodyfikować swe twierdzenia i żądania.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 205¹³. Podkreślenia wymaga, że nowa norma ma być stosowana na każdym posiedzeniu sądu, nie tylko przygotowawczym lub jawnym wyznaczonym na rozprawę. Sąd nie ma natomiast obowiązku udzielania wskazówek poza posiedzeniem, na piśmie.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
[nowa norma]	<u>Art. 205¹³. W miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może udzielić stronom wskazówek co do prawdopodobnego wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów.</u>

b. Uprzedzanie o podstawie prawnej

Jak wskazano wyżej, doświadczenia praktyki sądowej ostatnich lat wskazują coraz wyraźniej na potrzebę wyjaśniania stronom ich sytuacji procesowej już w toku postępowania, zamiast zaskakiwania ich tym w końcowym rozstrzygnięciu. Jednym z aspektów tej potrzeby jest wskazanie stronom podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Lojalność sądu względem stron wymaga, by stronę, która w dobrej wierze wskazała, z której normy prawnej wywodzi swe roszczenia, uprzedzić, że żądane przez nią rozstrzygnięcie będzie oparte na innej normie prawnej. Obciążenie sądu tym obowiązkiem może doprowadzić do pewnych opóźnień w pojedynczych sprawach, gdy obowiązek ten nie zostanie dopełniony, jednak w skali całego sądownictwa cywilnego powinno poskutkować usprawnieniem postępowania wynikłym z wyższej adekwatności twierdzeń i wniosków stron.

Instytucja ta jest wzorowana na podobnej instytucji funkcjonującej w postępowaniu karnym, w którym sąd jest obowiązany uprzedzić strony o możliwości zakwalifikowania czynu zarzuconego oskarżonemu z innego artykułu, niż wskazany w akcie oskarżenia (art. 399 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 205¹⁴.

Wydaje się jasne, że projektowany przepis w żadnym wypadku nie ogranicza swobody sądu przy ustalaniu stanu prawnego ani subsumpcji stanu faktycznego. Tak samo jak norma omówiona w poprzednim punkcie, nowa norma ma być stosowana na każdym posiedzeniu sądu, nie tylko przygotowawczym lub jawnym wyznaczonym na rozprawę, nie ma natomiast obowiązku stosowania jej poza posiedzeniem.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji	

Rozdział 2 ¹ . Organizacja postępowania	
[nowa norma]	<u>Art. 205¹⁴. Jeżeli w toku posiedzenia okaże się, że o żądaniu lub wniosku strony można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż przez nią wskazana, uprzedza się o tym strony obecne na posiedzeniu.</u>

c. Wskazówki a bezstronność

W dotychczasowej praktyce orzeczniczej utarł się pogląd, że wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę przed ogłoszeniem końcowego orzeczenia świadczy o braku jego bezstronności i uzasadnia wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy.

Jednakowoż, jak wskazano wyżej, nie zawsze wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę będzie świadczyć o braku jego bezstronności. Jest przecież jasne, że pogląd sędziego na sprawę kształtuje się i zmienia, nieraz diametralnie, w miarę zapoznawania się z twierdzeniami stron i dowodami. To, że w danym momencie postępowania sędzia poweźmie pogląd określonej treści (korzystny dla jednej ze stron), nie oznacza przecież, że nigdy tego poglądu nie zmieni. Cały proces cywilny nie jest przecież niczym innym, jak usystematyzowanym przez prawo procesem przekonywania sędziego przez strony do przyjęcia poglądu jednej z nich na sprawę.

Nie należy również zapominać, że bezstronność sędziego, przy całej swej doniosłości, nie jest celem samym w sobie. Jest ona jedynie sposobem dojścia przez sąd do sprawiedliwego rozstrzygnięcia sprawy. To zaś jest tylko jednym z dopuszczalnych w świetle prawa sposobów rozwiązania sporu, którego kwintesencją jest sprawa sądowa. Ze społecznego punktu widzenia ważne jest rozwiązanie sporu; zachowanie przy tym zasad proceduralnych ma znaczenie wtórne, skoro stanowią one środek do celu.

Nawet obecny stan prawny milcząco dopuszcza wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę przy dążeniu do konsensualnego rozwiązania sporu: art. 223 § 1 nakazuje sędziemu nakłaniać strony do ugody. Niniejszy projekt idzie dalej i wręcz zobowiązuje sędziego do debaty ze stronami na temat możliwych rozstrzygnięć sprawy. Ma to się odbywać w toku posiedzenia wstępnego prowadzonego na zasadzie proj.art. 205⁶, na którym sędzia jest obowiązany w szczególności:

- ustalić przedmiot sporu, wyjaśnić stanowiska stron i zaznajomić je z prawnymi aspektami sporu (proj.art. 205⁶ § 1),
- poszukiwać polubownego rozwiązania sporu, wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych, wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu (proj.art. 205⁶ § 2),
- udzielić stronom wskazówek co do prawdopodobnego wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów (proj.art. 205⁶ § 3).

Rzetelne wykonanie wszystkich tych obowiązków w praktyce nie może się odbyć w oderwaniu od okoliczności sprawy i bez wyrażenia, choćby pośrednio, poglądu co do prawdopodobnego rozstrzygnięcia sprawy. Już zresztą sam fakt postawienia przez sędziego propozycji ugodowej oznacza ujawnienie jego wstępnej oceny sprawy: sędzia nie nakłaniałby do ugody, gdyby powództwo było całkowicie i oczywiście bezzasadne; skoro więc nakłania, to jest jasne, że powództwo musi mieć, choćby i nikłe, ale jednak szanse powodzenia. Przy nakłanianiu stron do wzajemnych ustępstw sędzia w istocie nie ma innego argumentu, jak tylko wskazać im potencjalne słabe punkty w ich stanowiskach

procesowych i konsekwencje ich nieobronienia (nieudowodnienia). To również oznacza ujawnienie poglądu na sprawę przed zakończeniem postępowania.

Z tych i z innych spotykanych w praktyce przykładów wynika, że skuteczne, a więc rzetelne wykonanie przez sędziego obowiązku nakłaniania stron do ugodowego rozwiązania sporu z reguły musi pociągnąć za sobą ujawnienie przez sędziego jego aktualnego poglądu na sprawę. Nie można jednak czynić sędziemu z tego zarzutu, skoro w ten sposób zmierza do skutku w postaci ugodowego rozwiązania sporu między stronami – nadzwyczaj pożądanego ze społecznego punktu widzenia.

Mimo to wyrażenie przez sędziego poglądu nawet w takiej sytuacji bywa przyjmowane za podstawę jego wyłączenia od dalszego rozpoznania sprawy. Jest jasne, że taka praktyka wywiera efekt mrozący na sędziego, demotygując go do starań o ugodowe rozwiązanie sporu między stronami. Efektem jest nonsensowna sytuacja, w której sędzia, któremu nie wolno otwarcie uprzytomnić stronom ich rzeczywistego położenia w procesie, musi w tym celu uciekać się do sugestii i aluzji – tak jakby otwarta, uczciwa informacja była czymś niestosownym.

W obliczu wciąż rosnącej liczby spraw wpływających do sądów, która wymusza na sądach coraz większą skuteczność w ugodowym rozwiązywaniu sporów, należy zerwać z fikcją całkowitej bezstronności sędziego przez cały czas trwania procesu i przyjąć do wiadomości fakt, że są sytuacje, które uzasadniają wyrażenie przez sędziego poglądu na sprawę jeszcze przed jej zakończeniem, nie dając jednocześnie podstawy do posądzenia o stronniczość. Do takich okoliczności niewątpliwie należą wyjaśnianie stronom czynności sądu oraz nakłanianie ich do ugodowego rozwiązania sporu. W takich okolicznościach wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów nie należy poczytywać za przewidzianą w art. 49 okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie (o ile nie zachodzą jakieś wyjątkowe okoliczności, które nakazują jednak taką ocenę przyjąć).

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 49 § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
Art. 49. Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.	Art. 49. § 1. Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. <u>§ 2. Za okoliczność taką nie poczytuje się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.</u>

43. Interwencja uboczna

W dotychczasowym stanie prawnym od interwenienta ubocznego wymaga się, i słusznie, wskazania, do której ze stron przystępuje i jaki ma interes prawny w przystąpieniu – ale nie określa się sankcji niedopełnienia tego wymogu. Należy więc po pierwsze wyrażnie wskazać, że pismo zawierające interwencję jest pismem procesowym (wobec czego do jego formy stosują się wymogi z

art.art. 126-129, a w przypadku ich niedopełnienia – sankcja zwrotu pisma na zasadzie art. 130), a po drugie – wyraźnie przewidzieć odpowiednie zastosowanie art. 130 także w sytuacji braku wymaganych wzmianek (które składają się na treść pisma, a nie stanowią jego formy). Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 77 § 1-1¹.

W dotychczasowym stanie prawnym sąd jest zobligowany do rozstrzygnięcia co do opozycji przeciwko interwencji ubocznej na rozprawie, z oczywistymi negatywnymi następstwami dla szybkości postępowania, a jednocześnie bez względu na to, czy sytuacja procesowa rzeczywiście tego wymaga. Względ na sprawność postępowania, zwłaszcza przy obecnym nadmiernym obciążeniu sądów, przemawia za tym, by potrzebę rozpoznania opozycji na rozprawie pozostawić każdorazowej ocenie sądu i dopuścić rozpoznawanie opozycji także na posiedzeniu niejawnym. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 78 § 2.

Możliwość rozpoznania opozycji na posiedzeniu niejawnym pociąga za sobą potrzebę określenia na nowo terminu do jej złożenia, bo nie może on już być uzależniony od toku rozprawy. W myśl proj.art. 77 § 1 interwencję uboczną zgłasza się w piśmie procesowym, wobec czego za początek biegu terminu do wniesienia opozycji można przyjąć doręczenie tego pisma. Opozycja nie wymaga uzasadnienia ani nawet formy pisemnej, więc aż nadto wystarczający do jej wniesienia wydaje się termin dwóch tygodni od doręczenia, albo chwila rozpoczęcia najbliższego posiedzenia z udziałem strony, jeżeli nastąpi wcześniej. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 78 § 1.

Przy okazji opisanych zmian dostosowano brzmienie art.art. 77 i 78 do zasad współczesnego języka prawnego.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł IV. Strony Dział III. Interwencja główna i uboczna	
Art. 77. § 1. Wstąpienie swe do sprawy interwenient uboczny powinien zgłosić w piśmie, w którym poda, jaki ma interes prawny we wstąpieniu i do której ze stron przystępuje. Pismo to naależy doręczyć obu stronom. (...)	Art. 77. § 1. Interwenient uboczny <u>zgłasza swe przystąpienie do sprawy</u> w piśmie <u>procesowym</u>, w którym <u>wskazuje</u>, jaki ma interes prawny w przystąpieniu i do której ze stron przystępuje. Pismo to <u>doręcza się</u> stronom. <u>§ 1¹. Do wniosku nie spełniającego wymogów, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio art. 130.</u> (...)
Art. 78. § 1. Każda ze stron może zgłosić opozycję przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego, jednakże nie później niż przy rozpoczęciu najbliższej rozprawy. § 2. Sąd oddali opozycję po przeprowadzeniu co do niej rozprawy, jeżeli interwenient uprawdopodobni, że ma interes prawny we wstąpieniu do sprawy. (...)	Art. 78. § 1. Każda ze stron może zgłosić opozycję przeciwko <u>przystąpieniu</u> interwenienta ubocznego <u>w terminie dwóch tygodni od doręczenia jej pisma zawierającego oświadczenie o przystąpieniu, w każdym razie jednak nie później niż przy rozpoczęciu najbliższego posiedzenia z jej udziałem.</u> § 2. Sąd oddali opozycję, jeżeli interwenient uprawdopodobni, że ma interes prawny we wstąpieniu do sprawy. (...)

44. Koszty procesu

a. Dodatkowa możliwość obciążenia kosztami procesu

Obciążenie kosztami procesu jest skutecznym narzędziem, przy użyciu którego sąd może kształtować postawy stron w sposób pożądany dla rzetelności procesu. Obecny stan prawny przewiduje już możliwość „karnego” obciążenia strony kosztami procesu, jest ona jednak wąska i kłopotliwa, ponieważ mogą to być tylko te koszty, których powstanie strona bezpośredni spowodowała. Możliwość tę należy poszerzyć poprzez umocowanie sądu do obciążenia strony wszelkimi kosztami procesu, z ograniczeniem tej sankcji do dwóch sytuacji:

- 1) nieusprawiedliwionego niestawiennictwa strony wezwanej do osobistego stawiennictwa na czynności sądu wymagającej jej udziału,
- 2) nie usprawiedliwionej odmowy udziału w mediacji w toku postępowania, na którą strona wcześniej się zgodziła.

Zmiany te wprowadza proj.art. 103 § 3.

b. Odsetki od kosztów procesu

Odsetki od przyznanego zwrotu kosztów procesu powinny – analogicznie jak odsetki od zasądanego świadczenia – zmotywować strony do skwapliwego wykonywania wyroku. Aby dać stronom możliwość manewru należy uzależnić takie rozstrzygnięcie od woli strony uprawnionej. Ponieważ trudna do wyobrażenia byłaby możliwość umownego regulowania wysokości takich odsetek, należy je określić jako ustawowe odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego i przewidzieć, że należą się za czas od uprawomocnienia się orzeczenia, którym je ustalono, do dnia zapłaty. Wyjątkiem powinno być poniesienie przez stronę wyjątkowo wysokiego wydatku; w takim przypadku odsetki powinny się należeć za czas od dnia jego poniesienia do dnia zapłaty.

Zmianę tę wprowadza proj.art. 98².

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział I. Zwrot kosztów procesu	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 98². § 1. Na wniosek strony sąd przyznaje jej także odsetki od przyznanego zwrotu kosztów procesu. § 2. Od przyznanego zwrotu kosztów procesu należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się orzeczenia, którym je ustalono, do dnia zapłaty. § 3. Na wniosek strony, która w toku procesu poniosła szczególnie wysoki wydatek podlegający zwrotowi, sąd może przyznać jej odsetki od kwoty równej temu wydatkowi za czas od dnia jego poniesienia przez stronę do dnia zapłaty.
Art. 103. § 1. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych ich niesumieinnym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem. § 2. Przepis § 1 dotyczy zwłaszcza kosztów powstałych wskutek uchylenia się od wyjaśnień lub złożenia wyjaśnień niezgodnych z prawdą, zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów, a także oczywiście	Art. 103. § 1. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych ich niesumieinnym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem. § 2. Przepis § 1 dotyczy zwłaszcza kosztów powstałych wskutek uchylenia się od wyjaśnień lub złożenia wyjaśnień niezgodnych z prawdą, zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów, a także oczywiście

nieuzasadnionej odmowy poddania się mediacji.	nieuzasadnionej odmowy poddania się mediacji. <u>§ 3. Niezależnie od wyniku sprawy sąd może podwyższyć przypadające od jednej ze stron koszty procesu, a nawet włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli strona ta:</u> <u>1) mimo wezwania do osobistego stawiennictwa nie stawiała się w celu udziału w czynności sądu i nie usprawiedliwiła swego niestawiennictwa;</u> <u>2) bez usprawiedliwienia w toku postępowania odmówiła udziału w mediacji, na którą wcześniej się zgodziła.</u>
---	--

45. Formularze sądowe

Praktyczne doświadczenia ze stosowaniem formularzy procesowych w postępowaniu sądowym prowadzą do następujących wniosków:

- nakładanie na strony zastępowane przez fachowych pełnomocników obowiązku stosowania formularzy jest bezcelowe, skoro potrafią oni sformułować pisma procesowe bez ich użycia,
- strony działające przed sądem samodzielnie, które nie potrafiłyby sporządzić pisma procesowego w zwykłej formie, nie potrafią również wypełnić formularzy,
- mimo to w indywidualnych przypadkach użycie formularza może pomóc stronie nieporadnej w prawidłowym formułowaniu oświadczeń i żądań,
- użycie formularza jest celowe w szczególnych kategoriach spraw wymagających podania ściśle określonych wiadomości (np. w postępowaniu wieczystoksięgowym).

Tak więc ogólny obowiązek stosowania formularzy nie upraszcza postępowania, a tylko je komplikuje, nie dając w zamian istotnych korzyści. Dlatego należy odejść od obligatoryjnego stosowania formularzy w procesie (wraz z postępowaniami odrębnymi). Obowiązek ten powinien natomiast pozostać w postępowaniach nieprocesowych, w których użycie formularzy jest konsekwencją szczególnych wymagań co do treści składanych oświadczeń.

Zniesienie obowiązku stosowania formularzy nie oznacza zakazu ich stosowania: strony mogą z nich korzystać dobrowolnie. Możliwość ta nie wymaga szczególnej dekretacji, ponieważ żaden przepis nie zakazuje, by wnoszone przez stronę pismo procesowe miało postać formularza.

Należy dać sądowi i przewodniczącemu możliwość zobowiązania strony do wniesienia pisma na formularzu, gdy okoliczności sprawy wskazują, że przyczyni się to (poprzez usystematyzowanie oświadczeń strony) do usprawnienia postępowania. Z mocy art. 130¹ § 1¹ obowiązek ten jest opatrzony rygorem zwrotu pisma nie wniesionego na prawidłowo wypełnionym formularzu w przypadku nieusunięcia braków w określonym terminie.

Cele te zostaną osiągnięte poprzez:

- 1) uchylenie przepisu nakładającego obowiązek stosowania formularzy na usługodawców lub sprzedawców (art. 187¹),
- 2) uchylenie przepisów nakładających obowiązek wnoszenia pism procesowych na formularzach (art.art. 493 § 2, 503 § 2 i 505²),
- 3) uzupełnienie przepisu ustanawiającego obowiązek wnoszenia pism procesowych na formularzach o powołanie nie tylko ustawy, lecz także orzeczenie sądu lub zarządzenie przewodniczącego (proj.art. 125 § 2).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 125. § 1. Pisma procesowe obejmują wnioski i oświadczenia stron składane poza rozprawą. § 2. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach. (...)	Art. 125. § 1. Pisma procesowe obejmują wnioski i oświadczenia stron składane poza rozprawą. § 2. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach. <u>Do wniesienia pisma na urzędowym formularzu może również stronę zobowiązać sąd lub przewodniczący, jeżeli przyczyni się to do usprawnienia postępowania.</u> (...)
Art. 187¹. Jeżeli powód będący usługodawcą lub sprzedawcą dochodzi roszczeń wynikających z umów o: 1) świadczenie usług pocztowych i telekomunikacyjnych, 2) przewóz osób i bagażu w komunikacji masowej, 3) dostarczanie energii elektrycznej, gazu i oleju opałowego, 4) dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków, 5) wywóz nieczystości, 6) dostarczanie energii cieplnej — jest obowiązany wnieść pozew na urzędowym formularzu.	Art. 187¹. (uchylony)
Art. 493. § 1. Pismo zawierające zarzuty wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty. (...) § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie zarzutów wymaga również zachowania tej formy. (...)	Art. 493. § 1. Od nakazu zapłaty pozwany może wnieść zarzuty. § 2. W postępowaniu po wniesieniu zarzutów: 1) nie stosuje się przepisów art. 194-196 ani art. 198; 2) powództwo wzajemne jest niedopuszczalne; 3) nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych; jednakże w razie zmiany okoliczności powód może żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. (...)
Art. 503. § 1. Pismo zawierające sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, a w przypadku nakazu wydanego przez referendarza sądowego – do sądu, przed którym wytoczono powództwo. (...) § 2. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie sprzeciwu wymaga również zachowania tej formy.	Art. 503. (uchylony)
Art. 505². Pozew, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego i pismo zawierające wnioski dowodowe wnoszone w postępowaniu uproszczonym powinny być sporządzone na urzędowych formularzach.	Art. 505². (uchylony)

46. Opłata od rozszerzenia powództwa

W dotychczasowym stanie prawnym oświadczenie o rozszerzeniu lub innej zmianie powództwa podlega opłacie, jednak sankcją tego obowiązku jest tylko orzeczenie o obowiązku poniesienia opłaty w orzeczeniu kończącym postępowanie, a sąd jest obowiązany prowadzić postępowanie niezależnie od uiszczenia opłaty na wezwanie (art. 130³ § 2). Sankcja ta jest

niekuteczna, ponieważ na porządku dziennym jest lekceważenie wezwań do opłacenia rozszerzonego powództwa. Prowadzi to *de facto* do kredytowania przez Skarb Państwa strony rozszerzającej powództwo – co jest nie do przyjęcia.

Rozwiązaniem jest wprowadzenie sankcji w postaci zwrotu pisma procesowego zawierającego oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu. Ponieważ sankcja dotychczas przewidziana w art. 130³ § 2 jest wyjątkiem od ogólnej sankcji z art. 130 § 1, dla osiągnięcia tego celu wystarczy wykreślić z art. 130³ § 2 wzmiankę ustanawiającą ten wyjątek.

Wraz ze zmianą art. 130³ § 2 należy uzupełnić katalog pism podlegających opłacie, zawarty w art. 3 w ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, o oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu. Co prawda katalog ten jest przykładowy, jednak jego uzupełnienie jest celowe, bo wyraźnie wskaże cel zmiany.

Do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych należy również wprowadzić normę określającą sposób ustalania opłaty od pisma rozszerzającego lub zmieniającego powództwo – jako różnicy między opłatą należną od powództwa w pierwotnej postaci a opłatą od powództwa w rozszerzonej lub zmienionej postaci. Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi do tej ustawy opłata ta nie może jednak być niższa od 100 złotych.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 25a u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 130³. (...) § 2. Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał na skutek rozszerzenia lub innej zmiany żądania, z innych przyczyn niż wymienione w § 1, albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron - po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela - w terminie nie krótszym od miesiąca. W razie bezskutecznego upływu terminu, sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu.	Art. 130³. (...) § 2. Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał z innych przyczyn niż wymienione w § 1 albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym od miesiąca. W <u>przypadku</u> bezskutecznego upływu terminu sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu.
Ustawa z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 3. 1. Opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. 2. Opłacie podlegają w szczególności następujące pisma: 1) pozew i pozew wzajemny; 2) apelacja i zażalenie; (...).	Art. 3. 1. Opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. 2. Opłacie podlegają w szczególności następujące pisma: 1) pozew i pozew wzajemny; 1a) <u>oświadczenie o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu;</u> 2) apelacja i zażalenie; (...).
Tytuł II. Opłaty	

Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
[nowa norma]	<u>Art. 25a. Opłatę od oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu pobiera się w wysokości różnicy między opłatą należną od powództwa w pierwotnej postaci a opłatą należną od powództwa rozszerzonego lub zmienionego, nie niższej jednak, niż 100 złotych.</u>

47. Doręczenia

a. Wykorzystanie Portalu Informacyjnego do doręczeń

Funkcjonujący już w sądach Portal Informacyjny jest wyjątkowo dogodnym kanałem informacyjnym sądu ze stronami. Wymaga jedynie ustanowienia podstawy działania w ustawie oraz standaryzacji i uzgodnienia z systemami informatycznymi obsługującymi postępowania sądowe. Po wydaniu odpowiednich rozporządzeń wykonawczych zamieszczenie pisma sądowego w Portalu Informacyjnym będzie równoznaczne z jego doręczeniem stronie względnie pełnomocnikowi.

Odpowiednie zmiany wprowadzają proj.art. 131² i proj.art. 175h Prawa o ustroju sądów powszechnych.

b. Doręczenia wyłącznie elektroniczne między pełnomocnikami

Skoro Kodeks dopuszcza już możliwość doręczania sobie nawzajem przez profesjonalnych pełnomocników pism procesowych w toku postępowania bez pośrednictwa sądu, należy konsekwentnie rozszerzyć tę możliwość na doręczanie drogą elektroniczną. Nie ma bowiem potrzeby, by obrót pism między profesjonalnymi kancelariami odbywał się wyłącznie w formie papierowej. Oczywiście, korzystanie z tej możliwości powinno być dobrowolne.

Aby uniknąć zawierania tego rodzaju porozumień „na wszelki wypadek” i późniejszych zarzutów co do ich ważności możliwość tę należy ograniczyć do konkretnej, toczącej się już sprawy. Jednocześnie, dla uniknięcia możliwych wybiegów procesowych polegających na manipulacji środkami przekazu elektronicznego, należy zobowiązać pełnomocników do podania do wiadomości sądu danych adresowych używanych w danej sprawie (np. adresu poczty elektronicznej lub numeru faxu) oraz przewidzieć, że nie mogą one zostać zawarte z zastrzeżeniem warunku ani terminu, jak też nie podlegają odwołaniu – zakończenie takiego trybu doręczeń może zarządzić sąd (w praktyce, oczywiście, zapewne z reguły na wniosek stron).

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 132 § 1³.

c. Doręczanie pism sądowych osobiście stronom

Art. 133 § 3 w dotychczasowym brzmieniu nakazuje doręczać pisma sądowe pełnomocnikowi strony lub osobie umocowanej do odbioru pism sądowych. W praktyce powstają jednak wątpliwości, czy zasada ta odnosi się także do pism sądowych kierowanych wprost do stron. Należy więc

jednoznacznie wskazać, że pisma wzywające strony do osobistego stawienia się doręczają się także bezpośrednio tej stronie. Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 133 § 3.

d. Pewne doręczenie pierwszego pisma w sprawie

Jednym z największych problemów w praktyce funkcjonowania sądów cywilnych są doręczenia pierwszych pism w sprawie. W przypadku zwrotu takiego pisma sąd jest obowiązany do oceny, czy zachodzą przesłanki do uznania go za doręczone – do czego przesłanki są nadzwyczaj nikielne, bo sprowadzają się do adnotacji na dowodzie doręczenia. Ryzyko bezpodstawnego uznania pisma wszczynającego postępowanie za doręczone jest więc spore – a znaczenie tej czynności faktycznej dla całego dalszego postępowania jest kluczowe.

Wydaje się, że przynajmniej części przypadków, w których pismo wszczynające postępowanie sąd bezpodstawnie uznał za doręczone mimo faktycznego zwrotu, da się uniknąć poprzez umożliwienie doręczenia takiego pisma przez komornika. Doręczenia komornicze są z reguły szybkie, pewne i stosunkowo tanie, a także dają szerszą informację co do faktycznego miejsca pobytu adresata, niż doręczenia pocztowe. Wykorzystanie tej drogi należy więc dopuścić w przypadkach, gdy walor doręczenia pisma sądowego pocztą jest wątpliwy. Ponieważ doręczenie takiego pisma jest przepustką do wydania orzeczenia, a to leży w interesie powoda, jego należy obciążyć zapewnieniem takiego doręczenia; sąd po upływie przewidzianego do tego terminu powinien dysponować oświadczeniem komornika o doręczeniu lub pewnym adresem pozwanego.

Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 139¹.

Sankcją niedopełnienia przez powoda opisanych czynności winno być zawieszenie postępowania na zasadzie art. 177 § 1 pkt 6, ponieważ w takiej sytuacji sprawie nie można nadać dalszego biegu.

Nowelizacji art. 139 muszą towarzyszyć zmiany w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji: należy wyraźnie umocować komornika do doręczania tego rodzaju przesyłek (proj.art. 2 ust. 4 pkt 1a u.k.s.e.) i przewidzieć, że należy mu się za to zwrot wydatków (proj.art. 39 ust. 1 u.k.s.e.). W przypadku wcześniejszego wejścia w życie procedowanej obecnie ustawy o komornikach sądowych (druk sejmowy nr 1582) analogiczne zmiany będą musiały zostać wprowadzone do tej ustawy.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 131². § 1. Zapoznanie się z pismem sądowym przez użytkownika Portalu Informacyjnego, o którym mowa w art. 175h ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2016 poz. 2062 z późn.zm.) jest równoznaczne z jego doręczeniem. Doręczenie następuje w dniu odczytania pisma. § 2. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, w drodze rozporządzenia określi tryb i sposób dokonywania doręczeń przy użyciu Portalu Informacyjnego oraz sposób przekazywania danych potwierdzających

	doręczenie z systemu Portalu Informacyjnego do systemów obsługujących postępowanie sądowe, mając na względzie zapewnienie skuteczności doręczeń oraz ochronę praw osób, którym pisma są doręczane.
Art. 132. § 1. W toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami. W treści pisma procesowego wniesionego do sądu zamieszcza się oświadczenie o doręczeniu odpisu pisma drugiej stronie albo o jego nadaniu przesyłką poleconą. Pisma, niezawierające powyższego oświadczenia, podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku. (...) § 2. Doręczenie adresatowi może nastąpić także przez wręczenie mu pisma bezpośrednio w sekretariacie sądu.	Art. 132. § 1. W toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami. W treści pisma procesowego wniesionego do sądu zamieszcza się oświadczenie o doręczeniu odpisu pisma drugiej stronie albo o jego nadaniu przesyłką poleconą. Pisma, niezawierające powyższego oświadczenia, podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku. (...) <u>§ 1³. Pisma, o których mowa w § 1, pełnomocnicy, o których w nim mowa, doręczają sobie nawzajem wyłącznie w formie elektronicznej, jeżeli złożą sądowi zgodne oświadczenia odpowiedniej treści i podadzą do wiadomości sądu używane dane adresowe, w szczególności adres poczty elektronicznej lub numer faksu. Oświadczenia nie podlegają odwołaniu, a zastrzeżenia warunku lub terminu uważa się za niebyte. W uzasadnionych przypadkach sąd może zarządzić odstąpienie od takiego sposobu doręczania.</u> § 2. Doręczenie adresatowi może nastąpić także przez wręczenie mu pisma bezpośrednio w sekretariacie sądu.
Art. 133. (...) § 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, doręczenia należy dokonać tym osobom. Jednakże Skarbowi Państwa doręczenia dokonuje się zawsze w sposób określony w § 2.	Art. 133. (...) § 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, <u>pisma sądowe doręcza się tym osobom. Pismo wzywające stronę do osobistego stawiennictwa doręcza się także bezpośrednio tej stronie.</u>
Art. 139. (...) § 5. Na wniosek strony sąd albo referendarz sądowy na posiedzeniu niejawnym wydaje zaświadczenie, w którym stwierdza, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.	Art. 139. (...) § 5. Na wniosek strony <u>stwierdza się zaświadczeniem, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.</u>
[nowa norma]	Art. 139¹. § 1. Jeżeli pozwany, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1, nie odebrał pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających i nie ma zastosowania art. 139 § 2 i 3 lub inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia, <u>przewodniczący zawiadamia o tym powoda przesyłając mu przy tym odpis pisma dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika.</u> § 2. Powód w terminie dwóch miesięcy składa do akt <u>potwierdzenie odbioru doręczenia pisma pozwanemu przez komornika albo zwraca pismo i wskazuje aktualny adres pozwanego lub dowód, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie.</u>
Ustawa z 29 sierpnia 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji Rozdział 1. Przepisy ogólne	
Art. 2. 1. Czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych wykonuje wyłącznie komornik, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w innych ustawach. Komornik wykonuje także inne czynności przekazane na podstawie odrębnych przepisów. (...) 4. Komornik, poza zadaniami określonymi w ust. 3, ma	Art. 2. 1. Czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych wykonuje wyłącznie komornik, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w innych ustawach. Komornik wykonuje także inne czynności przekazane na podstawie odrębnych przepisów. (...) 4. Komornik, poza zadaniami określonymi w ust. 3, ma

prawo: 1) doręczania zawiadomień sądowych, obwieszczeń, protestów i zażaleń oraz innych dokumentów za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty; 2) na wniosek organizatora licytacji - sprawowania urzędowego nadzoru nad dobrowolnymi publicznymi licytacjami, z przybicciem najniższej lub najwyższej oferty; 3) weryfikowania istnienia i treści tytułów wykonawczych wydanych w postępowaniach elektronicznych. (...)	prawo: 1) doręczania zawiadomień sądowych, obwieszczeń, protestów i zażaleń oraz innych dokumentów za potwierdzeniem odbioru i oznaczeniem daty; <u>1a) doręczania pozwanemu odpisu pozwu lub innego pisma w trybie określonym w art. 139 § 1² Kodeksu postępowania cywilnego;</u> 2) na wniosek organizatora licytacji - sprawowania urzędowego nadzoru nad dobrowolnymi publicznymi licytacjami, z przybicciem najniższej lub najwyższej oferty; 3) weryfikowania istnienia i treści tytułów wykonawczych wydanych w postępowaniach elektronicznych. (...)
Ustawa z 29 sierpnia 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji Rozdział 6. Wydatki w toku egzekucji	
Art. 39. 1. Komornikowi należy się zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji tylko w zakresie określonym ustawą. (...)	Art. 39. 1. Komornikowi należy się zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji <u>lub w toku czynności niebędących czynnościami egzekucyjnymi</u> tylko w zakresie określonym ustawą. (...)
Ustawa z 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych Dział IVa. Przetwarzanie danych osobowych, telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych	
[nowa norma]	Art. 175h. § 1. Minister Sprawiedliwości tworzy system teleinformatyczny zapewniający stronom i uczestnikom postępowań oraz ich przedstawicielom ustawowym i pełnomocnikom, a także innym podmiotom <u>uprawnionym lub upoważnionym z mocy odrębnych przepisów, dostęp do informacji o sprawie sądowej oraz dostęp do wytworzonych przez sąd dokumentów pochodzących z sądowych systemów teleinformatycznych prowadzonych w celu obsługi postępowania sądowego (Portal Informacyjny) oraz administruje tym systemem.</u> § 2. Minister Sprawiedliwości może wyznaczyć sąd do prowadzenia zadania, o którym mowa w § 1. § 3. Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia określa sposób przekazywania danych między systemami sądowymi a systemem, o którym mowa w § 1, zakres danych obligatoryjnie przekazywanych z systemów sądowych, zasady tworzenia kont zapewniających dostęp do udostępnianych danych oraz sposób identyfikacji użytkowników systemu teleinformatycznego, uwzględniając konieczność udostępnienia użytkownikom systemu wyłącznie danych, do których mają dostęp zapoznając się z zawartością akt sądowych.

48. Wydawanie postanowień

Postanowienia sądu zapadają na posiedzeniach jawnych oraz niejawnych, przy czym zasadę stanowi orzekanie na posiedzeniach jawnych, co wynika z art. 9. Zasada jawności postępowania wiąże się z zasadami bezpośredniości i ustności, które stanowią gwarancję bezstronności i niezależności sędziego. Jednocześnie zasada jawności postępowania zawarta jest w art. 45 Konstytucji. Jawność postępowania przejawia się przede wszystkim w jawności posiedzeń sądowych, dostępie do akt sprawy, publicznym ogłaszaniu orzeczeń oraz możliwości uczestniczenia w

określonych czynnościach sądowych, a także w dostępie do protokołu elektronicznego oraz innych pism także w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

W myśl art. 354 jeżeli kodeks nie przewiduje wydania wyroku lub nakazu zapłaty, sąd wydaje postanowienie. Zgodnie z założeniami Kodeksu postanowienia stanowią formę decyzji sądu co do kwestii wypadkowych, formalnych, ogólnie rzecz biorąc – drugorzędnych i służebnych wobec głównego celu postępowania, którym jest rozstrzygnięcie sporu poprzez wydanie wyroku albo nakazu zapłaty. Już w obecnym stanie prawnym przeważającą większość postanowień sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym; przypadki, gdy zobligowany jest do wydania go na rozprawie, są marginalne. Jest to efektem trwającej od dziesięcioleci ewolucji przepisów Kodeksu w kierunku poprawy sprawności postępowania. Wydanie postanowienia na posiedzeniu niejawnym zamiast na rozprawie oznacza bowiem ogromny zysk czasowy, wynikający z pominięcia okresu oczekiwania na wolny termin rozprawy. Dopuszczalność wydania każdego postanowienia na posiedzeniu niejawnym będzie więc realizować zasadę szybkości postępowania (rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki). Niniejszy projekt podsumowuje tę tendencję poprzez wprowadzenie normy, że sąd wydaje postanowienia na posiedzeniu niejawnym.

Nie oznacza to odstąpienia od jawności postępowania, a przede wszystkim nie wpłynie na ograniczenie jawności wewnętrznej, czyli wobec stron i uczestników postępowania. Dalej będzie obowiązywała podstawowa zasada, że w procesie posiedzenia sądowe są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, co wynika wprost z art. 148 § 1. Ponadto gwarancja jawności postępowania zawarta jest w art. 357 § 2, zgodnie z którym w przypadku wydania postanowienia na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu jego odpis obu stronom.

Wzorcem dla projektowanej regulacji jest art. 148¹ § 1, zgodnie z którym sąd może rozpoznać sprawę – a zatem wydać wyrok – na posiedzeniu niejawnym, o ile tylko zostaną spełnione określone warunki (gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna, mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne). Skoro dopuszczalne jest rozstrzygnięcie sprawy co do istoty na posiedzeniu niejawnym, to tym bardziej celowe jest rozstrzyganie na posiedzeniach niejawnych o kwestiach ubocznych.

Opisaną zmianę wprowadza w życie proj.art. 148 § 3.

W konsekwencji wprowadzenia tej normy stają się zbędne rozsiane dotychczas po całym Kodeksie przepisy, które kazuistycznie określały forum do wydania konkretnego rodzaju postanowienia; ich uchylenie przyczyni się do poprawy systematyki i spójności Kodeksu. Przy okazji przepisy te podlegają zmianom redakcyjnym zmierzającym do ujednolicenia używanych pojęć, uwspółcześnienia używanego języka i uproszczenia kompetencji sądu.

Przy okazji tej zmiany należy również zrezygnować z wyjątku od zasady jednoosobowego składu sądu pierwszej instancji przy rozpoznawaniu kwestii wyłączenia sędziego. W procedurze karnej postanowienia w tej kwestii od dawna są wydawane w składzie jednego sędziego; postępowanie cywilne nie wymaga odrębności w tym zakresie, a sama tradycja nie uzasadnia poświęcania dodatkowego nakładu czasu i pracy na zbieranie składu trzech sędziów, co często następuje kłopotów organizacyjnych (proj.art. 52 § 2).

Przy okazji zmiany art. 123 § 1 należy również dodać do tego artykułu przepis zobowiązujący ustanowionego z urzędu adwokata lub radcę prawnego do zawiadomienia pozostałych stron o swym ustanowieniu – co da pozostałym stronom pełną orientację w sytuacji procesowej i w ten sposób poprawi wewnętrzną jawność postępowania (proj.art. 123 § 3).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 1. Właściwość rzeczowa Oddział 1. Podstawy właściwości	
Art. 18. (...) § 2. Sąd okręgowy może przed pierwszą rozprawą odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić sprawę sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia. Ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne.	Art. 18. (...) § 2. <u>Przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę</u> sąd okręgowy może odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić sprawę sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia. Ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 1. Właściwość rzeczowa Oddział 1. Wartość przedmiotu sporu	
Art. 25. § 1. Sąd może na posiedzeniu niejawnym sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie.	Art. 25. § 1. Sąd może sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział I. Właściwość sądu Rozdział 2. Właściwość miejscowa Oddział 4. Przepisy szczególne	
Art. 44. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd.	Art. 44. § 1. Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd. (...)
Art. 45. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.	Art. 45. § 1. Jeżeli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł I. Sąd Dział III. Wyłączenie sędziego	
Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje sąd w składzie trzech sędziów zawodowych po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 52. (...) § 2. Postanowienie wydaje <u>się</u> po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, którego wniosek dotyczy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział I. Zwrot kosztów procesu	
Art. 108¹. Jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o	Art. 108¹. Jeżeli w toku postępowania sąd nie orzekł o

obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje na posiedzeniu niejawnym sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji.	obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie w tym przedmiocie wydaje sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji.
Art. 110. Sąd może zasądzić od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego – po ich wysłuchaniu – zwrot kosztów wywołanych ich rażącą winą. Postanowienie sądu może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 110. Sąd może zasądzić od świadka, biegłego, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego – po ich wysłuchaniu – zwrot kosztów wywołanych ich rażącą winą.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł V. Koszty procesu Dział II. Pomoc prawna z urzędu	
Art. 123. § 1. Postanowienia, o których mowa w dziale niniejszym sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym. Postanowienia doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. (...)	Art. 123. § 1. Postanowienia doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. (...) <u>§ 3. Ustanowiony z urzędu adwokat lub radca prawny niezwłocznie zawiadamia pozostałe strony o swym ustanowieniu.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 2. Doręczenia	
Art. 139. (...) § 5. Na wniosek strony sąd albo referendarz sądowy na posiedzeniu niejawnym wydaje zaświadczenie, w którym stwierdza, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.	Art. 139. (...) § 5. Na wniosek strony <u>stwierdza się zaświadczeniem, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został uznany za doręczony na oznaczony adres w trybie określonym w § 1.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 148. § 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowej są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie. § 2. Sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym.	Art. 148. § 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowej są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie. § 2. Sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. <u>§ 3. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym.</u>
Art. 148¹. (...) § 2. W przypadkach, o których mowa w § 1, sąd wydaje postanowienia dowodowe na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 148¹. (...) § 2. (uchylony) (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 5. Uchybienie i przywrócenie terminu	
Art. 169. (...) § 5. Postanowienie w przedmiocie wniosku o przywrócenie terminu może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 169. (...) § 5. (uchylony)
Art. 172. Zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu nie wstrzymuje postępowania w sprawie ani wykonania orzeczenia. Sąd może jednak, stosownie do okoliczności, wstrzymać postępowanie lub wykonanie orzeczenia. Postanowienie może być wydane na	Art. 172. Zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu nie wstrzymuje postępowania w sprawie ani wykonania orzeczenia. Sąd może jednak, stosownie do okoliczności, wstrzymać postępowanie lub wykonanie orzeczenia. W razie uwzględnienia wniosku sąd może

posiedzeniu niejawnym. W razie uwzględnienia wniosku sąd może natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.	natychmiast przystąpić do rozpoznania sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 6. Zawieszenie postępowania	
Art. 183. Postanowienie w przedmiocie zawieszenia, podjęcia i umorzenia postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 183. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze	
Art. 183⁸. (...) § 2. Postanowienie kierujące strony do mediacji może być wydane na posiedzeniu niejawnym. Mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację.	Art. 183 ⁸ . (...) § 2. Kierując strony do mediacji sąd wydaje <u>postanowienie</u> . Mediacji nie prowadzi się, jeżeli strona w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację.
Art. 183¹⁴. (...) § 2. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym.	Art. 183 ¹⁴ . (...) § 2. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 199. (...) § 3. Odrzucenie pozwu może nastąpić na posiedzeniu niejawnym.	Art. 199. (...) § 3. (uchylony)
Art. 200. § 1. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaże sprawę sądowi właściwemu. Postanowienie sądu może zapaść na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 200. § 1. (uchylony) (...) § 1 ⁴ . Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaże sprawę sądowi właściwemu. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 1. Przepisy ogólne	
Art. 240. § 1. Sąd nie jest związany swym postanowieniem dowodowym i może je stosownie do okoliczności uchylić lub zmienić <u>nawet na posiedzeniu niejawnym</u>.	Art. 240. § 1. Sąd nie jest związany swym postanowieniem dowodowym i może je stosownie do okoliczności uchylić lub zmienić.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział III. Dowody Rozdział 2. Postępowanie dowodowe Oddział 3. Zeznania świadków	
Art. 275. Świadek w ciągu tygodnia od daty doręczenia mu postanowienia skazującego go na grzywnę lub na pierwszym posiedzeniu, na które zostanie wezwany, może usprawiedliwić swe niestawiennictwo. W razie usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd zwolni świadka	Art. 275. Świadek w ciągu tygodnia od daty doręczenia mu postanowienia skazującego go na grzywnę lub na pierwszym posiedzeniu, na które zostanie wezwany, może usprawiedliwić swe niestawiennictwo. W <u>przypadku</u> usprawiedliwienia niestawiennictwa sąd

od grzywny i od przymusowego sprowadzenia. Postanowienia sądu mogą zapasć na posiedzeniu niejawnym.	zwolni świadka od grzywny i od przymusowego sprowadzenia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 1. Wydanie wyroku	
Art. 332. (...) § 2. Jednakże w razie cofnięcia pozwu przed uprawomocnieniem się wyroku i przed jego zaskarżeniem z jednoczesnym zrzeczeniem się dochodzonego roszczenia, a za zgodą pozwanego również bez takiego zrzeczenia się, sąd pierwszej instancji uchyli swój wyrok i postępowanie w sprawie umorzy, jeżeli uzna cofnięcie takie za dopuszczalne. Postanowienie sądu w tym przedmiocie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 332. (...) § 2. Jednakże w razie cofnięcia pozwu przed uprawomocnieniem się wyroku <u>albo</u> przed przedstawieniem akt z apelacją sądowi drugiej instancji, z jednoczesnym zrzeczeniem się dochodzonego roszczenia, a za zgodą pozwanego również bez takiego zrzeczenia się, sąd pierwszej instancji uchyli swój wyrok i postępowanie w sprawie umorzy, jeżeli uzna cofnięcie za dopuszczalne.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 3. Wyroki zaoczne	
Art. 344. (...) § 3. Sprzeciw złożony po terminie oraz sprzeciw, którego braków strona w wyznaczonym terminie nie uzupełniła, a także sprzeciw nieopłacony , sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 344. (...) § 3. Sąd odrzuca sprzeciw <u>niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.</u>
Art. 346. (...) § 2. Wniosek o zawieszenie natychmiastowej wykonalności sąd może rozstrzygnąć na posiedzeniu niejawnym.	Art. 346. (...) § 2. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 1. Wyroki Oddział 4. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	
Art. 350. (...) § 2. Sprostowanie sąd może postanowić na posiedzeniu niejawnym ; o sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na oryginale wyroku, a na żądanie stron także na udzielonych im wypisach. Dalsze odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu.	Art. 350. (...) § 2. O sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na oryginale wyroku, a na żądanie stron także na udzielonych im wypisach. Dalsze odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu.
Art. 351. (...) § 2. Wniosek o uzupełnienie wyroku co do zwrotu kosztów lub natychmiastowej wykonalności sąd może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 351. (...) § 2. (uchylony) (...)
Art. 352. Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści. Postanowienie w tym przedmiocie sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym.	Art. 352. Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 2. Postanowienia sądu	
Art. 355. § 1. Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania , jeżeli powód cofnął ze skutkiem	Art. 355. Sąd <u>umorzy</u> postępowanie, jeżeli powód ze skutkiem prawnym cofnął pozew, strony zawarły ugodę

prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. <u>§ 2. Postanowienie o umorzeniu postępowania może zapadnąć na posiedzeniu niejawnym, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew w piśmie procesowym albo gdy strony zawarły ugodę przed mediatorem, którą zatwierdził sąd.</u>	<u>lub została zatwierdzona uгода zawarta przed mediatorem albo z innych przyczyn wydanie wyroku stało się zbędne lub niedopuszczalne.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 3. Prawomocność orzeczeń	
Art. 364. § 1. Prawomocność orzeczenia stwierdza na wniosek strony sąd pierwszej instancji <u>na posiedzeniu niejawnym</u>, a dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie drugiej instancji - ten sąd. <u>Stwierdzenia dokonuje sąd jednoosobowo.</u> (...)	Art. 364. § 1. Prawomocność orzeczenia stwierdza na wniosek strony sąd pierwszej instancji, a dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie drugiej instancji - ten sąd. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 1. Apelacja	
Art. 367. § 1. (...) § 3. <u>Rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych. Postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydaje sąd w składzie jednego sędziego.</u> § 4. <u>Postanowienie o przyznaniu i cofnięciu zwolnienia od kosztów sądowych, o odmowie zwolnienia, o odrzuceniu wniosku o zwolnienie oraz o nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazaniu na grzywnę, jak również postanowienie o ustanowieniu, cofnięciu ustanowienia, o odrzuceniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego.</u>	Art. 367. § 1. (...) § 3. <u>Sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd orzeka w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.</u> <u>§ 3¹. Sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu także gdy przyczyni się to do przyspieszenia postępowania.</u> § 4. (uchylony)
Art. 373. Sąd drugiej instancji odrzuca <u>na posiedzeniu niejawnym</u> apelację, jeżeli uległa ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. <u>W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu.</u> (...)	Art. 373. § 1. Sąd drugiej instancji odrzuca apelację <u>wniesioną po upływie przepisanej terminu, nie opłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.</u> (...)
Art. 388. § 1. <u>W razie wniesienia skargi kasacyjnej, gdyby na skutek wykonania orzeczenia stronie mogła być wyrządzona niepowetowana szkoda, sąd drugiej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego orzeczenia do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego lub uzależnić wykonanie tego orzeczenia – a w razie oddalenia apelacji także orzeczenia sądu pierwszej instancji – od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.</u> (...)	Art. 388. § 1. Jeżeli na skutek wykonania orzeczenia stronie <u>może być wyrządzona niepowetowana szkoda, sąd drugiej instancji na wniosek strony może wstrzymać wykonanie swego orzeczenia do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego. Jeżeli apelację oddalono, sąd drugiej instancji może wstrzymać wykonanie także orzeczenia sądu pierwszej instancji.</u> <u>§ 1¹. W przypadku określonym w § 1 sąd drugiej instancji na wniosek strony może także uzależnić wykonanie orzeczenia od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia.</u> (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział V. Środki odwoławcze Rozdział 2. Zażalenie	
Art. 396. Sąd pierwszej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu	Art. 396. Sąd pierwszej instancji może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu

rozstrzygnięcia zażalenia. Postanowienie takie może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	rozstrzygnięcia zażalenia.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VI. Wznowienie postępowania	
Art. 410. § 1. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 410. § 1. Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie. (...)
Art. 414. Wniesienie skargi o wznowienie nie tamuje wykonania zaskarżonego wyroku. W razie uprawdopodobnienia, że skarżącemu grozi niepowetowana szkoda, sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie wyroku, chyba że strona przeciwna złoży odpowiednie zabezpieczenie. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 414. Wniesienie skargi o wznowienie nie tamuje wykonania zaskarżonego wyroku. W razie uprawdopodobnienia, że skarżącemu grozi niepowetowana szkoda, sąd może na wniosek strony wstrzymać wykonanie wyroku, chyba że strona przeciwna złoży odpowiednie zabezpieczenie.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	
Art. 424⁶. (...) § 3. Skargę nieopłaconą, wniesioną z naruszeniem art. 87 § 1 oraz skargę, której braków strona nie usunęła w terminie, sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym.	Art. 424⁶. (...) § 3. Sąd odrzuca skargę wniesioną z naruszeniem art. 87 § 1, <u>po upływie przepisanego terminu</u> , nie opłaconą <u>lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również</u> skargę, której braków strona nie usunęła w <u>wyznaczonym</u> terminie. (...)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach małżeńskich Rozdział 3. Inne sprawy	
Art. 450. (...) § 3. W razie śmierci pozwanego małżonka, a jeżeli pozwanymi byli oboje małżonkowie, w razie śmierci jednego z nich, postępowanie podejmuje się po ustanowieniu przez sąd orzekający na posiedzeniu niejawnym kuratora, który wstępuje na miejsce zmarłego małżonka.	Art. 450. (...) § 3. W razie śmierci pozwanego małżonka, a jeżeli pozwanymi byli oboje małżonkowie, w razie śmierci jednego z nich, postępowanie podejmuje się po ustanowieniu przez sąd orzekający kuratora, który wstępuje na miejsce zmarłego małżonka.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 1. Przepisy ogólne	
Art. 461. (...) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Postanowienie w tym przedmiocie może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.	Art. 461. (...) § 3. Sąd właściwy może na zgodny wniosek stron przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, rozpoznającemu sprawy z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, jeżeli przemawiają za tym względy celowości. Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem sądu przekazującego.
Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaze mu sprawę. Postanowienie sądu o przekazaniu sprawy może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę.	Art. 464. § 1. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaze mu sprawę. Jeżeli jednak organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, sąd rozpozna sprawę. (...)

(...)	
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych Rozdział 3. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	
Art. 477⁹. (...) § 3². W przypadkach, o których mowa w § 3¹, postanowienie sądu może zapaść na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 477⁹. (...) § 3². (uchylony) (...)
Art. 477¹¹. (...) § 3. Postanowienie sądu o zawiadomieniu zainteresowanego o toczącym się postępowaniu może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹¹. (...) § 3. (uchylony)
Art. 477¹³. (...) § 3. Postanowienie sądu o umorzeniu postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym.	Art. 477¹³. (...) § 3. (uchylony)
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVa. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów	
Art. 479³⁰. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479³⁰. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVc. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki	
Art. 479⁵². W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479⁵². W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVd. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty	
Art. 479⁶³. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać do czasu rozstrzygnięcia sprawy wykonanie decyzji, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479⁶³. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać do czasu rozstrzygnięcia sprawy wykonanie decyzji, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków.
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VII. Postępowania odrębne Dział IVe. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego	
Art. 479⁷⁴. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.	Art. 479⁷⁴. W razie wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu, sąd ochrony konkurencji i konsumentów może, na wniosek strony, która wniosła odwołanie, wstrzymać wykonanie decyzji do czasu rozstrzygnięcia sprawy.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne	

Tytuł I. Przepisy ogólne Dział IV. Zawieszenie i umorzenie postępowania	
Art. 820³. (...) § 2. Komornik podejmie na wniosek wierzyciela postępowanie zawieszone na podstawie § 1, jeżeli sąd lub referendarz sądowy, przed którym sprawa się toczyła albo się toczy, stwierdzi, że doręczenie wyroku zaocznego lub nakazu zapłaty było prawidłowe, albo – w razie ponownego doręczenia – że upłynął termin do wniesienia środka zaskarżenia, chyba że zachodzi inna podstawa zawieszenia postępowania albo postępowanie podlega umorzeniu. W tym celu sąd albo referendarz sądowy wydaje, na posiedzeniu niejawnym, na wniosek wierzyciela odpowiednie zaświadczenie. (...)	Art. 820³. (...) § 2. Komornik podejmie na wniosek wierzyciela postępowanie zawieszone na podstawie § 1, jeżeli sąd lub referendarz sądowy, przed którym sprawa się toczyła albo się toczy, stwierdzi, że doręczenie wyroku zaocznego lub nakazu zapłaty było prawidłowe, albo – w przypadku ponownego doręczenia – że upłynął termin do wniesienia środka zaskarżenia, chyba że zachodzi inna podstawa zawieszenia postępowania albo postępowanie podlega umorzeniu. W tym celu sąd albo referendarz sądowy <u>postanowi wydać</u> na wniosek wierzyciela odpowiednie zaświadczenie. (...)
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł III. Przepisy szczególne o egzekucji Dział II. Przepisy szczególne o egzekucji z udziałem skarbu państwa oraz przedsiębiorców Rozdział 2. Egzekucja przez zarząd przymusowy	
Art. 1064³. § 1. Wniosek o wszczęcie egzekucji przez zarząd przymusowy sąd rozpoznaje na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 1064³. § 1. (uchylony) (...)
Ustawa z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 8. (...) 2. Postanowienie sądu lub referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych może być wydane także na posiedzeniu niejawnym.	Art. 8. (...) 2. Postanowienie w przedmiocie kosztów sądowych może <u>wydać także referendarz sądowy.</u>

49. Wysłuchanie stron

Odpowiadająca wymogom praktyki instytucja wysłuchania stron jest uregulowana tylko w postępowaniu egzekucyjnym (art. 760 § 2), mimo że bywa już stosowana w praktyce także w postępowaniu rozpoznawczym. Regulację tę należy więc przenieść z przepisów o postępowaniu egzekucyjnym do przepisów o procesie oraz rozwinąć tak, by dało się ją stosować w sposób dostosowany do okoliczności i trybu rozpoznania sprawy.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 3. Rozprawa	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 226¹. Ilekroć ustawa przewiduje wysłuchanie stron lub innych osób, stosownie do okoliczności może się to odbyć poprzez wezwanie stron do złożenia odpowiednich oświadczeń na posiedzeniu albo poprzez wyznaczenie terminu do zajęcia stanowiska w piśmie procesowym lub za pomocą środków komunikowania się na odległość, o ile dają one pewność co do osoby składającej oświadczenie.
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	
Art. 760. § 1. Wnioski i oświadczenia w postępowaniu	Art. 760. § 1. Wnioski i oświadczenia w postępowaniu

egzekucyjnym składa się na piśmie albo ustnie do protokołu. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. § 2. W przypadku gdy według przepisów niniejszego kodeksu zachodzi potrzeba wysłuchania strony, wysłuchanie odbywa się, stosownie do okoliczności, przez spisanie protokołu w obecności lub nieobecności drugiej strony albo przez oświadczenie strony złożone na piśmie lub za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.	egzekucyjnym składa się na piśmie albo ustnie do protokołu. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. § 2. (uchylony)
--	--

50. Publiczna dostępność posiedzeń

Art. 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje jawność rozprawy. W postępowaniu cywilnym gwarancję tę reguluje art. 152, który stanowi, że wstęp na posiedzenie jawne (czyli to, na którym odbywa się rozprawa) mają strony i osoby wezwane, a poza nimi – tylko osoby pełnoletnie. Natomiast na posiedzenie niejawne wstęp mają tylko osoby wezwane.

Natomiast w postępowaniu karnym art. 356 Kodeksu postępowania karnego poza osobami małoletnimi wyłącza z obecności na rozprawie osoby uzbrojone, ale jednocześnie uprawnia przewodniczącego do zezwolenia takim osobom na obecność na rozprawie. Natomiast bezwarunkowo z obecności na rozprawie są wyłączone osoby w stanie nie licującym z powagą sądu.

Z punktu widzenia wykonania wymogów Konstytucji oraz z punktu widzenia prawidłowego (bezpiecznego) działania sądu rozwiązanie przyjęte w postępowaniu karnym jest wyraźnie lepsze. Jest przecież oczywiste, że obecność osób uzbrojonych na rozprawie także w sprawie cywilnej jest nie do przyjęcia, a jednocześnie, że mogą zająć okoliczności uzasadniające obecność na rozprawie cywilnej osób małoletnich i osób uzbrojonych, które są obowiązane do noszenia broni. Pod tym względem między rozprawą w sprawie karnej a posiedzeniem jawnym w sprawie cywilnej nie ma istotnej różnicy, która uzasadniałaby odmienną regulację.

Wobec tego należy przejąć do procedury cywilnej normy zawarte w art. 356 Kodeksu postępowania karnego z odpowiednimi zmianami:

- zakaz obecności na posiedzeniu jawnym osób małoletnich (jak dotychczas) lub uzbrojonych (jak w postępowaniu karnym),
- możliwość uchylecia tego zakazu co do konkretnego posiedzenia (jak w postępowaniu karnym),
- dopuszczenie na posiedzenia niejawne tylko osób wezwanych (jak dotychczas),
- zakaz obecności przy czynnościach sądu osób w stanie nie licującym z powagą sądu (jak w postępowaniu karnym, ale z rozszerzeniem na wszelkie czynności sądu, czyli także posiedzenia niejawne, oględziny itp. czynności poza siedzibą sądu).

Odpowiednie zmiany wprowadza proj.art. 152.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych	

Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 152. Na posiedzenia jawne wstęp na salę sądową mają - poza stronami i osobami wezwanymi - tylko osoby pełnoletnie. Na posiedzenia niejawne mają wstęp tylko osoby wezwane.	Art. 152. § 1. Na posiedzenia jawne wstęp na salę sądową mają <u>tylko osoby nieuzbrojone i – poza stronami, przedstawicielami i osobami wezwanymi – pełnoletnie.</u> § 2. <u>Przewodniczący może zezwolić na obecność na posiedzeniu jawnym osobom małoletnim oraz osobom obowiązany do noszenia broni.</u> § 3. Na posiedzenia niejawne mają wstęp tylko osoby wezwane. § 4. <u>Przy czynnościach sądu nie mogą być obecne osoby w stanie nie licującym z powagą sądu.</u>

51. Sygnalizacja uchybień

Uregulowana w art. 162 instytucja zwrócenia przez stronę uwagi sądu na uchybienie przepisom postępowania, zwana w praktyce „zastrzeżeniem”, ma niewątpliwie korzystny wpływ na sprawność postępowań sądowych. Jednak jej obecna regulacja jest niekonsekwentna: o ile strona nie stawająca na posiedzeniu ma prawo zgłosić takie zastrzeżenie aż do kolejnego posiedzenia, to strona stawająca musi je zgłosić natychmiast. W efekcie taka regulacja premiuje stronę nie stawającą na posiedzeniu, czyli, z założenia, przykładającą mniej staranności do postępowania. Zróżnicowanie to nie ma natomiast merytorycznego uzasadnienia.

Wobec tego zróżnicowanie stron w zakresie terminu do zgłoszenia zastrzeżenia należy usunąć poprzez wprowadzenie jednolitego terminu – do kolejnego (najbliższego) posiedzenia. Tym najbliższym posiedzeniem może być również posiedzenie jawne, na którym ma nastąpić ogłoszenie wyroku.

Przepis należy również uściślić, wskazując, że chodzi o konkretne, indywidualne uchybienie, a nie o wszelkie, nie określone co do tożsamości uchybienia danego rodzaju („to uchybienie” zamiast „takie uchybienia”).

Odpowiednie zmiany zawiera proj.art. 162.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	
Art. 162. Strony mogą w toku posiedzenia, a jeżeli nie były obecne, na najbliższym posiedzeniu zwrócić uwagę sądu na uchybienia przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. Stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na <u>takie uchybienia</u> w dalszym toku postępowania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu, albo że strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy.	Art. 162. Strona <u>może</u> zwrócić uwagę sądu na uchybienie przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. <u>Zastrzeżenie można zgłosić najpóźniej na kolejnym posiedzeniu.</u> Stronie, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na <u>to</u> uchybienie w dalszym toku postępowania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu, albo że strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy.

52. Postępowanie pojednawcze

Doświadczenia praktyczne wskazują, że postępowanie pojednawcze bywa często wszczynane nie w celu zawarcia ugody, lecz jedynie w celu przerwania biegu przedawnienia roszczenia. Wymóg, by wniosek o zawezwanie do próby ugodowej zawierał projekt ugody, winien przynajmniej w części zapobiec tego rodzaju nadużyciom, jak również zwiększyć szansę zawarcia ugody, skoro wezwany będzie znać intencję wzywającego. Egzekwowaniu tego obowiązku najlepiej posłuży rygor zwrotu wniosku na zasadzie odpowiednio stosowanego art. 130.

W praktyce zdarzają się również przypadki, gdy nie można ustalić sądu ogólnie właściwego dla wezwanego (np. gdy przebywa za granicą). Należy więc wskazać, że w takich przypadkach o zawezwanie można się zwrócić do sądu rejonowego właściwego miejscowo dla wzywającego.

Przy okazji tych zmian należy uściślić, że dokument obejmujący treść ugody nie stanowi części protokołu posiedzenia pojednawczego, lecz jest do niego załącznikiem.

Cele te mają zostać osiągnięte w drodze zmiany proj.art. 185.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze Oddział 2. Postępowanie pojednawcze	
Art. 185. § 1. O zawezwanie do próby ugodowej - bez względu na właściwość rzeczową - można zwrócić się do sądu rejonowego ogólnie właściwego dla przeciwnika. W wezwaniu należy oznaczyć zwięźle sprawę. (...) § 3. Z posiedzenia sporządza się protokół, a jeżeli doszło do ugody jej osnovę wciąga się do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody sąd stwierdza w protokole.	Art. 185. § 1. O zawezwanie do próby ugodowej – bez względu na właściwość rzeczową – można zwrócić się do sądu rejonowego ogólnie właściwego dla przeciwnika, <u>a w braku podstaw do ustalenia tej właściwości – do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania albo siedziby wzywającego.</u> <u>§ 1¹. We wniosku należy zwięźle oznaczyć sprawę i przedstawić projekt ugody. Do wniosku nie spełniającego tych wymogów stosuje się odpowiednio art. 130.</u> (...) § 3. Z posiedzenia sporządza się protokół. Jeżeli doszło do ugody, jej osnovę wciąga się do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym załącznik do protokołu i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody sąd stwierdza w protokole.

53. Wymagania co do treści pozwu i innych pism procesowych

Przepis art. 187 § 2 pkt 4 uprawnia stronę do żądania, by sąd zażądał od innych sądów, urzędów lub osób trzecich udostępnienia na rozprawę dowodów, które są w posiadaniu tych podmiotów. Jednocześnie art. 250 § 1 *in fine* zobowiązuje sąd, by zażądał odpisu bądź wyciągu z dokumentu znajdującego się w aktach organu państwowego bądź społecznego, jeżeli strona sama go nie może uzyskać. Nietrudno zauważyć, że ten drugi przepis wymaga od strony, by wykazała, że nie mogła uzyskać danego dokumentu. Naturalną konsekwencją tego stanu rzeczy jest stwierdzony w praktyce orzeczniczej fakt, że przepis art. 187 § 2 pkt 4 bywa często nadużywany poprzez żądanie, by sąd wyręczył stronę w pozyskaniu dowodu (z reguły dokumentu), którego strona nawet nie próbowała (a w każdym razie nie wykazała, że próbowała) uzyskać.

W świetle tego, że to na stronach ciąży obowiązek przedstawienia dowodów na poparcie swych twierdzeń, jest nie do przyjęcia wyręczanie stron przez sąd w pozyskaniu dowodów, o ile nie uzasadniają tego jakieś nadzwyczajne okoliczności. Przemawia to za wprowadzeniem do art. 187 § 2 pkt 4 tego samego ograniczenia, co w art. 250 § 1 *in fine*. Ten drugi przepis należy pozostawić w dotychczasowym brzmieniu, ponieważ ma on nieco inną funkcję (nie statuuje samego tylko ograniczenia, lecz także kompetencję sądu).

W sytuacji nadmiernego obciążenia sądów coraz większego znaczenia nabiera wymóg staranności wobec strony zawodowych pełnomocników przy wykonywaniu przez nich czynności procesowych. Doświadczenia praktyczne wskazują, że dotychczasowe mechanizmy ich dyscyplinowania w przypadkach niewykazania profesjonalnego poziomu staranności nie są wystarczająco skuteczne, za to zakłócają tok postępowania i wymagają dodatkowego nakładu pracy ze strony sądu. To uzasadnia postawienie zawodowym pełnomocnikom wyższych wymagań przy wnoszeniu pism procesowych i środków zaskarżenia poprzez opatrzenie ich ostrzejszą sankcją. Należy więc przywrócić w tym zakresie regulacje obowiązujące już kiedyś w Kodeksie postępowania cywilnego, polegające na:

- zwrocie pisma procesowego wniesionego przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, które nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, bez wezwania do jego poprawienia lub uzupełnienia,
- odrzuceniu środka zaskarżenia wniesionego przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, który nie został należycie opłacony, bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli środek ten podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia,
- odrzuceniu wniosku strony o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia orzeczenia.

W drugim przypadku spod sankcji należy wyłączyć środek zaskarżenia zawarty w pierwszym piśmie strony w sprawie (zwłaszcza w zarzutach od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym) oraz sytuację, gdy wysokość opłaty uległa zmianie na skutek sprawdzenia podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia.

W ostatnim przypadku szczególnej regulacji wymaga wniosek złożony ustnie: podlega odrzuceniu, jeżeli opłaty nie uiszczono najpóźniej w kolejnym dniu roboczym.

Odpowiednie zmiany wprowadzają proj.art.art. 130^{1a} i 130^{2a}.

W proj.art. 126 § 2 pkt 1¹ wskazano, że w przypadku stron, o których mowa w art. 133 § 2a (podlegających jako przedsiębiorcy wpisowi do rejestru albo ewidencji), zamiast adresów miejsc zamieszkania albo siedzib należy wskazać adresy, o których mowa w tym przepisie, z zaznaczeniem, czy są one wykreślone.

W art. 224 § 2 nieprecyzyjne i nie odpowiadające siatce pojęciowej Kodeksu pojęcie „dowodu z akt lub wyjaśnień organu administracji publicznej” należy zastąpić pojęciem „dowodu z dokumentu zawartego w aktach lub sporządzonego przez organ administracji publicznej”.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze	

Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych Rozdział 1. Pisma procesowe	
Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: (...) § 2. Gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, powinno ponadto zawierać oznaczenie przedmiotu sporu oraz: 1) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, 2) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go nie mając takiego obowiązku lub 3) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP powoda niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania. (...)	Art. 126. § 1. Każde pismo procesowe powinno zawierać: (...) § 2. Gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, powinno ponadto zawierać oznaczenie przedmiotu sporu oraz: 1) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, <u>1¹) w przypadku stron, o których mowa w art. 133 § 2a, zamiast adresów miejsc zamieszkania albo siedzib należy wskazać adresy, o których mowa w tym przepisie, z zaznaczeniem, czy są one wykreślone;</u> 2) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go nie mając takiego obowiązku lub 3) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP powoda niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania. (...)
[nowa norma]	Art. 130^{1a}. § 1. Jeżeli pismo procesowe wniesione przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych, przewodniczący zwraca pismo stronie bez wezwania do jego poprawienia lub uzupełnienia. Mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym. § 2. W zarządzeniu o zwrocie pisma wskazuje się braki, które stanowią podstawę zwrotu. § 3. W terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może je wnieść ponownie. Jeżeli pismo to nie jest dotknięte brakami, wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek ten nie następuje w przypadku kolejnego zwrotu pisma, chyba że zwrot nastąpił na skutek braków uprzednio niewskazanych. § 4. Zarządzenia może wydawać także referendarz sądowy.
[nowa norma]	Art. 130^{2a}. § 1. Wniesiony przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej środek zaskarżenia, który nie został należycie opłacony, sąd odrzuca bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli środek ten podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. § 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy środek zaskarżenia jest zawarty w pierwszym piśmie strony w sprawie, lub gdy wysokość opłaty uległa zmianie na skutek sprawdzenia podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia. § 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wniosku strony o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia orzeczenia. Wniosek

	<u>złożony ustnie podlega odrzuceniu, jeżeli opłaty nie uiszczono najpóźniej w kolejnym dniu roboczym.</u>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
Art. 187. (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich.	Art. 187. (...) § 2. Pozew może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: (...) 4) zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, <u>wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama uzyskać ich nie może.</u>

54. Zarzut potrącenia

W myśl art. 498 i następnych Kodeksu cywilnego zobowiązanie ulega umorzeniu w przypadku złożenia między osobami, które wzajemnie są swymi wierzycielami, oświadczenia o potrąceniu wierzytelności, przy czym skutek ten następuje z mocą wsteczną. Instytucja ta jest podstawą zarzutu procesowego zwanego potocznie zarzutem potrącenia (który w istocie jest zarzutem całkowitego bądź częściowego umorzenia wierzytelności dochodzonej pozwem wskutek potrącenia).

Praktyka sądowa wskazuje, że zarzut ten nader często stanowi jedynie wybieg procesowy pozbawiony podstawy faktycznej. Broniący się pozwany w braku innych zarzutów oświadcza, że wierzytelność, której odeń żąda powód, została zaspokojona poprzez potrącenie jej z inną wierzytelnością wzajemną. Wtedy sąd musi najpierw skłonić pozwanego do udzielenia jakichkolwiek wiadomości o tym potrąceniu i jego podstawach, a następnie przeprowadzić w tym zakresie postępowanie dowodowe – zaś pozwany stara się, by trwało ono jak najdłużej. Bezpodstawność takiego zarzutu zostaje z reguły ostatecznie zdemaskowana – ale skutek, w postaci zwłoki w postępowaniu, a tym samym odwleczeniu obowiązku zapłaty, zostaje osiągnięty. Jednocześnie zaś praktyka orzecznicza wskazuje, że w przypadkach, gdy do potrącenia rzeczywiście doszło, z reguły nie ma sporu co do tego faktu, a przynajmniej nie ma trudności z wykazaniem tego stosownymi dokumentami.

Nadużywaniu tego zarzutu powinno przynajmniej częściowo zapobiec ograniczenie możliwości jego podnoszenia.

Najistotniejszym ograniczeniem w praktyce prawdopodobnie okaże się wymóg, by zarzut potrącenia dotyczył tylko niespornego zakresu wierzytelności dochodzonej przez powoda. Ponieważ w takiej sytuacji sąd najprawdopodobniej wyda wyrok częściowy, zarzut mający stanowić tylko wybieg procesowy nie odegra zamierzonej roli. Już nawet przewidywanie tej bezskuteczności powinno zapobiec podnoszeniu zarzutu potrącenia nie opartego na faktach.

Dalej: podstawą zarzutu potrącenia winna być tylko wierzytelność pozwanego niesporna lub udowodniona dokumentem nie pochodzącym od pozwanego, a jeżeli te wymogi nie są spełnione – to tylko wierzytelność powstała z tego samego stosunku prawnego, co wierzytelność dochodzona

pozwem. To ograniczenie pozwoli uniknąć poszerzania procesu o badanie stosunków prawnych zupełnie nie związanych z tym stosunkiem prawnym, z którego powód wywodzi swe roszczenia i który stanowi zasadniczy przedmiot rozpoznania w procesie. Zgłoszenie zarzutu opartego na wierzytelności nie spełniającej żadnego z tych wymagań będzie skutkowało bezskutecznością zarzutu i jego nieuwzględnieniem w rozstrzygnięciu. Sąd w wyroku kończącym proces nie rozstrzyga odrębnie o zasadności tego zarzutu, więc jego nieuwzględnienie nie rodzi powagi rzeczy osądzonej i nie pozbawia pozwanego do dochodzenia jego wierzytelności w innym procesie, na zwykłych zasadach.

Praktyka wskazuje, że bezpodstawny zarzut potrącenia zazwyczaj bywa konstruowany gdy proces już zbliża się ku końcowi, a pozwany nie ma już innych środków obrony. Ta obserwacja uzasadnia ograniczenie zarzutu potrącenia terminem przypadającym we wstępnej fazie procesu. Skoro zarzut ten dotyczy bezpośrednio zasadności powództwa, to zasadne jest wymaganie, by pozwany zgłosił go najpóźniej przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy. Odrębnej regulacji wymaga sytuacja, gdy wierzytelność pozwanego stała się wymagalna dopiero w toku procesu. Wydaje się, że udzielenie pozwanemu terminu dwóch tygodni do zgłoszenia zarzutu potrącenia opartego na takiej wierzytelności wystarczająco zabezpieczy jego prawa, a jednocześnie nie doprowadzi do nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Zarzut zgłoszony z uchybieniem tego terminu zostanie, zgodnie z ogólnymi regułami, pominięty w rozstrzygnięciu.

Podnosząc zarzut potrącenia pozwany winien go sprecyzować poprzez jednoznaczne określenie wierzytelności, których dotyczy, oraz wskazanie faktów, na których ten zarzut opiera. Aby uzyskać jednoznaczne oświadczenie pozwanego co do tych okoliczności bez czasochłonnego precyzowania ustnych oświadczeń należy zobowiązać go do przedstawienia tego zarzutu w piśmie procesowym odpowiadającym wymaganiom stawianym pozwowi – z wyjątkiem opłaty. Sankcją niedopełnienia tych wymogów będzie zwrot dokumentu zawierającego oświadczenie w trybie art. 130.

Powyższe ograniczenia zawiera proj.art. 203¹.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2. Pozew	
<i>[nowa norma]</i>	Art. 203¹. § 1. Podstawą zarzutu potrącenia może być tylko wierzytelność pozwanego z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda, chyba że wierzytelność pozwanego jest niesporna lub udowodniona dokumentem nie pochodzącym od pozwanego. § 2. Zarzut potrącenia jest dopuszczalny tylko w zakresie, w którym istnienie wierzytelności dochodzonej przez powoda jest niesporne. § 3. Pozwany może podnieść zarzut potrącenia nie później, niż przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy albo w terminie dwóch tygodni od dnia, gdy wierzytelność pozwanego stała się wymagalna. § 4. Zarzut potrącenia może zostać podniesiony tylko w piśmie procesowym. Do pisma tego odpowiednio stosuje się przepisy dotyczące pozwu, z wyjątkiem opłat.

55. Ocena sędziowska

W praktyce orzeczniczej dość często zdarzają się sytuacje, gdy zasadność dochodzonego roszczenia i jego przybliżona wielkość nie budzą wątpliwości, a pozostaje do ustalenia tylko dokładna wysokość zasądzanego świadczenia. Gdy ustalone fakty nie wystarczą do jej ustalenia, art. 322 uprawnia sąd do ustalenia ostatecznej kwoty zasądzanego świadczenia na podstawie własnej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy (*ius moderandi*). Dotychczasowe doświadczenia ze stosowania tej instytucji są jednoznacznie pozytywne: pozwala uwzględnić roszczenie oczywiście zasadne, którego rozmiar w pieniądzu jest niemożliwy do dokładnego obliczenia (np. o świadczenia, których wysokość jest uzależniona od przeżyć psychicznych uprawnionego) oraz oszczędzić stronom czasu i kosztów na prowadzenie postępowania dowodowego, które służyłoby ustalaniu kwot niekiedy znikomych w proporcji do wartości przedmiotu sporu. Te pozytywne doświadczenia pozwalają na poszerzenie zakresu zastosowania art. 322:

- na ustalanie świadczeń stanowiących wszelkiego rodzaju wynagrodzenia; pod kątem sposobu ustalania wysokości konkretnego zobowiązania wynagrodzenie należy do kategorii świadczeń tego samego rzędu, co odszkodowanie lub zadośćuczynienie,
- na sprawy, w których ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest nie tylko niemożliwe lub nader utrudnione, lecz również oczywiście niecelowe; chodzi tu o sytuacje, gdyby postępowanie dowodowe służące jedynie ścisłemu ustaleniu wysokości żądania miało być na tyle długotrwałe (np. przesłuchanie świadków w dużej liczbie albo sprowadzanych z zagranicy) albo kosztowne (np. opinia biegłego kosztująca więcej, niż sporna różnica w wysokości świadczenia), że prowadziłoby do zbędnej zwłoki lub nadmiernych kosztów dla stron.

Zmiana ta powinna zaowocować uproszczeniem, przyspieszeniem i obniżeniem kosztów postępowania sądowego.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji Rozdział 2¹. Organizacja postępowania	
Art. 322. Jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, o dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie sąd uzna, że ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.	Art. 322. Jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, <u>wynagrodzenie</u> , dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie sąd uzna, że ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe, nader utrudnione <u>lub oczywiście niecelowe</u> , może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.

56. Uzasadnianie postanowień wpadkowych

Celem uzasadnienia przez sąd swego orzeczenia jest zaznajomienie strony z powodami, które legły u podstaw rozstrzygnięcia objętego tym orzeczeniem. Praktyczna użyteczność tej wiedzy objawia się przy zaskarżaniu orzeczeń. Wyrazem tego jest istniejące już ograniczenie obowiązku uzasadniania orzeczeń do tych tylko orzeczeń, które podlegają zaskarżeniu. Sporządzenie

uzasadnienia zawsze wymaga poświęcenia przez sędziego i sąd pewnego nakładu pracy i czasu – stąd z kolei ograniczenie obowiązku sporządzenia uzasadnień tylko do tych, których strona wyraźnie zażądała. W obecnym stanie prawnym wyjątkiem są postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym, których uzasadnienia zawsze sporządza się z urzędu.

Z punktu widzenia sprawności postępowania wysiłek poświęcony na sporządzenie uzasadnienia postanowienia okazuje się celowy tylko wtedy, gdy zostanie użyty do jego zaskarżenia, natomiast w przypadku tej liczby postanowień, które zaskarżone nie zostaną, zostaje zmarnowany. Ten dodatkowy nakład pracy sędziów i sądów nie stanowił problemu, dopóki obciążenie sądów cywilnych w Polsce pozostawało na akceptowalnym poziomie. Jednak w obecnej sytuacji, w obliczu systematycznie rosnącego obciążenia sądów cywilnych, uwolnienia wymagają również te zasoby, które dotychczas były alokowane do tego zadania. Ponieważ możliwości skarżenia przez strony postanowień sądu są w polskiej procedurze cywilnej nadzwyczaj rozbudowane, to zasoby te kumulują się w niebagatelną ilość czasu i pracy.

Najprostszym sposobem osiągnięcia tego celu, zapewniającym jednocześnie osiągnięcie celu informacyjnego w sytuacjach, w których jest on konieczny, jest rozciągnięcie również na postanowienia wydawane na posiedzeniach niejawnych zasady, że ich uzasadnienia sporządza się tylko na wniosek. Z istoty posiedzenia niejawnego wynika, że strony z zasady nie są obecne przy wydawaniu takiego postanowienia. Wobec tego sąd winien im je doręczyć – jednak, odmiennie niż obecnie, bez uzasadnienia. Od chwili tego doręczenia winien biec dla strony termin do złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia. Taka regulacja spowoduje co prawda wydłużenie postępowania o czas potrzebny na doręczenia i termin do złożenia wniosku, jednak z drugiej strony pozwoli zaoszczędzić czas i wysiłek zużywany dotychczas na sporządzanie uzasadnień w sprawach, w których uzasadnienia nie będą żądane. Tych drugich, jak wskazuje praktyka, jest wielokrotnie więcej, wobec czego *per saldo* powinna zostać osiągnięta oszczędność czasu i pracy.

Wobec tego w art. 357, regulującym zasady uzasadniania postanowień, należy:

- 1) pozostawić dotychczasową regulację doręczania i uzasadniania postanowień ogłaszanych na posiedzeniach jawnych (proj.art. 357 § 1),
- 2) pozostawić dotychczasową regulację doręczania postanowień wydawanych na posiedzeniach niejawnych, zastrzegając, że doręcza się je bez uzasadnień (proj.art. 357 § 2),
- 3) uregulować uzasadnianie postanowień wydawanych na posiedzeniach niejawnych na wzór postanowień ogłaszanych na posiedzeniach jawnych (proj.art. 357 § 2¹ i 3).

Dodatkową oszczędność czasu i pracy powinno przynieść wprowadzenie opłaty od wniosku o uzasadnienie postanowienia. Opłata taka powstrzymałaby strony od żądania uzasadnienia postanowienia z powodów pozaprocesowych.

Obecny system uzasadniania postanowień jest zbyt sztywny; nie przewiduje wyjątków od zasad ani *in minus*, ani *in plus*, podczas gdy praktyka orzecznicza zna sytuacje, w których należałoby sporządzić uzasadnienie postanowienia mimo braku wymogu, jak i odstąpić od uzasadnienia wymaganego przez przepis. Żadne inne zasady postępowania nie stoją na przeszkodzie zwiększeniu elastyczności procedury w tym zakresie poprzez uzupełnienie zasad uzasadniania postanowień o odpowiednie wyjątki, uwzględniające potrzeby praktyczne.

Do zdarzających się w praktyce okoliczności czyniących celowym sporządzenie uzasadnienia postanowienia mimo braku obowiązku należy sytuacja braku orientacji strony w podejmowanych

czynnościach procesowych, które bywają nie tylko chaotyczne, lecz niekiedy wręcz niekorzystne dla samej strony. Wyjaśnienie stronie jej sytuacji w uzasadnieniu postanowienia może zapobiec zbędnym frustracjom i często wynikającym z nich skargom. Wyjaśnienie takie nie musi być pełne – można je ograniczyć do wskazania kwestii najistotniejszych dla strony. Sporządzenie takiego uzasadnienia winno zależeć od uznania sądu opartego na okolicznościach sprawy. Mając na uwadze możliwość nieoczekiwanego rozwoju praktyki w tym zakresie trzeba od razu zastrzec, że uprawnienie to nie może przerodzić się w kolejny obowiązek nałożony na sąd; to byłoby zaprzeczeniem celu projektowanej zmiany. Należy natomiast wyraźnie wskazać, że dotyczy ona także postanowienia nie podlegającego zaskarżeniu (proj.art. 357 § 5).

Z kolei do okoliczności czyniących uzasadnienie postanowienia zbędnym należy bez wątpienia sytuacja, gdy sąd rozstrzyga pozytywnie o wniosku zawartym przez stronę w piśmie procesowym, dzieląc przy tym jej argumentację. Skoro pismo to zostaje drugiej stronie doręczone najpóźniej wraz z odpisem postanowienia, to jest jej znane; wobec tego przepisywanie przez sędziego treści tego pisma do uzasadnienia postanowienia jest zbędne – wystarczy powołanie się na treść tego pisma. W tej sytuacji sąd powinien być uprawniony do odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia, które zastąpi powołanie się na argumentację strony. Odstąpienie takie, skoro wpływa na tok postępowania, winno nastąpić w drodze odrębnego rozstrzygnięcia mającego postać niezaskarżalnego postanowienia, wydawanego wraz z wydaniem właściwego postanowienia, w którym należy oznaczyć pismo, w którym uwzględniona argumentacja została przedstawiona (proj.art. 357 § 6).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze Księga pierwsza. Proces Tytuł VI. Postępowanie Dział IV. Orzeczenia Rozdział 2. Postanowienia sądu	
Art. 357. § 1. Postanowienia ogłoszone na posiedzeniu jawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia te doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. § 2. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem; doręczając postanowienie, należy pouczyć stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia. § 3. Uzasadnienie, o którym mowa w paragrafach poprzedzających, należy sporządzić w ciągu tygodnia od dnia wydania postanowienia na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli postanowienie wydano na posiedzeniu jawnym, termin tygodniowy liczy się od dnia, w którym zażądano jego doręczenia, a gdy żądania takiego nie było – od dnia wniesienia zażalenia. § 4. (...)	Art. 357. § 1. Postanowienia ogłoszone na posiedzeniu jawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia postanowienia. Postanowienia te doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. § 2. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie należy pouczyć stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej <u>Rzeczypospolitej Polskiej</u> o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia, a jeżeli jest niezaskarżalne – że środek zaskarżenia nie przysługuje. <u>§ 2¹. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.</u> § 3. Uzasadnienie, o którym mowa w paragrafach poprzedzających, należy sporządzić w ciągu tygodnia od dnia, w którym zażądano jego doręczenia, a <u>jeżeli wniosek był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych</u>

	braków. § 4. (...) § 5. Wydając postanowienie, nawet nie podlegające zaskarżeniu, sąd może bez wniosku strony opatrzyć je skróconym uzasadnieniem, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania. Nie wyłącza to sporządzenia uzasadnienia o pełnej treści w zwykłym trybie. § 6. Przy wydaniu postanowienia podlegającego zaskarżeniu sąd może, wedle swego uznania opartego na ocenie okoliczności sprawy, postanowić o odstąpieniu od jego uzasadnienia, jeżeli w całości uwzględni zawarty w piśmie procesowym wniosek strony i podziela wywody strony na jego poparcie. w postanowieniu należy powołać to pismo.
--	---

57. Doręczanie postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności

W nauce prawa przyjęto założenie, że dłużnik ma zostać zaskoczony wszczęciem egzekucji – co ma znaleźć wyraz w szczególności w tym, że nie doręcza mu się odpisu postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. Ta szczególna regulacja z art. 794² § 1 stanowi wyjątek od zasady z art. 357, znajdującej zastosowanie również w postępowaniu klauzulowym z mocy art. 13 § 2.

Jako wyjątek przepis art. 794² § 1 nie może być wykładany rozszerzająco. Tymczasem użyte w nim sformułowanie „postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym” – w liczbie pojedynczej – wyraźnie sugeruje, że chodzi w nim tylko o postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności. Wniosek ten potwierdza treść art. 795 § 2, w której mowa o szczególnym terminie tylko do zaskarżenia tego postanowienia. A *contrario* oznaczałoby to, że wszelkie pozostałe postanowienia wydane w postępowaniu klauzulowym należy doręczać dłużnikowi w zwykły sposób. To jednak w oczywisty sposób kłóci się z wymogiem zaskakiwania dłużnika, skoro w ten sposób dowie się o postępowaniu zmierzającym bezpośrednio do wszczęcia egzekucji.

Tak więc w opisanym zakresie wykładnia celowościowa przeczy wykładni gramatycznej. Sprzeczność ta doprowadziła do rozbieżności w praktyce stosowania tych przepisów co do doręczania dłużnikowi postanowień negatywnie rozstrzygających co do wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, postanowień wydawanych w postępowaniach przewidzianych w dziale „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności” oraz postanowień wpadkowych wydawanych w toku tych postępowań. Rozbieżności tej nie było w stanie usunąć orzecznictwo.

Dla wyjaśnienia sytuacji należy ujednolicić zasady doręczania postanowień wydanych na posiedzeniach niejawnych we wszelkich postępowaniach przewidzianych w dziale „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności”. Postanowienia te, niezależnie od ich treści, będą doręczane tylko wierzycielowi. Zasadę tę wprowadzi odpowiednio zmienione pierwsze zdanie proj.art. 794² § 1.

Wyłączenie doręczania dłużnikowi tych postanowień nie pozbawia go prawa do ich zaskarżenia – dłużnikowi będą służyć środki odwoławcze na zwykłych zasadach.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne Tytuł I. Przepisy ogólne	

Dział II. Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności	
Art. 794². § 1. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym doręcza się tylko wierzycielowi. Postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, o której mowa w art. 783 § 4, doręcza się w sposób przewidziany w art. 131 ¹ . (...)	Art. 794². § 1. <u>Postanowienia wydane na posiedzeniach niejawnych w postępowaniach przewidzianych w niniejszym dziale sąd doręcza tylko wierzycielowi.</u> Postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, o której mowa w art. 783 § 4, doręcza się w sposób przewidziany w art. 131 ¹ . (...)

58. Postępowanie grupowe

Ustawa z 17 grudnia 2009 roku o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 Nr 7 poz. 44) przewiduje rozpoznawanie spraw cywilnych, w których po stronie powodowej (wierzycielskiej) występuje wiele podmiotów o zbliżonej sytuacji prawnej, w postępowaniu grupowym. Postępowanie to toczy się w trybie odpowiednio stosowanych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

a. Postępowanie przygotowawcze w postępowaniu grupowym

Przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego postępowanie przygotowawcze wymaga dostosowania do obowiązującego w postępowaniu grupowym podziału na fazy. Skoro w pierwszej fazie istotne jest ustalenie dopuszczalności postępowania grupowego i składu grupy, należy odpowiednio zmodyfikować tryb składania odpowiedzi na pozew i prowadzenia postępowania przygotowawczego (posiedzenia przygotowawczego i wymiany pism procesowych).

Odpowiednie zmiany wprowadza proj.art. 7 u.d.r.p.g. Zastąpienie dotychczasowej treści tego przepisu nową nie oznacza wykluczenia mediacji z postępowania grupowego, ponieważ możliwość stosowania mediacji wynika z art. 183⁸ § 1 k.p.c. w związku z art. 24 ust. 1 u.d.r.p.g.

b. Wyrok w postępowaniu grupowym

W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu grupowym, prowadzonym w trybie ustawy z 17 grudnia 2009 roku o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 Nr 7 poz. 44):

- art. 21 ust. 1 u.d.r.p.g. zobowiązuje sąd do wymienienia w sentencji wyroku wszystkich członków grupy lub podgrupy,
- art. 21 ust. 2 u.d.r.p.g. zobowiązuje sąd do ustalenia w sentencji wyroku zasądzającego świadczenie pieniężne, jaka kwota przypada każdemu członkowi.

Wymagania te są oczywiste, zważywszy, że osnową wyroku jest pełne rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach wszystkich stron w przedstawionej sądowi sprawie.

Tak sformułowana regulacja nie uwzględnia jednak wymagań rzeczywistości. U.d.r.p.g. określa minimalną liczbę członków grupy na 10 osób – natomiast w żaden sposób nie zakreśla górnej granicy liczebności grupy. Biorąc pod uwagę przedmiotowy zakres u.d.r.p.g. należy przewidywać, że grupa może liczyć równie dobrze kilkadziesiąt osób, jak i kilkadziesiąt tysięcy ludzi. W pierwszym przypadku zawarcie listy nazwisk i należności w wyroku nie stanowi problemu. W drugim przypadku pojawia się prozaiczny problem natury praktycznej: przy grupie 30.000 członków, licząc po 60 nazwisk

z zasądzoną kwotą na stronę formatu A4 (co i tak stanowi dwa razy więcej, niż tzw. znormalizowany maszynopis), ich lista zajęłaby 500 stron wydruku. Możliwość odczytania takiego wyroku zgodnie z wymogiem art. 24 ust. 1 u.d.r.p.g. w związku z art. 326 § 3 k.p.c. jest tylko teoretyczna, zwłaszcza jeżeli wziąć pod uwagę, że procedura cywilna nie przewiduje przerwy w ogłaszaniu wyroku.

Problem ten można rozwiązać poprzez umożliwienie sądowi zawarcia listy członków grupy lub podgrupy, wraz z wysokością przypadających im świadczeń, w odrębnym dokumencie stanowiącym załącznik do wyroku. Wtedy w wyroku należy tylko powołać tę listę, natomiast nie odczytuje się już tysięcy nazwisk. Rozwiązanie takie nie jest nowością w polskiej procedurze cywilnej: typowym elementem treści postanowienia co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym bywa odwołanie się do mapy, na której oznaczono przebieg drogi koniecznej albo sposób podziału nieruchomości.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 21 ust. 2¹ u.d.r.p.g.

Rozwiązanie to wymaga, oczywiście, rozwinięcia o szczegółowe wymagania w regulaminie urzędowania sądów powszechnych; nie ulega wątpliwości, że lista musi zostać sporządzona w sposób uniemożliwiający jakiejkolwiek manipulacje jej treścią (np. podmienianie kartek, dopisywanie bądź wykreślanie pozycji), a w wyroku musi zostać określona co do tożsamości.

Konsekwencją wskazania, że lista stanowi załącznik do wyroku, jest wskazanie, że wraz z wyrokiem stanowi podstawę sporządzenia wyciągu stanowiącego w postępowaniu grupowym tytuł wykonawczy. Odpowiednią zmianę zawiera proj.art. 22 u.d.r.p.g.

c. Pozostałe zmiany w postępowaniu grupowym

Pozostałe zmiany w postępowaniu grupowym sprowadzają się do zastosowania w u.d.r.p.g. analogicznych zmian, jak w k.p.c., w zakresie wydawania postanowień na posiedzeniach niejawnych (proj.art.art. 8 ust. 6, 10 ust. 1 i 1a, 17 oraz 18 u.d.r.p.g.) i rozpoznania zażalenia przez inny skład tego samego sądu (proj.art. 8 ust. 6 u.d.r.p.g.). Dla uproszczenia postępowania należy również przewidzieć, że termin, o którym mowa w art. 15 u.d.r.p.g., wyznacza przewodniczący, a nie sąd – tak jak to przewiduje Kodeks postępowania cywilnego (proj.art.art. 15 i 17 u.d.r.p.g.).

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Ustawa z 17 grudnia 2009 roku o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym	
Art. 7. W każdym stanie sprawy sąd może skierować strony do mediacji.	Art. 7. 1. Pozwanego wzywa się do wniesienia odpowiedzi na pozew niezwłocznie po ustaleniu składu grupy. 2. Posiedzenie przygotowawcze można przeprowadzić także przed wezwaniem pozwanego do wniesienia odpowiedzi na pozew. W takim przypadku art. 205 ¹² § 2 Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się tylko w zakresie dopuszczalności postępowania grupowego i składu grupy. 3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do rygoru, o którym mowa w art. 205 ³ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego.
Art. 8. (...) 6. Postanowienie w przedmiocie kaucji sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.	Art. 8. (...) 6. Na postanowienie w przedmiocie kaucji przysługuje zażalenie do innego składu tego samego sądu.
Art. 10. 1. Sąd rozstrzyga na posiedzeniu niejawnym o dopuszczalności postępowania grupowego i odrzuca	Art. 10. 1. Po wysłuchaniu stron sąd rozstrzyga o dopuszczalności postępowania grupowego; sąd

pozew, jeżeli sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym. W przeciwnym razie sąd wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. 1a. Przed wyznaczeniem posiedzenie niejawnego w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego, przewodniczący zarządza wniesienie odpowiedzi na pozew zgodnie z art. 207 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego. (...)	odrzuca pozew, jeżeli sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym, <u>a w przeciwnym przypadku</u> wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. 1a. (uchylony) (...)
Art. 15. W wyznaczonym przez sąd terminie, nie krótszym niż miesiąc, pozwany może podnieść zarzuty co do członkostwa określonych osób w grupie lub w podgrupach.	Art. 15. <u>Po upływie terminu wyznaczonego w ogłoszeniu, a jeżeli zaniechano ogłoszenia — po uprawomocnieniu się postanowienia o dopuszczalności postępowania grupowego przewodniczący wyznacza pozwanemu termin do podniesienia zarzutów co do członkostwa określonych osób w grupie lub w podgrupach. Termin ten wynosi co najmniej miesiąc.</u>
Art. 17. 1. Po upływie wyznaczonego przez sąd terminu, nie krótszego niż miesiąc od dnia doręczenia powodowi zarzutów co do członkostwa, sąd wydaje postanowienie co do składu grupy. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 17. 1. Po upływie terminu, <u>o którym mowa w art. 15</u>, sąd wydaje postanowienie co do składu grupy. (...)
Art. 18. 1. Na wniosek więcej niż połowy członków grupy sąd może dokonać zmiany reprezentanta grupy. Wniosek powinien wskazywać proponowanego reprezentanta grupy oraz zawierać jego oświadczenie o wyrażeniu zgody na bycie reprezentantem. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym. (...)	Art. 18. 1. Na wniosek więcej niż połowy członków grupy sąd może dokonać zmiany reprezentanta grupy. Wniosek powinien wskazywać proponowanego reprezentanta grupy oraz zawierać jego oświadczenie o wyrażeniu zgody na bycie reprezentantem. (...)
Art. 21. 1. W sentencji wyroku należy wymienić wszystkich członków grupy lub podgrupy. 2. W wyroku zasądzającym świadczenie pieniężne należy ustalić, jaka kwota przypada każdemu członkowi grupy lub podgrupy. 3. Wyrok prawomocny ma skutek wobec wszystkich członków grupy.	Art. 21. 1. W sentencji wyroku należy wymienić wszystkich członków grupy lub podgrupy. 2. W wyroku zasądzającym świadczenie pieniężne należy ustalić, jaka kwota przypada każdemu członkowi grupy lub podgrupy. <u>2¹. Wszyscy członkowie grupy lub podgrupy mogą także zostać wymienieni, wraz z ustaleniem kwot przypadających każdemu z nich, na liście stanowiącej załącznik do wyroku. W takim przypadku w wyroku należy powołać tę listę, a sama lista nie podlega odczytaniu.</u> 3. Wyrok prawomocny ma skutek wobec wszystkich członków grupy.
Art. 22. Tytułem egzekucyjnym do prowadzenia egzekucji świadczenia pieniężnego przypadającego członkowi grupy lub podgrupy jest wyciąg z wyroku wskazujący w szczególności wysokość należnego mu świadczenia.	Art. 22. Tytułem egzekucyjnym do prowadzenia egzekucji świadczenia pieniężnego przypadającego członkowi grupy lub podgrupy jest wyciąg z wyroku, <u>względnie z wyroku z listą członków</u>, wskazujący w szczególności wysokość należnego mu świadczenia.

VIII. Postępowanie zabezpieczające

59. Założenia projektowanej zmiany

Funkcjonowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym w praktyce wykazało pewne niedociągnięcia. Ich usunięcie pozwoli usprawnić postępowanie zabezpieczające, a jednocześnie zapobiec wątpliwościom powstałym przy stosowaniu poszczególnych przepisów, które mogłyby prowadzić do niejednolitego orzecznictwa. W tym celu przewiduje się:

- 1) dopuszczenie wydawania postanowień rozstrzygających o zabezpieczeniu roszczeń i o kwestiach z tym związanych na posiedzeniach niejawnych,
- 2) ograniczenie dopuszczalności uzyskania zabezpieczenia roszczenia przed wszczęciem postępowania,
- 3) uściślenie zasad doręczania postanowień rozstrzygających co do wniosku o zabezpieczenie,
- 4) rozstrzygnięcie kwestii następstwa hipotek uzyskanych na podstawie zabezpieczenia i prawomocnego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy.

60. Zabezpieczenie przed wszczęciem postępowania

Praktyka wskazuje, że możliwość uzyskania zabezpieczenia powództwa przed wszczęciem postępowania bywa nadużywana. Znane są przypadki, gdy przedsiębiorcy wnosili o zabezpieczenie roszczenia w sposób uniemożliwiający działanie konkurentom, nie mając w ogóle zamiaru wytoczenia powództwa – tylko po to, by uzyskać czas, w którym mogą działać na rynku bez konkurencji. Prócz tego, ponieważ przesłanką zabezpieczenia roszczenia jest jego uprawdopodobnienie, wniosek o zabezpieczenie bywa traktowany jako test wiarygodności przyszłego pozwu, uzyskiwany za symboliczną opłatę.

Nadużyciom tego rodzaju mogłoby zapobiec ograniczenie dopuszczalności wnoszenia o zabezpieczenie tylko do wniosku składanego wraz z pozwem. Jednakże zabezpieczenie przed wytoczeniem powództwa przewidują wprost niektóre przepisy prawa Unii Europejskiej, nadto przecież nie wszystkie wnioski o zabezpieczenie są składane *in fraudem legis*. Tak więc lepszym rozwiązaniem będzie ograniczenie dopuszczalności wniosków o zabezpieczenie przed wytoczeniem powództwa w taki sposób, by zmotywować wnioskodawców do składania ich tylko w przypadku rzeczywistej potrzeby – którą doświadczenie praktyczne nakazuje ograniczyć do przypadków czasowej niemożności wytoczenia powództwa. W tym celu do przesłanek uwzględnienia wniosku o zabezpieczenie złożonego przed wytoczeniem powództwa należy dodać uprawdopodobnienie przeszkody do złożenia pisma wszczynającego postępowanie w sprawie.

Odpowiednią zmianę zawiera proj.art. 730¹ § 1.

Do osiągnięcia opisanego celu winny się również przyczynić zmiany w zakresie opłat sądowych od wniosków o zabezpieczenie (opisane w uzasadnieniu zmian art.art. 68-69 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 730¹. § 1. Udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia. (...)	Art. 730¹. § 1. Udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia, <u>a jeżeli żądanie zabezpieczenia zgłoszono przed wszczęciem postępowania – także istnienie przeszkody do wniesienia pisma wszczynającego postępowanie w sprawie.</u> (...)

61. Tryb rozstrzygania o zabezpieczeniu

W obecnym stanie prawnym rozstrzygnięcie co do wniosku o zabezpieczenie może zapaść na posiedzeniu niejawnym, natomiast rozstrzygnięcie co do uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia może zostać wydane tylko po przeprowadzeniu rozprawy. Waga rozstrzygnięcia sądu odnośnie zabezpieczenia niewątpliwie jest na tyle duża, że uzasadnia rozpoznanie wniosku go dotyczącego na rozprawie. Jednocześnie jednak jest oczywiste, że nakład czynności sądu potrzebny na zwołanie rozprawy nakazuje ograniczyć obowiązek jej przeprowadzenia tylko do przypadków niewątplivej konieczności. W jeszcze większej mierze dotyczy to czasu, który pochłania przeprowadzenie rozprawy – w postępowaniu zabezpieczającym, ze względu na jego pilny charakter, czas jest czynnikiem szczególnie istotnym.

Obowiązującą regulację należy więc zmienić w tym kierunku, by rozprawa we wszystkich kwestiach dotyczących zabezpieczenia odbywała się tylko w przypadkach rzeczywistej potrzeby. Skoro potrzebę tę można ocenić jedynie na podstawie całokształtu okoliczności konkretnej sprawy, należy ją pozostawić jednemu organowi, który jest w tym całokształcie zorientowany – sądowi. W przypadkach, w których rozprawa nie jest konieczna, wniosek dotyczący zabezpieczenia winien być rozpoznawany na posiedzeniu niejawnym.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 735 § 1.

W przypadku rozstrzygania co do uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia, gdy może dojść do uszczuplenia uprawnień uprawnionego, należy umożliwić mu ich obronę – poprzez zobowiązanie sądu do jego wysłuchania.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 742 § 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 735. § 1. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. (...)	Art. 735. § 1. <u>Postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia sąd wydaje</u> na posiedzeniu niejawnym, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej <u>lub sąd uzna za celowe przeprowadzenie rozprawy.</u> (...)
Art. 742. (...) § 2. Postanowienie w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy.	Art. 742. (...) § 2. <u>Przed wydaniem postanowienia w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia sąd wysłucha uprawnionego.</u>

(...)	(...)
-------	-------

62. Doręczanie postanowień dotyczących zabezpieczenia

Obecny przepis art. 740 reguluje kwestię doręczania stronom postępowania zabezpieczającego postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia. Regulacja ta jest jednak niejednoznaczna w zakresie postanowień oddalających wniosków o zabezpieczenie, wskutek czego w zakresie doręczania postanowień odmownych wykształciły się rozbieżne praktyki: albo są one doręczane także obowiązanemu – ponieważ postanowienie odmowne nie podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny, albo nie są – gdyż przepis stanowi o postanowieniach „w przedmiocie”, a nie odmownych. Tę rozbieżną praktykę należy ujednolicić poprzez zmianę art. 740 § 1, która winna doprowadzić do doręczania postanowień oddalających wniosków o zabezpieczenie tylko uprawnionemu. Doręczanie odpisów takich postanowień osobie mającej zostać obowiązana jest bowiem oczywiście bezcelowe.

Ograniczenia doręczeń zawarte obecnie w art. 740 § 1-2 mają zapobiec ukrywaniu, zbywaniu lub obciążaniu przez obowiązane mienia objętego zabezpieczeniem. Problem ten dotyczy jednak nie tylko zajęcia rzeczy lub prawa, lecz także obciążenia nieruchomości hipoteką przymusową. Zabezpieczenia w ten sposób na wniosek uprawnionego dokonuje sąd wieczystoksięgowy poprzez wpis hipoteki przymusowej. Dokonanie wpisu pochłania pewien czas, co powoduje, że w sytuacji, gdy postanowienie o zabezpieczeniu poprzez ustanowienie hipoteki przymusowej jest doręczane obu stronom, obowiązany jest w stanie zbyć lub obciążyć nieruchomość przed wpisaniem do księgi wieczystej wzmianki o wniosku uprawnionego o wpis hipoteki przymusowej. Dlatego regulacja z art. 740 § 1 wymaga poszerzenia na postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia poprzez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Ponieważ podstawą wpisu takiej hipoteki jest postanowienie o zabezpieczeniu, jego odpis winien doręczyć obowiązanemu sąd prowadzący księgę wieczystą równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 740 § 4, wzorowany na rozwiązaniu z § 3.

Konsekwencją *a contrario* zmiany art. 740 § 1 jest to, że obowiązanemu doręcza się wszelkie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia nie podlegające wykonaniu przez organ egzekucyjny. W tej liczbie mieszczą się również postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sposób określony w art. 747 pkt 2-6. Wskutek tego zbędny stał się szczególny przepis art. 748, który należy uchylić.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 740. § 1. Postanowienie, w przedmiocie zabezpieczenia, wydane na posiedzeniu niejawnym, a podlegające wykonaniu przez organ egzekucyjny, sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia. (...)	Art. 740. § 1. Wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie o odmowie udzielenia zabezpieczenia, jak również postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, <u>które podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny oraz dalsze postanowienia dotyczące tego zabezpieczenia</u> sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia.

	(...) § 4. Przepisy § 1 i 2 stosuje się także do postanowień w przedmiocie zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową. Doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje sąd prowadzący księgę wieczystą równocześnie z doręczeniem orzeczenia w przedmiocie wniosku o wpis hipoteki.
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł II. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych	
Art. 748. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wydane na posiedzeniu niejawnym, w wypadkach, o których mowa w art. 747 pkt 2-6, doręcza się również obowiązanemu.	Art. 748. (uchylony)

63. Rozpoznawanie zażalenia

W konsekwencji wprowadzenia w postępowaniu rozpoznawczym tzw. zażalenia poziomego (lub instancji poziomej) pojawiła się konieczność określenia, czy zażalenia na postanowienia wydawane w postępowaniu zabezpieczającym rozpoznaje sąd wyższego szczebla, czy sąd, który wydał zaskarżone postanowienie. Ponieważ, mimo całej swej doniosłości, postępowanie zabezpieczające jest postępowaniem służebnym wobec postępowania rozpoznawczego, wydaje się, że rozpoznawanie zażaleń wydanych w tym postępowaniu należy powierzyć temu samemu sądowi w innym składzie, na zasadach takich, jak w proj.art. 394^{1a} § 1.

Rozpoznawanie zażaleń na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia pociąga za sobą pewną zwłokę, która w przypadku uchylenia postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania staje się już zbyt duża i może niweczyć cel postępowania zabezpieczającego. Dlatego możliwość rozstrzygnięcia kasatoryjnego należy maksymalnie zawęzić: tylko do przypadków nieważności postępowania.

Odpowiednie regulacje zawierają proj.art. 741 § 2 i 3.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Część druga. Postępowanie zabezpieczające Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 741. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie.	Art. 741. <u>§ 1.</u> Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. <u>§ 2.</u> Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. <u>§ 3.</u> Sąd może uchylić zaskarżone postanowienie tylko w przypadku nieważności postępowania.

64. Następstwo hipotek

Kolejną kwestią, w której obecne uregulowanie budzi wątpliwość, jest upadek zabezpieczenia w postaci hipoteki przymusowej bez możliwości trwania tej samej hipoteki w oparciu o inną już podstawę w postaci orzeczenia co do istoty sprawy (wyroku). Wierzyciel dysponujący wyrokiem nie musi wszczynać egzekucji z nieruchomości; może poprzestać na uzyskaniu bezterminowej hipoteki przymusowej (art. 109 u.k.w.h.). Jednakże będzie to już inna hipoteka niż uzyskana wcześniej w

postępowaniu zabezpieczającym, gdyż ta pierwsza hipoteka zostanie wykreślona po stwierdzeniu upadku zabezpieczenia. Jeśli w czasie pomiędzy uzyskaniem hipoteki przymusowej w trybie zabezpieczenia a uzyskaniem hipoteki na podstawie wyroku zostały wpisane inne obciążenia nieruchomości, to nowa hipoteka, uzyskana na podstawie wyroku, może mieć gorszą pozycję od pierwotnej hipoteki przymusowej, uzyskanej w trybie zabezpieczenia. Przede wszystkim zaś dłużnik może rozporządzić miejscem hipotecznym opróżnionym na skutek wygaśnięcia pierwotnej hipoteki przymusowej. Dlatego wskazane jest wprowadzenie możliwości przekształcenia hipoteki przymusowej uzyskanej na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w hipotekę przymusową uzyskaną na podstawie orzeczenia co do istoty sprawy. Wobec tego w ustawie o księgach wieczystych i hipotece należy przewidzieć wpis hipoteki przymusowej na podstawie tytułu wykonawczego z orzeczenia co do istoty sprawy na opróżnione miejsce hipoteczne po hipotece przymusowej wpisanej na podstawie tytułu wykonawczego z postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia. Nowa regulacja winna również uwzględniać, że sumy pierwszej i drugiej hipoteki mogą być różne. Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 110² ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Ustawa z 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece Dział II. Hipoteka Rozdział 3. Hipoteka przymusowa	
[nowa norma]	Art. 110². § 1. Jeżeli tytuł wykonawczy stwierdza <u>wierzytelność już zabezpieczoną hipoteką przymusową wpisaną na podstawie zabezpieczenia roszczenia, wierzyciel może żądać wpisu hipoteki przymusowej na podstawie orzeczenia co do istoty sprawy na miejsce tej hipoteki, a nadto, na zasadach ogólnych, wpisu hipoteki przymusowej na sumę nie mieszczącą się w sumie hipoteki istniejącej.</u> § 2. Jeżeli suma istniejącej hipoteki przymusowej <u>wpisanej na podstawie zabezpieczenia roszczenia jest wyższa od sumy hipoteki przymusowej wpisywanej na jej miejsce na podstawie orzeczenia co do istoty sprawy, suma hipoteki istniejącej podlega obniżeniu do wysokości sumy hipoteki wpisywanej.</u>

IX. Koszty sądowe

65. Cele projektowanej nowelizacji

W swej obecnej postaci system kosztów sądowych w sprawach cywilnych nie spełnia w zadowalającym stopniu zakładanych celów motywacyjnych ani fiskalnych – jednak ich osiągnięcie wymagałoby przebudowy tego systemu w takim stopniu, że praktycznie sprowadzałoby się do stworzenia nowej ustawy. Niemniej jednak pewien stopień poprawy funkcjonowania sądów powszechnych można osiągnąć w drodze ograniczonej zmiany skupionej na kilku wiodących zagadnieniach. Zagadnieniami tymi, stanowiącymi jednocześnie cele do osiągnięcia, są:

1. Częściowe dostosowanie wysokości opłat sądowych do aktualnej siły nabywczej i wartości pieniądza oraz aktualnego poziomu cen dóbr i usług. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez podwyższenie najniższych stawek opłat sądowych.
2. Częściowe obniżenie nakładów finansowych Skarbu Państwa na utrzymanie aparatu wymiaru sprawiedliwości. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez wprowadzenie odpłatności niektórych czynności dotychczas nieodpłatnych, podwyższenie najniższych stawek opłat i odstąpienie od zwracania uiszczonych opłat poniżej określonego minimum.
3. Częściowa racjonalizacja systemu opłat. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitej opłaty minimalnej, zmniejszenie liczby stawek opłat stałych, ujednolicenie opłat w niektórych sprawach i odstąpienie od zwracania opłat.
4. Częściowa redukcja zbędnego obciążenia sądów. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez przywrócenie opłaty od wniosku o uzasadnienie orzeczenia sądu, zaliczanej na poczet opłaty od środka zaskarżenia w przypadku jego wniesienia.

66. Urealnienie opłat sądowych

W ciągu 12 lat, które minęły od wejścia w życie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, wzrosły dochody społeczeństwa, powiększył się wolumen nabywanych dóbr i usług, w tym luksusowych (ponad dobra pierwszej potrzeby). Tymczasem wysokość opłat sądowych pozostała na poziomie ustalonym przed 12 laty. W efekcie realny ciężar ekonomiczny opłat sądowych faktycznie wielokrotnie spadł. Odpowiednio spadł również udział przychodów z opłat sądowych w kosztach utrzymania aparatu wymiaru sprawiedliwości. Wskutek tego Skarb Państwa faktycznie dotuje postępowania przed sądami cywilnymi. Niewątpliwie istnieją sytuacje, w których jest to uzasadnione interesem społecznym, jednak mają one raczej charakter wyjątków. Tymczasem w większości przypadków z tej „dotacji” korzystają osoby – zarówno fizyczne, jak i prawne – które posiadają środki finansowe do dochodzenia swych praw (osoby ubogie korzystają ze zwolnienia od kosztów sądowych oraz darmowej pomocy prawnej).

Zaniżony poziom opłat sądowych powoduje, że strony sporów nie podejmują prób ich rozwiązywania w inny sposób, lecz od razu wnoszą sprawy do sądu. W ten sposób sądy zalewa

nadmiar spraw drobnych, który powoduje przeciążenie sądów, przez co wydłuża się oczekiwanie na rozstrzygnięcia w poważniejszych sprawach.

Brak ciężaru finansowego związanego z żądaniem pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia powoduje, że takie wnioski są składane bez kalkulacji, czy rzeczywiście są potrzebne. W efekcie strony żądają pisemnych uzasadnień rozstrzygnięć w obiektywnie błahych sprawach. Tymczasem sporządzenie pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia, zwłaszcza rozstrzygnięcia co do istoty sprawy (wyroku), jest bodaj najbardziej czaso- i pracochłonną czynnością sędziego w całym postępowaniu. W konsekwencji, by napisać uzasadnienie w ustawowym terminie 14 dni, sędzia musi się odrywać od innych, obiektywnie pilniejszych i ważniejszych spraw.

Nadmierne obciążenie sądów powszechnych mogłoby zostać zredukowane poprzez korzystanie z istniejących już w obecnym stanie prawnym alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów. Nie są one jednak powszechnie wykorzystywane, a jednym z czynników demotywujących do ich wykorzystywania jest zaniżony poziom opłat sądowych, który zniechęca do skorzystania z takich procedur i zachęca do wnoszenia spraw tylko do sądów. Przykładem jest stwierdzenie nabycia spadku, które można przeprowadzić zarówno przed sądem, jak i przed notariuszem (akt poświadczenia dziedziczenia). Jednak nietrudno przewidzieć, dokąd udadzą się spadkobiercy po stwierdzenie nabycia spadku, jeżeli opłata sądowa wynosi 50 zł, a taksa notarialna – 100 zł plus 23% VAT. A przecież, skoro to sądy rozstrzygają spory o dziedziczenie, a notariusze tylko dokonują poświadczeń w sprawach niespornych, to proporcje opłat powinny być odwrotne. Podobne mechanizmy demotywacyjne funkcjonują także w wielu innych sprawach, które bynajmniej nie musiałyby być załatwiane w sądzie.

Z tych powodów dalsze utrzymywanie takiego stanu rzeczy narusza interes społeczny polegający na miarkowaniu nakładów na wymiar sprawiedliwości oraz na jego sprawnym działaniu.

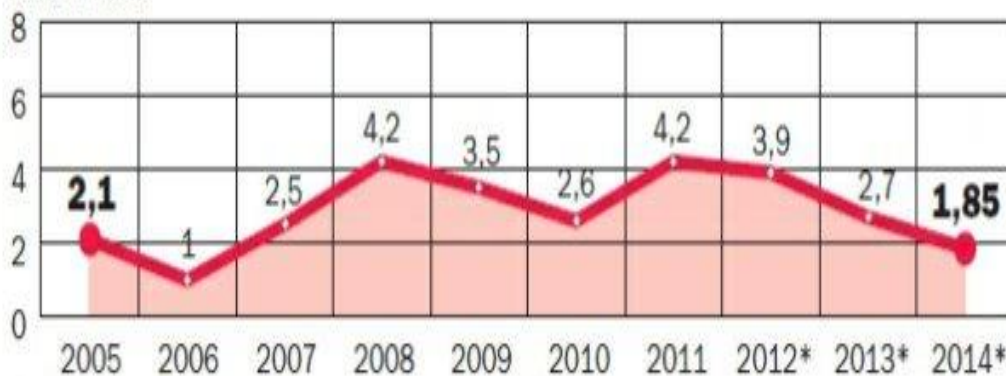
67. Minimalna wysokość opłaty sądowej

Wśród spraw sądowych znaczący odsetek stanowią sprawy, w których opłata sądowa jest równa opłacie minimalnej, wynoszącej obecnie 30 złotych. Kwota ta nie wystarcza już dziś nawet na pokrycie kosztów korespondencji w szablonowej sprawie. Należy więc dokonać waloryzacji tej opłaty do stopnia odpowiadającego stopniowi zmiany cen, wartości pieniądza oraz wzrostu dochodów i ogólnie zamożności społeczeństwa.

Z danych ekonomicznych i statystycznych wiadomo, że ostatnio nominalny wzrost płac wyprzedza inflację, a od 2014 r. notuje się wystąpienie deflacji – co wzmacnia efekt wzrostu siły nabywczej obywateli.

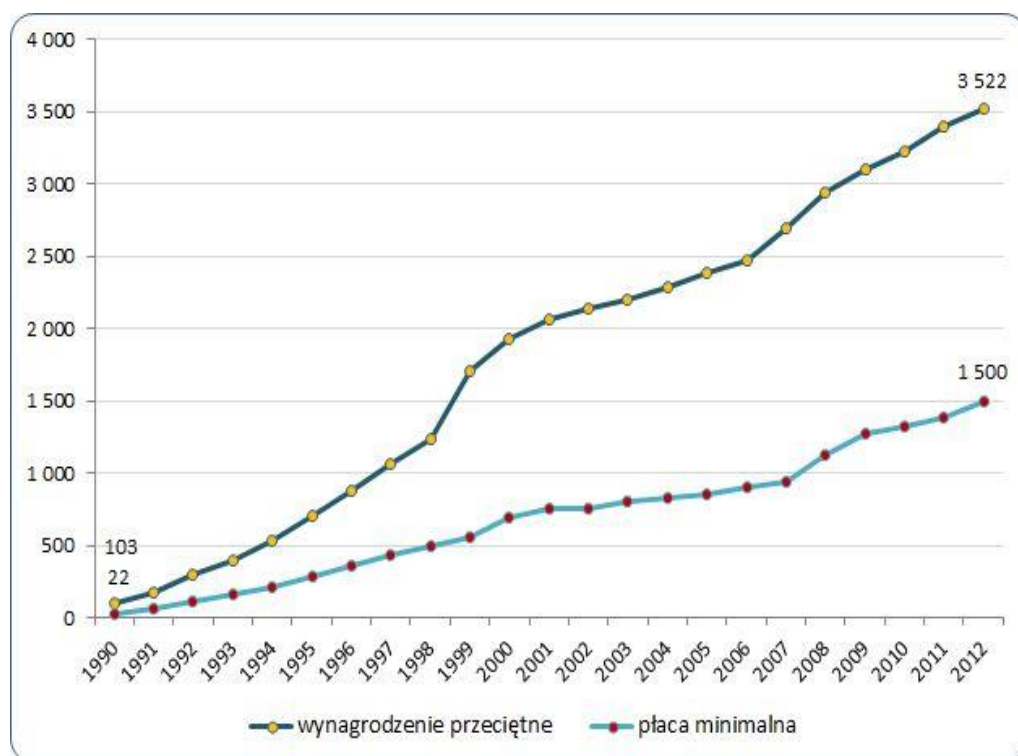
INFLACJA W POLSCE

DANE W PROC.

© GAZETA WYBORCZA

ŹRÓDŁO: GUS, NBP

W świetle wskaźników wzrostu wynikających z powyższych tabel (podających dane powszechnie dostępne) jest jasne, że minimalna opłata sądowa, aby zachowała początkową proporcję do przeciętnego dochodu mieszkańca Polski, powinna zostać podwyższona o swą kilkakrotność. Przybliżona trzykrotność 30 złotych wynosi 100 złotych. Kwota 100 złotych w przybliżeniu odpowiada dziennemu zarobkowi pracownika otrzymującego minimalne wynagrodzenie (2.000 złotych miesięcznie przy 20 dniach roboczych w miesiącu). W świetle obecnych realiów życiowych kwota ta wydaje się z jednej strony wystarczająco wysoka, by zniechęcić do wnoszenia do sądu spraw błahych, a z drugiej strony – wystarczająco niska, by nie być przeszkodą w dostępie do sądu dla osoby mało zarabiającej. Na taką wysokość podstawowej opłaty sądowej wskazują również opinie praktyków.

Minimalna opłata sądowa w wysokości 100 złotych powinna również zapewnić pokrycie kosztów podstawowego kompleksu czynności sądu, które muszą zostać wykonane w każdej sprawie niezależnie od jej dalszego toku i wyniku: rejestracji i kontroli pisma wszczynającego postępowanie, doręczenia jego odpisu, sporządzenia i doręczenia przynajmniej kilku pism sądowych. W ten sposób koszty rozstrzygnięcia sporu przez sąd przestaną ponosić wszyscy podatnicy, a zaczną osoby bezpośrednio zainteresowane w uzyskaniu rozstrzygnięcia – co jest zgodne z elementarnym poczuciem sprawiedliwości.

Z tych powodów jako podstawową wysokość opłaty sądowej przyjęto 100 złotych.

Wobec tego do tej wysokości podwyższa się:

- dolną granicę opłaty stałej (proj.art. 12 u.k.s.c.),
- dolną granicę najniższej opłaty stałej (proj.art. 13 ust. 1 pkt 1 i ust. 5 u.k.s.c.),
- opłatę podstawową (proj.art. 14 ust. 3 u.k.s.c.),
- dolną granicę opłaty tymczasowej (proj.art. 15 ust. 2 u.k.s.c.),
- dolną granicę opłaty ostatecznej (proj.art. 16 ust. 3 u.k.s.c.),
- dolną granicę części opłaty (proj.art. 19 i 20 u.k.s.c.),
- opłaty od konkretnych rodzajów pism (proj.art.art. 22-23, 32, 35-36, 44 ust. 1, 49 ust. 1, 62-64, 68, 70-71 u.k.s.c.).

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż 5000 złotych.	Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 100 złotych i wyższa niż 10 000 złotych.
Art. 13. 1. Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. 1a. Opłata stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.), pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 1000 złotych. 2. Opłata stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.	Art. 13. 1. <u>W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> <u>1) do 500 złotych – 100 złotych;</u> <u>2) ponad 500 złotych do 1 000 złotych – 150 złotych;</u> <u>3) ponad 1 000 złotych do 2 000 złotych – 200 złotych;</u> <u>4) ponad 2 000 złotych do 4 000 złotych – 300 złotych;</u> <u>5) ponad 4 000 złotych do 6 000 złotych – 400 złotych;</u> <u>6) ponad 6 000 złotych do 8 000 złotych – 500 złotych;</u> <u>7) ponad 8 000 złotych do 10 000 złotych – 600 złotych;</u> <u>8) ponad 10 000 złotych do 12 500 złotych – 700 złotych;</u> <u>9) ponad 12 500 złotych do 15 000 złotych – 800 złotych;</u> <u>10) ponad 15 000 złotych do 18 000 złotych – 900 złotych;</u> <u>11) ponad 18 000 złotych do 20 000 złotych – 1 000 złotych;</u> 2. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stosunkową <u>od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> <u>1) ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%;</u> <u>2) ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.</u> 3. W sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z

	dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2016 r. poz. 1988, z późn. zm.) od <u>powoda będącego konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne, przy wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia wynoszącej ponad 20 000 złotych pobiera się opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych.</u> <u>4. W sprawach, w których powód będący konsumentem podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez stały polubowny sąd konsumencki, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1059 i 1823), opłata stała lub stosunkowa od pozwu podlega obniżeniu o połowę, nie więcej jednak niż o 200 złotych.</u> 5. Opłata <u>stała lub stosunkowa</u> w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi <u>połowę opłaty ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2, jednak nie mniej niż 100 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.</u>
Art. 14. (...) 3. Opłata podstawowa wynosi 30 złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej. (...)	Art. 14. (...) 3. Opłata podstawowa wynosi <u>100</u> złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej. (...)
[nowy przepis]	Art. 14a. 1. W sprawie, w której powództwo zostało oddalone w trybie art. 191¹ Kodeksu postępowania cywilnego powoda nie obciąża się kosztami sądowymi. 2. Jeżeli jednak następnie apelacja została oddalona w trybie art. 367¹ Kodeksu postępowania cywilnego, sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatami podstawowymi od pozwu i od apelacji. Jeżeli powód wniósł o zwolnienie od kosztów sądowych, sąd drugiej instancji może mu je przyznać.
Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 1000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 100 złotych do 10 000 złotych. (...)	Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od <u>100</u> złotych do <u>2000</u> złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od <u>300</u> złotych do <u>20 000</u> złotych. (...)
Art. 16. (...) 2. (uchylony)	Art. 16. (...) 2. (uchylony) 3. Opłata ostateczna wynosi nie mniej niż 100 zł.
Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od sprzeciwu od wyroku zaocznego i od wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty. 2. Czwartą część opłaty pobiera się od: 1) pozwu w postępowaniu nakazowym; 2) pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. 4. Trzy czwarte części opłaty pobiera się od pozwanego w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym.	Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od: 1) sprzeciwu od wyroku zaocznego; 2) wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty; 3) pozwu <u>spełniającego przesłanki do rozpoznania</u> w postępowaniu nakazowym; 4) <u>zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.</u> 2. Czwartą część opłaty pobiera się od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. <u>W przypadku, o którym mowa w art. 505³⁷ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, uiszczoną opłatę od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym zalicza się na poczet opłaty od nowo wniesionego pozwu.</u> 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 3) <u>wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.</u>
Art. 20. 1. Opłata, o której mowa w art. 19, nie może wynosić mniej niż 30 złotych. 2. Jeżeli opłata ta ma być pobrana przed ustaleniem opłaty ostatecznej, pobiera się odpowiednią część opłaty tymczasowej, nie mniej jednak niż 30 złotych.	Art. 20. 1. Opłata <u>ustalona zgodnie z</u> art. 19 nie może wynosić mniej niż <u>100</u> złotych. 2. Jeżeli opłata ta ma być pobrana przed ustaleniem opłaty ostatecznej, pobiera się odpowiednią część opłaty tymczasowej, nie mniej jednak niż <u>100</u> złotych.

Art. 22. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez biegłego, tłumacza i kuratora; (...)	Art. 22. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez <u>mediatora, biegłego, tłumacza, kuratora lub uprawnioną osobę trzecią</u>; (...)
Art. 23. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od: 1) wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny sta-nowi inaczej; 2) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu; 3) wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 złotych; 4) wniosku o zabezpieczenie dowodu.	Art. 23. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od: 1) wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny sta-nowi inaczej; 2) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu; 3) wniosku o zabezpieczenie dowodu.
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
<i>[nowy przepis]</i>	Art. 25a. Opłatę od oświadczenia o rozszerzeniu powództwa lub o jego zmianie w sposób powodujący wzrost wartości przedmiotu sporu pobiera się w wysokości różnicy między opłatą należną od powództwa w pierwotnej postaci a opłatą należną od powództwa rozszerzonego lub zmienionego, nie niższej jednak, niż 100 złotych.
<i>[nowy przepis]</i>	Art. 25b. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia. 2. W przypadku wniesienia środka zaskarżenia opłatę uiszczoną od wniosku o uzasadnienie zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia. Ewentualna nadwyżka nie podlega zwrotowi.
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy gospodarcze	
Art. 32. (...) 4. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.	Art. 32. (...) 4. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	
Art. 36. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.	Art. 36. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie <u>100</u> złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 3. Sprawy z zakresu prawa o księgach wieczystych	
Art. 44. 1. Opłatę stałą w kwocie 60 złotych pobiera się od wniosku o:	Art. 44. 1. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o:

(...)	(...)
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 4. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	
Art. 49. 1. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od wniosku o: (...)	Art. 49. 1. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o: (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 5. Sprawy z zakresu działania Krajowego Rejestru Sądowego	
Art. 62. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.	Art. 62. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.
Art. 63. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o przyjęcie dokumentów, o których sąd czyni wzmiankę w rejestrze, oraz dokumentów zawierających dane niepodlegające według przepisów ustawy wpisu do określonego działu Krajowego Rejestru Sądowego.	Art. 63. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o przyjęcie dokumentów, o których sąd czyni wzmiankę w rejestrze, oraz dokumentów zawierających dane niepodlegające według przepisów ustawy wpisu do określonego działu Krajowego Rejestru Sądowego.
Art. 64. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.	Art. 64. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.
Tytuł II. Opłaty Dział 5. Wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym	
Art. 68. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego, chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego.	Art. 68. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o udzielenie, zmianę, <u>ograniczenie</u> lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia.
Art. 69. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera sąd od wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia majątkowego, chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia majątkowego.	Art. 69. 1. Czwartą część opłaty pobiera się od wniosku o udzielenie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego <u>złożonego przed wniesieniem pisma wszczynającego postępowanie.</u> 2. Uiszczoną opłatę zalicza się na poczet opłaty od pisma wszczynającego postępowanie, jeżeli zostało wniesione w terminie przewidzianym do tego w przepisach o zabezpieczeniu.
Tytuł II. Opłaty Dział 6. Wysokość opłat w postępowaniu egzekucyjnym	
Art. 70. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera sąd od wniosku o: (...)	Art. 70. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera sąd od wniosku o: (...)
Art. 71. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera sąd od wniosku o: (...)	Art. 71. (uchylony)

Odpowiednik opłaty minimalnej, mający charakter opłaty manipulacyjnej, powinien być potrącany również w przypadku zwrotu opłaty z powodu nierozpoznania danego pisma z przyczyn zależnych od strony. Nawet bowiem w przypadku nieprzeprowadzenia postępowania, którego dotyczyło pismo, od którego pobrano opłatę, sąd ponosi określony nakład pracy, materiałów biurowych i wydatków na korespondencję. Jeżeli nierozpoznanie danego wniosku nastąpiło z powodów zależnych od strony, to strona powinna ponieść równowartość tego nakładu – nie ma bowiem podstaw, by ciężarem tym obciążyć współobywateli. Logiczne jest więc ustalenie wartości tego zwrotu w zryczałtowanej wysokości, równej opłacie minimalnej, czyli 100 złotych. W

konsekwencji opłata wniesiona przez stronę nadal będzie podlegać zwrotowi, ale po potrąceniu opłaty „manipulacyjnej” w tejże wysokości. Rozwiązanie to przyniesie po pierwsze pokrycie części kosztów działania aparatu sprawiedliwości przez podmioty, które te działania wywołały, a z nich ostatecznie nie skorzystały, a po drugie – motywację tychże podmiotów do staranności w prowadzeniu swych spraw przed sądem.

Stosowna norma została zawarta w proj.art. 79 ust. 3 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 9. Zwrot opłaty	
Art. 79. (...) 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonej opłaty od apelacji.	Art. 79. (...) 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonej opłaty od apelacji. <u>3. Opłatę zwracaną na podstawie ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d obniża się o kwotę równą opłacie minimalnej.</u>

W kilku przypadkach, w których ustawa przewiduje ustalanie opłaty w określonych granicach, dla zachowania dostatecznej rozpiętości wysokości opłaty należało proporcjonalnie – do dwukrotności dotychczasowej wysokości – podnieść także górne granice opłat. (Nie oznacza to automatycznego podwyższenia opłat ustalanych w takich sprawach; celem jest zachowanie elastyczności przy ustalaniu konkretnych opłat).

Odpowiednie regulacje zawierają proj.art. 12 i proj.art. 15 ust. 2.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż 5000 złotych.	Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż <u>100</u> złotych i wyższa niż <u>10 000</u> złotych.
Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 1000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 100 złotych do 10 000 złotych. (...)	Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od <u>100</u> złotych do <u>2000</u> złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od <u>300</u> złotych do <u>20 000</u> złotych. (...)

W przypadku górnej granicy opłaty stosunkowej została ona podwyższona nie do dwukrotności, lecz do pięciokrotności dotychczasowej wysokości. Praktyka wskazuje, że coraz częściej do sądów wpływają sprawy o wartości przedmiotu sporu liczonej w milionach złotych, w których opłata w dotychczasowej maksymalnej wysokości 100.000 złotych jest ewidentnie

nieproporcjonalna do wagi rozstrzygnięcia sądu; nadzwyczaj wielkie wartości przedmiotu sporu z reguły przekładają się na nadzwyczajną czaso- i pracochłonność spraw.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 13 ust. 2 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 13. 1. Oplatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. (...)	Art. 13. 1. <u>W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> (...) 11) <u>ponad 18 000 złotych do 20 000 złotych – 1 000 złotych;</u> 2. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stosunkową <u>od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> 1) <u>ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%;</u> 2) <u>ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.</u> (...)

W dotychczasowym stanie prawnym opłata sądowa od pisma inicjującego postępowanie obejmuje tylko właściwe postępowanie rozpoznawcze, natomiast odrębnej opłacie (kancelaryjnej) podlega czynność polegająca na wydaniu stronie odpisu orzeczenia z klauzulą wykonalności. Podwyższenie opłaty minimalnej umożliwi objęcie nią także tej czynności, co pozwoli oszczędzić czas i pracę stron i sądu poświęcaną dotychczas na ustalanie wysokości, wzywanie do uiszczenia i uiszczanie tej opłaty. Skoro zaś odpis orzeczenia z klauzulą wykonalności jest wydawany w przeważającej większości spraw, to celowe jest po prostu odstąpienie od pobierania za tę czynność dodatkowej opłaty, zwłaszcza że z reguły i tak nie pokrywała kosztów pracy poświęconej na przygotowanie dokumentu i jego wysyłkę.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 77a u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 8. Opłaty kancelaryjne	
[nowa norma]	Art. 77a. <u>Nie pobiera się opłaty od pierwszego wniosku o wydanie odpisu orzeczenia kończącego postępowanie z klauzulą wykonalności, złożonego przez stronę inicjującą postępowanie.</u>

W dotychczasowym stanie prawnym opłata sądowa od pisma inicjującego postępowanie obejmuje koszty doręczeń pism sądowych. Zasada ta winna zostać utrzymana ze względów praktycznych: pobieranie od strony w każdej sprawie zaliczki wynoszącej po kilkanaście czy kilkadziesiąt złotych byłoby ogromnym obciążeniem dla sądów, nie wspominając już, że nie sposób z góry przewidzieć kosztów korespondencji w konkretnej sprawie. Zdarzają się jednak sprawy, w których z góry wiadomo, że koszty doręczeń będą wielokrotnie wyższe – gdy doręczenie ma nastąpić za granicą lub przez komornika. W tej sytuacji strona dochodząca swych praw winna pokryć te dodatkowe koszty w drodze zaliczki. W zakres tych kosztów należy także wyraźnie włączyć koszty

tłumaczenia pism procesowych strony przy ich doręczeniu za granicę. Koszty te potrafią sięgnąć tysięcy złotych; jest oczywiste, że powinna je pokryć zainteresowana strona, a nie Skarb Państwa, jak dotychczas.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 5 ust. 3 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 5. (...) 3. Wydatki związane z doręczaniem pism sądowych nie obciążają stron.	Art. 5. (...) 3. Wydatki związane z doręczaniem pism sądowych nie obciążają stron, <u>z wyjątkiem kosztów doręczenia przez komornika oraz dodatkowych kosztów doręczenia za granicą, w tym kosztów tłumaczenia.</u>

Ze względów czysto pragmatycznych – tych samych, które legły u podstaw wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego rozwiązań służących zwalczaniu nadużyć uprawnień procesowych, czyli dla zapewnienia szybkiego i niekłopotliwego odfiltrowywania spraw stanowiących takie nadużycia – należy odstąpić od zasady odpłatności postępowania sądowego w przypadkach, gdy powództwo oczywiście bezzasadne zostaje rozpoznane w trybie proj.art. 191¹ k.p.c. Obstawanie przy pobieraniu opłaty w sytuacji, gdy wszystkie inne braki takiego pozwu nie wymagają usunięcia, byłoby wyraźnym dysonansem i w zasadzie pozbawiałoby to uproszczenie znaczenia. Należy więc przewidzieć, że od powoda wnoszącego taki pozew nie pobiera się opłaty – a dopiero w przypadku wniesienia przezeń apelacji należy od niego pobrać opłatę i od pozwu, i od apelacji. Opłatę tę należy „ryczałtowo” ustalić w wysokości opłaty podstawowej – i przewidzieć możliwość zwolnienia od niej nawet w takiej sytuacji, o ile tylko powód złożył taki wniosek.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 14a u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
[nowa norma]	Art. 14a. 1. W sprawie, w której powództwo zostało oddalone w trybie art. 191 ¹ Kodeksu postępowania cywilnego, powoda nie obciąża się kosztami sądowymi. 2. Jeżeli jednak apelacja została oddalona w trybie art. 3671 Kodeksu postępowania cywilnego, sąd drugiej instancji obciąży powoda opłatą podstawową od pozwu i od apelacji. Jeżeli powód wniósł o zwolnienie od kosztów sądowych, sąd drugiej instancji może mu je przyznać.

68. Stawki opłat sądowych

a. Ograniczenie liczby stawek opłat

Przyjęta jako minimalna opłata w kwocie 100 zł zastąpi cztery dotychczasowe stawki:

- 30 zł (art.art. 12, 13, 14, 15, 20, 35, 36 u.k.s.c.),
- 40 zł (art.art. 22, 23, 63, 64, 68, 70 u.k.s.c.),
- 50 zł (art.art. 32, 49, 62, 71 u.k.s.c.),

— 60 zł (art. 44 u.k.s.c.).

To, w połączeniu z jednolitą wysokością stawki minimalnej, oznacza istotne uproszczenie systemu opłat.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż 5000 złotych.	Art. 12. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 100 złotych i wyższa niż 10 000 złotych.
Art. 13. 1. Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. 1a. Opłata stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.), pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 1000 złotych. 2. Opłata stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.	Art. 13. 1. <u>W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> <u>1) do 500 złotych – 100 złotych;</u> (...) 5. Opłata stała lub stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi <u>połowę opłaty ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2,</u> jednak nie mniej niż 100 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.
Art. 14. (...) 3. Opłata podstawowa wynosi 30 złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej. (...)	Art. 14. (...) 3. Opłata podstawowa wynosi 100 złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej. (...)
Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 1000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 400 złotych do 10 000 złotych. (...)	Art. 15. (...) 2. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 100 złotych do 2000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 300 złotych do 20 000 złotych. (...)
Art. 16. (...) 2. (uchylony)	Art. 16. (...) 2. (uchylony) 3. <u>Opłata ostateczna wynosi nie mniej niż 100 zł.</u>
Art. 20. 1. Opłata, o której mowa w art. 19, nie może wynosić mniej niż 30 złotych. 2. Jeżeli opłata ta ma być pobrana przed ustaleniem opłaty ostatecznej, pobiera się odpowiednią część opłaty tymczasowej, nie mniej jednak niż 30 złotych.	Art. 20. 1. Opłata <u>ustalona zgodnie z art. 19</u> nie może wynosić mniej niż 100 złotych. 2. Jeżeli opłata ta ma być pobrana przed ustaleniem opłaty ostatecznej, pobiera się odpowiednią część opłaty tymczasowej, nie mniej jednak niż 100 złotych.
Art. 22. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez biegłego, tłumacza i kuratora; (...)	Art. 22. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez <u>mediatora</u> , biegłego, tłumacza, kuratora <u>lub uprawnioną osobę третią</u> ; (...)
Art. 23. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od:	Art. 23. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od:

1) wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 2) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu; 3) wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 złotych; 4) wniosku o zabezpieczenie dowodu.	1) wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 2) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie, w której postępowanie nieprocesowe zostało wszczęte z urzędu; 3) wniosku o zabezpieczenie dowodu.
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy gospodarcze	
Art. 32. (...) 4. Opłatę stałą w kwocie <u>50</u> złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.	Art. 32. (...) 4. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	
Art. 36. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie <u>30</u> złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.	Art. 36. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie <u>100</u> złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 3. Sprawy z zakresu prawa o księgach wieczystych	
Art. 44. 1. Opłatę stałą w kwocie <u>60</u> złotych pobiera się od wniosku o: (...)	Art. 44. 1. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o: (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 4. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	
Art. 49. 1. Opłatę stałą w kwocie <u>50</u> złotych pobiera się od wniosku o: (...)	Art. 49. 1. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o: (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym Rozdział 5. Sprawy z zakresu działania Krajowego Rejestru Sądowego	
Art. 62. Opłatę stałą w kwocie <u>50</u> złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.	Art. 62. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów.
Art. 63. Opłatę stałą w kwocie <u>40</u> złotych pobiera się od wniosku o przyjęcie dokumentów, o których sąd czyni wzmiankę w rejestrze, oraz dokumentów zawierających dane niepodlegające według przepisów ustawy wpisowi do określonego działu Krajowego Rejestru Sądowego.	Art. 63. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o przyjęcie dokumentów, o których sąd czyni wzmiankę w rejestrze, oraz dokumentów zawierających dane niepodlegające według przepisów ustawy wpisowi do określonego działu Krajowego Rejestru Sądowego.
Art. 64. Opłatę stałą w kwocie <u>40</u> złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.	Art. 64. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestrowym.
Tytuł II. Opłaty Dział 5. Wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym	
Art. 68. Opłatę stałą w kwocie <u>40</u> złotych pobiera się od	Art. 68. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się

wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego , chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego .	od wniosku o udzielenie, zmianę, <u>ograniczenie</u> lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia.
Tytuł II. Opłaty Dział 6. Wysokość opłat w postępowaniu egzekucyjnym	
Art. 70. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera sąd od wniosku o: (...)	Art. 70. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera sąd od wniosku o: (...)
Art. 71. Opłatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera sąd od wniosku o: (...)	Art. 71. (uchylony) (...)

b. Ujednolicenie opłat od pozwu

Ustalenie minimalnej wysokości opłaty sądowej na 100 złotych pociągnęło za sobą konieczność zmiany tabel stawek opłat od pozwu, zawartych w art. 13 i w art. 28. W pierwszej kolejności należało stwierdzić, że nie ma podstaw do różnicowania stawek w zależności od tego, czy pozew jest wnoszony w postępowaniu uproszczonym, czy nie – skoro nie wiąże się z tym żadna istotna różnica w trybie procedowania ze sprawą (odmiennie niż np. w postępowaniu nakazowym). W konsekwencji należy ujednolicić opłaty od pozwu poprzez zniesienie odrębnej skali dla postępowania uproszczonego. Zostanie to osiągnięte poprzez uchylenie art. 28 u.k.s.c.

Doświadczenia praktyczne wskazują natomiast na celowość zachowania, przynajmniej do pewnej wysokości wartości przedmiotu sporu, systemu opłat stałych. Obecny system wymaga ustalania wysokości opłaty stosunkowej od pozwu z dokładnością do 1 złotego. Tak wyśrubowany wymóg nie jest uzasadniony żadną potrzebą, a prowadzi do stosunkowo licznych błędów, przez co generuje istotny wydatek pracy, czasu i kosztów na ustalanie wysokości opłaty, jej kontrolę i dość częste uzupełnianie bądź zwracanie. Z punktu widzenia sprawności postępowania koszty te stanowią ewidentną stratę, skoro czynności te w niczym nie przyczyniają się do osiągnięcia zasadniczego celu postępowania sądowego – rozwiązania sporu. Określenie zryczałtowanej wysokości opłaty od pozwu, jednolitej dla pewnego zakresu wartości przedmiotu sporu, powinno ułatwić jej określenie zarówno przez stronę, jak i przez sąd, a w konsekwencji – radykalnie zmniejszyć liczbę przypadków błędnego ustalenia wysokości opłaty, a więc także czasu, pracy i kosztów związanych z poprawą tych błędów. Warto tu zaznaczyć, że różnice w wysokości opłaty stosunkowej spowodowane jej błędnym obliczeniem przez stronę najczęściej dotyczą kwot po kilka czy kilkanaście złotych.

Mając na względzie podniesienie górnej granicy wartości przedmiotu sporu pozwalającej na rozpoznanie sprawy w postępowaniu uproszczonym do 20.000 złotych należało ustanowić tabelę stałych stawek opłat od pozwu do tej samej wysokości. Przedziały wartości przedmiotu sporu i przyporządkowane im wysokości opłat (wynoszące, z jednym wyjątkiem, wielokrotności stu złotych w przedziale od 100 do 1.000 złotych) zostały ukształtowane w taki sposób, by najwyższe opłaty należały się od spraw o najmniejszej wartości przedmiotu sporu; jest to element systemu demotywującego do wnoszenia do sądów spraw bagatelnych.

Charakter opłaty stosunkowej, czyli bezpośrednio zależnej od wartości przedmiotu sporu, opłata od pozwu zachowa tylko w sprawach o wartości przedmiotu sporu przewyższającej 20.000

złotych. Większy ciężar gatunkowy takich spraw uzasadnia dołożenie większej staranności przy ustalaniu opłaty od pozwu.

Jako wyjątek od tej zasady pozostawiono sprawy z powództwa konsumenta lub osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne o roszczenia wynikające z czynności bankowych, w których także przy wartości przedmiotu sporu przekraczającej 20.000 złotych opłata będzie stała w wysokości 1.000 złotych.

Odpowiednie regulacje zawiera proj.art. 13 ust. 1-3.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 13. 1. Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. 1a. Opłata stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.), pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 1000 złotych. 2. Opłata stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.	Art. 13. 1. <u>W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> <u>1) do 500 złotych – 100 złotych;</u> <u>2) ponad 500 złotych do 1 000 złotych – 150 złotych;</u> <u>3) ponad 1 000 złotych do 2 000 złotych – 200 złotych;</u> <u>4) ponad 2 000 złotych do 4 000 złotych – 300 złotych;</u> <u>5) ponad 4 000 złotych do 6 000 złotych – 400 złotych;</u> <u>6) ponad 6 000 złotych do 8 000 złotych – 500 złotych;</u> <u>7) ponad 8 000 złotych do 10 000 złotych – 600 złotych;</u> <u>8) ponad 10 000 złotych do 12 500 złotych – 700 złotych;</u> <u>9) ponad 12 500 złotych do 15 000 złotych – 800 złotych;</u> <u>10) ponad 15 000 złotych do 18 000 złotych – 900 złotych;</u> <u>11) ponad 18 000 złotych do 20 000 złotych – 1 000 złotych;</u> 2. W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stosunkową <u>od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> <u>1) ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%;</u> <u>2) ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.</u> 3. W sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2016 r. poz. 1988, z późn. zm.) od powoda będącego konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne, <u>przy wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia wynoszącej ponad 20 000 złotych pobiera się opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych.</u> 4. W sprawach, w których powód będący konsumentem <u>podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez stały polubowny sąd konsumencki, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1059 i 1823), opłata stała lub stosunkowa od pozwu podlega obniżeniu o połowę, nie więcej jednak niż o 200 złotych.</u> 5. Opłata <u>stała lub stosunkowa</u> w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi <u>połowę opłaty ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2, jednak nie mniej niż 100 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.</u>
Art. 14. (...) 3. Opłata podstawowa wynosi 30 złotych i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej. (...)	Art. 14. (...) 3. Opłata podstawowa wynosi <u>100 złotych</u> i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej. (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego	
Art. 28. W sprawie podlegającej rozpoznaniu w	Art. 28. (uchylony)

postępowaniu uproszczonym pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu umowy, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia: 1) do 2000 złotych — 30 złotych; 2) ponad 2000 złotych do 5000 złotych — 100 złotych; 3) ponad 5000 złotych do 7500 złotych — 250 złotych; 4) ponad 7500 złotych — 300 złotych.	
--	--

c. Opłata sądowa w sprawach o rozwód

Obowiązujący przepis art. 26 ust. 1 pkt 1 u.k.s.c. przewiduje opłatę stałą od pozwu o rozwód w wysokości 600 zł.

Z treści art. 18 Konstytucji RP wynika, że małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Norma ta znajduje się w *Rozdziale I Rzeczpospolita* Konstytucji RP, czyli tym, który kształtuje konstytucyjne zasady i ustrój państwa. Ustawodawca konstytucyjny nadał zatem instytucji małżeństwa wysoką konstytucyjną rangę, również w zakresie ochrony.

W celu wzmocnienia instytucji małżeństwa oraz w celu zbliżenia opłaty sądowej do rzeczywistych kosztów postępowania w takiej sprawie uzasadnione wydaje się zatem podwyższenie opłaty stałej od pozwu o rozwód. Projektowana kwota 2000 złotych uwzględnia średni rzeczywisty koszt postępowania sądowego w sprawie o rozwód (badanie przeprowadzone przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości wykazało, że przeciętny koszt kompleksowego postępowania rozwodowego wynosi około 2.320 zł).

Jednocześnie nie do pogodzenia z opisaną konstytucyjną normą jest przewidziane w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b u.k.s.c. rozwiązanie obligujące sąd do zwrotu połowy opłaty w sprawach o rozwód w razie orzeczenia o rozwodzie na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie, tym bardziej że argument o zwrocie połowy opłaty nie jest podstawowym ani w wielu przypadkach znanym stronom przyczynkiem do osiągnięcia przez nie porozumienia co do zgodnego wniosku procesowego.

W zestawieniu z konstytucyjnym obowiązkiem ochrony małżeństwa i rodziny przez organy władzy publicznej musi zejść na dalszy plan zarówno wzgląd na motywacyjne działanie obecnych regulacji, jak i na promocję alternatywnych metod rozwiązywania tego rodzaju sporów.

Dlatego projektuje się ograniczenie możliwości zwrotu połowy opłaty sądowej wyłącznie do sytuacji wydania orzeczenia w sprawie o separację, które to orzeczenie nie powoduje ustania małżeństwa i zerwania węzła małżeńskiego, a dodatkowo gdy strony dojdą do zgodnego stanowiska do wymaganych Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym rozstrzygnięć dotyczących m.in. alimentów czy kontaktów z małoletnimi dziećmi.

Na uwagę zasługuje również aspekt skutków finansowych związanych z ponoszeniem przez Skarb Państwa kosztów postępowań rodzinnych, w tym przede wszystkim rozwodowych.

Z badań przeprowadzonych w 2016 r. i 2017 r. przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości „Koszty postępowań sądowych w sprawach rozwodowych” oraz „Oszacowanie kosztu kompleksowego postępowania rozwodowego małżonków posiadających małoletnie dzieci” wynika, że opłaty sądowe uiszczane w sprawach o rozwód odpowiadają za ok. 1% ogółu dochodów budżetowych z tytułu opłat sądowych. Uwzględnić w tym należy okoliczność, że co najmniej w 25 % spraw strony są

zwolnione z kosztów sądowych. W efekcie faktyczne koszty postępowań rozwodowych są znacznie wyższe niż koszty ponoszone przez strony.

Rezygnacja ze zwrotu z urzędu połowy opłaty sądowej w sprawach o rozwód spowodowałaby, że ze Skarbu Państwa rocznie nie wypływałaby kwota około 39 milionów złotych, zaś faktyczne koszty byłyby w większym zakresie wykładane przez strony, a nie ogół obywateli.

Odpowiednie rozwiązania wprowadza się przez uchylenie art. 26 ust. 1 pkt 1 u.k.s.c, dodanie proj.art .26a u.k.s.c. i zmianę art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego	
Art. 26. 1. Opłatę stałą w kwocie 600 złotych pobiera się od pozwu o: 1) rozwód; 2) separację; 3) ochronę dóbr osobistych; 4) ochronę niemajątkowych praw autorskich; 5) ochronę niemajątkowych praw wynikających z uzyskania patentu na wynalazek, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego lub zdobniczego, prawa ochronnego na znak towarowy, prawa z rejestracji na oznaczenie geograficzne, prawa z rejestracji topografii układów scalonych, prawa z rejestracji wzoru zdobniczego; (...)	Art. 26. 1. Opłatę stałą w kwocie 600 złotych pobiera się od pozwu o: 1) (uchylony); 2) separację; 3) ochronę dóbr osobistych; 4) ochronę niemajątkowych praw autorskich; 5) (uchylony); (...)
[nowy przepis]	Art. 26a. Opłatę stałą w kwocie 2000 złotych pobiera się od pozwu o: 1) <u>rozwód</u>; 2) <u>ochronę prawa do patentu, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego, prawa do znaku towarowego oraz pozostałych praw na dobrach niematerialnych o charakterze intelektualnym</u>; 3) <u>roszczenia z tytułu naruszenia reguł uczciwej konkurencji</u>.
Tytuł II. Opłaty Dział 9. Zwrot opłaty	
Art. 79. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie: (...) 3) połowę uiszczonej opłaty od: (...) b) pozwu o rozwód lub separację w razie orzeczenia rozwodu lub separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie - po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2, (...)	Art. 79. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie: (...) 3) połowę uiszczonej opłaty od: (...) b) pozwu o separację, jeżeli zawarte w wyroku orzekającym separację dodatkowe rozstrzygnięcia <u>wymagane przez przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uwzględniają zgodne wnioski stron w tym zakresie</u> – po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2, (...)

d. Części opłat sądowych

W celu dalszego uproszczenia systemu opłat, przy jednoczesnym odejściu od zwracania $\frac{3}{4}$ opłaty od „pozwu w postępowaniu upominawczym” (o czym dalej), należy uprościć także skalę części opłat sądowych zawartą w art. 19 u.k.s.c. Części te mogą wynosić jedną drugą (połowę), jedną czwartą i jedną piątą, można natomiast zrezygnować z utrzymywania części opłaty wynoszącej trzy

czwarte – i koszty postępowania nakazowego podzielić między jego strony po połowie. W wyniku projektowanych zmian rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym stanie się tańsze, niż w zwykłym procesie (także w postępowaniu upominawczym), natomiast droższe, niż w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Ta sytuacja będzie stanowić dla stron motywację do szerszego korzystania z postępowania nakazowego, a jednocześnie do staranniejszego przygotowywania pozwów w sprawach nadających się do rozpoznania w tym postępowaniu.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 19 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od sprzeciwu od wyroku zaocznego i od wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty. 2. Czwartą część opłaty pobiera się od: 1) pozwu w postępowaniu nakazowym; 2) pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. 4. Trzy czwarte części opłaty pobiera się od pozwanego w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym.	Art. 19. 1. Połowę opłaty pobiera się od: 1) sprzeciwu od wyroku zaocznego; 2) wniosku o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty; 3) pozwu <u>spełniającego przesłanki do rozpoznania w postępowaniu nakazowym;</u> 4) <u>zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.</u> 2. Czwartą część opłaty pobiera się od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. <u>W przypadku, o którym mowa w art. 505³⁷ § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, uiszczoną opłatę od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym zalicza się na poczet opłaty od nowo wniesionego pozwu.</u> 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 3) <u>wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.</u>

e. Opłaty od wniosków o zawezwanie do próby ugodowej

Dotychczasowy stan prawny różnicuje opłaty od wniosków o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w zależności od rodzaju dochodzonych praw (niemajątkowe czy majątkowe) i ich wartości (poniżej i powyżej 10.000 zł). Zróżnicowanie to jest całkowicie zbędne i nie ma uzasadnienia merytorycznego, a kwota graniczna jest narzucona arbitralnie. Wobec tego projektuje się wprowadzenie jednolitej opłaty sądowej od wszystkich wniosków o przeprowadzenie postępowania pojednawczego niezależnie od ich przedmiotu.

Ponieważ jednak wartości praw chronionych w ten sposób mogą być ekstremalnie zróżnicowane, nie dałoby się tu uzasadnić żadnej wysokości opłaty stałej, skoro z założenia z przeważającej liczby spraw byłyby albo zbyt wysoka, albo zbyt niska. Wobec tego opłata ta winna być ustalana jako część opłaty, stałej lub stosunkowej, należnej przy danej wartości przedmiotu postępowania. Wydaje się, że ustalenie tej części na poziomie jednej piątej opłaty wystarczy do zapobieżenia nadużywaniu instytucji wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, a jednocześnie nie uczyni postępowania pojednawczego nieosiągalnym dla stron.

Zakładane cele zostaną osiągnięte poprzez uchylenie art. 23 pkt 3 i art. 24 ust. 1 pkt 5 u.k.s.c. oraz wprowadzenie proj.art. 19 ust. 3 pkt 3 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
------------------------	-----------------------

Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 19. (...) 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. (...)	Art. 19. (...) 3. Piątą część opłaty pobiera się od: 1) interwencji ubocznej; 2) zażalenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej; 3) <u>wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.</u>
Art. 23. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od: (...) 3) wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 złotych; 4) wniosku o zabezpieczenie dowodu.	Art. 23. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od: (...) 3) wniosku o zabezpieczenie dowodu.
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
Art. 24. 1. Opłatę stałą w kwocie 300 zł pobiera się od wniosku o: (...) 5) przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa niemajątkowe lub prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu przekracza 10 000 złotych. (...)	Art. 24. 1. Opłatę stałą w kwocie 300 zł pobiera się od wniosku o: (...) 5) (uchylony); (...)

f. Opłaty sądowe od wniosków o zabezpieczenie

Dotychczasowy stan prawny różnicuje opłaty od wniosków o udzielenie, zmianę lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia w zależności od rodzaju zabezpieczonego prawa: niemajątkowe czy majątkowe. Zróznicowanie to jest zbędne i nie ma uzasadnienia merytorycznego, skoro postępowanie w jednym i drugim przypadku jest takie samo. Należy również dopasować pojęcia używane przez przepisy u.k.s.c. do pojęć używanych przez przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o zabezpieczeniu, które nie posługują się rozróżnieniem zabezpieczanych roszczeń na majątkowe i niemajątkowe, lecz na pieniężne i pozostałe. Wobec tego projektuje się wprowadzenie jednolitej opłaty sądowej od wszystkich wniosków o udzielenie, zmianę lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia niezależnie od ich przedmiotu. Dla uproszczenia postępowania (uniknięcia ustalania wartości przedmiotu zabezpieczenia) należy ją ustalić w kwocie równej opłacie minimalnej, czyli 100 złotych.

Przy okazji tej zmiany należy również usunąć lukę polegającą na nieustaleniu opłaty od wniosków o wydanie, zmianę, uchylenie, stwierdzenie wygaśnięcia, zmianę wykonania, ograniczenie wykonania lub zakończenie wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym oraz o wystąpienie z wnioskiem o zażądanie informacji o rachunku bankowym, o którym mowa w rozporządzeniu powołanym w art. 1144³ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (czyli w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 655/2014 z 15 maja 2014 roku).

Odpowiednią regulację wprowadza proj.art. 68 u.k.s.c.

Opłatę od wniosku o zabezpieczenie roszczenia należy jednak istotnie podwyższyć w przypadku wniosku o zabezpieczenie roszczenia pieniężnego składanego przed wytoczeniem powództwa, w tej bowiem kategorii wniosków najczęściej dochodzi do nadużyć (opisanych przy zmianie zasad zabezpieczenia roszczeń). Wobec tego szybkość rozstrzygnięcia o zabezpieczeniu

musi tu ustąpić pierwszeństwa zapobieganiu nadużyciom. Opłata w tym przypadku winna być uzależniona od opłaty ustalanej na podstawie wartości przedmiotu postępowania (zabezpieczanego roszczenia pieniężnego); wydaje się, że ustalenie jej na poziomie jednej czwartej części tej opłaty wystarczy do uczynienia nadużyć nieopłacalnymi. Aby nie represjonować powodów, którzy nie nadużywają instytucji zabezpieczenia, należy przewidzieć, że opłatę od zabezpieczenia zalicza się na poczet opłaty od pisma wszczynającego postępowanie, jeżeli zostało wniesione w terminie przewidzianym do tego w przepisach o zabezpieczeniu.

Odpowiednie regulacje zawiera proj.art. 69 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 5. Wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym	
Art. 68. Opłatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego, chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia niemajątkowego.	Art. 68. Opłatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od wniosku o: 1) udzielenie, zmianę, <u>ograniczenie</u> lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia; 2) <u>wydanie, zmianę, uchylenie, stwierdzenie wygaśnięcia, zmianę wykonania, ograniczenie wykonania lub zakończenie wykonania europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym;</u> 3) <u>wystąpienie z wnioskiem o zażądanie informacji o rachunku bankowym, o którym mowa w rozporządzeniu powołanym w art. 1144³ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego.</u>
Art. 69. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera sąd od wniosku o: 1) udzielenie zabezpieczenia roszczenia majątkowego, chyba że wniosek został zgłoszony w piśmie rozpoczynającym postępowanie; 2) zmianę lub uchylenie postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia majątkowego.	Art. 69. 1. Czwartą część opłaty pobiera się od wniosku o <u>udzielenie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego złożonego przed wniesieniem pisma wszczynającego postępowanie.</u> 2. <u>Uiszczoną opłatę zalicza się na poczet opłaty od pisma wszczynającego postępowanie, jeżeli zostało wniesione w terminie przewidzianym do tego w przepisach o zabezpieczeniu.</u>

69. Obniżki opłat

Dla osiągnięcia celu w postaci ograniczenia wpływu do sądów spraw bagatelnych należy użyć systemu opłat sądowych jako systemu motywacyjnego. Należy zachęcić strony sporów konsumenckich do korzystania z sądownictwa polubownego poprzez ustanowienie obniżki opłaty dla powoda będącego konsumentem, który przed wytoczeniem powództwa podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez stały polubowny sąd konsumencki ustanowiony na zasadach ustawy z 15 grudnia 2000 roku o Inspekcji Handlowej. Obniżka ta, w istotnej wysokości – o połowę – powinna dotyczyć każdego rodzaju opłaty, ale tylko od pozwu; przy tym, dla zapobieżenia nadużyciom, należy wysokość tej obniżki ograniczyć do kwoty pozostającej w odpowiedniej proporcji do wartości przedmiotu sporu występującej zwykle w sprawach konsumenckich: 200 złotych.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 13 ust. 4 u.k.s.c.

Analogiczne rozwiązanie, motywowane tymi samymi celami, przewidziano wobec powoda będącego pracownikiem, który podjął próbę rozwiązania sporu poprzez wszczęcie postępowania pojednawczego przed komisją pojednawczą ustanowioną na zasadach Kodeksu pracy.

Odpowiednią regulację zawiera proj.art. 35 ust. 3 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 13. 1. Oplatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych. 1a. Oплата stosunkowa w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.), pobierana od konsumenta albo osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rodzinne wynosi 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 1000 złotych. 2. Oплата stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe dochodzone w postępowaniu grupowym wynosi 2% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.	Art. 13. 1. <u>W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia:</u> (...) 4. <u>W sprawach, w których powód będący konsumentem podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez stały polubowny sąd konsumencki, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1059 i 1823), opłata stała lub stosunkowa od pozwu podlega obniżeniu o połowę, nie więcej jednak niż o 200 złotych.</u> (...)
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	
Art. 35. 1. W sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50 000 złotych, pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową. 2. Pracownik i pracodawca uiszczają opłatę podstawową od pism podlegających opłacie wymienionych w ust. 1, także w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy wytoczonej z powództwa inspektora pracy.	Art. 35. 1. <u>Od powoda będącego pracownikiem nie pobiera się opłaty od pozwu w sprawach o:</u> (...) 3. <u>Przepis art. 13 ust. 4 stosuje się odpowiednio w sprawie, w której powód będący pracownikiem podjął próbę rozwiązania sporu poprzez wszczęcie postępowania pojednawczego przed komisją pojednawczą, o której mowa w dziale dwunastym ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 1666, z późn. zm.).</u> (...)

70. Opłata od wniosku o uzasadnienie orzeczenia

Polskie systemy procedur sądowych dają stronom prawo do uzyskania pisemnych uzasadnień orzeczeń i zarządzeń. Nie sposób podważyć celowości tego uprawnienia, jednak z drugiej strony tworzenie tych uzasadnień jest czynnością niezwykle czasochłonną, a tym samym wysoce negatywnie wpływa na sprawność postępowań, zwłaszcza przy obecnym poziomie obciążenia sądów.

Procesowe znaczenie uzasadnienia orzeczenia sprowadza się do wywiedzenia na jego podstawie środka zaskarżenia. Tymczasem dane statystyczne wskazują, że odsetek spraw, w których żądano uzasadnienia orzeczenia, a następnie wywiedzono środek zaskarżenia, systematycznie spada. Przed wejściem w życie obowiązującej u.k.s.c., w 2005 roku, stosunek spraw, w których sporządzono uzasadnienie orzeczenia kończącego postępowanie do liczby spraw, w których wniesiono apelacje, wyniósł ogółem 55,1% (w sprawach cywilnych 56,7%, w sprawach gospodarczych 50,8%). Po wejściu w życie obecnej u.k.s.c. 2 marca 2006 roku (która zniosła opłatę od wniosku o sporządzenie uzasadnienia) odsetek ten w 2006 roku, (w pierwszym roku

obowiązywania) wyniósł jeszcze ogółem 50,5% (w sprawach cywilnych 52,6%, w sprawach gospodarczych 46,7%), ale w roku 2015 spadł do poziomu ogółem 27,93% (w sprawach cywilnych 29,29%, w sprawach gospodarczych 21,74%)¹⁷. To oznacza, że w około 70% spraw, w których sędzia napisał uzasadnienie wyroku, nie wniesiono apelacji. Może to świadczyć, że po otrzymaniu pisemnego uzasadnienia strona dała się przekonać i odstąpiła od skarżenia wyroku – jednak z procesowego punktu widzenia w tych 70% spraw praca włożona w sporządzenie uzasadnienia została zmarnowana.

Niezależnie od tego w obecnym stanie prawnym otrzymanie odpisu orzeczenia kończącego postępowanie z uzasadnieniem jest nieodpłatne, podczas gdy otrzymanie odpisu tegoż orzeczenia na zwykłych zasadach podlega opłacie. Opłata jest niska (6 zł za stronę), jednak przy masowym wytaczaniu powództw opłaty kumulują się do tego stopnia, że oszczędność staje się opłacalna – kosztem niezwykle dużego nakładu pracy sądu. Z praktyki orzeczniczej wiadomo, że wnioski o sporządzenie uzasadnień orzeczeń kończących postępowanie coraz częściej składają strony, które w ogóle nie zainteresowały się treścią tego orzeczenia, traktując ten tryb jako drogę uzyskania pierwszej wiadomości o wyniku sprawy. Jest to jaskrawe nadużycie uprawnień procesowych – jednak od strony formalnej takie zachowanie strony jest w pełni dozwolone.

Z powyższych powodów należy poszukiwać sposobów ograniczenia liczby sporządzanych uzasadnień przy jednoczesnym zachowaniu danej stronom możliwości poznania motywów sądu. Pierwszoplanowym środkiem do tego celu jest przywrócenie opłaty od wniosku o uzasadnienie. Opłatę taką, w wysokości ówczesnej opłaty minimalnej (ostatnio 30 złotych), przewidywała obowiązująca do 2006 roku ustawa z 13 czerwca 1967 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2002 Nr 9 poz. 88 z późn.zm.). Przytoczony wyżej wyjątek ze statystyk dowodzi, że opłata ta skutecznie przeciwdziałała nieodpowiedzialnemu żądaniu uzasadnień wyroków. W warunkach nadmiernego obciążenia sądów powszechnych powrót do tego stanu jest nie tylko pożądanym, lecz po prostu nieodzownym, aby zapobiec paraliżowi sądów (oczywiście, nie samoistnie, lecz w połączeniu z innymi projektowanymi usprawnieniami).

Z powyższych względów projektuje się wprowadzenie opłaty sądowej od wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia bądź zarządzenia, pobieranej od każdego wniosku o sporządzenie uzasadnienia, niezależnie od tego, czy został złożony na piśmie, czy do protokołu.

Opłata ma być pobierana nie tylko od wniosku o uzasadnienie każdego orzeczenia (lub zarządzenia, co ma marginalne znaczenie), czyli nie tylko orzeczenia rozstrzygającego co do istoty sprawy (wyroku albo postanowienia co do istoty sprawy), lecz również – a właściwie przede wszystkim – od wniosku o uzasadnienie orzeczenia wpadkowego. To ostatnie w polskim systemie prawnym jest nowością, której wprowadzenie uzasadnia wzgląd na sprawność konkretnego postępowania. Żądanie uzasadnienia orzeczenia kończącego postępowanie (wyroku) winno być równoznaczne z uruchomieniem kontroli instancyjnej tego orzeczenia, która jest poniekąd wpisana w tok postępowania, a przede wszystkim następuje (w zasadzie) tylko raz w toku całego postępowania. Natomiast skarżenie orzeczeń wpadkowych, które może nastąpić wielokrotnie, zaburza tok

¹⁷ Dane statystyki sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

postępowania i często prowadzi do nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu sprawy. Bywa również wykorzystywane w ewidentnie złej wierze do obstrukcji postępowania.

Ze względów systemowych, dla utrzymania jednolitości najniższej kwoty opłaty, wysokość opłaty od uzasadnienia należy ustalić w kwocie równej opłacie minimalnej, czyli 100 złotych. Jest to zasadne również pod względem systemowym, bowiem tyle samo wynosi opłata z tego samego tytułu pobierana w sądach administracyjnych (§ 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 16 grudnia 2003 roku w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych pobieranych w sprawach sądowo-administracyjnych, Dz.U. Nr 221, poz. 2192).

Skoro zasadniczym procesowym celem uzasadnienia orzeczenia jest możliwość jego zaskarżenia, to, konsekwentnie, opłatę od uzasadnienia należy zaliczyć na poczet opłaty od środka zaskarżenia wywiedzonego od orzeczenia, które zostało uzasadnione. Takie rozwiązanie pozwoli także w większości przypadków uniknąć czynności związanych z żądaniem opłaty od środka zaskarżenia – i w ten sposób przyspieszy postępowanie międzyinstancyjne.

Zgodnie z ogólnym założeniem projektu, że odchodzi się od zwracania opłat, nadwyżka opłaty od uzasadnienia nad opłatą od środka zaskarżenia nie podlega zwrotowi.

Opisane zmiany wprowadza się poprzez uchylenie art. 4 ust. 3 u.k.s.c. i dodanie proj.art. 25b u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł I. Przepisy ogólne	
Art. 4. (...) 3. Nie pobiera się opłaty od wniosku o sporządzenie uzasadnienia oraz doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem, zgłoszonego w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji.	Art. 4. (...) 3. (uchylony)
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
[nowy przepis]	Art. 25b. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia. 2. W przypadku wniesienia środka zaskarżenia opłatę uiszczoną od wniosku o uzasadnienie zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia. Ewentualna nadwyżka nie podlega zwrotowi.

71. Uproszczenie podsystemu opłat kancelaryjnych

Obecny system prawny przewiduje odpłatność dla stron za wydawanie dokumentów (odpisów, wypisów, zaświadczeń, kopii itd.) z akt sprawy w postaci opłaty kancelaryjnej. Obecne realia społeczne nie dają uzasadnienia dla odstąpienia od tej zasady, więc odpłatność tę należy utrzymać.

Problemem praktycznym jest jednak sposób ustalania wysokości tej opłaty. Obecnie wysokość tej opłaty od konkretnego wniosku ustala się w zależności od liczby stron, których wydania żąda wniosek. Tymczasem strona często nie zna liczby stron dokumentu, którego dotyczy jej wniosek (gdy np. wnosi o wydanie kopii protokołu rozprawy lub odpisu orzeczenia), wobec czego musi

najpierw dowiedzieć się w sądzie (z reguły telefonicznie) o liczbę stron żadanego dokumentu, a dopiero potem występować z odnośnym wnioskiem.

Ponadto koszt (nakład pracy i wydatków), który ma pokryć opłata kancelaryjna, w niewielkim tylko stopniu zależy od ilości stron do wydania. Dziś już odpisów (ani pozostałych dokumentów) nie sporządza się ręcznie – część stanowią wydruki komputerowe, a zasadą jest użycie kserokopiarki. Przy użyciu tych środków technicznych zwielokrotnienie liczby stron do wydania przestaje stanowić problem – o ile, rzecz jasna, liczba ta pozostaje w rozsądnych granicach; jednak w praktyce sądowej wnioski o wydanie odpisów przekraczających 10 stron należą do wyjątków.

Dalej: skoro dziś i kopie, i odpisy tworzy się w drodze wydruku lub kserokopii, nie ma potrzeby różnicowania opłat w zależności od charakteru tych kopii (z pieczęcią „odpis” czy bez).

Te okoliczności przemawiają za ustaleniem opłat kancelaryjnych w wysokościach jednolitych, stałych, w zasadzie ryczałtowych. To rozwiązanie w 99% spraw pozwoli zaprzestać marnowania czasu sekretarzy sądowych na liczenie stron, a stronom umożliwi uiszczanie opłat od razu wraz z wnioskiem, bez wcześniejszego zasięgania wiadomości.

W praktyce większość dokumentów, których odpisów czy kopii żądają strony, liczy po kilka stron, co pozwala na ustalenie wysokości opłaty kancelaryjnej na niskim poziomie, równym dotychczasowej opłacie za wydanie kilku stron. Kwota 20 złotych wydaje się odpowiednia.

Aby zapobiec nadużyciom polegającym np. na żądaniu kopiowania całych akt zakres ryczałtu należy ograniczyć do określonej liczby stron podlegających wydaniu. Przy ograniczeniu do 10 stron skopiowanie całego tomu akt, liczącego 200 kart, będzie kosztowało 200 złotych, co powinno zapobiec nieracjonalnym żądaniom stron w tym zakresie.

Wobec tego proponuje się ustalenie tych opłat w wysokości 20 złotych za każde rozpoczęte 10 stron dokumentu do wydania. Rozwiązanie to jest zbliżone do stosowanego w sądach administracyjnych, gdzie opłata jest stała za pierwszą stroną dokumentu.

Takiej samej opłacie powinny podlegać kopie wszelkich innych dokumentów znajdujących się w aktach sprawy, tyle tylko, że skoro skopiowanie wymaga jednak mniejszego nakładu pracy, można liczyć opłatę od każdego rozpoczętych 20 stron, co równa się dwukrotnie niższej wysokości.

Wobec ustalenia ryczałtowej opłaty kancelaryjnej za kopię dokumentu na 20 złotych, dla uniknięcia zbędnego zróżnicowania opłatę kancelaryjną za zapis obrazu albo obrazu i dźwięku należało podwyższyć z dotychczasowych 15 złotych do tej samej wysokości. Przy tym, ze względów praktycznych, opłacie winien podlegać nie zapis, lecz wydany nośnik danych.

Odpowiednie zmiany wprowadzają proj.art. 77 i 78 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 8. Opłaty kancelaryjne	
Art. 77. 1. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt: 1) poświadczonego odpisu, wypisu lub wyciągu, 2) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności, 3) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności, 4) zaświadczenia – pobiera się w kwocie <u>6 złotych za każde rozpoczęte 10 stron</u> wydanego dokumentu. 1a. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu	Art. 77. 1. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt: 1) poświadczonego odpisu, wypisu lub wyciągu, 2) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności, 3) odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności, 4) zaświadczenia – pobiera się w kwocie <u>20 zł za każde rozpoczęte 10 stron</u> wydanego dokumentu. 1a. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu

posiedzenia pobiera się w wysokości 15 złotych za zapis. 2. Jeżeli dokument, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, jest sporządzony w języku obcym albo zawiera tabele, pobiera się opłatę w podwójnej wysokości. 3. Opłatę, o której mowa w ust. 1, pobiera się od wniosku o odpis księgi wieczystej, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej.	posiedzenia pobiera się w wysokości <u>20</u> zł za każdy wydany informatyczny nośnik danych. 2. (uchylony) 3. Opłatę, o której mowa w ust. 1, pobiera się od wniosku o odpis księgi wieczystej, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej.
Art. 78. Opłatę od wniosku o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy, pobiera się w kwocie 1 złotego za każdą rozpoczętą stronę <u>wydanego dokumentu</u> .	Art. 78. Opłatę od wniosku o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy, pobiera się w kwocie <u>20 zł za każde rozpoczęte 20 stron wydanej kopii</u> .

72. Ograniczenie zwrotów opłat sądowych

Obecny stan prawny przewiduje, że powód wnosząc pozew w postępowaniu upominawczym jest obowiązany uiścić opłatę sądową w pełnej wysokości, a jeżeli nakaz zapłaty się uprawomocni, sąd zwróci mu 3/4 opłaty od pozwu. Konstrukcja ta ma zachęcać powodów do korzystania z postępowania upominawczego – któremu to założeniu nie sposób czegokolwiek zarzucić. Jednakowoż wykonanie tej regulacji nasuwa poważne zastrzeżenia.

Po pierwsze obecna procedura cywilna nie zna instytucji „pozwu w postępowaniu upominawczym”. W obecnym stanie prawnym postępowanie upominawcze nie jest samodzielnym postępowaniem (choć tak jest ujęte w kodeksie), a tylko fazą każdego procesu o zapłatę. Praktyka sądowa wypełniła to nie istniejące pojęcie istniejącą treścią, więc zastrzeżenie to ma charakter dogmatyczny – nie zmienia to jednak faktu, że obecna regulacja ewidentnie wymaga zmiany już choćby tylko ze względu na niespójność z procedurą, której ma służyć.

Drugie zastrzeżenie opiera się, paradoksalnie, na niewątpliwie pozytywnym zjawisku polegającym na tym, że prawie 90% nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym staje się prawomocnych. Wprowadzając obowiązek zwrotu części opłaty w takiej sytuacji najwyraźniej nie przewidziano, że w celu wykonania tego obowiązku sądy będą musiały dokonywać rocznie kilku milionów przelewów. W praktyce funkcjonowania sądów jest to ogromne obciążenie organizacyjne (ktoś musi te polecenia przelewu wydać) i finansowe (sądy płacą za każdy przelew i zwrot pocztą). Co więcej, wykładnia przepisów ukształtowała się tak, że z opłaty od pozwu, wynoszącej obecnie najczęściej 30 zł, sąd zwraca powodowi 22 zł – czyli proces przed polskim sądem potrafi kosztować 8 zł.

Po trzecie nieporozumieniem jest wprowadzanie zwrotu opłaty sądowej jako zasady. Zwrot opłaty, skoro jest czynnością wymagającą dodatkowego działania, nakładu pracy, czasu i pieniędzy, może być tylko wyjątkiem od zasady. Normą powinno być zachowanie opłaty (całej) przez sąd.

Powyższe zastrzeżenia uzasadniają odstępianie od systemowego zwrotu części opłaty od „pozwu w postępowaniu upominawczym”. Skoro te same problemy i zastrzeżenia dotyczą pozwu w europejskim postępowaniu nakazowym, również w tym przypadku należy zaniechać systemowego zwrotu opłat.

Zmiana w tym zakresie zostanie przeprowadzona poprzez uchylenie art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c) i d).

W efekcie w sprawach zakończonych uprawomocnieniem się nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym opłaty sądowe staną się wyższe. Nie znaczy to jednak, że wzrosną powyżej poziomu obowiązującego w całym systemie kosztów sądowych – będzie to tylko dorównanie temu poziomowi. Innymi słowy: wzrost nie oznacza nałożenia na powodów dodatkowych opłat, lecz wyrównanie do normalnego poziomu opłat, które dotychczas były rażąco zaniżone. W tej sytuacji faktyczne podwyższenie opłat sądowych nie będzie wymagać rekompensaty.

Doświadczenia praktyczne wykazują, że przewidziany w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b zwrot połowy opłaty od pozwu o rozwód lub separację w przypadku orzeczenia rozvodu lub separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie w praktyce nie motywuje stron do poszukiwania zgodnych rozwiązań. Wobec tego celowe wydaje się zastąpienie tej podstawy inną: połowa opłaty od pozwu powinna podlegać zwrotowi w przypadku, gdy zawarte w wyroku orzekającym separację dodatkowe rozstrzygnięcia wymagane przez przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uwzględniają zgodne wnioski stron w tym zakresie.

Obecny system prawny przewiduje zwrot nadwyżki opłaty pobranej nad opłatą należną w każdym przypadku. Prowadzi to do sytuacji, że zwrotowi podlegają nawet kwoty wynoszące po kilka złotych. Takie podejście jest godne pochwały pod względem dogmatycznym, jednak w praktyce prowadzi do sytuacji absurdalnych, gdy np. zwraca się 2 złote kosztem 5 złotych. Jest to niewątpliwie marnotrawstwo środków publicznych, którego nie uzasadnia interes prywatny strony, skoro zwracana kwota jest znikoma. Dla zapobieżenia takim sytuacjom ustawa winna odstąpić od zwracania kwot niższych od pewnego minimum, które powinien wyznaczać aktualny koszt zwrotu takiej różnicy (rozumiany jako wynagrodzenie dla banku za wykonanie przelewu lub dla poczty za przekaz pocztowy).

Przy okazji powyższych zmian należy także jednoznacznie określić, który sąd dokonuje zwrotów opłat.

Odpowiednie zmiany wprowadza proj.art. 80a u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 9. Zwrot opłaty	
Art. 79. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie: 1) całą uiszczoną opłatę od: a) pisma zwróconego wskutek braków formalnych, b) pisma odrzuconego lub cofniętego, jeżeli odrzucenie lub cofnięcie nastąpiło przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – przed wysłaniem zawiadomienia o terminie posiedzenia, c) zażalenia na postanowienie w przedmiocie ukarania grzywną albo aresztem, zamiany grzywny na areszt albo w przedmiocie przymusowego sprowadzenia, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości, d) zażalenia na postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu lub tłumaczowi, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości, e) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej w razie uwzględnienia środka zaskarżenia z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy, f) skargi na orzeczenie referendarza sądowego, jeżeli została uwzględniona w sprawie, w której postępowanie wszczęto z urzędu, a w pozostałych sprawach tylko w razie uwzględnienia skargi z powodu oczywistego	Art. 79. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie: 1) całą uiszczoną opłatę od: a) pisma zwróconego wskutek braków formalnych, b) pisma odrzuconego lub cofniętego, jeżeli odrzucenie lub cofnięcie nastąpiło przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – przed wysłaniem zawiadomienia o terminie posiedzenia, c) zażalenia na postanowienie w przedmiocie ukarania grzywną albo aresztem, zamiany grzywny na areszt albo w przedmiocie przymusowego sprowadzenia, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości, d) zażalenia na postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu lub tłumaczowi, jeżeli zażalenie zostało uwzględnione w całości, e) apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej w razie uwzględnienia środka zaskarżenia z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy, f) skargi na orzeczenie referendarza sądowego, jeżeli została uwzględniona w sprawie, w której postępowanie wszczęto z urzędu, a w pozostałych sprawach tylko w razie uwzględnienia skargi z powodu oczywistego

naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd, g) skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w razie jej uwzględnienia, h) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie zakończyło się zawarciem ugody przed rozpoczęciem rozprawy przed sądem pierwszej instancji; 2) trzy czwarte uiszczonej opłaty od: a) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli w toku postępowania sądowego zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy, b) skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nieprzyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy, c) pozwu w postępowaniu upominawczym, jeżeli uprawomocnił się nakaz zapłaty, d) pozwu w europejskim postępowaniu nakazowym, jeżeli uprawomocnił się europejski nakaz zapłaty; 3) połowę uiszczonej opłaty od: a) pisma cofniętego przed rozpoczęciem posiedzenia, na które sprawa została skierowana, b) pozwu o rozwód lub separację w razie orzeczenia rozwodu lub separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie – po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2, c) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie w pierwszej instancji zakończyło się zawarciem ugody sądowej po rozpoczęciu rozprawy, d) pisma wszczynającego postępowanie w drugiej instancji, w której sprawa zakończyła się zawarciem ugody sądowej. 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonej opłaty od apelacji.	naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd, g) skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w razie jej uwzględnienia, h) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie zakończyło się zawarciem ugody przed rozpoczęciem rozprawy przed sądem pierwszej instancji; 2) trzy czwarte uiszczonej opłaty od: a) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli w toku postępowania sądowego zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy, b) skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nieprzyjętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy, c) (uchylony), d) (uchylony); 3) połowę uiszczonej opłaty od: a) pisma cofniętego przed rozpoczęciem posiedzenia, na które sprawa została skierowana, b) pozwu o separację w razie orzeczenia separacji, <u>jeżeli zawarte w wyroku orzekającym separację dodatkowe rozstrzygnięcia wymagane przez przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uwzględniają zgodne wnioski stron w tym zakresie</u> – po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2, c) pisma wszczynającego postępowanie w pierwszej instancji oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli postępowanie w pierwszej instancji zakończyło się zawarciem ugody sądowej po rozpoczęciu rozprawy, d) pisma wszczynającego postępowanie w drugiej instancji, w której sprawa zakończyła się zawarciem ugody sądowej. 2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od pozwu o rozwód lub separację albo wniosku o separację w razie cofnięcia pozwu lub wniosku na skutek pojednania się stron w pierwszej instancji. W razie pojednania się stron przed zakończeniem postępowania apelacyjnego, zwraca się połowę uiszczonej opłaty od apelacji. <u>3. Opłatę zwracaną na podstawie ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d obniża się o kwotę równą opłacie minimalnej.</u>
Art. 80. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie różnicę między opłatą pobraną od strony a opłatą należną. 2. Opłatę zwraca sąd, który ją pobrał, a w przypadku gdy opłatę pobierał notariusz – sąd, który rozpoznawał wniosek.	Art. 80. 1. Sąd z urzędu zwraca stronie różnicę między opłatą pobraną od strony a opłatą należną. 2. (uchylony)
[nowy przepis]	Art. 80a. 1. Opłatę, o której mowa w art. 79 i 80, zwraca sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji – <u>jeżeli opłatę tę pobrał. Jeżeli opłatę pobierał notariusz, opłatę zwraca sąd, który rozpoznawał wniosek w pierwszej instancji.</u> 2. Nie zwraca się różnicy, jeżeli jest niższa, niż koszt jej zwrotu.

73. Opłaty w sprawach z zakresu prawa pracy

W obecnym stanie prawnym pracownik wnoszący powództwo do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych jest zwolniony od kosztów sądowych, a jako wyjątki od tej zasady przewiduje się (1)

pobieranie opłaty podstawowej (30 złotych) od niektórych środków zaskarżenia i (2) pobieranie opłat na zwykłych zasadach, jeżeli wartość przedmiotu sporu przewyższa 50.000 złotych. Uzasadnienie tego stanu prawnego ma charakter socjalny: przyjmuje się, że utrata świadczeń ze stosunku pracy zagraża pracownikowi brakiem środków utrzymania, wobec czego przy ich dochodzeniu nie można go obciążać obowiązkiem uiszczania opłat sądowych.

Uzasadnieniu temu nie sposób odmówić słuszności – jednak jest ono zbyt uproszczone. Faktycznie świadczenia ze stosunku pracy są materialną podstawą egzystencji członka dzisiejszego społeczeństwa i ich utrata lub naruszenie grozi pracownikowi brakiem środków do życia. Z całą pewnością nie dotyczy to jednak wszystkich roszczeń ze stosunku pracy możliwych do dochodzenia przed sądem. Skoro tak, to takie zwolnienie *en bloc* w sposób niezasadny faworyzuje pracowników w stosunku do innych osób, które także niekiedy dochodzą swych praw przed sądem by przeżyć, a mimo to nie są zwolnione od kosztów sądowych. Zwolnienie to czasem mija się też ze swym celem, skoro umożliwia bezpłatne dochodzenie np. wielotysięcznych odpraw dla zwalnianych członków organów wielkich spółek.

Podsystem opłat sądowych w sprawach z zakresu prawa pracy wymaga więc, przy zachowaniu zasadniczych założeń, ukształtowania na nowo. Wydaje się, że prawidłowe podejście powinno polegać na rozróżnieniu tych spraw, w których dochodzone świadczenia są krytyczne dla zapewnienia bytu powodowi-pracownikowi i jego rodzinie od tych, które takiego charakteru nie mają. W tej pierwszej kategorii pracownik bezdyskusyjnie powinien być z góry zwolniony od opłat. Spośród roszczeń przewidzianych w Kodeksie pracy do tej kategorii należy zaliczyć roszczenia o:

- 1) wynagrodzenie za pracę – jednak tylko *sensu stricto*, czyli z wyłączeniem roszczeń o dodatki, odprawy, ekwiwalenty, deputaty, odszkodowania, zwrot wydatków i inne świadczenia należne obok właściwego wynagrodzenia,
- 2) świadczenia z tytułu czasowej niezdolności do pracy, ciąży i karmienia dziecka piersią, urodzenia dziecka lub przyjęcia go na wychowanie – ze względu na ochronę zdrowia i ochronę macierzyństwa,
- 3) uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne,
- 4) przywrócenie do pracy,
- 5) odszkodowanie z tytułu nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę,
- 6) wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy należne pracownikowi, który podjął pracę w wyniku przywrócenia do pracy,
- 7) odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej,
- 8) wydanie lub o sprostowanie świadectwa pracy.

Ustawowe zwolnienie nie powinno jednak obejmować wszystkich możliwych kosztów, a tylko opłatę od pozwu. Obowiązek uiszczania opłat od środków zaskarżenia stanowi niezbędną motywację do dbałości w prowadzeniu swej sprawy przed sądem, pozwalającej zakończyć ją w pierwszej instancji.

W pozostałych sprawach pracownik powinien uiszczać opłaty sądowe na normalnych zasadach, z tym, że w sprawach o roszczenia inne niż pieniężne należy przewidzieć uiszczanie opłaty podstawowej.

Takie rozróżnienie wydaje się znacznie lepiej odpowiadać potrzebom społecznym, niż dotychczasowe, oparte na arbitralnie ustalonej kwocie granicznej 50.000 złotych. Ustanowienie tej granicy powoduje zresztą, że nawet najniższa pobierana opłata wynosi od razu 2.500 złotych.

Należy także przewidzieć możliwość obniżenia opłaty od pozwu w następstwie wykazania się podjęciem próby konsensualnego rozwiązania sporu poza sądem – przed komisją pojednawczą. Takie rozwiązanie powinno pomóc przywrócić do życia tę formę ADR.

Odpowiednie zmiany zawiera proj.art. 35.

Proj.art. 35 ust. 4 u.k.s.c. zawiera tę samą normę, co obecny art. 35 ust. 2 u.k.s.c. Zmiana ma charakter redakcyjny.

W konsekwencji opisanej zmiany należy również wykreślić wzmiankę o pracowniku jako osobie ustawowo zwolnionej od kosztów sądowych z art. 96 ust. 1 pkt 4 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	
Art. 35. 1. W sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50 000 złotych, pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową. 2. Pracownik i pracodawca uiszczają opłatę podstawową od pism podlegających opłacie wymienionych w ust. 1, także w sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy wytoczonej z powództwa inspektora pracy.	Art. 35. 1. Od powoda będącego pracownikiem nie pobiera się opłaty od pozwu w sprawach o: <u>1) wynagrodzenie za pracę, z wyłączeniem roszczeń o dodatki, odprawy, ekwiwalenty, deputaty, odszkodowania, zwrot wydatków i inne świadczenia należne obok właściwego wynagrodzenia,</u> <u>2) świadczenia z tytułu czasowej niezdolności do pracy, ciąży i karmienia dziecka piersią, urodzenia dziecka lub przyjęcia go na wychowanie,</u> <u>3) uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne,</u> <u>4) przywrócenie do pracy,</u> <u>5) odszkodowanie z tytułu nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę,</u> <u>6) wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy należne pracownikowi, który podjął pracę w wyniku przywrócenia do pracy,</u> <u>7) odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej,</u> <u>8) wydanie lub o sprostowanie świadectwa pracy.</u> 2. W sprawach z zakresu prawa pracy o roszczenia inne niż pieniężne pobiera się opłatę podstawową. 3. Przepis art. 13 ust. 4 stosuje się odpowiednio w sprawie, w której powód będący pracownikiem podjął próbę rozwiązania sporu poprzez wszczęcie postępowania pojednawczego przed komisją pojednawczą, o której mowa w dziale dwunastym ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 1666, z późn. zm.). 4. W sprawach o ustalenie istnienia stosunku pracy wytoczonych z powództwa inspektora pracy pobiera się opłatę podstawową od pism pracownika i pracodawcy.
Tytuł IV. Zwolnienie od kosztów sądowych	
Art. 96. 1. Nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych: (...) 4) pracownik wnoszący powództwo lub strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem art. 35 i 36; (...)	Art. 96. 1. Nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych: (...) 4) strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem art. 36; (...)

74. Opłaty w sprawach gospodarczych

Czynności sądu polegające na przesłuchaniu świadka lub strony oraz na odebraniu ustnej opinii od biegłego należą do najbardziej czasochłonnej i pracochłonnej w całym postępowaniu, co ujemnie odbija się na jego sprawności. Dlatego wszystkie wnioski o dopuszczenie dowodów w zeznań świadków i stron powinny zostać złożone we wstępnej fazie procesu – aby objąć je organizacją postępowania (planem rozprawy). Jeżeli zaś wniosek o przesłuchanie świadka albo strony zostaje złożony już w toku postępowania, to jego uwzględnienie w dodatku zaburza ustalony już plan czynności w tym postępowaniu. Niniejszy projekt przewiduje szereg rozwiązań zapobiegających składaniu takich spóźnionych wniosków. Aby spotęgować ich działanie i dodatkowo zmotywować strony do składania wniosków dowodowych we właściwej fazie procesu, należy wprowadzić opłatę od wniosku o wezwanie świadka lub strony na rozprawę.

Opłata ta winna również skłonić stronę do staranniejszego przemyślenia, czy rzeczywiście istnieje potrzeba przeprowadzenia dowodu z zeznań. Skoro przeprowadzenie dowodu z dokumentu (które nie pociąga za sobą nakładu czasu i środków) pozostanie nieodpłatne, to opłata będzie motywacją dla przedsiębiorcy, by jeszcze przed procesem postarał się o należyłą dokumentację.

Opłata nie wyłącza możliwości wezwania strony do uiszczenia zaliczki na poczet zwrotu kosztów podróży i utraconego zarobku świadka.

Działanie tej opłaty należy wzmocnić dodatkową, wyższą opłatą w razie konieczności przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego. Powinno to przynajmniej w części zapobiec przewlekaniu postępowań poprzez uzgodnione ze świadkami ich niestawiennictwa.

Odpowiednią regulację zawiera nowy art. 29a u.k.s.c.

Doświadczenia praktyczne w sprawach gospodarczych wskazują, że powództwa w sprawach dotyczących spółek handlowych często bywają wykorzystywane jako narzędzia w konfliktach wewnątrz tych spółek. Oznacza to, że opłaty w dotychczasowej wysokości 2.000 złotych nie motywują wystarczająco stron takich sporów do ich rozwiązywania bez angażowania sądu. Świadczy to o potrzebie ich wyraźnego podwyższenia. Należy się spodziewać, że opłaty w wysokości 5.000 złotych pozwolą skuteczniej odsiać spory, które spółki powinny rozstrzygnąć we własnym zakresie.

Stosowną regulację zawiera proj.art. 29 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 2. Sprawy gospodarcze	
Art. 29. Opłatę stałą w kwocie 2000 złotych pobiera się od pozwu w sprawie o: 1) rozwiązanie spółki; 2) wyłączenie wspólnika ze spółki; 3) uchylenie uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 4) stwierdzenie nieważności uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 5) ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały organu spółki; 6) uchylenie uchwały zgromadzenia obligatariuszy; 7) stwierdzenie nieważności uchwały zgromadzenia obligatariuszy.	Art. 29. Opłatę stałą w kwocie <u>5000</u> złotych pobiera się od pozwu w sprawie o: 1) rozwiązanie spółki; 2) wyłączenie wspólnika ze spółki; 3) uchylenie uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 4) stwierdzenie nieważności uchwały wspólników lub uchwały walnego zgromadzenia spółki; 5) ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały organu spółki; 6) uchylenie uchwały zgromadzenia obligatariuszy; 7) stwierdzenie nieważności uchwały zgromadzenia obligatariuszy.

[nowa norma]	Art. 29a. 1. Opłatę stałą w kwocie 100 zł od jednej osoby, której wniosek dotyczy, pobiera się od wniosku o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub strony. 2. W przypadku konieczności zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego pobiera się dodatkowo opłatę w kwocie 200 zł.
--------------	---

75. Opłaty w sprawach o ochronę własności intelektualnej

Ustawa z 2 kwietnia 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawa z 30 czerwca 2000 roku – Prawo własności przemysłowej ustanawiają szczególnego rodzaju wnioski:

- o zobowiązanie naruszającego autorskie prawa majątkowe lub innej osoby do udzielenia informacji lub udostępnienia dokumentacji (art. 80 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych,
- o zobowiązanie do udzielenia informacji, złożonego przez uprawnionego z patentu, dodatkowego prawa ochronnego, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji albo przez inną osobę, której ustawa na to zezwala (art. 286¹ ust. 1 pkt 3 Prawa własności przemysłowej),
- o zabezpieczenie dowodów (art. 286¹ ust. 1 pkt 1 Prawa własności przemysłowej).

Dotychczasowe przepisy u.k.s.c. nie wskazywały wysokości opłat sądowych od tych wniosków. Lukę tę należy wypełnić poprzez ustalenie wysokości opłat od takich wniosków w wysokości takiej, jak przy najbardziej zbliżonych wnioskach już przewidzianych w u.k.s.c.

Zmianę tę wprowadza proj.art. 24 u.k.s.c.

Poprawki wymaga również regulacja z art. 26 ust. 1 pkt 5 u.k.s.c., w którym roszczenia o ochronę praw własności przemysłowej określa się jako niemajątkowe. Roszczenia te w rzeczywistości mają charakter majątkowy, tyle tylko, że są zarówno pieniężne, jak i niepieniężne. Dla uproszczenia systemu opłat należy przewidzieć, że od wszystkich tych roszczeń pobiera się opłatę stałą. Z tych samych względów, co w pozostałych przypadkach, wysokość tej opłaty wymaga urealnienia poprzez podwyżkę do 2.000 złotych.

Zmianę tę wprowadza proj.art. 26 i proj.art. 26a u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
Art. 24. 1. Opłatę stałą w kwocie 300 zł pobiera się od wniosku o: (...) 2. Opłatę stałą w kwocie 200 zł pobiera się od wniosku o dokonanie przez sąd czynności w trakcie postępowania przed sądem polubownym niewymienionych w ust. 1.	Art. 24. 1. Opłatę stałą w kwocie 300 zł pobiera się od wniosku o: (...) <u>6) zobowiązanie do udzielenia informacji, złożonego przez uprawnionego z patentu, dodatkowego prawa ochronnego, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji albo przez inną osobę, której ustawa na to zezwala, chyba że wniosek złożono w piśmie wszczynającym postępowanie.</u> 2. Opłatę stałą w kwocie 200 zł pobiera się od wniosku o: <u>1) dokonanie przez sąd czynności w trakcie postępowania przed sądem polubownym niewymienionych w ust. 1,</u> <u>2) zobowiązanie naruszającego autorskie prawa majątkowe lub innej osoby do udzielenia informacji lub udostępnienia dokumentacji, o których mowa w art. 80</u>

	ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 880, z późn. zm.) 3) zabezpieczenie dowodów, o którym mowa w art. 2861 ust. 1 pkt 1 ustawy z 30 czerwca 2000 roku – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 776).
Tytuł II. Opłaty Dział 3. Wysokość opłat w procesie Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego	
Art. 26. 1. Opłatę stałą w kwocie 600 złotych pobiera się od pozwu o: 1) rozwód; 2) separację; 3) ochronę dóbr osobistych; 4) ochronę niemajątkowych praw autorskich; 5) ochronę niemajątkowych praw wynikających z uzyskania patentu na wynalazek, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego lub zdobniczego, prawa ochronnego na znak towarowy, prawa z rejestracji na oznaczenie geograficzne, prawa z rejestracji topografii układów scalonych, prawa z rejestracji wzoru zdobniczego; (...)	Art. 26. 1. Opłatę stałą w kwocie 600 złotych pobiera się od pozwu o: 1) (uchylony); 2) separację; 3) ochronę dóbr osobistych; 4) ochronę niemajątkowych praw autorskich; 5) (uchylony); (...)
[nowy przepis]	Art. 26a. Opłatę stałą w kwocie 2000 złotych pobiera się od pozwu o: 1) rozwód; 2) ochronę prawa do patentu, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego, prawa do znaku towarowego oraz pozostałych praw na dobrach niematerialnych o charakterze intelektualnym; 3) roszczenia z tytułu naruszenia reguł uczciwej konkurencji.

76. Ujednolicenie opłat w postępowaniu przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów

Kodeks postępowania cywilnego ustanawia sądowy tryb odwołania od decyzji i postanowień Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, jak również od decyzji i postanowień Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego. Z doktrynalnego punktu widzenia między decyzjami prezesa UOKiK a decyzjami pozostałych wymienionych organów istnieje różnica, ale w praktyce sądowej sprawy z tych odwołań i zażaleń rozpoznaje się tak samo, a materia skarżonych rozstrzygnięć jest zbliżona co do charakteru i skali. Zróżnicowanie opłat w tych sprawach tylko ze względu na podmiot, którego orzeczenie jest skarżone, nie znajduje podstaw celowościowych. Należy je więc ujednolicić, z podziałem tylko na opłaty od odwołań i zażaleń. Odpowiednią zmianę wprowadza proj.art. 32 u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	
Art. 32. 1. Opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z	Art. 32. 1. Opłatę stałą w kwocie 1 000 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, <u>Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej</u>

prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie. 2. Oplatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. 3. Oplatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie. 4. Oplatę stałą w kwocie 50 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.	oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego, a także od apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w takiej sprawie. 2. Oplatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej oraz Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.
---	--

77. Zwalnianie spółek handlowych od kosztów sądowych

Osoba prawna (a także jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej, ale wyposażona przez ustawę w zdolność prawną) uzyskuje zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie. Zasada ta nie budzi zastrzeżeń.

Praktyka, szczególnie w sądach gospodarczych, wskazuje jednak, że nie jest ona wystarczająca, gdy chodzi o kryteria zwolnienia od kosztów spółek handlowych. O ile bowiem sama spółka handlowa rzeczywiście może nie mieć środków na uiszczenie kosztów sądowych, o tyle jej wspólnicy albo akcjonariusze mogą je mieć – i niejednokrotnie mają. Ponieważ po zainwestowaniu swych środków w spółkę czerpali z niej zyski, uzasadnione wydaje się wymaganie, by w przypadku procesu sądowego wsparli swoją spółkę w zakresie kosztów sądowych.

Tak więc kryteria zwalniania spółek handlowych od kosztów sądowych winny zostać uzupełnione o obowiązek wykazania, że także wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie swoich wkładów ani na udzielenie spółce pożyczki.

Odpowiednią regulację wprowadza proj.art. 103 ust. 2 u.k.s.c.

<i>Przepisy dotychczasowe</i>	<i>Przepisy projektowane</i>
Tytuł IV. Zwolnienie od kosztów sądowych	
Art. 103. Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.	Art. 103. 1. Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie. 2. Spółka handlowa powinna wykazać także, że jej wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie swoich wkładów lub udzielenie spółce pożyczki.

78. Przyznawanie należności

Przepisy ustawy o kosztach cywilnych ustanawiają tryb przyznawania należności przewidzianych w przepisach postępowania stronom, biegłym i świadkom, ale nie regulują trybu ich przyznawania osobom trzecim uprawnionym do nich w szczególnych przypadkach (art.art. 251, 254

§ 4 i 297 k.p.c.). Nie regulują także zasad przyznawania należności, a nawet ich ustalania, odnośnie tłumaczy. Istniejące dotychczas przepisy w tym zakresie należy więc rozciągnąć na tłumaczy i osoby trzecie.

Stosowne zmiany zawierają proj.art.art. 22 pkt 4, 89a, 93 oraz 92 ust. 1 i 4.

W konsekwencji ogólnego upoważnienia sądu do wydawania postanowień na posiedzeniach niejawnych należy wyeliminować tej treści wzmiankę również z u.k.s.c.

W praktyce większość wniosków świadków o przyznanie im ich należności jest bezsporna i podlega uwzględnieniu *a limine*. W takich przypadkach rozstrzyganie o czymkolwiek postanowieniem jest oczywiście zbędne – wystarczy niezaskarżalne zarządzenie przewodniczącego.

Stosowne zmiany zawierają proj.art.art. 8 ust. 2 i 93 ust. 1a u.k.s.c.

Przepisy dotychczasowe	Przepisy projektowane
Tytuł II. Opłaty Dział 1. Przepisy ogólne	
Art. 22. Oplatę stałą w kwocie 40 złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez biegłego, tłumacza i kuratora; (...)	Art. 22. Oplatę stałą w kwocie <u>100</u> złotych pobiera się od zażalenia na postanowienie w przedmiocie: (...) 4) wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez <u>mediatora</u>, biegłego, tłumacza, kuratora <u>lub uprawnioną osobę trzecią</u>; (...)
Tytuł III. Wydatki Dział 9. Należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron w postępowaniu cywilnym	
[nowa norma]	Art. 89a. Przepisy artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do tłumacza.
Art. 92. 1. Zwrot wydatków, utraconego zarobku lub dochodu, wynagrodzenia i kosztów podróży przyznaje się na wniosek świadka, biegłego lub tłumacza złożony na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy. (...) 4. Świadek, biegły lub tłumacz powinni być pouczeni o prawie i sposobie zgłoszenia wniosku o zwrot należności oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.	Art. 92. 1. Zwrot wydatków, utraconego zarobku lub dochodu, wynagrodzenia i kosztów podróży przyznaje się na wniosek świadka, biegłego lub tłumacza, <u>a także strony lub osoby trzeciej uprawnionej do otrzymania należności</u>, złożony na piśmie lub ustnie do protokołu. (...) 4. <u>Osobę uprawnioną do otrzymania należności, o której mowa w ust. 1, poucza się o prawie i sposobie złożenia wniosku o jej przyznanie oraz o skutkach niezachowania terminu wskazanego w ust. 2.</u>
Art. 93. 1. Należności świadków, biegłych, tłumaczy, stron oraz mediatorów za prowadzenie mediacji na skutek skierowania przez sąd, przyznaje i ustala sąd lub referendarz sądowy. 2. Przyznaną należność należy wypłacić niezwłocznie. W przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym bez obciążania świadka, biegłego, mediatora lub tłumacza opłatą pocztową lub kosztami przelewu.	Art. 93. 1. Należności, o których mowa w art. 92, <u>jak również wynagrodzenie mediatora</u> za prowadzenie mediacji na skutek skierowania przez sąd, ustala i przyznaje sąd albo referendarz sądowy. <u>1a. Przewodniczący może zarządzeniem w całości uwzględnić wniosek świadka o przyznanie każdej z należności, o których mowa w art. 85-88, jeżeli jego uwzględnienie nie pociągnie za sobą zobowiązania strony do uiszczenia dalszych kwot albo jeżeli strona zgodziła się na pokrycie należności świadka w żądanej przezeń wysokości. Zarządzenie to nie podlega zaskarżeniu.</u> 2. Przyznaną należność należy wpłacić niezwłocznie. W przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym bez obciążania <u>osoby, której ją przyznano</u>, opłatą pocztową lub kosztami przelewu.

X. Przepisy wprowadzające i przejściowe

a. Przepisy nowe a przepisy dotychczasowe

Celem niniejszej nowelizacji jest usprawnienie postępowań przed sądami cywilnymi, również w sprawach, które w dniu wejścia w życie ustawy będą w toku, wobec czego postępowanie przy zastosowaniu nowych zasad powinno objąć także te sprawy. Zgodnie z przyjętą w prawie cywilnym zasadą, że przepisy procedury „chwytają sprawę w locie”, daje się temu wyraz poprzez niezamieszczanie norm ograniczających tę zasadę. Jedynie dla zapobieżenia wątpliwościom należy wskazać, że czynności dokonane przed wejściem w życie niniejszej nowelizacji z zachowaniem dotychczasowych przepisów zachowują walor prawny (art. 7 ust. 1). Wyjątki dotyczą:

- przepisów regulujących postępowanie z wnioskami o wyłączenie sędziego (art. 53¹) złożonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 7 ust. 2 pkt 1),
- przepisów regulujących postępowanie z zażaleniem, apelacją, skargą kasacyjną i skargą na czynność referendarza sądowego w postępowaniach zapoczątkowanych wniesieniem tych środków odwoławczych (art. 7 ust. 2 pkt 2),
- przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Regulacje wprowadzone w tych zakresach niniejszą nowelizacją są bardziej restryktywne, niż dotychczasowe. Aby więc nie zmieniać zasad na niekorzyść strony w toku trwającego już postępowania, należy zastrzec, że w sprawach toczących się w dniu wejścia w życie niniejszej nowelizacji do czasu zakończenia postępowania w danej instancji (lub, odpowiednio, przed Sądem Najwyższym) stosuje się przepisy w dotychczasowym brzmieniu (art. 7 ust. 2 *in fine*).

Z analogicznych względów także sprawy:

- 1) w których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wydano nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym,
- 2) rozpoznawane w postępowaniu nakazowym,
- 3) rozpoznawane w elektronicznym postępowaniu upominawczym

powinny podlegać rozpoznaniu według przepisów w dotychczasowym brzmieniu aż do czasu zakończenia postępowania w danej instancji (art. 7 ust. 3).

Natomiast wysoce restryktywne przepisy art. 98² i 103 § 3 mogą znaleźć zastosowanie tylko w postępowaniach wszczętych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 7 ust. 4).

Poprzednią zmianę przepisów o postępowaniu z wnioskiem o wyłączenie sędziego wprowadziła ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1311 i 1513, z 2016 r. poz. 178, 394 i 615), która weszła w życie 8 września 2016 roku. Ustawa ta zmieniła przepisy art. 50 § 3 i art. 52 § 3 w taki sposób, że można było zakończyć postępowanie mimo obstrukcji przy użyciu łańcucha wniosków o wyłączenie sędziego. Jednakże w przepisach wprowadzających tę ustawę (art. 21 ust. 1) zastrzeżono, że nowe zasady stosuje się tylko do postępowań wszczętych po jej wejściu w życie. Tak więc zmiana ta nie rozwiązała problemu w sprawach, które już się wtedy toczyły. Niniejsza nowelizacja powinna stać się okazją do wprowadzenia tej możliwości także w tych sprawach, skoro bowiem trwają one już tak długo, to należy użyć wszelkich środków, by postępowanie w nich przyspieszyć. Wydaje się, że poziom gwarancji procesowych zapewniony przez przepisy

znowelizowane ustawą z 10 lipca 2015 roku jest wystarczający, by móc je stosować także w sprawach wszczętych i nie zakończonych w dniu wejścia w życie tej ustawy. Dlatego przewiduje się, by przepisy art. 50 § 3 i art. 52 § 3 w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw stosować także w sprawach wszczętych i nie zakończonych do dnia wejścia w życie tej ustawy.

Wprowadzona tą samą ustawą zmiana Kodeksu postępowania cywilnego doprowadziła także do zróżnicowania sytuacji pełnomocników pod kątem ich uprawnienia do wzajemnych doręczeń bez pośrednictwa sądu (art. 132 § 1) w zależności od daty wytoczenia powództwa. Zróżnicowanie to jest oczywiście bezcelowe i należy je usunąć poprzez wskazanie, że także przepis art. 132 § 1 w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw stosuje się także w sprawach wszczętych i nie zakończonych do dnia wejścia w życie tej ustawy.

Odpowiednią regulację zawiera art. 7 ust. 5.

b. Wejście ustawy w życie

Zmiany wprowadzone niniejszą nowelizacją są obszerne, ale w przeważającej części polegają na uproszczeniach i ułatwieniach, od dawna oczekiwanych i postulowanych w praktyce i w nauce. Nie ma więc potrzeby, by okres oczekiwania na wejście w życie przekraczał trzy miesiące od ogłoszenia; ten czas powinien wystarczyć na zapoznanie się z nowymi instytucjami.

Termin ten może być jeszcze krótszy w przypadku przepisów:

- 1) wiążących się z wydawaniem postanowień na posiedzeniach niejawnych (art. 1 pkt 4-5, 17, 25, 37, 39-40, 44-48, 54, 73, 82, 104-107, 109, 111, 134-135, 136 lit. a, 137, 138 lit. c, 139, 146-148, 150-153, 167 lit. b, 188 i 197-198, art. 5 pkt 4),
 - 2) upraszczających elektroniczne postępowanie upominawcze (art. 1 pkt 178-181),
 - 3) upraszczających opłaty sądowe (art. 5),
 - 4) wprowadzających modyfikację wyroku w postępowaniu grupowym (art. 6 pkt 7 i 8),
- które mogą wejść w życie po upływie minimalnego terminu 14 dni od dnia ogłoszenia.

Termin ten wymaga natomiast przedłużenia w przypadku zmian wprowadzonych przez art. 1 pkt 34 i art. 4 pkt 7, które wymagają przygotowania technicznego i wydania rozporządzeń wykonawczych. Powinny więc wejść w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia ustawy.

Nazwa projektu Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Pan Łukasz Piebiak – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Pan Paweł Mroczkowski - Naczelnik Wydziału do spraw Usprawnienia Sądów Powszechnych w Departamencie Nadzoru Administracyjnego tel.: (22) 52 12 834	Data sporządzenia 27.11.2017 r. Źródło: Inne Nr w wykazie prac UD309
--	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Zgodnie z danymi Ministerstwa Sprawiedliwości, w ostatnich latach obserwuje się wzrost wpływu spraw cywilnych do sądów powszechnych (dane za lata 2012-2016), natomiast średnie terminy załatwienia spraw w I instancji ulegają wydłużeniu, wynosząc średnio od 5 do nawet 11 miesięcy (dane za I kwartał 2017 roku). Dodatkowo należy wspomnieć, iż, według badań CBOS¹, przeprowadzonych między 2-9 lutego 2017 roku (na próbie 1016 osób – metodą bezpośrednią, ze wspomaganie komputerowym), w 51% Polacy źle ocenili działalność wymiaru sprawiedliwości. Do jego najważniejszych problemów, respondenci zaliczyli m.in.:

- przewlekłość postępowań (48% wskazań),
- orzekanie na podstawie niewystarczającego materiału dowodowego (15% wskazań),
- nagminne opóźnienia rozpraw (15% wskazań),
- zła organizacja pracy (11% wskazań),
- niewłaściwe traktowanie obywateli (8% wskazań).

Powyższe dane należy uznać za sygnalizujące sytuację wysoce uciążliwą dla społeczeństwa, w związku z czym występuje pilna konieczność przemodelowania kształtu procesu cywilnego, celem poprawy systemu zarządzania sprawą z jednoczesnymi rozwiązaniami systemowymi, zabezpieczającymi prawa stron oraz poprawy warunków dla osób partycypujących w procesie. Z uwagi na powyższe, pilnej interwencji legislacyjnej wymagają następujące obszary postępowania cywilnego, a co się z tym wiąże – przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – *Kodeks postępowania cywilnego* (t.j. Dz.U. z 2016 r. Poz. 1822, ze zm., dalej: k.p.c.)

1. Przygotowanie sprawy do rozpoznania

Efektywne prowadzenie postępowania przed sądem wymaga jego zaplanowania. Czynności do tego prowadzące można określić mianem organizacji postępowania. Dotychczasowe regulacje dotyczące tego etapu postępowania zawierają jedynie odosobnione unormowania, rozproszone wśród przepisów w rozdziałach „Pozew” i „Rozprawa”, co generuje liczne trudności związane ze zbyt ogólnym ujęciem tychże przepisów oraz braku ich systematyki.

W obecnym stanie prawnym organizację postępowania narzuca sądowi i sędziemu art. 206 § 1 k.p.c. Przepis ten, co do zasady, wymaga od sędziego, by zawsze kierował sprawę na rozprawę i zaplanował ją znając jedynie stanowisko i żądania jednej strony – powoda. Skutkuje to występowaniem wysokiego prawdopodobieństwa zaistnienia braków w materiale procesowym ze względu na dopuszczalną przez art. 207 § 1 k.p.c. bierność pozwanego w zakresie odpowie-

dzi na pozew. Tymczasem sąd, w celu prawidłowego i szybkiego rozpoznania sprawy, musi zgromadzić dostateczny materiał procesowy w postaci wiedzy o żądaniach, twierdzeniach o faktach i wnioskach dowodowych od wszystkich stron. Zaletą dotychczasowego modelu organizacji rozprawy jest prostota: przygotowanie rozprawy ogranicza się do wyznaczenia terminu pierwszego posiedzenia, doręczenia odpisu pozwu i wezwania osób, które mają zostać przesłuchane na wniosek powoda. Ze względu na to, model ten niewątpliwie sprawdzał się przy niewielkim lub umiarkowanym obciążeniu sądów, jednak w ciągu ostatniej dekady wpływ spraw cywilnych do sądów powszechnych wzrósł w takim stopniu, że uwydatniły się jego wady, wynikające z faktycznego pominięcia fazy przygotowania rozprawy. Skutkiem przystąpienia do rozprawy, często bez prawidłowo zebranego materiału procesowego oraz bez planowania przebiegu postępowania, z reguły bywa przewlekłość postępowania spowodowana koniecznością rozpoznawania sprawy na wielu terminach. Duży wpływ spraw powoduje także, że kolejne terminy rozpraw są odległe od siebie o wiele miesięcy. Dodatkowo należy zauważyć, iż w procesie przygotowań do rozprawy, udział stron jest minimalny, co może wiązać się odczuciem braku wpływu na proces, za który przecież płacą nie tylko bezpośrednio pod postacią opłat, ale i pośrednio, przez system podatkowy. W sposób oczywisty oddziałuje to na opinię społeczną na temat wymiaru sprawiedliwości, jako na instytucje niewydajną i zamkniętą na obywatela.

2. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego

Kolejnym elementem newralgicznym, z punktu widzenia długości postępowania, są naganne praktyki wykorzystywania uprawnień procesowych, celowo nakierowanych na osiągnięcie określonych korzyści, jak przedłużanie postępowania czy uderzanie w dobre imię innych osób. Na podstawie doświadczeń z praktyki sądowej można, gwoli przykładu, wyróżnić następujące typowe sytuacje, w których nie ma wątpliwości, że dochodzi do nadużycia przez stronę jej uprawnień procesowych:

- 1) wnoszenie jako pozwu pisma nie zawierającego żądania rozpoznania sprawy sądowej,
- 2) wnoszenie pozwu oczywiście bezzasadnego,
- 3) wnoszenie szeregu wniosków o wyłączenie sędziego,
- 4) wnoszenie szeregu zażaleń w tym samym lub zbliżonym przedmiocie.

Znamie nadużycia prawa procesowego można także przypisać innym zachowaniom stron, choć nie zawsze występuje ono tak jednoznacznie. Wymienione czynności stron mają dwie wspólne cechy:

- 1) są podejmowane na podstawie i w granicach prawa procesowego (uprawnienia do wytoczenia powództwa, uprawnienia do wniesienia zażalenia itd.),
- 2) nie zmierzają jednak do osiągnięcia celu, w którym odpowiednie instytucje procesowe zostały ustanowione.

Obecny system prawny nie daje sądowi środków prawnych, potrafiących skutecznie przeciwdziałać tego rodzaju zachowaniom, za wyjątkiem sytuacji, gdy chodzi o nadmiar wniosków dowodowych. Ten brak stanowi oczywistą wadę, wskutek której sąd nie jest w stanie zapobiec sytuacji, gdy w wyniku działań jednej strony postępowania, zostaje naruszone prawo pozostałych stron do rozpoznania sprawy w rozsądnym czasie, prawo do rzetelnego procesu oraz prawo innych obywateli do sprawnego działania wymiaru sprawiedliwości.

Wszystko to prowadzi do wniosku, że system prawa procesowego cywilnego wymaga uzupełnienia o środki zmierzające do ograniczenia dopuszczalności czynności stron, opartych na znamieniu nadużycia uprawnienia procesowego.

3. Dowody

W zakresie przepisów k.p.c., regulujących postępowanie dowodowe, obowiązują one do dziś w brzmieniu nadanym im w latach 60. ubiegłego wieku, w wielu przypadkach powtarzając treść przepisów jeszcze wcześniejszych. Nie dziwi więc, że zarówno ich forma, jak i treść niekiedy rażą archaizmem. Nieścisłości i niespójności terminologiczne, od dawna już wytykane w nauce, nie stanowią bezpośredniej przeszkody dla działalności sądu, jednak kształtują wśród sędziów, pełnomocników i stron lekceważącą postawę wobec przepisów k.p.c. Z kolei ukształtowanie niektórych instytucji postępowania dowodowego nie odpowiada wymogom skutecznej pracy współczesnego wymiaru sprawiedliwości, co w praktyce orzeczniczej prowadzi do oparcia postępowań dowodowych na zasadach zawartych nie w k.p.c., lecz często w orzecznictwie. Dotyczy to w szczególności wniosków stron i rozstrzygnięć sądu kształtujących materiał dowodowy, składanych w ramach postępowania dowodowego.

Dodatkowo przepisy dotyczące dowodów wymagają ogólnych usprawnień z punktu widzenia działalności sędziów oraz partycypacji uczestników postępowania. Przykładowo, w obecnym stanie prawnym postępowanie dowodowe przeprowadzane w ramach pomocy prawnej na zasadzie art. 239 k.p.c. oraz zatwierdzanie protokołu sporządzonego w trybie art. 157 § 11 k.p.c. wymaga działań wyłącznie ze strony sędziego, co niepotrzebnie absorbuje jego czas i pracę, zwłaszcza w świetle istnienia instytucji referendarza sądowego. W przedmiotowych przepisach niedostateczny jest również udział stron w postępowaniu dowodowym, które w chwili obecnej spoczywa wyłącznie na sędzie, co wydaje się całkowicie niezasadne.

4. Uzasadnianie wyroków i postępowania odwoławcze

W przedmiocie powyższego ogniwa procedury cywilnej, należy zidentyfikować grupę problemów, powodujących, poza niepotrzebnymi opóźnieniami, również utrudnienia dla sądu oraz uczestników postępowania, a także nie czyniących w zupełności zadość zasadom procesu cywilnego. Trzeba również wskazać pewne problemy o charakterze językowym i technicznym.

W kwestii uzasadnień wyroków, obecny stan prawny zawiera pewne niespójności oraz regulacje opóźniające postępowanie cywilne. Aktualna treść pouczeń dla stron, niebędących reprezentowanymi przez profesjonalnych pełnomocników, a także niejednolite metody doręczeń oraz uzasadnień wyroków powodują komplikacje i niejasności. Regulacje odnoszące się do samych wniosków o uzasadnienie w obecnym kształcie powodują jedynie opóźnienia, a w świetle zmiany przywracającej opłatę skarbową od tego wniosku – musi ulec gruntownej zmianie. To samo dotyczy również samych uzasadnień, które często z uwagi na swoją obszerność – angażują niepotrzebnie czas sędziów oraz środków materialnych.

W przedmiocie postępowania apelacyjnego w obecnym stanie prawnym jest ono rozbite na fazy prowadzone przez sądy pierwszej i drugiej instancji. W obu tych fazach sądy prowadzą dwie niezależne kontrole braków formalnych apelacji. Trzeciej kontroli dokonuje skład orzekający sądu odwoławczego. Przy obecnym obciążeniu sądów, szczególnie wielkomiejskich, założyć trzeba, że każda czynność wymagająca obrotu pocztowego, zabiera około miesiąca, a czasem nawet kilka miesięcy. Każda taka czynność składa się z sekwencji czynności cząstkowych: decyzji sędziego o wykonaniu czynności, wykonania przez sekretarza sądowego, obrotu pocztowego i oczekiwania na upływ terminu wyznaczonego stronie na dokonanie czynności. Tak skonstruowana procedura jest skomplikowana i zakłada dublowanie tychże czynności. W szczególności rozbicie kontroli prawidłowości wniesienia apelacji na sądy obu instancji po pierwsze daje pole do rozbieżności ocen, co do wystąpienia braków formalnych, a po drugie umożliwia przedłużanie postępowania między instan-

cyjnego, wskutek zażaleń stron na czynności podjęte w jego toku.

Obecne wymagania co do treści i formy apelacji sugerują, że powoływanie w niej przez stronę nowych faktów i dowodów jest czymś powszechnym – co nie odpowiada zasadzie, że wszystkie fakty i dowody winny zostać przedstawione już sądowi I instancji. Doświadczenia praktyczne wskazują również, że – w konsekwencji wprowadzenia w sprawach cywilnych protokołu elektronicznego – niezbędne jest wymaganie od strony wnoszącej apelację, by powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oznaczyła część zapisu dotyczącą tego faktu. Brak tego wymogu powoduje konieczność odsłuchiwania przez sędziów II instancji wielu godzin nagrań, niewiążących się z zarzutami apelacji.

Należy również wskazać, że dotychczasowa regulacja obligatoryjnej i fakultatywnej treści uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego nie do końca odpowiada faktycznym potrzebom, a przy tym nie jest wystarczająco ścisła – co prowadzi do odmienności praktyki stosowania odnośnego przepisu. Należy również negatywnie ocenić fakt, że w obecnym stanie prawnym, sąd I instancji jest związany oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażonymi w uzasadnieniu wyroku sądu II instancji, mocą którego uchylono pierwotny wyrok i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. W tej sytuacji wprowadzenie zasady ponownego rozpoznawania sprawy w tym samym składzie prowadziłoby do rażącego naruszenia niezawisłości sędziego, poprzez zmuszenie go do rozpoznania sprawy w określony sposób.

W zakresie zażaleń, obecny stan prawny przewiduje zaskarżalność postanowienia (zarządzenia) o wymiarze opłaty. Ustalenie wysokości opłaty niewątpliwie jest kwestią istotną z punktu widzenia zapewnienia stronie prawa dostępu do sądu. Tym niemniej czynność polegająca na samym tylko ustaleniu wysokości opłaty nie wpływa bezpośrednio na bieg postępowania. Jeżeli bowiem opłata zostanie ustalona w nadmiernej wysokości, to strona jej po prostu nie uiszczy, czego konsekwencją stanie się rozstrzygnięcie o zwrocie bądź odrzuceniu pisma, które podlega zaskarżeniu, co z kolei czyni zbędną regulację dotyczącą odrębnego kwestionowania wysokości opłaty. Należy również wskazać, iż celem postępowania zażaleniowego jest poddanie kontroli rozstrzygnięcia sądu w kwestii incydentalnej, istotnej, ale nie rozstrzygającej dla procesu cywilnego. W obecnym modelu postępowania cel ten nie zostaje osiągnięty w pełni. Do tej oceny uprawnia obserwacja, że postępowanie zażaleniowe, z punktu widzenia całokształtu procesu cywilnego, ma, co do zasady, znaczenie pomocnicze. Jednak czas trwania postępowania zażaleniowego zbliża się do czasu rozpoznania apelacji. Doświadczenia praktyki wskazują także na skutek uboczny postępowania zażaleniowego, polegający na wykorzystywaniu go do przewlekania postępowania głównego. Nadto w toku postępowania zażaleniowego, sąd drugiej instancji zostaje zmuszony do zajmowania się kwestią drobną, o nikłej wadze procesowej i stopniu komplikacji.

Jeśli chodzi o skargę na orzeczenie referendarza, dotychczasowe przepisy w tym zakresie nie określają wprost trybu postępowania ze skargą (np. kompetencji i sankcji przy usuwaniu braków formalnych) Obecny stan prawny przewiduje także wyjątki od ogólnego trybu postępowania ze skargą na orzeczenie referendarza w dwóch przypadkach:

- art. 398²³ k.p.c. , gdy skarga dotyczy postanowień referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu i
- art. 767^{3a} k.p.c. , gdy skarga dotyczy postanowień wydawanych w postępowaniu egzekucyjnym.

Przepisy te są niejednolite i nie uwypuklają, że są to tylko szczególne przypadki trybu uregulowanego w art. 398²² k.p.c., podczas gdy w obu przypadkach odmienności polegają jedynie na tym, że wniesienie skargi na postanowienie referendarza nie powoduje utraty jego mocy, wobec czego referendarz może bezpośrednio zastosować art. 395 § 2 k.p.c., a sąd

rozpoznający skargę orzeka jako sąd drugiej instancji. Zbędne jest przy tym również wskazywanie, że sąd wydaje postanowienie, gdyż wynika to ze stosowania przepisów o zażaleniu.

5. Postępowanie w sprawach gospodarczych

Statystyczne wskaźniki oceny pracy sądów gospodarczych pokazują, że taki tryb sądowego rozwiązywania sporów gospodarczych nie spełnia wymogów obrotu gospodarczego.

Tab.1 Tabela przedstawia opanowanie wpływu w sądach gospodarczych [tys. spraw].

Rok	Wpłynęło	Załatwiono	Pozostało na okres następny
2016	1737,3	1622,5	353,3
2015	1729,9	1704,4	238,5
2014	1629,6	1669,6	212,7
2013	1594,4	1538,8	238,5
2012	1444,6	1398,1	182,9
2011	1295,3	1250,4	136,4

W analizowanym okresie od 2011 r. do 2016 r. odnotowywano systematyczny wzrost liczby spraw wpływających i załatwionych, jak również tych, które pozostały na okres następny.

Sprawy gospodarcze powinny być rozpoznawane szybciej, niż pozostałe sprawy cywilne. Jednocześnie, skoro ich stronami z założenia są podmioty profesjonalne, można na nie nałożyć surowsze wymagania i rygory procesowe. Można też z góry założyć pewne ograniczenie przedmiotowego i podmiotowego zakresu postępowania. Skutecznym sposobem osiągnięcia tych celów jest przywrócenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych. Przywrócenie to nie może jednak sprowadzić się do mechanicznego odtworzenia dawnych przepisów, a to ze względu na zmiany stanu prawnego, które zaszły od 2012 roku, jak również na zbędność niektórych dawnych odrębności, która wyszła na jaw przy prowadzeniu spraw gospodarczych w „zwykłym” procesie. Należy więc na nowo wprowadzić te instytucje postępowania gospodarczego, które sprawdziły się w poprzednio funkcjonującym postępowaniu, z pominięciem tych, które znalazły się w ogólnych przepisach postępowania cywilnego.

Praktyka orzecznicza sądów gospodarczych wskazuje, że istotnym źródłem opóźnień w rozpoznawaniu spraw gospodarczych jest brak odpowiedniej dokumentacji faktów, z których strony wywodzą swe żądania i zarzuty. Przede wszystkim chodzi tu o dokumentowanie zjawisk lub cech mających przesądzać o należytym lub nienależytym wykonaniu zobowiązań umownych. Dotychczas powszechną praktyką jest wykazywanie takich stanów faktycznych za pomocą zeznań świadków lub stron – czyli przy użyciu najbardziej czasochłonnych dowodów. Taka praktyka prowadzi nie tylko do przewlekłości i kosztowności postępowań, lecz także otwiera pole do manipulacji procesowych, przede wszystkim do obstrukcji, polegającej na celowym powoływaniu dowodów trudnych do przeprowadzenia, a nie pozbawionych z góry wartości merytorycznej.

6. Inne postępowania odrębne

W przedmiocie postępowania uproszczonych praktyka wykazuje pozytywny wpływ przepisów o nich na sprawność postępowania. W związku z tym przepisy te należy zmodyfikować celem udoskonalenia i upowszechnienia ich stosowania. Zakres spraw podlegających rozpoznaniu za pośrednictwem postępowania uproszczonego jest za wąski w świetle jego skuteczności i szybkości uzyskiwanego werdyktu, bez uszczerbku dla praw stron. W zakresie odrębności tego rodzaju postępowania, problemem jest brak jego elastyczności, ze względu na zbyt ścisłą regulację – gwoli przykładu - w zakresie opinii biegłego, której konieczność zasięgnięcia na mocy obecnych przepisów niweczy możliwość prowadzenia postępowania w trybie uproszczonym. Z tym samym problemem spotyka się kwestia szerokości zakresu oceny sędziowskiej, będąca wciąż zbyt wąską. Należy również zwrócić uwagę, iż na obecnym poziomie zamożności polskiego społeczeństwa sprawy o wartości przedmiotu sporu nie przekraczającej 1.000 złotych należy uznać za bagatelne. Jednocześnie stan faktyczny i prawny oraz materiał dowodowy w tej kategorii spraw z reguły jest na tyle nieskomplikowany, że stosowanie do niej ogólnych zasad uzasadniania orzeczeń jest oczywiście niecelowe – okazują się nadmiernie rozbudowane w stosunku do wagi sprawy, co znowu okazuje się marnotrawstwem zasobów czasowo-organizacyjnych. Konieczne są również pewne korekty w zakresie stylistyczno-językowym.

W odniesieniu do postępowania z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, w wyniku przeprowadzanej reformy i wprowadzenia przez nią postępowania przygotowawczego, przepisy te należy dostosować do specyfiki prawa pracy. Celem poprawy działania, w kwestii zakresu przedmiotowego postępowania, problematycznymi wciąż pozostają w szczególności zbyt wąski zakres możliwości uchylecia przez sąd decyzji organu rentowego i przekazania sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania oraz regulacja właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego, której skutkiem jest fakt, że jedynymi sądami właściwymi do rozpoznania tych spraw są sądy w Warszawie.

W zakresie elektronicznego postępowania upominawczego (dalej: e.p.u.), występuje problematyka o charakterze technicznym, a dokładnie z zachowania w e.p.u. koncepcji postępowania upominawczego, zgodnie z którą wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest *de facto* obligatoryjną częścią zwykłego procesu cywilnego. Zgodnie z tym założeniem niewydanie, uchylenie bądź zaskarżenie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym powoduje, także w e.p.u., konieczność rozpoznania sprawy w dalszym ciągu w zwykłym procesie. Wywołuje to trudności praktyczne, które wynikają w pierwszym rzędzie z odmiennych wymagań co do formy, treści i załączników do pozwu w zwykłym procesie i w e.p.u., a w dalszej perspektywie – z odmiennych celów i standardów obu tych postępowań. Poza powyższym, z uwagi na wysoką skuteczność e.p.u. w odciążaniu sądów cywilnych, problemem staje się kwestia jego zbyt wąskiego stosowania.

W stosunku do postępowania nakazowych i upominawczych należy stwierdzić, że ze względu na ich wysoką wydajność, usprawnienie winno polegać jedynie na naprawieniu dotychczasowych niedociągnięć, zwłaszcza tych o charakterze redakcyjnym oraz do wprowadzenia do tych postępowań odrębnych zmian, wynikających ze zmian w przepisach ogólnych.

7. Ogólne usprawnienia postępowania

Celem usprawnienia postępowania cywilnego, między innymi jego przyspieszenia, należy rozwiązać grupę problemów o charakterze ogólnikowym, zwłaszcza w zakresie:

- właściwości sądów - zarówno rzeczowej jak i miejscowej, głównie ze względu na jej niedostateczne dostosowanie do

realiów życia codziennego,

- składu sądu - chodzi tu przede wszystkim o nieścisłości językowo-redakcyjne,
- kompetencji referendarzy sądowych - w głównej mierze chodzi tu o ich wciąż za wąskie kompetencje,
- koszty procesu - zwiększenie ich zakresu w kwestii dyscyplinowania stron,
- komunikacji sądu ze stronami, opierającej dotychczas się na barierach społecznych, wpływających w równym stopniu na niewiedzę stron niereprezentowanych przez profesjonalnych pełnomocników jak i na ocenę społeczną wymiaru sprawiedliwości,
- przepisów o interwencji ubocznej - ze względu na ich niedoprecyzowanie,
- stosowania formularzy - ze zbędnego, obligatoryjnego ich stosowania w przypadku opłaty od rozszerzenia powództwa, gdyż praktyka wykazała nieskuteczność konstrukcji tej sankcji ze względu na jej lekceważenie i konieczność pokrywania jej pierwotnie przez Skarb Państwa,
- doręczeń - głównie w zakresie wciąż wąskiej regulacji dotyczącej doręczeń wzajemnych między pełnomocnikami stron oraz uznawania przez sąd pism za doręczone,
- wydawania postanowień - w zakresie niedostatecznie szerokiego zakresu wydawania postanowień na posiedzeniach niejawnych,
- publicznej dostępności posiedzeń sądu - w zakresie braku doprecyzowania co do incydentalnej możliwości wstępu dla osób małoletnich oraz braku obostrzeń dla osób uzbrojonych,
- zgłaszania zastrzeżeń – ze względu na zbyt krótki termin na jego dokonanie dla strony stawiającej się na rozprawie,
- postępowania - pojednawczego w zakresie niemożności uczestnictwa w nim referendarzy sądowych oraz niezgodnego z celem tej instytucji zawezwania do próby ugodowej,
- treści pozwu - w zakresie nadużywania instytucji wezwań sądu do zabezpieczenia dowodów znajdujących się w innych instytucjach,
- zarzutu potrącenia - w zakresie jego nadużywania,
- oceny sędziowskiej - w zakresie jej zbyt wąskiego zakresu co do ustalania wysokości zasądzonych kwot w rozumieniu art. 322 k.p.c.,
- ogłaszania wyroku - w zakresie rozstrzygnięć co do terminu ogłoszenia orzeczenia oraz problemu tzw. ogłaszania wyroku do pustej sali,
- zawieszania i wstrzymywania natychmiastowej wykonalności - w kwestii niejednolitego nazewnictwa oraz zbędnego różnicowania reguł w zakresie nakazów zapłaty oraz wyroków zaocznych,
- uzasadnień postanowień wpadkowych - w zakresie głównie uzasadniania ich z urzędu,
- doręczaniem postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli - w kwestii wykładni językowej, generującej przypadki doręczania dłużnikowi postanowień w tym zakresie,
- wyroków w postępowaniu grupowym - w zakresie braku górnej granicy osób mogących złożyć pozew grupowy i idącemu w ślad za tym problemowi rozwlekłości wyroku.

8. Postępowanie zabezpieczające

Funkcjonowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym w praktyce wykazało pewne niedociągnięcia. Ich usunięcie pozwoli usprawnić postępowanie zabezpieczające, a jednocześnie zapobiec wątpliwościom powstałym przy stosowaniu poszczególnych przepisów, które mogłyby prowadzić do niejednolitego orzecznictwa.

9. Koszty sądowe

W swej obecnej postaci system kosztów sądowych w sprawach cywilnych nie spełnia w zadowalającym stopniu zakładanych celów motywacyjnych ani fiskalnych – jednak ich osiągnięcie wymagałoby przebudowy tego systemu w takim stopniu, że praktycznie sprowadzałoby się do stworzenia nowej ustawy. Niemniej jednak pewien stopień poprawy funkcjonowania sądów powszechnych można osiągnąć w drodze ograniczonej zmiany, skupionej na kilku wiodących zagadnieniach. Zagadnieniami tymi, stanowiącymi jednocześnie cele do osiągnięcia, są:

- 1) częściowe dostosowanie wysokości opłat sądowych do aktualnej siły nabywczej i wartości pieniądza oraz aktualnego poziomu cen dóbr i usług. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez podwyższenie najniższych stawek opłat sądowych;
- 2) częściowe obniżenie nakładów finansowych Skarbu Państwa na utrzymanie aparatu wymiaru sprawiedliwości. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez wprowadzenie odpłatności niektórych czynności dotychczas nieodpłatnych, podwyższenie najniższych stawek opłat i odstąpienie od zwracania uiszczonych opłat poniżej określonego minimum;
- 3) częściowa racjonalizacja systemu opłat. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitej opłaty minimalnej, zmniejszenie liczby stawek opłat stałych, ujednolicenie opłat w niektórych sprawach i odstąpienie od zwracania opłat;
- 4) częściowa redukcja zbędnego obciążenia sądów. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez przywrócenie opłaty od wniosku o uzasadnienie orzeczenia sądu, zaliczanej na poczet opłaty od środka zaskarżenia w przypadku jego wniesienia.

W ciągu 12 lat, które minęły od wejścia w życie ustawy *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, wzrosły dochody społeczeństwa, powiększył się wolumen nabywanych dóbr i usług, w tym luksusowych (ponad dobra pierwszej potrzeby). Tymczasem wysokość opłat sądowych pozostała na poziomie ustalonym przed 12 laty. W efekcie realny ciężar ekonomiczny opłat sądowych faktycznie wielokrotnie spadł. Odpowiednio spadł również udział przychodów z opłat sądowych w kosztach utrzymania aparatu wymiaru sprawiedliwości. Wskutek tego Skarb Państwa faktycznie dotuje postępowania przed sądami cywilnymi. Niewątpliwie istnieją sytuacje, w których jest to uzasadnione interesem społecznym, jednak mają one raczej charakter wyjątków.

Zaniżony poziom opłat sądowych powoduje, że strony sporów nie podejmują prób ich rozwiązywania w inny sposób, lecz od razu wnoszą sprawy do sądu. W ten sposób sądy zalewa nadmiar spraw drobnych, który powoduje ich przeciążenie, przez co wydłuża się oczekiwanie na rozstrzygnięcia w poważniejszych sprawach.

Brak ciężaru finansowego związanego z żądaniem pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia powoduje, że takie wnioski są składane bez kalkulacji, czy rzeczywiście są potrzebne. W efekcie strony żądają pisemnych uzasadnień rozstrzygnięć w obiektywnie błahych sprawach. Tymczasem sporządzenie pisemnego uzasadnienia rozstrzygnięcia, zwłaszcza rozstrzygnięcia co do istoty sprawy (wyroku), jest bodaj najbardziej czasochłonną i pracochłonną czynnością sędziego w całym postępowaniu. W konsekwencji, by napisać uzasadnienie w ustawowym terminie 14 dni, sędzia musi się odrywać od innych, obiektywnie pilniejszych i ważniejszych spraw.

W zakresie zwrotów opłat sądowych zaobserwowano następujące problematyczne kwestie.

Obecna procedura cywilna nie zna instytucji „pozwu w postępowaniu upominawczym”. W aktualnym stanie prawnym postępowanie upominawcze nie jest samodzielnym postępowaniem (choć tak jest ujęte w kodeksie), a tylko fazą każdego procesu o zapłatę. Praktyka sądowa wypełniła to nieistniejące pojęcie treścią, więc zastrzeżenie to ma charakter dogmatyczny – nie zmienia to jednak faktu, że obecna regulacja ewidentnie wymaga zmiany, już choćby tylko ze względu na niespójność z procedurą, której ma służyć.

Wskazuje się, że w postępowaniu upominawczym prawie 90% nakazów zapłaty staje się prawomocnych. Wprowadzając obowiązek zwrotu w takiej sytuacji, sądy muszą dokonywać rocznie kilku milionów przelewów. W praktyce funkcjonowania sądów jest to duże obciążenie organizacyjne i finansowe. Co więcej, wykładnia przepisów ukształtowała się tak, że z opłaty od pozwu, wynoszącej obecnie najczęściej 30 zł, sąd zwraca powodowi 22 zł – czyli proces przed polskim sądem potrafi kosztować 8 zł.

Ponadto błędem jest wprowadzanie zwrotu opłaty sądowej jako zasady. Zwrot opłaty, skoro jest czynnością wymagającą dodatkowego działania, nakładu pracy, czasu i pieniędzy, może być tylko wyjątkiem od zasady. Normą powinno być zachowanie opłaty (całej) przez sąd.

Dostrzega się konieczność dokonania zmian dotyczących opłat w sprawach z zakresu prawa pracy. W obecnym stanie prawnym pracownik wnoszący powództwo do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych jest zwolniony od kosztów sądowych, a jako wyjątki od tej zasady przewiduje się: pobieranie opłaty podstawowej (30 złotych) od niektórych środków zaskarżenia i (2) pobieranie opłat na zwykłych zasadach, jeżeli wartość przedmiotu sporu przewyższa 50.000 złotych. Uzasadnienie tego stanu prawnego ma charakter socjalny: przyjmuje się, że utrata świadczeń ze stosunku pracy zagraża pracownikowi brakiem środków utrzymania, wobec czego przy ich dochodzeniu nie można go obciążać obowiązkiem uiszczania opłat sądowych. Uzasadnieniu temu nie sposób odmówić słuszności – jednak jest ono zbyt uproszczone. Faktycznie świadczenia ze stosunku pracy są materialną podstawą egzystencji członka dzisiejszego społeczeństwa i ich utrata lub naruszenie grozi pracownikowi brakiem środków do życia. Z całą pewnością nie dotyczy to jednak wszystkich roszczeń ze stosunku pracy, możliwych do dochodzenia przed sądem. Skoro tak, to takie zwolnienie *en bloc* w sposób niezasadny faworyzuje pracowników w stosunku do innych osób, które także niekiedy dochodzą swych praw przed sądem by przeżyć, a mimo to nie są zwolnione od kosztów sądowych. Zwolnienie to czasem mija się też ze swym celem, skoro umożliwia bezpłatne dochodzenie np. wielotysięcznych odpraw dla zwalnianych członków organów wielkich spółek. Podsystem opłat sądowych w sprawach z zakresu prawa pracy wymaga więc, przy zachowaniu zasadniczych założeń, ukształtowania na nowo.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

W celu osiągnięcia postulatów oraz rozwiązania problematycznych kwestii wskazanych w pkt. 1, rekomenduje się podjęcie następujących działań:

1. Przygotowanie sprawy do rozpoznania

Efektywne prowadzenie postępowania przed sądem wymaga odpowiedniego zaplanowania. Projektowane unormowania zakładają wyodrębnienie zespołu przepisów regulujących gromadzenie materiału procesowego. Przewiduje się wprowadzenie nowej organizacji postępowania przed sądem, opartej na następujących zasadniczych założeniach:

- postępowanie sądowe podlega planowaniu,
- podstawą planu jest znajomość stanowisk wszystkich stron,
- rozprawa jest prowadzona tylko w razie rzeczywistej potrzeby (prawa do sądu nie utożsamia się już z prawem do rozprawy).

W związku z powyższym, proponuje się następujące rozwiązania szczegółowe, dotyczące łańcucha czynności postępowania przygotowawczego:

- a) odpowiedź na pozew – zmierzając do tego, by sąd w momencie rozpoczęcia procedowania, dysponował stanowi-

skiem oraz materiałem dowodowym obu stron, rekomenduje się wprowadzenie projektowanych art. 205¹, 205², 206, 511² k.p.c., przy jednoczesnym uchyleniu art. 207 k.p.c. Pozwoli to na sprawne zarządzanie sprawą poprzez możliwość jej sklasyfikowania, a co się z tym wiąże – jej zaplanowania. Ze względu na wagę, odpowiedź na pozew winna stać się obowiązkiem strony pozwanej, a co za tym idzie – musi zostać obwarowana stosowną sankcją w postaci możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego. Wydaje się, że termin minimalny 2 tygodni z przewidzianą możliwością jego wydłużenia, przy wystąpieniu szczególnych okoliczności, jest wystarczającym. Dodatkowo, z uwagi na konsekwencje niezłożenia odpowiedzi na pozew, pouczenie o tym winno doręczać się stronom osobiście, bez względu na ewentualnie ustanowioną reprezentację procesową. Proponowane regulacje w omawianym zakresie, mimo nałożenia na stronę pozwaną dodatkowych obowiązków, zabezpieczają odpowiednio jej prawa;

- b) pisma przygotowawcze – w sytuacji, w której sąd na etapie gromadzenia materiału procesowego, nie poweźmie dostatecznej ilości informacji, przewodniczący może zarządzić wymianę pism przygotowawczych. Jest to instytucja funkcjonująca poprawnie, jednak wymagająca korekty, ze względu na częstą praktykę stron wykraczania w pismach poza przedmiot procesu. Temu postulatowi odpowiadają projektowane art. 127, 205², 205³ k.p.c. przy jednoczesnym uchyleniu art. 207 k.p.c. Wprowadzają one możliwość wskazania przez przewodniczącego okoliczności, które wymagają wyjaśnienia, a także oznaczania porządku i terminu, w jakim winny zostać złożone. Niedopełnienie tych obowiązków przez stronę (co do terminu i zarządzenia do ich wniesienia) skutkować będzie pism. Natomiast samą regulację treści pisma przygotowawczego należy uelastyczyć poprzez wskazanie, że podanie w nim przez stronę wszystkich twierdzeń i dowodów powinno nastąpić tylko na zarządzenie przewodniczącego, wyraźnie przewidujące rygor utraty możliwości ich powoływania w dalszym postępowaniu. Należy jednak podkreślić, iż wymiana pism przygotowawczych może również nastąpić na późniejszych etapach procesu;
- c) posiedzenie przygotowawcze – w następstwie uzyskania zarówno pozwu, jak i odpowiedzi na niego, co do zasady, sąd winien obligatoryjnie wyznaczyć tzw. posiedzenie przygotowawcze, które służyć będzie nie tylko zaplanowaniu ewentualnej rozprawy, ale i sprawdzeniu możliwości zakończenia sporu pozasądowo, poprzez mediację. Posiedzenie to będzie miało formę posiedzenia niejawnego, o charakterze nieformalnym, przybierającym postać dyskusji sądu ze stronami, co najlepiej pozwoli osiągnąć powierzone mu cele. Odpowiednią regulację statuującą instytucję postępowania przygotowawczego zawierają projektowane przepisy art. 204, 205², 205⁴, 205⁵, 206⁶, 205⁷, 205⁸ k.p.c., z jednoczesnym uchyleniem art. 207 k.p.c.. Ze względu na wagę tego ogniwa łańcucha czynności całego postępowania przygotowawczego, również należy zapewnić obowiązkowe stawienie stron z jednoczesną sankcją (w przypadku niestawiennictwa powoda) w postaci umorzenia postępowania (o ile pozwany się nie sprzeciwi), a w przypadku niestawiennictwa pozwanego – przeprowadzenia czynności bez jego udziału. Posiedzenie przygotowawcze będzie mogło zakończyć się albo konsensualnym zakończeniem sporu (do czego zaprojektowano odpowiednie czynniki motywacyjne w postaci obniżenia kosztów) albo przygotowaniem razem ze stronami planu rozprawy’
- d) plan rozprawy – w wypadku, gdy strony nie będą skłonne do pozasądowego rozwiązania sporu, sąd wraz z nimi sporządzi plan rozprawy, który stanowić będzie centralny i zharmonizowany rozkład czynności procesowych. Poza oczywistym walorem planistycznym, rekomendowane regulacje wprowadzają bezpośredni udział stron. Taka partycypacja pozwoli stronie wziąć udział w procesie, na który ma realny wpływ, co z pewnością przełoży się na jej skłonność do kooperacji z sądem, a w dalszej perspektywie – na społeczną ocenę wymiaru sprawiedliwości. Instytucję planu rozprawy statuują projektowane art. 205⁵, 205⁹ oraz art. 205¹⁰ k.p.c.;
- e) rozstrzygnięcie sprawy na jednym terminie rozprawy – projektowany model postępowania cywilnego ma na celu

wprowadzenie rozwiązań pozwalających sądowi, po uprzednim posiedzeniu przygotowawczym, rozstrzygać sprawy na jednym terminie. Celem podniesienia szansy na uzyskanie tego efektu, projektowane przepisy art. 205¹¹, 206, 208 i 212 k.p.c. zapewniają szereg rozwiązań dyscyplinujących strony i świadków do stawiennictwa na rozprawie w postaci zwiększenia sankcji za niestawiennictwo i pełnego wynagrodzenia poniesionych kosztów w przypadku stawiennictwa a także usprawnień technicznych w tym zakresie. Ponadto wprowadza się mechanizmy zapewnianiające, by strony odpowiednio wcześniej przygotowywały materiał dowodowy w postaci dokumentów, a z pomocy sądu w tym zakresie korzystały w ostateczności, po okazaniu dowodu niemożności pozyskania stosownej dokumentacji. Rekomendowane przepisy, zawierają również regulacje przewidujące konieczność zmiany planu rozprawy w wypadku wyniknięcia nieprzewidzianych okoliczności, jednakże nie będą one tworzyć luki do potencjalnych manipulacji procesowych, gdyż zmiana planu rozprawy nie spowoduje wyznaczenia kolejnego terminu do zgłaszania dowodów i twierdzeń. Przedmiotowe przepisy regulują również odległości czasowe między posiedzeniami, celem zwiększenia ciągłości czynności procesowych bez niepotrzebnych przerw;

- f) ograniczenie czasowe w przedstawieniu twierdzeń i dowodów – doświadczenia praktyczne jednoznacznie wskazują na potrzebę dalszego istnienia systemu ograniczenia zasobu przytaczanych przez strony elementów materiału procesowego. W tym celu, poprzez projektowane przepisy art. 205³, 205¹¹, 205¹² oraz 210 k.p.c., przy jednoczesnym uchyleniu przepisów art. 207 i 217 k.p.c. wprowadza szereg zdarzeń, z którymi związane będą ograniczenia w dostarczaniu materiału procesowego. Zasadniczym terminem winien być moment zatwierdzenia wspomnianego wyżej planu rozprawy, a w przypadku nieprzeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego – zasadniczo do czasu zamknięcia rozprawy, o ile strona swym działaniem nie będzie dążyła do obstrukcji postępowania. Szczególną sytuacją byłaby wymiana pism procesowych – w takim wypadku terminem zamykającym zgłaszanie twierdzeń i dowodów winno być złożenie przedmiotowego pisma przygotowawczego. W przypadku przekroczenia tych terminów, rygor winien zostać taki, jaki jest, czyli pominięcia dowodów i twierdzeń spóźnionych, z jednoczesnym pozostawieniem sfery „szczególnych okoliczności”, zgodnie z którą strona zachowująca się w dobrej wierze, w celu obrony swych praw, w przypadku wystąpienia szczególnych okoliczności, będzie mogła zgłosić dowód bądź twierdzenie. Utrzymanie takich przepisów dyscyplinujących strony, z jednoczesnym ich dostosowaniem do przemodelowanego postępowania przygotowawczego, pozwoli uniknąć opóźnień w procesie na tym etapie, a w konsekwencji, zapewni spójną i nieprzerwaną pracę sądu;
- g) wyrok zaoczny – projektowany model postępowania utrzymuje zasadę, że wydanie wyroku zaocznego jest konsekwencją bierności pozwanego, rozumianej jako niezajęcie przezeń stanowiska wobec żądań wysuniętych przez powoda. W związku jednak ze zmianą postępowania przygotowawczego, należy wprowadzić regulacje redefiniujące bierność pozwanego. Postulat ten wypełniają projektowane przepisy art. 339, 340, 344 oraz 345 k.p.c. Zgodnie z nimi, katalog zaniechań, rozumianych jako bierność pozwanego ulega rozszerzeniu o np. niezłożenie przez pozwanego w terminie odpowiedzi na pozew (o ile okoliczności wskazane w pozwie nie będą budzić wątpliwości). Należy również zaznaczyć, że w tej sytuacji sąd będzie mieć możliwość, a nie obowiązek wydania wyroku zaocznego, co słusznie pozostawia swoisty luz decyzyjny sędziemu, aczkolwiek w przypadku skierowania sprawy na rozprawę i wystąpienia w związku z tym kolejnej bierności pozwanego w postaci niestawiennictwa – wydanie wyroku zaocznego winno być obligatoryjne. Przedmiotowe, rekomendowane rozwiązanie uzupełnia obrany kierunek mnogości wariantów jakimi winien dysponować sędzia zarządzając sprawą, zdejmując z niego konieczność wyznaczania terminów rozpraw w sprawach nie budzących wątpliwości, w których zachowanie pozwanego charakteryzuje się biernością.

Proponowane wyżej rozwiązania pozwolą sprawnie zarządzać sprawą już od momentu jej wpływu, dyscyplinować strony do wypełniania swoich obowiązków oraz wyposażać sąd w narzędzia sprawnego pozyskiwania materiału dowodowego. Wszystko to będzie skutkowało przyspieszeniem średniego czasu przebiegu rozprawy, przy jednoczesnym zwiększeniu rzetelności procesu, a co za tym idzie - w dłuższej perspektywie – poprawieniem społecznego postrzegania wymiaru sprawiedliwości.

2. Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego

Zmierzając do rozwiązania problemów opisanych w pkt. 1.2, sformułowano następujące zasady przewodnie nowych regulacji dotyczących nadużywania praw procesowych przez strony:

- nie jest wystarczające wprowadzenie instytucji zapobiegających nadużyciu uprawnienia procesowego w określonych, szczególnych sytuacjach procesowych, lecz winny one mieć wspólny mianownik w postaci klauzuli generalnej – by było wiadomo, jaki konkretnie czynnik powoduje poddanie danego zachowania sankcji;
- ze względu na odrębność prawa cywilnego procesowego od materialnego, klauzula ta musi mieścić się wśród przepisów postępowania cywilnego i zawierać specyficzną dla niego treść; oznacza to, że nie wystarczy odesłanie do klauzuli nadużycia prawa materialnego z art. 5 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – *Kodeks cywilny* (t.j. Dz.U. z 2017 r. Poz. 459, ze zm., dalej: k.c.);
- nie należy łączyć klauzuli nadużycia uprawnienia procesowego z klauzulą sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, gdyż mimo podobieństwa, podstawa wyróżnienia czynności podlegających działaniu jednej i drugiej klauzuli jest inna; są one niezależne od siebie;
- mimo istnienia generalnej klauzuli, ze względu na różnorodność sytuacji procesowych, w których może dojść do nadużycia uprawnień procesowych przez stronę, nie ma możliwości ustanowienia jednolitej sankcji takiego działania, wobec czego musi się ona odwoływać do sankcji określonych w przepisach szczególnych;
- nie przeszkadza to jednak ustanowieniu sankcji o charakterze nieproceduralnym (w zakresie kosztów procesu i odsetek), działającej w zakresie prewencji szczególnej i ogólnej.

W ślad za powyższym, rekomenduje się następujące rozwiązania prawne:

- a) klauzula generalna – celem stworzenia generalnego rozwiązania kwestii nadużyć prawa procesowego, proponuje się wprowadzenie nowej regulacji (proj. art. 4¹ k.p.c.). Zawiera ona syntetyczną i możliwie najściślejszą definicję znamienia nadużycia prawa procesowego, opierającą się na ustaleniu celu, jaki strona chce osiągnąć korzystając z określonego uprawnienia procesowego i ocenie, czy cel ten jest usprawiedliwiony z punktu widzenia przeznaczenia danego prawa procesowego. W przypadku stwierdzenia próby nadużycia, sąd będzie uprawniony do niepodjęcia czynności związanych z danym uprawnieniem z jednoczesnym zawiadomieniem o tym strony;
- b) pisma niebędące pozwem – jest to pierwsza skonkretyzowana sytuacja nadużycia prawa procesowego – w przypadku jej stwierdzenia, tj. wniesienia pisma oznaczonego jako pozw, a w rzeczywistości niezawierającego żądania rozpoznania sprawy, sugeruje się rozwiązanie zawarte w projektowanym art. 186¹ tj. nienadawanie sprawie biegu – pozwoli to w sposób znaczący oszczędzić czas i środki dotychczas pożytkowane na nadawanie biegu pozwom w rzeczywistości nimi niebędącymi;
- c) pozew oczywiście bezzasadny – kolejna skonkretyzowana sytuacja nadużycia prawa procesowego, rozwiązywana przez projektowane art. 191¹, 367¹, 398² k.p.c. oraz 14a ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* (t.j. Dz.U. z 2016 r. Poz. 623, ze zm., dalej: u.k.s.c.), wiąże się ze składaniem pozwów niezmiernych w rzeczywistości do rozstrzygnięcia sprawy. W wyniku rekomendo-

wanych regulacji, w przypadku stwierdzenia, iż pozew w świetle swej treści, załączników czy faktów powszechnie znanych, jest oczywiście bezzasadny – sąd na posiedzeniu niejawnym wydaje jedynie orzeczenie oddalające powództwo bez podejmowania innych czynności (proj. art. 191¹k.p.c.) - tożsama regulacja jest również projektowania w kwestii środka odwoławczego od w/w orzeczenia (proj. art. 367¹k.p.c.), oraz skargi kasacyjnej (proj. art. 398² k.p.c.). Dodatkowy bezpiecznik w postaci proj. art. 14a u.k.s.c. będzie sankcjonować, za pośrednictwem kosztów sądowych, osoby, które mimo orzeczenia I instancji o oczywistej bezzasadności pozwu, wniosą środek odwoławczy, którego rozstrzygnięcie potwierdzi wnioski I instancji. Pozwoli to nie tylko na ukrócenie marnotrawienia czasu i środków wymiaru sprawiedliwości, ale i zaprzestanie instrumentalnego jego wykorzystywania do partykularnych interesów stron, niemających nic wspólnego ze sprawiedliwością;

- d) łańcuch zażaleń – następna projektowana zmiana, którą rekomenduje się, by kodeks postępowania cywilnego definiował jako nadużycie przez stronę prawa procesowego, jest stosowanie tzw. łańcucha zażaleń, którego problematyka została wspomniana w pkt. 1.2. Odpowiada temu projektowany art. 394³ k.p.c., który konstrukcyjnie jest tożsamy z w/w. W przypadku identyfikacji zażalenia jako zmierzającego wyłącznie do zwłoki, zwłaszcza po raz kolejny przez tę samą osobę i w tym samym przedmiocie, sędzia referendarz pozostawia takie zażalenie w aktach sprawy i nie wywołuje ono żadnych działań sądu, natomiast strona wnosząca jest zawiadamiana o takiej konkluzji tylko w przypadku pierwszego zażalenia (następne zażalenia tożsame podmiotowo i przedmiotowo są pozostawiane w aktach bez rozpoznania, bez zawiadomienia strony). Zabezpieczając jednak prawa stron, projektowany przepis zawiera wyraźne odesłanie do art. 380 k.p.c., tzn. prawo kognicji sądu II instancji w apelacji;
- e) wnioski o wyłączenie sędziego - jest to kolejna stypizowana sytuacja, w praktyce często wykorzystywana do obstrukcji postępowania cywilnego. Projektowane zmiany art. 52 oraz 53¹ k.p.c. zmierzają do wyeliminowania tego zjawiska. Projektowany art. 52 upraszcza samą procedurę rozpatrywania wniosku o wyłączenie sędziego, natomiast projektowany art. 53¹ typizuje sytuacje, w których wnioski takie należy identyfikować jako nadużycie prawa procesowego i określa związaną z tym konsekwencję – w przypadku wniosku na piśmie, jest on pozostawiany w aktach sprawy bez rozpoznania, natomiast w przypadku, gdy strona złoży go ustnie na rozprawie do protokołu – sąd poucza stronę o jego bezskuteczności;
- f) możliwość podwyższenia kosztów procesu i odsetek – projektowana zmiana art. 210¹ k.p.c. pozwoli sądowi nałożyć na stronę nagminnie nadużywającą swoich uprawnień procesowych dodatkową sankcję, w postaci podwyższenia kosztów procesu na poczet wydatków drugiej strony, spowodowanych nadużywaniem prawa procesowego strony, z pewnymi obwarowaniami z uwagi na nie zawsze istniejącą pewność co do uznania działań strony za nadużycie. Do obwarowań tych należy między innymi uprzednie pouczenie strony o projektowanym przepisie i konsekwencjach jego zastosowania, konieczność wniosku strony poszkodowanej działaniami strony w celu wykazania poniesionych przez nią strat czy ograniczenie wysokości podwyższenia.

Proponowane wyżej zmiany pozwolą w znacznym stopniu ograniczyć przewlekłość postępowania na odcinku nagannych działań stron nadużywających swoich praw procesowych, co w konsekwencji spowoduje przyspieszenie postępowania, zwiększenie zasobów czasowych sądów na rozpatrywanie rzeczowych spraw, a także zabezpieczenie prawa uczciwych osób do rzetelnego i szybkiego procesu.

3. Dowody

W celu usystematyzowania oraz doprecyzowania przepisów, a także wprowadzenia zmian technicznych, mających za

zadanie rozwiązanie problemów wskazanych w pkt. 1.3, rekomenduje się następujące zmiany:

- a) zmiany o charakterze ogólnym – chodzi głównie o systematyzację przepisów dotyczących oceny dowodów oraz ujednolicenia terminologii – normę prawną zawartą w art. 213 § 1 k.p.c. należy przenieść do odpowiedniego działu i artykułu – jako dalszy ciąg przepisu zwalniającego taki fakt spod dowodzenia (art. 228 § 1). Dodatkowo sugeruje się poprawkę w art. 228 § 2 k.p.c. w celu redakcyjnym – sąd zna fakty nie „urzędowo” lecz z urzędu. Nieostre pojęcie „okoliczności faktycznych” należy zastąpić jednoznacznym pojęciem faktów. Pod tym kątem, rekomenduje się zmianę art. 126 § 1 pkt 4, 187 § 1 pkt 2, 210 § 2, 339 § 2, 485 § 1 i 499 pkt 2 k.p.c. Natomiast w art. 224 § 2 nieprecyzyjne i nieodpowiadające siatce pojęciowej k.p.c. pojęcie „dowodu z akt lub wyjaśnień organu administracji publicznej” sugeruje się zastąpienie pojęciem „dowodu z dokumentu zawartego w aktach lub sporządzonego przez organ administracji publicznej”;
- b) zmiany w zakresie czynności stron i sądu w postępowaniu dowodowym – w celu podniesienia standardów rzetelnego procesu rekomenduje się przyjęcie regulacji (proj. art. 235¹ k.p.c.) uściślających wymagania wobec wniosków dowodowych oraz jasno wskazujących i systematyzujących podstawy odmowy ich przeprowadzenia (proj. art. 235² k.p.c.) na wzór regulacji zawartej w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks postępowania karnego* (t.j. Dz.U. z 2017 r. Poz. 1904, dalej: k.p.k.) W ślad za powyższym, należy również zarekomendować uściślenie treści postanowienia dowodowego (proj. zmiana art. 236 k.p.c.). Celem podniesienia ogólnej wydajności sądów, proponuje się rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych w zakresie postępowania dowodowego w trybie pomocy sądowej (proj. art. 238 i 239 k.p.c.) oraz aktywizację stron w postępowaniu dowodowym (proj. 242¹ k.p.c.) – pozwoli to wygospodarować dodatkowy czas sędziom oraz partycypować uczestnikom postępowania w ich procesie. W celu uniknięcia wątpliwości co do kompetencji referendarzy sądowych, kompatybilnie z proponowanym wyżej rozszerzeniem ich uprawnień, warto również wskazać, iż odbieranie przyrzeczenia od osoby przesłuchiwanej jest wyłączną kompetencją sądu (proj. art. 242² k.p.c.). Końcowo, w celu uproszczenia zasad dopuszczenia dowodu z dokumentów, sugeruje się dodanie przepisu zdejmującego konieczność wydawania postanowienia w zakresie jego dopuszczenia, o ile znajduje się w aktach sprawy lub jest do nich dołączony (proj. art. 243² k.p.c.);
- c) zmiany w kwestii przepisów regulujących zeznania świadków – celem uczynienia postępowania dowodowego sprawniejszym oraz przystosowanym do realiów, sugeruje się wprowadzenie, na wzór procedury karnej, przepisu rozszerzającego możliwość przesłuchania świadka w miejscu jego pobytu o przesłankę „innej niedającej się pokonać przeszkody” (proj. art. 263 k.p.c.) oraz rozciągnięcia możliwości składania zeznań na piśmie z europejskiego postępowania ws. drobnych roszczeń na całe postępowanie cywilne (proj. art. 271¹ k.p.c.). W wypadku świadków będących osobami, wobec których istnieje wątpliwość co do postrzegania przez nich rzeczywistości oraz komunikowania jej, wprowadza się możliwość przesłuchania takich osób w obecności biegłego lekarza lub lekarza psychiatry (proj. art. 272¹ k.p.c.). Działanie to ukierunkowane jest na poprawę pewności co do zgromadzonego materiału dowodowego, przy jednoczesnym nie uszczuplaniu go. Uznając, iż powoływani w toku sprawy, najczęściej przez strony, specjaliści, dotychczas mogący składać zeznania jedynie w charakterze świadków, mogą być przydatni również w charakterze biegłych (składających opinie), sugeruje się przyjęcie regulacji wprowadzającej instytucję „świadka – eksperta” (proj. art. 277¹ k.p.c.);
- d) zmiany w przepisach regulujących opinie biegłych – w ramach pewnej systematyzacji i ukrócenia nieścisłości, sugeruje się wprowadzenie przepisów regulujących wykorzystywanie zleconych pozasądowo opinii oraz zrównanie ich wartości z pozostałymi opiniami biegłych (proj. art. 278¹ k.p.c.). Z tych samych względów, rekomenduje się również wyraźne wskazanie okoliczności wyłączania z procesu cywilnego biegłych (proj. art. 281

k.p.c.) oraz odbierania od nich przyrzeczeń (proj. art. 282 k.p.c.). Również przepisy odnoszące się do udostępniania biegłym materiałów do opinii wymagają pewnego uporządkowania językowego, celem wyeliminowania wątpliwości (proj. art. 284 k.p.c.). Co się zaś tyczy się regulacji trybu uzupełniania i wyjaśniania opinii oraz dopuszczania nowej, sugeruje się jej uzupełnienie oraz dostosowanie do dzisiejszych realiów celem usprawnienia postępowania (proj. art. 286 k.p.c.) – np. poprzez wyraźne wskazanie, że opinia może być uzupełniana oraz wyjaśniana w każdej formie, nie tylko ustnej. Również kwestia przyznawania wynagrodzenia biegłemu wymaga modernizacji, nacelowanej na poprawę jakości opinii przy jednoczesnym przyspieszeniu jej wykonania oraz racjonalizacji kosztów jej sporządzenia, m.in. poprzez wprowadzenie nowych sposobów wynagradzania biegłych, możliwych do dopasowania w zależności od poziomu szczegółowości oraz specjalności opinii – wymogi te spełnia projektowany przepis art. 288 k.p.c.. Finalnie, sugeruje się, ze względów systematyzacji, zmianę regulacji dotyczącej opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, poprzez usunięcie szczególnej regulacji opiniotwórczego zespołu sądowych specjalistów i zastąpienie go zwykłym odwołaniem do przepisów właściwych (proj. art. 290¹ k.p.c.).

Powyższe zmiany pozwolą nie tylko usystematyzować proces cywilny w zakresie zbierania materiału dowodowego, ale również wyeliminują techniczne nieścisłości związane z archaiczną i nieprecyzyjną dotychczas regulacją oraz usprawnią postępowanie dowodowe pod kątem szybkości postępowania oraz jakości zbieranego materiału dowodowego.

4. Uzasadnianie wyroków i postępowania odwoławcze

W zakresie regulacji odnoszącej się do uzasadniania wyroków oraz postępowań odwoławczych, rekomendowane są następujące rozwiązania:

- w kwestii uzasadnień wyroków należy odejść od dotychczasowego wyjątku, polegającego na sporządzeniu uzasadnienia z urzędu w przypadku wniesienia środka zaskarżenia w terminie oraz przewidzieć, że gdy wyrok doręcza się z urzędu, termin od doręczenia wyroku liczy się od dnia doręczenia. Odpowiednią regulację w tym zakresie wprowadzają proj. art. 328 § 1 i 2, 331 § 1 i 2 oraz 369 k.p.c., a odnośnie wyroków zaocznych projektowane – 342 i 343 k.p.c. Należy również obwarować wnioski o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku wymogiem wyraźnego wskazania, czy żąda się uzasadnienia wyroku w całości, czy w części, a jeżeli w części – będzie to jedyny wymóg co do treści wniosku o uzasadnienie, który nie będzie musiał mieć nawet postaci pisemnej - odpowiednią regulację w tym zakresie wprowadzają proj. art. 328 § 3 i proj. art. 328¹ § 1 k.p.c. W obecnych realiach nie ma przeszkód, by zrezygnować z odmienności w zakresie doręczania i uzasadniania orzeczeń rozstrzygających co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym – i zastosować te same zasady, co w procesie: art. 357 k.p.c. do postanowień wpadkowych i art. 316-332 k.p.c. do postanowień co do istoty sprawy. Z tych powodów rekomenduje się uchylenie art. 517 i art. 519 k.p.c. Uzupełnienia wymaga dotychczasowa luka w przepisach k.p.c. dotycząca sytuacji, gdy sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe. W takim wypadku prezes sądu powinien zawiadomić o tym stronę, a termin do wniesienia środka odwoławczego winien biec od doręczenia tego zawiadomienia. Ponieważ jest to sytuacja nietypowa, należy o tym pouczyć stronę, a jeżeli działa bez fachowego pełnomocnika, należy jej także doręczyć pouczenie o trybie zaskarżenia. Odpowiednią regulację wprowadza proj. art. 331 § 4 k.p.c. Przy okazji tych zmian rekomenduje się także uściślenie, że sankcją złożenia wadliwego wniosku o uzasadnienie jest jego odrzucenie (proj. art. 328 § 4 k.p.c.). Sugeruje się również rozwiązanie, że pisemne uzasadnienie wyroku powinno być związane (proj. art. 328¹ § 3 k.p.c.) Rekomenduje się również, by na wzór procedury karanej, przewidzieć możliwość przedłużenia na czas oznaczony terminu do sporządzenia uzasadnienia przez prezesa sądu - odpowiednie regulacje wprowadza proj. art. 329 k.p.c. Zapisy dotyczące wygłoszonego uzasadnienia i jego transkrypcji, dotychczas rozrzucone, należy skupić w jednym przepisie. Jednocześnie należy wyłączyć obowiązek poda-

nia zasadniczych powodów rozstrzygnięcia w przypadku wygłoszenia uzasadnienia oraz przewidzieć odpowiednie zastosowanie do transkrypcji przepisów o pisemnym uzasadnieniu wyroku. Odpowiednie zmiany wprowadza proj. art. 331¹ k.p.c. Normę przewidującą sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z urzędu w przypadku wniesienia skargi o stwierdzenie z prawem prawomocnego orzeczenia należy (1) uzupełnić o możliwość ograniczenia uzasadnienia do zakresu, którego dotyczy skarga i (2) przenieść do przepisów o tej skardze. Przy tej okazji należy także uzupełnić podstawę odrzucenia skargi o jej wniesienie z uchybieniem terminu. Rekomendowaną regulację zawiera proj. art. 424⁶ k.p.c.;

- w kwestii uregulowań apelacji – celem ogólnego usprawnienia postępowania apelacyjnego, zwłaszcza kontroli apelacji, rekomenduje się wprowadzenie regulacji by rzeczona kontrola była dokonywana przez jeden sąd odwoławczy zamiast kilku czy kilkunastu sądów pierwszej instancji. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wprowadzenie proj. art. 371 i proj. art. 373 § 1 k.p.c. oraz uchylenie art. 370 k.p.c. Dodatkowym aspektem, istotnym dla sprawności całokształtu postępowania, jest ewentualna skarga na postanowienie referendarza, która winna być rozpatrywana szybciej niż zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji, jak w dotychczasowym modelu. Sugerowaną regulację w tym zakresie zawiera proj. art. 373 § 2 k.p.c. Kolejną normą, której zmianę się rekomenduje, jest art. 368 k.p.c. Przepis ten powinien wyraźniej podkreślić, że przesłanką uwzględnienia przez sąd II instancji nowych faktów i dowodów jest wykazanie przez stronę wnoszącą apelację, że ich powołanie przed sądem I instancji nie było możliwe lub że potrzeba ich powołania wynikała później oraz nakładać na stronę obowiązek wskazywania konkretnych faktów jako podstawy wniosków dowodowych oraz żądań i zarzutów. Dodatkowo, wskazuje się konieczność wprowadzenia wymogu, by strona powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oznaczyła część zapisu dotyczącą tego faktu. Wszystkie te postulaty zostały zawarte w proj. art. 368 k.p.c. W wyniku sugerowanej koncentracji postępowania międzyinstancyjnego w sądzie odwoławczym, odpis apelacji winien stronie przeciwnej doręczać sąd odwoławczy – o ile apelacja nie zostanie odrzucona. Celowe jest również związanie tej czynności z terminem do wniesienia odpowiedzi na apelację. Zmianę tę wprowadza się poprzez wprowadzenie proj. art. 373¹ k.p.c. oraz uchylenie art. 372 k.p.c. Należy także poszerzyć możliwość rozpoznania apelacji przez sąd odwoławczy na posiedzeniu niejawnym nie tylko na przypadki cofnięcia pozwu, cofnięcia apelacji i nieważności postępowania, lecz także na inne przypadki, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, a żadna ze stron nie skorzystała z prawa do żądania przeprowadzenia rozprawy. Z założenia wyłącznie na posiedzeniu niejawnym rozpoznaje się apelację od wyroku oddalającego pozew oczywiście bezzasadny (proj. art. 367¹ w związku z proj. art. 191¹ k.p.c.). Taka regulacja w sposób oczywisty przyczyni się do przyspieszenia postępowania odwoławczego. Merytoryczne rozpoznanie spraw na tym nie ucierpi: strony w ogóle często się nie stawiają na rozprawy odwoławcze, jeżeli się stawia – to większość rozpraw odwoławczych sprowadza się do podtrzymania apelacji przez jedną stronę i wniosku o jej oddalenie z drugiej strony, a motywacją stawienia się na rozprawie bywa tylko groźba obciążenia kosztami procesu. Odpowiednie zmiany w tym zakresie wprowadzają proj. art. 374 i 375 k.p.c. Do przyspieszenia postępowania przed sądem odwoławczym powinno się przyczynić także poszerzenie sytuacji, w których sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu, o ogólnie ujętą sytuację przyspieszenia postępowania. Jeżeli okoliczności sprawy nie wymagają, by dowód został przeprowadzony przed sądem odwoławczym w pełnym składzie trzech sędziów, dowód może przeprowadzić jeden z nich, a dwaj pozostali mogą się zająć czynnościami w innych sprawach. Sugerowaną zmianę w tym zakresie wprowadza proj. art. 367 k.p.c. Pewnych zmian polegających na uproszczeniach wymaga również uzasadnienie orzeczenia sądu II instancji, co zawiera proj. art. 387 § 2¹ k.p.c. Co do dalszych zmian, sugeruje się również odwrócenie dotychczasowej zasady, określającej skład sądu I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy poprzez wskazanie, że rozpoznanie to następuje w tym samym składzie, co pierwotne. W takim układzie skutki swych błędów w postaci dodatkowego nakładu pracy poniesie ten sędzia, który je popełnił – co po pierwsze należy uznać za sprawiedliwe, a po drugie – będzie to motywacją do starannego prowadzenia postępowania.

Oczywiście, nie będzie to możliwe w sytuacjach przejścia sędziego do innego sądu, długotrwałej nieobecności itp., co też należy przewidzieć, by zapobiec nadmiernie rygorystycznej wykładni – dlatego rekomenduje się wprowadzenie proj. art. 386 § 5 k.p.c. Przy tych wszystkich zmianach, należy również mieć na względzie konieczność zadbania o niezawisłość sędziowską, która w obecnym stanie prawnym pozostaje naruszona ze względu na związanie sędziego I instancji wskazaniami co do dalszego postępowania prze sąd II instancji – które w istocie pośrednio determinują późniejsze rozstrzygnięcia – z tego względu zaleca się wprowadzenie proj. art. 386 § 6 k.p.c. niwelującego ten problem;

- w zakresie zażaleń - rekomenduje się przyjęcie jako zasady „zażalenia poziomego”, z wyłączeniem wyczerpująco wyliczonych kategorii spraw:

- postanowienia, które kończą postępowanie w sprawie (umorzenie postępowania lub zwrot pozwu),
- postanowienia, które wiążą się z przeniesieniem postępowania do innego sądu,
- postanowienia, które powodują przerwę w toku postępowania (zawieszenie postępowania).

Na wypadek, gdy postanowienie należy do obu grup naraz (np. kończy postępowanie odmawiając sporządzenia uzasadnienia), należy wprowadzić regułę kolizyjną, że zażalenie na nie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Tę samą zasadę należy zastosować w sytuacji, gdy w sądzie I instancji nie da się utworzyć składu do rozpoznania zażalenia (np. gdy wszyscy sędziowie podlegają wyłączeniu). Rekomendowaną zmianę wprowadzają w życie proj. art. 394 § 1, 394^{1a} i 394^{1b} k.p.c. Odpowiednio, na art. 394^{1a} § 1 pkt 6, należało zmienić przepis, do którego odsyła proj. art. 395 § 1 k.p.c. W związku ze zmianą zasad uzasadniania postanowień, termin do wniesienia zażalenia należy ujednolicić na tydzień od doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, a jako wyjątek przewidzieć sytuację, gdy sąd odstąpił od uzasadnienia zaskarżonego postanowienia w myśl proj. art. 357 § 6 k.p.c. Adekwatną regulację zawiera proj. art. 394 § 2 k.p.c. Ten sam model rekomenduje się zastosować w postępowaniu odwoławczym – ograniczając, tak jak do tej pory, katalog postanowień podlegających zaskarżeniu, który należy uzupełnić o postanowienie o odrzuceniu apelacji. Sugerowaną regulację zawiera proj. art. 394² k.p.c. W wyniku tej zmiany wskazuje się, że najlepszym wyjściem byłoby uznanie za zbędne i w konsekwencji – uchylenie art. 394¹ § 2 oraz art. 117 § 6 k.p.c. Wskazuje się również, by dla uniknięcia niejasności określić, że rozpoznania zażaleń na posiedzeniach niejawnych dotyczą sądów obu instancji i że następuje to w składzie trzech sędziów. Postuluje się również konieczność utrzymania zasady, że do postępowania zażaleniowego odpowiednio stosuje się przepisy o postępowaniu apelacyjnym, przy czym dla uniknięcia niejasności należy wskazać, że postanowienie kończące postępowanie uzasadnia się na piśmie z urzędu, a na wniosek – gdy zażalenie oddalono albo zmieniono zaskarżone postanowienie. Odpowiednią regulację w tym zakresie wprowadzają proj. art. 396 i proj. art. 397 k.p.c. Do „zażalenia poziomego” w sądach obu instancji przewiduje się odpowiednie stosowanie przepisów art. 394 § 2 i 3, 395, 396 oraz 397 § 1, 1¹ i 2 k.p.c. (proj. art. 394^{1a} § 2 i proj. art. 394² § 2 k.p.c.). Podrzędna pozycja postępowania egzekucyjnego wobec postępowania rozpoznawczego przemawia za wprowadzeniem „zażalenia poziomego” jako zasady w tym postępowaniu. Rekomendowaną zmianę wprowadza proj. art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. Natomiast co się tyczy postępowania egzekucyjnego, wszystko przemawia za wprowadzeniem zażalenia „poziomego” jako zasady w tym postępowaniu. Odpowiednią zmianę wprowadza proj. art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.;

- w przedmiocie skargi na orzeczenie referendarza sądowego – w tym zakresie sugeruje się wprowadzenie w życie proj. art. 398²², 398²³ oraz 767³⁸ k.p.c. Przepisy te uwzględniają fakt, iż skoro referendarz działa w ramach sądu, to zażalenie na jego czynności winno przysługiwać adekwatnie do tych sytuacji, w których przewiduje się zażalenie na działania sądu oraz regulują dokładnie tryb postępowania ze skargą na referendarza przyrównując go do trybu zażaleniowego, z uwzględnieniem specyfiki skargi. Dodatkowo, sugerowane regulacje zawierają odrębności w postępowaniu ze skargą, które stanowią ważny element w zakresie przemodelowania procesu zaskarżania orzeczenia referendarza sądowego. Dla wykluczenia możliwości nadużycia przez referendarza instytucji odrzucenia skargi sugeruje

się, by uprawnienie do tej treści rozstrzygnięcia przysługiwało wyłącznie sądowi (art. 398²² § 7 k.p.c. *in fine*), podobnie jak w przypadku ponownego orzeczenia, na które służy skarga na zasadach ogólnych, jednak w przypadku zaskarżenia tego ponownego orzeczenia nie ma już możliwości kolejnego rozstrzygnięcia przez referendarza. Ponowna (i dalsza) skarga winna zostać rozpoznana przez sąd (proj. art. 398²² § 5 k.p.c.). Będą to dodatkowe bezpieczniki, które zapewnią prawidłową realizację uprawnień stron w trakcie procesu. Dodatkowo, wraz z rekomendowanym wprowadzeniem orzekania przez referendarzy w sądach apelacyjnych, należy uregulować tryb rozpoznawania zażaleń na postanowienia wydawane przez te sądy w następstwie zaskarżenia orzeczeń referendarzy. W przypadku sądu apelacyjnego nie ma już sądu powszechnego wyższego szczebla, do którego należałoby wnieść zażalenie od jego postanowienia, a angażowanie Sądu Najwyższego do rozpoznawania takich zażaleń byłoby oczywiście niecelowe. Należy więc także w tej sytuacji skorzystać z instytucji instancji poziomej i wskazać, że jeżeli zaskarżenie postanowienia do sądu wyższego szczebla nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia od orzeczenia sądu rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie (proj. art. 398²² § 6 k.p.c. *in fine*).

Wszystkie powyższe rekomendowane zmiany pozwolą znacznie poprawić wydajność postępowania cywilnego, poprzez skrócenie czasu jego trwania, z równoczesnym zabezpieczeniem praw stron w postępowaniu

5. Postępowanie w sprawach gospodarczych

W celu ograniczenia liczby aktów prawnych i tym samym poprawienia sytuacji normatywnej pod kątem przejrzystości systemu prawa, należy skoncentrować regulację ustroju sądownictwa gospodarczego w jednej ustawie. Skoro w myśl art. 175 ust. 1 Konstytucji sądy gospodarcze muszą się mieścić w systemie sądów powszechnych, to ustawą właściwą do regulacji ich ustroju jest ustawa z 27 lipca 2001 r. - *Prawo o ustroju sądów powszechnych* (t.j. Dz.U. z 2016 r. Poz. 2062, ze zm., dalej: u.s.p.). Tam więc powinna się znaleźć norma prawna ustanawiająca sądy gospodarcze i zakres ich właściwości, wraz z określeniem, które spośród spraw cywilnych są sprawami gospodarczymi.

W tym celu projektuje się:

- przeniesienie normy ustanawiającej sądy gospodarcze i określającej ich właściwość funkcjonalną w części dotyczącej spraw gospodarczych z art. 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. *o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych* (t.j. Dz.U. z 2016 r. Poz. 723, dalej: r.p.s.s.g.) do art. 10a u.s.p.,
- przeniesienie normy rozciągającej ich właściwość funkcjonalną na sprawy inne niż gospodarcze z art. 2 ust. 2 r.p.s.s.g. do art. 10b u.s.p.,
- przeniesienie normy definiującej sprawę gospodarczą z art. 2 ust. 1 r.p.s.s.g. do art. 10b u.s.p.,
- wprowadzenie do k.p.c. normy przewidującej rozpoznanie spraw gospodarczych w odrębnym postępowaniu w sprawach gospodarczych,
- uchylenie r.p.s.s.g. jako bezprzedmiotowej.

W efekcie art. 10a i art. 10b p.u.s.p. statuuja sądy gospodarcze i określają ich właściwość funkcjonalną: w sprawach gospodarczych oraz innych należących do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych.

W projektowanym art. 479⁷⁹ § 1 określa się zakres zastosowania odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych jako całokształt spraw gospodarczych rozpoznawanych w procesie. Wskazanie to wyłącza sprawy należące do postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego.

W konsekwencji powyższych zmian, uchyla się r.p.s.s.g. jako zbędną wobec pozbawienia jej treści oraz wobec osiągnięcia jej celu, polegającego na przekazaniu sądom rozpoznawania spraw gospodarczych.

Jednocześnie przewiduje się wyłączenie z dotychczasowego katalogu spraw, które ze swej istoty nie mają bezpośredniego związku z obrotem gospodarczym, a do których rozpoznawania sąd gospodarczy jest mniej wyspecjalizowany, niż sąd cywilny, w szczególności spraw o:

- nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu obejmującemu roszczenia, które, gdyby były rozpoznawane przez sąd, należałyby do właściwości sądów gospodarczych,
- pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, obejmującego roszczenie, które, gdyby było rozpoznawane przez sąd, należałoby do właściwości sądów gospodarczych,
- ustalenie, że orzeczenie sądu lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego, wydane w sprawie gospodarczej, podlega albo nie podlega uznaniu.

Ponadto, aby wykorzystać specjalizację sądów gospodarczych do katalogu spraw gospodarczych dodaje się sprawy:

- z umów o roboty budowlane oraz z umów związanych procesem budowlanym, służących wykonaniu robót budowlanych,
- z umów leasingu,
- przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy ustawy lub czynności prawnej.

Projektowane regulacje statuują, że pojęcie sprawy gospodarczej nie powinno natomiast obejmować spraw: o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu, a także spraw o wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.

Profesjonalizm stron postępowania w sprawie gospodarczej pozwala na zaostrzenie rygorów w tym postępowaniu, w szczególności na skrócenie terminów i ograniczenie możliwości dysponowania sprawą. Zakładanym celem tak określonych odrębności jest przyspieszenie rozpoznawania spraw gospodarczych w stosunku do spraw rozpoznawanych w „zwykłym” procesie. W tym celu przewiduje się:

- wyłączenie stosowania niektórych instytucji procesowych,
- wprowadzenie wiążących sąd terminów do podjęcia czynności w sprawie oraz skrócenie niektórych terminów wiążących strony,
- ograniczenia czasowe w powoływaniu twierdzeń i dowodów,
- możliwość poddania sankcji stronę, która przed wytoczeniem powództwa uchylała się od próby dobrowolnego rozwiązania sporu.
- możliwość nadania wyrokowi waloru tytułu zabezpieczenia, nawet jeszcze przed uprawomocnieniem.

Projektowane zmiany podkreślają prymat dowodu z dokumentu. W myśl proponowanych regulacji, dowód z zeznań świadka sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Przewiduje się również wprowadzenie nowego rozwiązania w postaci umowy dowodowej. Mając na względzie usprawnienie postępowania, strony będą mogły umówić się o wyłączeniu pewnego rodzaju dowodów, w szczególności z zeznań świadków lub z opinii biegłych, w sprawie z określonego stosunku prawnego, powstałego na podstawie umowy.

6. Inne postępowania odrębne

W związku z faktem, iż przeważnie postępowania odrębne są instytucją niezwykle skuteczną w procesie cywilnym, zwłaszcza ze względu na ich szybkość, przy jednoczesnym braku uszczerbku na prawach stron, rekomenduje się wprowadzenie zmian o charakterze doskonalącym oraz poszerzającym zakres stosowania następujących segmentów:

- postępowanie uproszczone – w tym zakresie sugeruje się wprowadzenie zmian poszerzających zakres spraw podlegających rozpoznaniu i rozwinięcie jego odrębności. Celem tym może sprostać proponowana regulacja, przewidująca wprowadzenie proj. art. 505¹, 505³, 505⁷, 505⁸, 505¹² oraz 505¹⁴ k.p.c., przy jednoczesnym uchyleniu art. 505² i 505⁶ k.p.c. Wprowadzają one następujące założenia:

- a) zmiana zakresu spraw – poprzez poszerzenie tego zakresu do materii „świadczeń do wysokości wartości przedmiotu sporu 20.000 zł”, przy jednoczesnym zastosowaniu wyłączeń w zakresie spraw szczególnie doniosłych społecznie, a także zachowaniu przy tym swobody decyzyjnej sądu, pozwalającej na pominięcie przepisów o postępowaniu uproszczonym w razie potrzeby,
- b) zmiana w zakresie odrębności postępowania – poprzez umożliwienie zasięgnięcia przez sąd opinii biegłego, bez koniecznej dotychczas automatycznej rezygnacji z procedowania w trybie uproszczonym – decyzja co do trybu postępowania winna zależeć od opinii sędziego, a nie automatyzmu przepisów prawa, jak dotychczas. W ślad za tym, również rekomendowane przepisy zawierają regulacje zmieniające zakres oceny sędziowskiej – poszerzającą w kwestii oceny zasadności i wysokości roszczenia strony, a zawężającą – w przypadku kosztów biegłego, które mogłyby przewyższyć wartość przedmiotu sporu. Zmiany dotyczą również spraw, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 1.000 zł – w tego typu sprawach należy ograniczyć zarówno treść uzasadnienia (jedynie do podstaw prawnych; w przypadku wątpliwości stron, sąd będzie mógł rozszerzyć uzasadnienie o wyjaśnienie wątpliwości) oraz możliwość jego zaskarżenia (do przypadków największych uchybień procesowych),
- c) w pozostałym zakresie, rekomendowane przepisy wprowadzają zmiany porządkowe, związane z innymi modernizowanymi regulacjami oraz techniczne;

- postępowanie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – w tym przedmiocie należy wprowadzić zmiany przystosowujące te postępowania do generalnych modyfikacji, wprowadzanych niniejszym projektem, przy jednoczesnym zachowaniu specyfiki tych postępowań, a także poprawki o charakterze usprawnieniowym. Celem tym odpowiadają projektowane art. 461, 464, 467, 470, 471, 475¹, 476, 477⁷, 477⁹, 477¹¹ k.p.c., przy jednoczesnym uchyleniu art. 468 i 477¹³ k.p.c. Zmiany te zawierają:

- a) z zakresu spraw z prawa pracy – dostosowanie postępowania przygotowawczego w tych sprawach (wprowadzanego przez projektowaną zmianę) do zasad występujących w procesie z prawa pracy w postaci np. łagodniejszego podejścia do wymagań formalnych czy mniej restrykcyjnym podejściem do dopuszczania materiału dowodowego,
- b) z zakresu spraw z ubezpieczeń społecznych – poszerzenie możliwości uchylenia przez sąd decyzji organu rentowego i przekazania sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania oraz odejście od wyjątkowej regulacji właściwości miejscowej sądu ubezpieczeniowego. Pozwoli to na dostosowanie tego zakresu postępowań do specyfiki prawa ubezpieczeń społecznych oraz – poprzez zmianę przepisów o właściwości – poprawi wydajność po-

stępowania a także uprości postępowanie dla samych stron;

- elektroniczne postępowanie upominawcze(dalej: e.p.u.) – w tym przedmiocie, tytułem wstępu należy podkreślić bardzo dużą przydatność tego postępowania, udowodnioną zresztą w praktyce, jako taniego i sprawnego narzędzia do uzyskiwania nakazu zapłaty w sprawach całkowicie bezspornych. W celu udoskonalenia tego typu postępowania, rekomenduje się odejście od zasady, iż postępowanie to jest częścią wstępną postępowania procesowego, a winno stać się odrębną alternatywą dla postępowania procesowego. By osiągnąć ten cel, projektowane przepisy art.. 505³³, 505³⁶ oraz 505³⁷ k.p.c.,przy jednoczesnym uchyleniu art. 505³² oraz 505³⁴ k.p.c. zakładają przerwianie więzi między e.p.u. a postępowaniem procesowym w ten sposób, iż w przypadku wniesienia skutecznego sprzeciwu od nakazu zapłaty w e.p.u. , nakaz zapłaty wydany w tym postępowaniu traci moc, a sąd umarza postępowanie. Następnie strona powodowa sama może wnieść powództwo na drogę procesową, z uwzględnieniem poniesionych kosztów i skutków procesowych spowodowanych terminem wniesienia powództwa do e.p.u., co zabezpiecza jej gwarancje procesowe. Zmiana ta pozwoli jeszcze lepiej funkcjonować e.p.u., bez uszczerbku na prawach stron.

- postępowania nakazowe i upominawcze - świetle doświadczeń praktycznych, dodatni wpływ postępowania nakazowego i postępowania upominawczego na sprawność postępowania sądowego jest oczywisty. Zarazem przepisy tych postępowań nie sprawiają poważniejszych trudności w stosowaniu. Dlatego modyfikacje tych postępowań są niewielkie i sprowadzają się do naprawienia dotychczasowych niedociągnięć związanych z kazuistyką przepisów, a także licznymi powtórzeniami oraz do wprowadzenia do tych postępowań odrębnych zmian wynikających ze zmian w przepisach ogólnych. Spełnienie tych postulatów zostanie najpełniej zrealizowane przez wprowadzenie proj. art. 480¹ – 480⁴, 484¹, 485, 486, 491, 492, 492¹, 493, 499, 505 k.p.c., z jednoczesnym uchyleniem art. 494, 495, 496, 497, 497¹, 498, 502, 502¹, 503, 504 k.p.c. Najistotniejszą zmianą w zakresie przedmiotowych postępowań jest dopuszczenie do wydawania nakazów zapłaty przez referendarzy sądowych, co pozwoli odciążyć sędziów zawodowych, a co się z tym wiąże – przyspieszyć inne postępowania.

Powyższe zmiany pozwolą udoskonalić oraz upowszechnić postępowania odrębne, które udowodniły w praktyce swoją ogromną przydatność w postępowaniu cywilnym, ze względu na ich funkcjonalność i szybkość, z jednoczesną merytoryką rozstrzygnięć sporów. W dużym stopniu przybliży to osiągnięcie strategicznego celu całej projektowanej zmiany, w postaci usprawnienia postępowania cywilnego.

7. Ogólne usprawnienia postępowania

Celem wprowadzenia generalnych poprawek w procedurze cywilnej oraz rozwiązania problemów opisanych w pkt. 1.7, proponuje się wprowadzenie zmian w następujących segmentach:

a) właściwości sądów – poprzez:

- poszerzenie właściwości rzeczowej sądów okręgowych o rozpatrywanie spraw o ustalenie istnienia uchwał organów prawnych i jednostek organizacyjnych (proj. art. 17 pkt 4² k.p.c.),
- zmiany we właściwości miejscowej w ten sposób że, poszerzona zostanie alternatywna podstawa właściwości wyłącznej w sprawach z powództwa przeciwko Skarbowi Państwa o właściwość miejsca zamieszkania albo siedziby powoda (proj. art. 37³ i uchylenie art. 29 k.p.c.), wyłączone zostanie stosowanie przepisów o właściwości przemiennej w sprawach przeciwko konsumentom (proj. art. 31 § 2 k.p.c.), przyjęcie za miejsce wykonania umowy jedynie miejsca spełnienia świadczenia charakterystycznego, czyli z wyłączeniem zapłaty, która nie jest świadczeniem charakterystycznym (proj. art. 34 § 2 k.p.c.) oraz poszerzenie podstawy właściwości

przemiennej w sprawach, o ochronę dóbr osobistych, naruszonych przy wykorzystaniu prasy i Internetu (proj. art. 35¹ k.p.c.) oraz przeciwko bankowi lub jego następcy prawnemu o roszczenia z czynności bankowych (proj. art. 37² k.p.c.) o właściwość miejsca zamieszkania albo siedziby powoda,

- zmianę szczególnej właściwości rzeczowej i miejscowej sądu poprzez dodanie proj. art. 45¹ oraz 45² k.p.c. statuujących możliwość zwrócenia się przez właściwy sąd do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi, ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości;

b) składu sądu - chodzi tu przede wszystkim o wprowadzenie zmian redakcyjnych, zgodnych z siatką pojęciową używaną w k.p.c. Zmiany te kompleksowo zapewniają proj. art. 47, 52, 330 oraz 367 k.p.c.,

c) kompetencji referendarzy sądowych w zakresie rozszerzenia ich kompetencji poprzez:

- o wyraźne wskazanie możliwości wykonywania czynności należących do zakresu zadań przewodniczących składu (proj. art. art. 47¹ k.p.c.),

- umożliwienie wykonywania czynności referendarzom w sądach apelacyjnych, co zapewniają rekomendowane przepisy proj. art. 147, 150, 151 oraz 151a u.s.p.,

- poszerzenie kompetencji referendarzy w sprawach rejestrowych oraz ewidencji na wszelkie rejestry i ewidencje, z konkretnym wyłączeniem spraw szczególnie doniosłych, wymienionych w proj. art. 509¹ k.p.c.,

- przyznanie dodatkowych kompetencji w zakresie prowadzenia postępowań pojednawczych (proj. art. 185 § 2¹ k.p.c.), przeprowadzanie dowodów w ramach pomocy prawnej (proj. art. 239 § 2 k.p.c.), czynności w zakresie kontroli prawidłowości wniesionej apelacji (proj. art. 373 § 2 k.p.c.), czynności w postępowaniu nakazowym (proj. art. 480⁴ § 2k.p.c.) oraz orzekania o należnościach osób trzecich przewidzianych w k.p.c.(art. 92 ust. 1 w związku z art. 93 ust. 1 ustawy *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*),

d) kosztów procesu w zakresie zwiększenia obszaru ich stosowania, celem dyscyplinowania stron oraz zachęcenia do konsensualnego rozstrzygnięcia sporu w ten sposób, że należy dodać do nich kolejne za:

- nieusprawiedliwione niestawiennictwo strony wezwanej do osobistego stawiennictwa na czynności sądu, wymagające jej udziału. Niestawiennictwo strony na zaplanowaną czynność, w której konieczny był jej udział (stąd wezwanie do osobistego stawiennictwa) prowadzi do mniejszej lub większej dezorganizacji i zwłoki – wobec czego powinno spotkać się z sankcją, o ile nie zostanie usprawiedliwione,

- nieusprawiedliwiona odmowa udziału w mediacji, na którą strona wcześniej się zgodziła. W toku postępowania strony winny wykorzystać wszelkie możliwości rozwiązania sporu, które otwiera im procedura. Sabotowanie przez stronę tych możliwości musi zostać ocenione zdecydowanie negatywnie i spotkać się z sankcją;

- doprowadzenie do zwłoki w drodze nadużycia prawa procesowego.

Zmiany te zapewnia proj. art. 100 k.p.c.

e) komunikacji sądu ze stronami celem zniesienia występujących barier między sądem a stronami, by uczynić sąd instytucją przyjazną stronom, należy wprowadzić:

- możliwość, w miarę potrzeby, udzielania przez sąd wskazówek, co do prawdopodobnego wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów (proj. art. 205¹³ k.p.c.),

- obowiązek uprzedzania stron przez sąd o zamiarze orzeczenia w przedmiocie ich żądań lub wniosków na innej podstawie, niż tej, na której zostały wniesione,

- wskazanie, że wyrażenie przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody nie stanowi przyczyny uzasadniającej jego wyłączenie (proj. art. 49);

f) przepisów o interwencji ubocznej ze względu na konieczność ich doprecyzowania oraz udoskonalenia, proponuje się:

- wyrażne wskazanie, że zgłoszenie interwencji jest pismem procesowym, a zatem zastosowanie znajdują przepisy odnoszące się do wymogów pisma procesowego oraz sankcji ich niedopełnienia (proj. art. 77 § 1-1¹ k.p.c.),
 - określenie, iż kwestię potrzeby rozpoznania opozycji do interwencji na rozprawie należy pozostawić każdorazowej ocenie sądu i dopuścić rozpoznawanie opozycji także na posiedzeniu niejawnym (proj. art. 78 § 2 k.p.c.),
 - wprowadzenie terminu dwóch tygodni od doręczenia, albo chwili rozpoczęcia najbliższego posiedzenia jawnego, jeżeli nastąpi wcześniej dla wniesienia opozycji (proj. art. 78 § 1 k.p.c.),
 - dostosowanie brzmienia art. 77 i 78 k.p.c. do zasad współczesnego języka prawnego;
- g) stosowania formularzy w zakresie zniesienia ich obligatoryjnego stosowania, jedynie z pozostawieniem sądowi prawa do zażądania od strony wniesienia pisma do formularzu, w przypadku gdy może to usprawnić postępowanie – zapewniają to proj. art. 125 oraz 493 przy jednoczesnym uchyleniu art. 187², 503 oraz 505² k.p.c.;
- h) doręczeń - głównie w zakresie wciąż wąskiej regulacji dotyczącej doręczeń wzajemnych między pełnomocnikami stron oraz uznawania przez sąd pism za doręczone;
- i) wydawania postanowień w zakresie niedostatecznie szerokiego zakresu wydawania postanowień na posiedzeniach niejawnych;
- j) publicznej dostępności posiedzeń sądu w zakresie:
- zakazu obecności na posiedzeniu jawnym osób małoletnich (jak dotychczas) lub uzbrojonych (jak w postępowaniu karnym),
 - możliwości uchylenia tego zakazu, co do konkretnego posiedzenia (jak w postępowaniu karnym),
 - dopuszczenia na posiedzenia niejawne tylko osób wezwanych (jak dotychczas),
 - zakazu obecności przy czynnościach sądu osób w stanie nieliczącym z powagą sądu (jak w postępowaniu karnym, ale z rozszerzeniem na wszelkie czynności sądu, czyli także posiedzenia niejawne, oględziny, czynności poza siedzibą sądu, itp.), poprzez zmiany w zakresie proj. art. 152 k.p.c.,
- k) zgłaszania zastrzeżeń w ten sposób, by usunąć zróżnicowanie stron w zakresie terminu do zgłoszenia zastrzeżenia;
- l) postępowania pojednawczego w zakresie niemożności uczestnictwa w nim referendarzy sądowych oraz niezgodnego z celem tej instytucji zawezwania do próby ugodowej;
- m) treści pozwu w zakresie nałożenia na stronę obowiązku wykazania, iż nie mogła sama pozyskać dokumentów z sądów, urzędów lub od osób trzecich, zanim wniesie o dokonanie tej czynności przez sąd (proj. art. 187 k.p.c.),
- n) zarzutu potracenia w zakresie nałożenia na stronę obowiązku sprecyzowania poprzez jednoznaczne określenie wiarytelności w zakresie zarzutów, których dotyczy, oraz wskazanie faktów, na których ten zarzut opiera. Aby uzyskać jednoznaczne oświadczenie pozwanego, co do tych okoliczności, bez czasochłonnego precyzowania ustnych oświadczeń, należy zobowiązać go do przedstawienia tego zarzutu w piśmie procesowym, odpowiadającym wymaganiom stawianym pozwowi – z wyjątkiem opłaty. Sankcją niedopełnienia tych wymogów będzie zwrot dokumentu zawierającego oświadczenie w trybie art. 130 k.p.c.. Rekomendowaną regulację zawiera proj. art. 203¹ k.p.c.;
- o) oceny sędziowskiej w kwestii jej zbyt wąskiego zakresu co do ustalania wysokości zasądzonych kwot w rozumieniu art. 322;
- p) ogłaszania wyroku w zakresie rozstrzygnięć co do terminu ogłoszenia orzeczenia oraz problemu tzw. ogłaszania wyroku do pustej sali;
- q) zawieszania i wstrzymywania natychmiastowej wykonalności w kwestii niejednolitego nazewnictwa oraz zbędnego różnicowania reguł w zakresie nakazów zapłaty oraz wyroków zaocznych;

- r) uzasadnień postanowień wpadkowych w zakresie głównie uzasadnienia ich z urzędu;
- s) doręczania postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli w zakresie wykładni językowej, generującej przypadki doręczania dłużnikowi postanowień w tym zakresie;
- t) wyroków w postępowaniu grupowym w zakresie braku górnej granicy osób mogących złożyć pozew grupowy i idącemu w ślad za tym problemowi rozwlekłości wyroku.

8. Postępowanie zabezpieczające

W zakresie postępowań zabezpieczających przewiduje się:

- 1) dopuszczenie wydawania postanowień rozstrzygających o zabezpieczeniu roszczeń i o kwestiach z tym związanych na posiedzeniach niejawnych,
- 2) ograniczenie dopuszczalności uzyskania zabezpieczenia roszczenia przed wszczęciem postępowania,
- 3) uściślenie zasad doręczania postanowień rozstrzygających co do wniosku o zabezpieczenie,
- 4) jednoznaczne wskazanie bezskuteczności, jako sankcji dokonania czynności prawnej wbrew zabezpieczeniu,
- 5) ujednolicenie zasad upadku zabezpieczenia,
- 6) rozstrzygnięcie kwestii następstwa hipotek uzyskanych na podstawie zabezpieczenia i prawomocnego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy.

9. Koszty sądowe

Analizując wysokość oraz adekwatność kosztów sądowych, weryfikacji poddano zmiany w zakresie realnego, ekonomicznego ciężaru opłat sądowych dla społeczeństwa, w tym celu posłużono się jednymi z najbardziej popularnych wskaźników gospodarczych: *wysokość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej* oraz *wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych*. W tabeli poniżej przedstawiono wysokość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w okresie od 2007 r. do 2016 r. W analizowanym okresie zaobserwowano stały wzrost przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W ciągu 10 lat odnotowano ok. 50% wzrost badanego wskaźnika, który w 2016 r. osiągnął wartość 2691,03 zł.

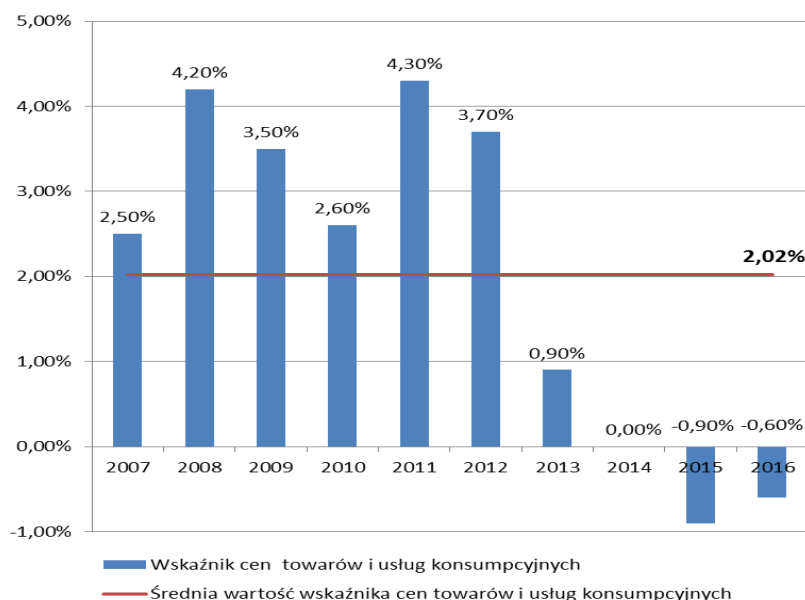
Tab. Wysokość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w okresie od 2007 r. do 2016 r.

Rok	Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej
2007	2 691,03 zł
2008	2 943,88 zł
2009	3 102,96 zł
2010	3 224,98 zł
2011	3 399,52 zł
2012	3 521,67 zł
2013	3 650,06 zł
2014	3 783,46 zł
2015	3 899,78 zł
2016	4 047,21 zł

Źródło: dane GUS

Dynamiczny wzrost przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej nie znajduje odzwierciedlenia we wzroście cen towarów i usług konsumpcyjnych w analogicznym okresie. Od 2007 r. do 2016 r. odnotowano średni 2,02% wzrost wskaźnika. Jednocześnie podkreślenia wymaga, że od 2013 r. zaobserwowano silne wyhamowanie wzrostu cen, natomiast w latach 2015-2016 wystąpiła deflacja.

Wykres. Wskaźnik wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych w okresie od 2007 r. do 2016 r.

Podsumowując wyniki przedstawionych wyżej wskaźników należy dodać, że w 2016 r. wystąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej wszystkich grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w Polsce. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody i ponosiły większe wydatki. Wzrosła nadwyżka dochodów nad wydatkami, co dało gospodarstwom domowym większe możliwości oszczędzania. Jednocześnie rok 2016 jest czwartym rokiem z kolei, w którym utrzymał się wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą.

Nadmierne obciążenie sądów powszechnych mogłoby zostać zredukowane poprzez korzystanie z istniejących już w obecnym stanie prawnym alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów. Nie są one jednak powszechnie wykorzystywane, a jednym z czynników demotywujących do ich wykorzystywania jest zaniżony poziom opłat sądowych, który zniechęca do skorzystania z takich procedur i zachęca do wnoszenia spraw do sądów.

Przywołując powyższe wskazuje się, że dalsze utrzymywanie *status quo* narusza interes społeczny, polegający na miarkowaniu nakładów na wymiar sprawiedliwości oraz na jego sprawnym działaniu. Projektowane zmiany w zakresie kosztów sądowych mają na celu zwiększenie udziału przychodów z opłat sądowych w kosztach utrzymania aparatu wymiaru sprawiedliwości, a także usprawnienie postępowania sądowego poprzez m.in. ograniczenie liczby spraw błahych.

Jednocześnie wskazuje się, że projektowane urealnienie opłat sądowych nie wpłynie negatywnie na dostępność wymiaru sprawiedliwości. Poprawiająca się sytuacja finansowa gospodarstw domowych oraz funkcjonujące rozwiązania prawne w postaci np. nieodpłatnej pomocy prawnej stanowią zabezpieczenie, gwarantujące obywatelom otrzymanie właściwej pomocy, także tej ze strony wymiaru sprawiedliwości.

W projekcie przewiduje się zwiększenie minimalnej opłaty sądowej, która powinna zapewnić pokrycie kosztów podstawowego kompleksu czynności sądu, które muszą zostać wykonane w każdej sprawie, niezależnie od jej dalszego toku i wyniku. Z tych powodów, jako podstawową wysokość opłaty sądowej przyjęto 100 złotych.

Wobec tego do tej wysokości podwyższa się:

- dolną granicę opłaty stałej,
- dolną granicę opłaty stosunkowej,
- opłatę podstawową,
- dolną granicę opłaty tymczasowej,
- dolną granicę opłaty ostatecznej,
- dolną granicę części opłaty,
- opłaty od konkretnych rodzajów pism.

Przewiduje się uproszczenie systemu stawek opłat.

Przyjęta jako minimalna opłata w kwocie 100 zł zastąpi cztery dotychczasowe stawki:

- 30 zł (art. 12, 13, 14, 15, 20, 35, 36 u.k.s.c.),
- 40 zł (art. 22, 23, 63, 64, 68, 70 u.k.s.c.),
- 50 zł (art. 32, 49, 62, 71 u.k.s.c.),
- 60 zł (art. 44 u.k.s.c.).

Ujednolica się opłaty od pozwu poprzez zniesienie odrębnej skali dla postępowania uproszczonego. Ponadto projektuje się wprowadzenie jednolitej opłaty sądowej od wszystkich wniosków o udzielenie, zmianę lub uchylenie zabezpieczenia roszczenia, niezależnie od ich przedmiotu. Dla uproszczenia postępowania (uniknięcia ustalania wartości przedmiotu zabezpieczenia) ustala się ją w kwocie równej opłacie minimalnej, czyli 100 złotych.

Dla osiągnięcia celu w postaci ograniczenia wpływu do sądów spraw bagatelnych, należy użyć systemu opłat sądowych jako systemu motywacyjnego. Przewiduje się zachęcenie strony sporów konsumenckich do korzystania z sądownictwa polubownego poprzez ustanowienie obniżki opłaty dla powoda będącego konsumentem, który przed wytoczeniem powództwa podjął próbę rozwiązania sporu poprzez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez stały polubowny sąd konsumencki, ustanowiony na zasadach ustawy z 15 grudnia 2000 roku o *Inspekcji Handlowej* (t.j. Dz.U. z 2017 r. Poz. 1063). Obniżka ta, w istotnej wysokości – o połowę – będzie dotyczyć każdego rodzaju opłaty, ale tylko od pozwu. Jednocześnie dla zapobieżenia nadużyciom, wysokość obniżki ogranicza się do kwoty: 200 złotych.

Projektuje się wprowadzenie opłaty sądowej w kwocie 100 zł od wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia bądź zarządzenia, pobieranej od każdego wniosku o sporządzenie uzasadnienia, niezależnie od tego, czy został złożony na piśmie, czy do protokołu. Opłata ma być pobierana nie tylko od wniosku o uzasadnienie każdego orzeczenia (lub zarządzenia), czyli nie tylko orzeczenia rozstrzygającego, co do istoty sprawy (wyroku albo postanowienia co do istoty sprawy), lecz również od wniosku o uzasadnienie orzeczenia wpadkowego. Zgodnie z ogólnym założeniem projektu, że

odchodzi się od zwracania opłat, nadwyżka opłaty od uzasadnienia nad opłatą od środka zaskarżenia nie podlega zwrotowi.

Przewiduje się uproszczenie podsystemu opłat kancelaryjnych, poprzez ustalenie jednolitej, będącej w zasadzie stawką ryczałtową, stałej opłaty kancelaryjnej w wysokości 20 zł. Aby zapobiec nadużyciom polegającym np. na żądaniu kopiowania całych akt, proponuje się ustalenie tych opłat w wysokości 20 złotych za każde rozpoczęte 50 stron dokumentu do wydania. Rozwiązanie to jest zbliżone do stosowanego w sądach administracyjnych, gdzie opłata jest stała za pierwszą stroną dokumentu.

Wskazane rozwiązanie w 99% spraw pozwoli zaprzestać marnowania czasu sekretarzy sądowych na liczenie stron, a stronom umożliwi uiszczanie opłat od razu wraz z wnioskiem, bez wcześniejszego zasięgania wiadomości. W praktyce większość dokumentów, których odpisów czy kopii żądają strony, liczy po kilka stron, co pozwala na ustalenie wysokości opłaty kancelaryjnej na niskim poziomie, równym dotychczasowej opłacie za wydanie kilku stron.

W zakresie zwrotów opłat sądowych przewiduje się odstąpienie od systemowego zwrotu części opłaty od „pozwu w postępowaniu upominawczym”, a także pozwu w europejskim postępowaniu nakazowym.

W efekcie w sprawach zakończonych uprawomocnieniem się nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, opłaty sądowe staną się wyższe. Nie znaczy to jednak, że wzrosną powyżej poziomu obowiązującego w całym systemie kosztów sądowych – będzie to tylko dorównanie temu poziomowi. Wzrost nie oznacza nałożenia na powodów dodatkowych opłat, lecz wyrównanie do normalnego poziomu opłat, które dotychczas były rażąco zaniżone. W tej sytuacji faktyczne podwyższenie opłat sądowych nie będzie wymagać rekompensaty.

Obecny system prawny przewiduje zwrot nadwyżki opłaty pobranej nad opłatą należną w każdym przypadku. Prowadzi to do sytuacji, że zwrotowi podlegają nawet kwoty wynoszące po kilka złotych. Takie podejście jest godne pochwały pod względem dogmatycznym, jednak w praktyce prowadzi do sytuacji absurdalnych, gdy np. zwraca się 2 złote kosztem 5 złotych. Jest to niewątpliwie marnotrawstwo środków publicznych, którego nie uzasadnia interes prywatny strony, skoro zwracana kwota jest znikoma. Dla zapobieżenia takim sytuacjom, ustawa winna odstąpić od zwracania kwot niższych od pewnego minimum, które powinien wyznaczać aktualny koszt zwrotu takiej różnicy (rozumiany jako wynagrodzenie dla banku za wykonanie przelewu lub dla poczty za przekaz pocztowy).

Projektuje się nowe rozwiązanie w zakresie opłat sądowych w sprawach z zakresu prawa pracy. Wydaje się, że prawidłowe podejście powinno polegać na rozróżnieniu tych spraw, w których dochodzone świadczenia są krytyczne dla zapewnienia bytu powodowi-pracownikowi i jego rodzinie od tych, które takiego charakteru nie mają. W tej pierwszej kategorii pracownik bezdyskusyjnie powinien być z góry zwolniony od opłat. Spośród roszczeń przewidzianych w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. - *Kodeks pracy* (t.j. Dz.U. z 2016 r. Poz. 1666, ze zm.) do tej kategorii należy zaliczyć

- 1) wynagrodzenie za pracę – jednak tylko *sensu stricto*, czyli z wyłączeniem roszczeń o dodatki, odprawy, ekwiwalenty, deputaty, odszkodowania, zwrot wydatków i inne świadczenia należne obok właściwego wynagrodzenia,
- 2) świadczenia z tytułu czasowej niezdolności do pracy, ciąży i karmienia dziecka piersią, urodzenia dziecka lub przyjęcia go na wychowanie – ze względu na ochronę zdrowia i ochronę macierzyństwa,
- 3) uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne,
- 4) przywrócenie do pracy,

- 5) odszkodowanie z tytułu nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę,
- 6) wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy należne pracownikowi, który podjął pracę w wyniku przywrócenia do pracy,
- 7) odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej,
- 8) wydanie lub o sprostowanie świadectwa pracy.

Ustawowe zwolnienie będzie obejmować jedynie opłatę od pozwu. Podkreśla się przy tym, iż przedmiotowe zwolnienie nie będzie obejmować wszystkich możliwych kosztów. Rozwiązanie w postaci obowiązkowego uiszczania opłat od środków zaskarżenia stanowi niezbędną motywację do dbałości w prowadzeniu swej sprawy przed sądem, pozwalającej zakończyć ją w pierwszej instancji.

W pozostałych sprawach pracownik obowiązany będzie uiszczać opłaty sądowe na normalnych zasadach, z tym że w sprawach o roszczenia inne niż pieniężne przewiduje się uiszczanie opłaty podstawowej.

Jednocześnie, w celu promowania pozasądowych metod rozwiązywania sporów, przewiduje się możliwość obniżenia opłaty od pozwu w następstwie wykazania się podjęciem próby konsensualnego rozwiązania sporu poza sądem – przed komisją pojednawczą.

Czynności sądu polegające na przesłuchaniu świadka lub strony oraz na odebraniu ustnej opinii od biegłego należą do najbardziej czaso- i pracochłonnych w całym postępowaniu, co ujemnie odbija się na jego sprawności. Dlatego przewiduje się, że wszystkie wnioski o dopuszczenie dowodów w zeznań świadków i stron będą składane we wstępnej fazie procesu. Składanie i uwzględnianie wniosków o przesłuchanie świadka albo strony już w toku postępowania dodatkowo zaburza ustalony plan czynności w tym postępowaniu. Niniejszy projekt przewiduje szereg rozwiązań zapobiegających składaniu takich spóźnionych wniosków. Aby spotęgować ich działanie i zmotywować strony do składania wniosków dowodowych we właściwej fazie procesu, wprowadza się opłatę od wniosku o wezwanie świadka lub strony na rozprawę.

Opłata ta winna również skłonić stronę do staranniejszego przemyślenia, czy rzeczywiście istnieje potrzeba przeprowadzenia dowodu z zeznań. Skoro przeprowadzenie dowodu z dokumentu (które nie pociąga za sobą nakładu czasu i środków) pozostanie nieodpłatne, to opłata będzie motywacją dla przedsiębiorcy, by jeszcze przed procesem postarał się o należyłą dokumentację. Jednocześnie opłata nie wyłącza możliwości wezwania strony do uiszczenia zaliczki na poczet zwrotu kosztów podróży i utraconego zarobku świadka. Projektuje się również opłatę dodatkową, wyższą opłatą w razie konieczności przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego. Proponowane rozwiązania powinny przynajmniej w części zapobiec przewlekaniu postępowań poprzez uzgodnienie ze świadkami ich niestawienia.

Doświadczenia praktyczne w sprawach gospodarczych wskazują, że powództwa w sprawach dotyczących spółek handlowych często bywają wykorzystywane jako narzędzia w konfliktach wewnątrz tych spółek. Oznacza to, że opłaty w dotychczasowej wysokości 2.000 złotych nie motywują wystarczająco stron takich sporów do ich rozwiązywania bez angażowania sądu. Świadczy to o potrzebie ich wyraźnego podwyższenia. Należy się spodziewać, że opłaty w wysokości 5.000 złotych pozwolą skuteczniej odsiać spory, które spółki powinny rozstrzygnąć we własnym zakresie.

W zakresie zwalniania spółek handlowych od kosztów sądowych, przewiduje się uzupełnienie kryteriów zwalniania spółek

handlowych od kosztów sądowych o obowiązek wykazania, że także wspólnicy albo akcjonariusze nie mają dostatecznych środków na zwiększenie swoich wkładów, ani na udzielenie spółce pożyczki.

Przepisy ustawy o kosztach cywilnych ustanawiają tryb przyznawania należności przewidzianych w przepisach postępowania stronom, biegłym i świadkom. Projektuje się rozciągnięcie stosownych regulacji i ich zastosowanie również w stosunku do tłumaczy oraz osób trzecich, uprawnionych do nich w szczególnych przypadkach.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Największy wpływ spraw cywilnych i gospodarczych procesowych odnotowano w Belgii oraz Rumunii. Do sądów belgijskich trafia niemal trzykrotnie więcej cywilnych i gospodarczych spraw procesowych (6 828) na 100 tys. mieszkańców niż wynosi średnia dla rozpatrywanych krajów – 2 524. Natomiast zdecydowanie najniższe współczynniki wpływu spraw tego rodzaju mają sądy angielskie i fińskie (wynoszą one odpowiednio: 412 i 190). Analogiczny współczynnik dla naszego kraju wynosi 2 769 spraw i jest wyższy niż w większości dużych państw Unii Europejskiej (Włochy – 2 613, Francja – 2 575, Niemcy – 1 961).

Analizując sprawność sądownictwa cywilnego w poszczególnych państwach najlepsze rezultaty odnotowywane są przez sądownictwo Włoch (131%), Estonii (112%) i Łotwy (111%).

Wykres poniżej przedstawia wpływ spraw cywilnych i gospodarczych procesowych (współczynniki na 100 tys. mieszkańców).¹

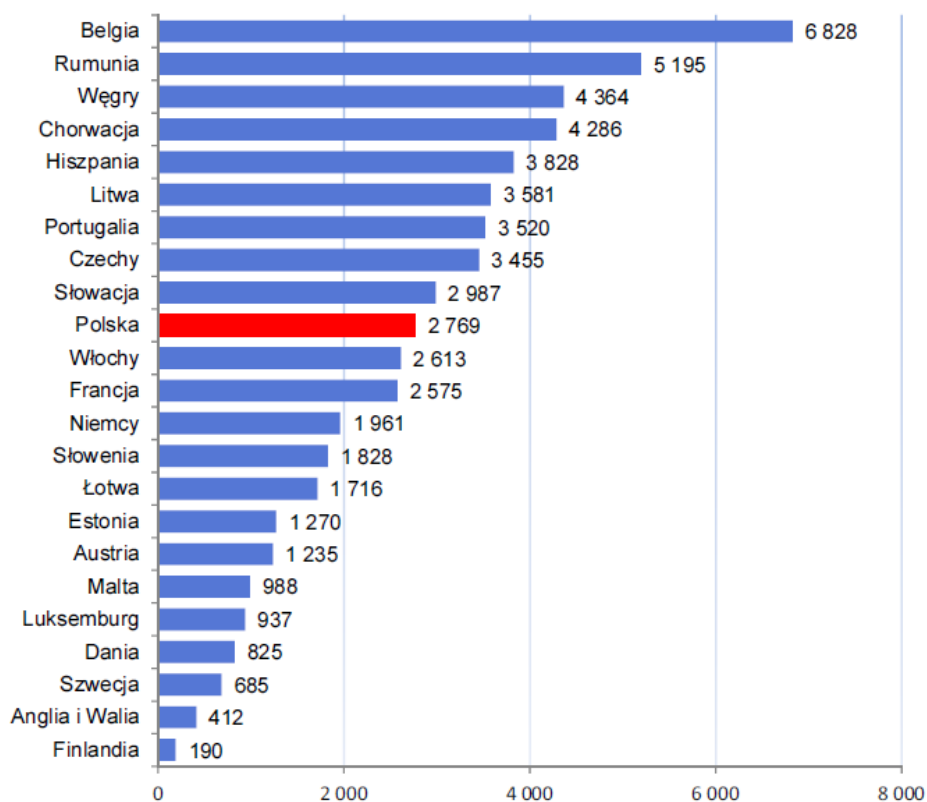

Tabela poniżej przedstawia sprawność postępowań sądowych i czas trwania procesowych spraw cywilnych i gospodar-

¹ Sądownictwo. Polska na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej, IWS, Warszawa 2016.

czych w wybranych państwach.²

Wskaźnik sprawności postępowania	Czas trwania postępowania sądowego pierwszej instancji (w dniach)			
	Powyżej 365 dni	200 – 364 dni	100 – 199 dni	Poniżej 100 dni
Poniżej 90%	Grecja, Słowacja	X	Polska	X
90% – 99%	Portugalia	Francja	Czechy, Rumunia, Szwecja	X
100% – 109%	Słowenia	Hiszpania Finlandia	Austria, Dania, Niemcy	Węgry, Litwa
110% i więcej	Włochy, Malta	Łotwa	Estonia	Luksemburg

Najbardziej sprawne sądownictwo w procesowych sprawach cywilnych i gospodarczych ma Luksemburg. Cechuje je bardzo wysoki poziom sprawności, przy krótkim czasie załatwienia spraw. Na przeciwnym biegunie wydają się być systemy sądownictwa cywilnego Grecji i Słowacji, które charakteryzuje zarówno niski stopień sprawności, jak też bardzo długi, ponad roczny, czas załatwienia procesowych spraw cywilnych i gospodarczych, Malta i Włochy mają z kolei wysoki wskaźnik załatwienia spraw (w stosunku do wpływu) i jednocześnie bardzo długi czas postępowania. W obu krajach jest to jednak spowodowane dużą liczbą spraw pozostających do załatwienia na następny okres sprawozdawczy (a właśnie m. in. ich liczbę bierze się pod uwagę obliczając wskaźnik długości trwania postępowań).

Poniżej przedstawiono szczegółową analizę w zakresie rozwiązań przyjętych wybranych europejskich.

Słowacja

Z problemem przewlekłości postępowań w sądach cywilnych, związanym przede wszystkim z dużą ilością spraw do rozpoznania i niewystarczającą do tego celu liczbą podmiotów orzekających (zatem podobnie jak ma to miejsce w przypadku Polski) zmierzył się między innymi słowacki ustawodawca. Tamtejsza Rada Narodowa, jednoizbowy parlament, 21 maja 2015 roku przyjął reformę procedury cywilnej, która weszła w życie 1 lipca 2016 roku³. Trzy nowe kodeksy postępowania cywilnego zastąpiły dotychczas obowiązujący, wielokrotnie nowelizowany akt prawny z 1963 roku regulujący tę materię. Wspomniana reforma nazywana jest, z uwagi na swój kompleksowy charakter, jedną z bardziej przełomowych zmian legislacyjnych od powstania niepodległej Republiki Słowackiej. Założeniem twórców omawianej reformy było podniesienie efektywności pracy sądów cywilnych, uczynienie procedury bardziej ekonomiczną, a przede wszystkim przyspieszenie załatwiania spraw.

Jedną z bardziej fundamentalnych zmian jest przyznanie sędziom możliwości wyznaczania terminu, w jakim strony mogą wnosić wnioski dowodowe, po którego upływie możliwość ta zostanie utracona. Kolejną nowością mającą na celu podniesienie efektywności i szybkości postępowania jest wprowadzenie negatywnych konsekwencji dla strony, gdy ta będzie wykazywać się biernością procesową. Opóźnieniom w rozpatrywaniu spraw cywilnych ma zapobiegać przyjęcie funkcji doręczeń dla osób fizycznych⁴.

² Tamże.

³ <http://roadmap2016.schoenherr.eu/slovakia-new-civil-procedure-regulation-entering-into-force-in-2016/> (dostęp: 6 lipca 2017).

⁴ <http://www.czechmarketplace.cz/news/1860-reform-of-the-civil-law-procedure-in-the> (dostęp: 6 lipca 2017).

Ponadto, słowacki parlament wprowadził do procedury cywilnej fakultatywne posiedzenia przygotowawcze. Przed pierwszą merytoryczną rozprawą sędzia uprawniony jest do przeprowadzenia takiego posiedzenia, na które wzywane są strony i osoby zainteresowane. Jego celem jest ustalenie, czy zostały spełnione wszystkie konieczne wymogi formalne, by możliwe było przejście do fazy merytorycznego rozpoznania sprawy oraz doprecyzowanie przedmiotu sporu, jaki toczy się między stronami. Gdy charakter sporu na to pozwala, sąd w trakcie posiedzenia przygotowawczego dąży do osiągnięcia porozumienia (zawarcie ugody) między stronami. Gdy okaże się to niemożliwe, sąd może nałożyć na strony mające istotne znaczenie dla obowiązki. Równolegle sąd może określić co jego ocenie stanowi faktyczny przedmiot sporu między stronami, a także jakie dowody (zaprezentowane przez strony na posiedzeniu przygotowawczym) weźmie pod uwagę przy rozpoznawaniu sprawy, a jakie pominie. W wypadkach, gdy jest to możliwe do osiągnięcia, sąd władny jest wydać decyzję procesową w trakcie omawianego posiedzenia.

Ustawodawca wziął również pod uwagę kwestię nadużywania przez strony przysługujących im praw procesowych (np. składanie kilku bezzasadnych odwołań, mających na celu wyłącznie przeciąganie postępowania). Zdecydowano się na wprowadzenie sankcji za czynności procesowe podejmowane po to, by doprowadzić do założonego przez podejmującego spowolnienia postępowania, z którego czerpie on określone korzyści. Przykładowo, za wniesienie oczywiście bezzasadnego sprzeciwu (zażalenia), sąd może nałożyć sankcję w wysokości do 500 euro⁵.

W odniesieniu do słowackich regulacji dotyczących kosztów należy wspomnieć, że przepisy przedstawiają różne ich rodzaje i metody naliczania. Istnieją opłaty sądowe, których wysokość jest stała, określona procentowo albo obliczana na podstawie połączenia dwóch wcześniejszych metod. Należy je uiszczać przed rozpoczęciem rozprawy, na której sprawa ma być rozpoznana. Oprócz nich oprócz koszty postępowania obejmują głównie bieżące wydatki stron postępowania. Są one uiszczane zwyczajowo po wydaniu orzeczenia. Do grupy tej należą m. in.⁶:

- „rekompensata za utracone zarobki stron i ich przedstawicieli prawnych,
- koszty przeprowadzenia dowodu (w tym wynagrodzenia biegłych),
- honoraria pobierane przez notariuszy za pełnienie funkcji komisarza sądowego oraz zwrot ich bieżących wydatków,
- wynagrodzenia zarządców masy spadkowej i ich bieżących wydatków,
- wynagrodzenia tłumaczy,
- wynagrodzenia za zastępstwo procesowe – jeżeli strona jest reprezentowana przez adwokata zarejestrowanego w Słowackiej Izbie Adwokackiej”.

Ustawa o egzekucjach sądowych i czynnościach egzekucyjnych wprowadza taryfowe lub umowne opłaty pobierane przez egzekutorów sądowych⁷. Charakter umowny bądź taryfowy mają również wynagrodzenia adwokatów, biegłych i tłumaczy uregulowane w odrębnych przepisach. Słowacki k.p.c. wraz z odpowiednim rozporządzeniem wykonawczym regulują kwestię zwrotu kosztów poniesionych przez świadków. Decyzję w tym przedmiocie podejmuje sąd, biorąc pod uwagę bieżące wydatki świadka oraz utracone przez niego zarobki.

Litwa

⁵<http://roadmap2016.schoenherr.eu/slovakia-new-civil-procedure-regulation-entering-into-force-in-2016/> (dostęp: 6 lipca 2017).

⁶ Wyliczenie za https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-sk-pl.do?member=1 (dostęp: 6 lipca 2017).

⁷ https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-sk-pl.do?member=1 (dostęp: 6 lipca 2017).

Ustawodawstwo litewskie przewiduje, że strona która nieuczciwie (w złej wierze) dokonuje czynności procesowych lub umyślnie działa przeciwko sprawiedliwemu i szybkiemu rozstrzygnięciu sprawy, może zostać obciążona przez sąd obowiązkiem pokrycia kosztów strat, jakie w związku z jej działalnością poniosła strona przeciwna. Ponadto możliwe jest ukaranie nierzetelnie działającej strony karą grzywny⁸.

Na koszty w litewskim postępowaniu cywilnym składają się: opłata skarbową oraz innego rodzaju nakłady związane przykładowo z zastępstwem procesowym, wynagrodzeniem biegłych, ekspedycją pism⁹. Opłata skarbową zwyczajowo uiszczana jest przed złożeniem pozwu we właściwym sądzie. Przepisy regulujące proces cywilny przewidują w niektórych przypadkach stałą wysokość opłaty skarbowej.

Łotwa

W celu uniknięcia opóźnień w rozpoznawaniu spraw cywilnych obowiązujące od 1 stycznia 2003 roku znowelizowane przepisy łotewskiego kodeksu postępowania cywilnego wprowadziły m. in. instytucję dotychczas nieznaną temu ustawodawstwu, mianowicie posiedzenia przygotowawcze¹⁰. Oprócz niego ustawodawstwo łotewskie przewiduje blok czynności przygotowawczych, mające na celu ułatwienie rozpoznania sprawy przez sąd na rozprawie. Strony mają obowiązek uczestnictwa w tych czynnościach m. in. poprzez udzielanie odpowiedzi na pytania sędziego, przedstawianie pisemnych wyjaśnień, dowodów, stawiania się na wezwanie sędziego przygotowującego rozprawę.

W czasie trwania postępowania przygotowawczego sędzia rozpytuje strony na okoliczność przedmiotu sporu, aby określić granice rozpoznania sprawy. Ponadto jego zadaniem jest wyjaśnienie procesowych praw i obowiązków stron, jak również konsekwencji niepodjęcia określonych czynności procesowych. Istotna jest także konieczność przedstawienia stronom możliwości ugodowego załatwienia sprawy. Gdy z uzyskanych informacji okaże się to konieczne, wyznacza on również termin, w jakim określone czynności procesowe muszą być podjęte. Ponadto, sędzia podejmuje również decyzję dotyczącą tego, czy sprawa wymaga udziału w niej prokuratora. W końcu, na posiedzeniu przygotowawczym wyznaczany jest termin rozprawy, o którym prowadzący je sędzia informuje strony. Z posiedzeń przygotowawczych sporządza się protokoły. Nieusprawiedliwione nieuczestniczenie w procesie przygotowywania rozprawy skutkuje nałożeniem sankcji pieniężnych na strony. Powyżej opisane czynności z pewnością przyczyniają się do przyspieszenia wydania na rozprawie decyzji procesowej.

W zakresie kosztów postępowania łotewskie regulacje prawne przewidują istnienie opłat skarbowych, opłat kancelaryjnych oraz innych kosztów związanych z rozpoznawaniem sprawy¹¹. Pierwsze dwie kategorie kosztów uiszcza się wraz ze składaniem pisma procesowego w sądzie, dokonując wpłaty na rachunek bankowy Skarbu Państwa. Strona powodowa zobowiązana jest do uregulowania przed rozpoznaniem sprawy przez sąd następujących kosztów:

- „kwoty należne świadkom i biegłym;

⁸ Całość za <https://www.international-arbitration-attorney.com/wp-content/uploads/2013/07/Lithuania-Arbitration-Law.pdf> (dostęp: 6 lipca 2017).

⁹ https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-lt-pl.do?member=1 (dostęp: 5 lipca 2017).

¹⁰ <http://www.mondaq.com/x/56364/Government+Statutory+Law/Court+System+In+Latvia> (dostęp: 6 lipca 2017).

¹¹ https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-lv-pl.do?member=1 (dostęp: 6 lipca 2017).

- wydatki wynikające z przesłuchania świadków lub przeprowadzenia oględzin miejsca zdarzenia;
- koszty wydania i doręczenia wezwań sądowych;
- wydatki poniesione w trakcie ustalania miejsca pobytu pozwanego;
- koszty publikacji ogłoszeń w prasie;
- koszty zabezpieczenia powództwa”.

Rumunia

Reforma rumuńskiego kodeksu postępowania cywilnego jest efektem szeregu zmian legislacyjnych, podejmowanych w związku z wejściem Rumunii do Unii Europejskiej. Weszła ona w dużej mierze w życie 15 lutego 2013 roku (niektóre przepisy nabrały mocy obowiązującej dopiero z dniem 1 stycznia 2016 roku). Wprowadzone nią rozwiązania prawne zastąpiły k.p.c. z 1865 roku. Miały one na celu przede wszystkim zoptymalizowanie czasu trwania postępowania, a także usunięcie niespójności procedury cywilnej.

W rumuńskim procesie cywilnym występuje faza przygotowawcza, mająca miejsce przed rozpoczęciem rozpoznawania sprawy na rozprawie głównej¹². Przede wszystkim pozwany po otrzymaniu pozwu, zobowiązany jest złożyć odpowiedź na żądania powoda, wraz ze wszystkimi niezbędnymi w tym zakresie dowodami, do sądu w terminie 25 dni (nie ma możliwości jego przywrócenia). Niedotrzymanie tego terminu lub zaniechanie wspomnianej czynności wiąże się z negatywnymi konsekwencjami dla pozwanego, dla przykładu może być to ograniczenie możliwości zgłaszania w późniejszym czasie wniosków dowodowych. Co ciekawe, powód dysponuje prawem odpowiedzi na wyżej wspomniane pismo pozwanego w ciągu maksymalnie 10 dni. Dopiero w ciągu 3 dni od czynności powoda sąd wyznacza termin rozprawy (nie później niż 60 dni od dnia wyznaczenia).

W odniesieniu do postępowania dowodowego, a ściślej do osobowych źródeł dowodowych., zasadą jest że świadek składa przed sądem zeznania osobiście, w formie ustnej. Rumuńskie regulacje przewidują jednak w ściśle określonych okolicznościach możliwość złożenia zeznań wyłącznie na piśmie (co istotne w innych niż wymienionych przypadkach, posłużenie się spisanyimi zeznaniami zamiast złożenie ich w formie ustnej skutkuje pozbawieniem ich mocy dowodowej). Dotyczy to przykładowo zeznań osób prawnych, czy podmiotów, które w czasie postępowania znajdują się poza granicami kraju¹³.

Na płaszczyźnie kosztów postępowania wyróżnia się opłatę skarbową w sprawach cywilnych uiszczaną poprzez nabycie znaku opłaty skarbowej. Jej wysokość nie jest stała, może wynosić od ok 0,5 euro do nawet 1 500 euro. Ustawodawstwo Rumunii znane jest również określanie opłat sądowych w zależności od wartości roszczenia, jakiego dochodzi się w procesie. Ma to miejsce w przypadku np. dochodzenia alimentów czy należności handlowych. Istnieje 7 progów wartości roszczeń, z którymi związana jest wysokość opłaty. Złożenie w sądzie wniosku o dostarczenie kopii ostatecznego i prawomocnego orzeczenia sądowego wiąże się z koniecznością zapłaty kwoty ok. 1 euro¹⁴.

¹²[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-502-](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-502-0226?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

0226?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1 (dostęp: 6 lipca 2017).

¹³ Całość za: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-502-](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-502-0226?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

0226?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1 (dostęp: 6 lipca 2017).

¹⁴ Całość za: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-ro-pl.do?member=1 (dostęp na dzień: 06.07.2017).

Austria

W kwestii postępowania dowodowego, austriacka procedura cywilna przewiduje odmowę przeprowadzenia dowodu, o który wnioskowała strona gdy jest on nieistotny, zbędny lub gdy wniosek dowodowy składany był z intencją opóźnienia postępowania. Zagadnienie podstaw odmowy przeprowadzenia dowodu wiąże się więc z kwestią nadużywania praw podmiotowych w procesie (np. w celu „przeciągania” postępowania). Dodatkowo, ustawodawstwo austriackie wprowadziło możliwość ustalenia limitu czasowego na przeprowadzenie dowodu, w związku z którym istnieje prawdopodobieństwo opóźnienia postępowania. Gdy udzielony termin minie, wniosek dowodowy odrzuca się.

W Austrii mamy do czynienia z dwojaką postacią opłat związanych z postępowaniem sądowym. Mogą one stanowić opłatę stałą lub też być uzależnione proporcjonalnie od wartości przedmiotu sporu. Wnoszone są zasadniczo z chwilą wniesienia pozwu, jednak wraz z rozszerzeniem roszczenia w toku sprawy należy uiścić dodatkowe opłaty.

Niemcy

Niemiecki kodeks postępowania cywilnego przewiduje czynności przygotowawcze podejmowane, zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej, przez sąd i strony przed rozpoczęciem rozprawy głównej (właściwej). Przejawem tego jest na przykład możliwość zobligowania pozwanego do wniesienia w określonym przez sędziego terminie pisemnej odpowiedzi na pozew, co pozostaje w zbieżności z propozycjami zmian w polskim kodeksie postępowania cywilnego.

W odniesieniu do postępowania dowodowego regulowanego niemieckim k.p.c. należy zaznaczyć, że sąd odmawia przeprowadzenia dowodu, gdy:

- sporny fakt nie wymaga udowodnienia, ponieważ nie został zakwestionowany przez stronę przeciwną;
- fakty domniemywane przez jedną ze stron zostaną potwierdzone przez jej oponenta;
- fakty, które mają zostać udowodnione są powszechnie znane;
- co do określonych faktów mają zastosowanie domniemania prawne;
- przeprowadzenia określonego dowodu nie jest zgodne z prawem;
- dowód nie jest dostępny (np. dokument zaginął lub nieznane jest miejsce pobytu świadka).

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Strony postępowań cywilnych	5 463 829 – wpływ spraw cywilnych do sądów powszechnych w 2016 r.	MS	Zwiększenie sprawności postępowań sądowych; przyspieszenie średniego czasu przebiegu rozprawy przy jednoczesnym zwiększeniu rzetelności procesu.
Strony postępowań gospodarczych	805 237 – wpływ spraw gospodarczych do sądów powszechnych w 2016 r.	MS	Zwiększenie sprawności postępowań sądowych; przyspieszenie średniego czasu przebiegu rozprawy przy jednoczesnym zwiększeniu rzetelności procesu.
Sądy	SR - 317 SO - 45 SA - 11	MS	Zwiększenie sprawności postępowań sądowych; przyspieszenie średniego czasu przebiegu rozprawy przy jednoczesnym zwiększeniu rzetelności procesu.

Sędziowie sądów powszechnych	Ok 10 000	MS	Zwiększenie sprawności zarządzania sprawą już od momentu jej wpływu.
Mediatorzy	1004 – liczba stałych mediatorów	MS	Oczekuje się wzrostu liczby sporów rozwiązywanych w drodze mediacji.
Podmioty gospodarki narodowej	4 263 728 –(wg stanu na 31.05.2017 r.; bez osób fizycznych, prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne)	GUS – Rejestr REGON	Zwiększenie sprawności postępowań sądowych.
Społeczeństwo	38,4 mln	GUS	Zwiększenie sprawności postępowań sądowych; przyspieszenie średniego czasu przebiegu rozprawy przy jednoczesnym zwiększeniu rzetelności procesu.

Projekt ustawy, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. *o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa* (Dz.U. z 2017 r. Poz. 248) oraz § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. - *Regulamin pracy Rady Ministrów* (M.P. z 2016 r. poz. 1006), zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny, zaś w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Sprawiedliwości zostanie zamieszczony odnośnik kierujący do odpowiedniej strony w BIP Rządowego Centrum Legislacji.

Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania Krajowej Radzie Sądownictwa oraz związkom zawodowym.

[illegible]

[illegible]

Ważną część projektu stanowią zapisy zmieniające wysokość opłat sądowych. Przewiduje się podwyższenie najniższych stawek opłat sądowych, wprowadzenie odpłatności niektórych czynności, dotychczas nieodpłatnych oraz odstąpienie od zwracania uiszczonych opłat poniżej pewnego minimum.

Rodzaj opłaty	Dotychczasowe brzmienie regulacji	Proponowane brzmienie regulacji
Opłata stała	Opłata stała nie może być niższa niż 30 złotych i wyższa niż 5000 złotych.	Opłata stała nie może być niższa niż 100 złotych i wyższa niż 10 000 złotych
Opłata stosunkowa	W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stałą od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości przedmiotu zaskarżenia: 1) do 500 złotych – 100 złotych; 2) ponad 500 złotych do 1 000 złotych – 150 złotych; 3) ponad 1 000 złotych do 2 000 złotych – 200 złotych; 4) ponad 2 000 złotych do 4 000 złotych – 300 złotych; 5) ponad 4 000 złotych do 6 000 złotych – 400 złotych; 6) ponad 6 000 złotych do 8 000 złotych – 500 złotych; 7) ponad 8 000 złotych do 10 000 złotych – 600 złotych; 8) ponad 10 000 złotych do 12 500 złotych – 700 złotych; 9) ponad 12 500 złotych do 15 000 złotych – 800 złotych; 10) ponad 15 000 złotych do 18 000 złotych – 900 złotych; 11) ponad 18 000 złotych do 20 000 złotych – 1 000 złotych; W sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę stosunkową od pozwu, przy wartości przedmiotu sporu, a od apelacji, przy wartości	Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 złotych i nie więcej niż 100 000 złotych.

	przedmiotu zaskarżenia: 1) ponad 20 000 złotych do 4 000 000 złotych – 5%; 2) ponad 4 000 000 złotych – 200 000 zł i 0,5% od nadwyżki ponad 4 000 000 złotych, nie więcej jednak, niż 500 000 złotych.	
Opłata podstawowa	Opłata podstawowa wynosi 30 złotych	Opłata podstawowa wynosi 100 złotych
Opłata tymczasowa	Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 złotych do 1000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 100 złotych do 10 000 złotych.	Opłatę tymczasową określa się w granicach od 100 złotych do 2000 złotych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 300 złotych do 20 000 złotych.

Ponadto przyjęta jako minimalna opłata w kwocie 100 zł zastąpi cztery dotychczasowe stawki:

- 30 zł (art. 12, 13, 14, 15, 20, 35, 36 u.k.s.c.),
- 40 zł (art. 22, 23, 63, 64, 68, 70 u.k.s.c.),
- 50 zł (art. 32, 49, 62, 71 u.k.s.c.),
- 60 zł (art. 44 u.k.s.c.).

Jednocześnie, aby zachęcić obywateli do korzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, wprowadza się obniżki w opłatach dla stron, które podjęły próbę takiego rozwiązania. Zmniejszenie wydatków budżetowych spowoduje również zmiana art. 5 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, zgodnie z którą Skarb Państwa przestanie ponosić koszty tłumaczenia pism procesowych przy ich doręczaniu za granicę.

Ze względu na niedostępność szczegółowych danych, uwzględniających rodzaj spraw oraz wartość opłaconych czynności, przeprowadzenie dokładnej kalkulacji przedmiotowych skutków finansowych nie jest możliwe.

Zakłada się, że proponowana reforma postępowania cywilnego nie ma na celu ani podwyższenia ani obniżenia globalnego poziomu wpływów z opłat sądowych, jak również nie zakłada wystąpienia żadnego z tych skutków. Celem reformy jest bowiem oszczędność w wydatkach na sądownictwo, ma ona jednak zostać uzyskany nie poprzez zmiany opłat sądowych, lecz poprzez uzyskanie wyższej sprawności działania.

Projekt zakłada także przeniesienie podstawy prawnej istnienia pionu gospodarczego w sądach z ustawy epizodycznej do ustawy ustrojowej. Należy podkreślić, że sądy gospodarcze funkcjonują już w strukturze sądów powszechnych jako ich wydziały, zatem ten stan rzeczy zostanie zachowany, łącznie z sytuacją kadrową i lokalową w tym zakresie.

	Należy wskazać, że po zmianie struktury organizacyjnej sądów okręgowych (tj. zmniejszeniu ich liczby z 33 do 20) oraz sądów rejonowych (tj. ograniczenia liczby sądów i komasacji wydziałów ds. upadłościowych i restrukturyzacyjnych), nie powinno dojść, co do zasady, do zwiększenia liczby sądów rozpoznających sprawy gospodarcze (tj. tworzenia pionów gospodarczych w sądach obecnie ich nieposiadających). W dalszej perspektywie obowiązywania projektowanych rozwiązań, niezbędna może okazać się zmiana podziału czynności orzeczników w sądach rozpatrujących sprawy gospodarcze (tj. osób orzekających w szeroko rozumianym pionie cywilnym), mająca na celu zaspokojenie ewentualnie zwiększonych potrzeb kadrowych pionów gospodarczych, mogących wystąpić po wprowadzeniu proponowanych przepisów.
--	--

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2017 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Test MŚP stosownie do zapisów art. 1 ustawy z dnia 2 marca 2017 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r. Poz. 460) Sądownictwo gospodarcze jest ważnym elementem kształtującym pewność obrotu gospodarczego. Duże znaczenie dla przedsiębiorcy ma m.in. sprawność sądów w zakresie rozstrzygania sporów. Obserwuje się, lepsze warunki rozwoju firm w krajach o lepiej działającym sądownictwie oraz szeroko rozumianej administracji. Dzieje się tak dlatego, że działalność w nowoczesnych sektorach o wysokiej wartości dodanej jest silnie uzależniona od reputacji, relacji z klientami oraz procesów innowacyjnych, których ochrona wymaga bardziej wyrafinowanego wymiaru sprawiedliwości niż tradycyjne branże oparte na fizycznym kapitale. Problemy polskich przedsiębiorców z systemem sądowniczym wpisują się w bariery wzrostu firm. Brak sprawności sądownictwa jest bardziej odczuwalny dla przedsiębiorstw innowacyjnych. Działalność tego rodzaju jest bardziej ryzykowna od tradycyjnych przedsiębiorstw i jednocześnie bardziej narażona na koszty generowane przez przewlekłe postępowania sądowe. ¹⁵ Projektowane zmiany mogą w istotny sposób wpłynąć na wzrost sprawności postępowań sądowych zarówno w sprawach cywilnych, jak również w sprawach gospodarczych, przyczyniając się jednocześnie do zwiększenia szeroko rozumianego bezpieczeństwa biznesu. Stabilny i sprawnie funkcjonujący system prawny sprzyja budowaniu pozytywnego wizerunku otoczenia praw-						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							

¹⁵ Wizerunek Przedsiębiorcy – Raport Polskiej Rady Biznesu 2016 r.

		nego dla prowadzenia działalności gospodarczej.
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	Reforma postępowania cywilnego, objęta przedmiotową regulacją, nie zmierza do obniżenia poziomu gwarancji procesowych dla stron spraw sądowych. W szczególności nie podlegają zniesieniu ani ograniczeniu zasady równości stron dyspozytywności procesu, wewnętrznej i zewnętrznej jawności procesu, instancyjności oraz możliwości korzystania z fachowej pomocy prawnej. Zmiany wprowadzane projektem polegają na usystematyzowaniu trybu korzystania przez strony z ich uprawnień procesowych. Mimo że w wielu przypadkach wprowadza się rozwiązania rygorystyczne w tym zakresie, należy jednak wziąć pod uwagę, że państwo jest zobowiązane zagwarantować stronom nie tylko realizację prawa procesowych, ale także rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie.
Niemierzalne	(dodaj/usuń)	
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Polska procedura cywilna w obecnym kształcie, mimo istnienia mechanizmów teoretycznie pozwalających na szybkie przeprowadzenie postępowania, nie sprzyja załatwianiu spraw bez zbędnej zwłoki. Wraz z rozwojem technologii, przedsiębiorczości, czy wzrostem poziomu wykształcenia w polskim społeczeństwie, wzrosła świadomość prawna obywateli. Powoduje to rok rocznie wzrost uruchamianych w sądach cywilnych postępowań. Konfrontując ten czynnik z ograniczonym zasobem kadry orzeczniczej w polskich sądach, należy stwierdzić, że czas oczekiwania na załatwienie sprawy znacznie się wydłuża. Dla przykładu, w roku 2016 średni czas oczekiwania na orzeczenie w sprawie cywilnej w sądzie rejonowym, wynosił 4,6 miesiąca, a w sądzie okręgowym 7,3 miesiąca . Nagminnie zdarza się, że sprawy gatunkowo proste, przeciągają się na kolejne terminy, które nie są wyznaczane „z góry”, wg. ustalonego harmonogramu, lecz na bieżąco, co powoduje dużą przerwę między posiedzeniami. Projektowane zmiany k.p.c. i innych ustaw, za sprawą wprowadzenia postępowania przygotowawczego, planowania czynności, obowiązku dostarczenia przed rozprawą materiału dowodowego do sądu, czy w końcu tworzenia harmonogramu przebiegu rozprawy głównej, przyniosą społeczeństwu pozytywną zmianę w postaci skrócenia czasu rozpoznawania sprawy. Powszechnie wiadomo, że trwające wiele miesięcy, a nawet lat postępowania cywilne ,wiążą się przede wszystkim z kosztami procesowymi i „okołoprocessowymi”, jakie strony muszą ponieść. Zdynamizowanie procedury znacząco przyczyni się do ich obniżenia. Ponadto kolejnym skutkiem materialnym będzie możliwość szybszego egzekwowania czy też kierowania zasądzonych roszczeń do postępowania egzekucyjnego. Długotrwałe oczekiwanie na decyzję procesową nie sprzyja poczuciu pewności sytuacji procesowej stron, które niekiedy z tego względu nie są w stanie planować swoich przyszłych czynności, zarówno sądowych, jak i pozasądowych. Wskutek wprowadzenia postępowania przygo-	

towawczego, mechanizmów skrupulatnego i rzetelnego planowania postępowania, strony i uczestnicy postępowania będą świadomi jego dalszego prawdopodobnego przebiegu. Pozytywnym dla pewności procesowej podmiotów uczestniczących w procesie wydaje się być uprawnienie sędziego do udzielania stronom wskazówek co do prawdopodobnego wyniku sprawy. Pozwoli to na efektywne planowanie dalszych działań sądowych, a także wpłynie na świadomość procesową stron, które swoim zaangażowaniem będą mogły przyczyniać się do sprawnego rozstrzygnięcia interesującej je kwestii prawnej. Poprzez liczne przykłady regulacji dyscyplinujących strony np. do zapewnienia obecności powoływanych przez nią świadków na rozprawie, do składania w określonym terminie odpowiedzi na pozew, czy przedstawiania dowodów.

Kolejnym oddziałującym na społeczeństwo skutkiem planowanej nowelizacji jest kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa i jego opinii o wymiarze sprawiedliwości. Zmiany k.p.c. pozwolą na wciągnięcie stron, tj. obywateli, w organizację pracy sądu nad ich sprawą. Poczucie współuczestnictwa czy wręcz oddziaływania obywateli na pracę sądu ze sprawą, wydaje się nie do przecenienia w dzisiejszej sytuacji standaryzacji i anonimizacji obsługi działalności publicznej państwa. Projektowane zmiany wpłyną również w sposób dyscyplinujący na podmioty zaangażowane w toczące się postępowanie, np. poprzez bezwzględne sankcje dyscyplinujące nakładane na świadków.

Istotna ze społecznego punktu widzenia jest zmiana przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Obecnie obowiązujące regulacje zakładają co prawda tryb przyznawania należności przewidzianych w przepisach postępowania stronom, biegłym i świadkom, lecz nie regulują procedury ich przyznawania osobom trzecim, uprawnionym do nich w szczególnych przypadkach (koszty związane z przedstawieniem przez osobę trzecią dokumentu, nośnika danych, czy dostarczeniem przedmiotu oględzin; art. 251, 254, 297 k.p.c.). Nie regulują także zasad przyznawania należności, a nawet ich ustalania, odnośnie tłumaczy. Planowana nowelizacja wprowadza zmiany w tym zakresie. Wspomniany zabieg legislacyjny, normujący reguły wypłacania należności osobom wykonującym w postępowaniu dowodowym czynności, którym poświęciły uwagę, czas czy środki materialne, przysłuży się osiągnięciu pewnego rodzaju społecznej sprawiedliwości. Poprzez odpowiednie wynagrodzenie, „usługi” świadczone przez te podmioty nie będą powszechnie traktowane jako bezpłatny, konieczny obowiązek na rzecz państwa (wymiaru sprawiedliwości), a *de facto* na rzecz innych podmiotów, których spór prawny dotyczy. Klarownie przedstawione mechanizmy uzyskiwania należności za czynności podejmowane przed sądem na rzecz toczącego się przed nim postępowania nie będą zniechęcały określone podmioty do podejmowania zleconych przez sąd działań.

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☐ nie dotyczy

Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).

☐ tak

☐ nie

☐ nie dotyczy

☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☒ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy

Komentarz:

Przewiduje się wprowadzenie szeregu zmian, w zakresie postępowań sądowych cywilnych, których celem jest zwiększenie szeroko rozumianej sprawności sądownictwa. Proponowane rozwiązania ukierunkowane są na skrócenie czasu postępowań sądowych, zwiększenie znaczenie pozasądowych metod rozwiązywania sporów, jak również ograniczeniu działań zmierzających jedynie do przedłużenia postępowania.

9. Wpływ na rynek pracy

Wejście w życie projektowanych zmian, w przypadku potencjalnego, znacznego wzrostu liczby spraw kierowanych do mediacji, może spowodować zwiększenie popytu na usługi świadczone przez mediatorów, powodując jednocześnie zwiększenie liczby osób wykonujące zawód mediatora.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ inne:	☐ demografia ☐ mienie państwowe	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
Omówienie wpływu	Brak wpływu na pozostałe obszary.	

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Przewiduje się wejście ustawy w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem:

- 1) art. 1 pkt 4-5, 17, 25, 37, 39-40, 44-48, 54, 73, 82, 104-107, 109, 111, 134-135, 136 lit. a, 137, 138 lit. c, 139, 146-148, 150-153, 167 lit. b, 178-181, 188 i 197-198, art. 5 oraz art. 6 pkt 7 i 8 – które wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia,
- 2) art. 1 pkt 34 i art. 4 pkt 7 – które wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia przepisów wykonawczych, o których w nich mowa.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponuje się dokonanie ewaluacji projektu w terminie 3 lat od dnia wejścia w życie.

Projekt może zostać poddany ewaluacji w oparciu o następujące mierniki:

- wielkość oraz opanowanie wpływu spraw cywilnych w sądach powszechnych,
- wielkość oraz opanowanie wpływu spraw gospodarczych w sądach powszechnych,
- liczba sporów rozstrzygnięta w drodze mediacji,
- wielkość wpływów z tytułu opłat sądowych,
- czas trwania postępowania sądowego od dnia pierwszej rejestracji do dnia uprawomocnienia się sprawy w I instancji,
- liczba skarg na pracę sądu
- liczba odbytych sesji i załatwionych spraw

Dodatkowo w celu oceny wpływu projektowanych regulacji ex post można zastosować miernik społecznej oceny działalności wymiaru sprawiedliwości. Odpowiednie badania we wskazanym zakresie są prowadzone m.in. przez CBOS.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

1.<http://www.rp.pl/Sedziowie-i-sady/303169865-Jak-Polacy-oceniaja-wymiar-sprawiedliwosci---sondaz-CBOS.html#ap-1>

Warszawa, 28 listopada 2017 r.

SPRAWIEDLIWOŚCI

DL-I-4190-16/16

Według rozdzielnika

Stosownie do postanowień § 36 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. poz. 979), uprzejmie informuję, że na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce „Rządowy Proces Legislacyjny, Projekty ustaw” (www.legislacja.rcl.gov.pl), został zamieszczony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (UD309)*.

Jednocześnie wyjaśniam, że powyższy projekt zawiera ważne zmiany w procedurze cywilnej, które w istotny sposób mają usprawnić cywilne postępowania sądowe. Konieczne jest zatem jego pilne procedowanie.

Mając powyższe na względzie, będę wdzięczny za zgłoszenie ewentualnych uwag do tego projektu **w terminie do dnia 15 grudnia 2017 r.**

Zastrzegam, że zgodnie z § 40 ust. 4 Regulaminu pracy Rady Ministrów brak stanowiska w powyższym terminie pozwolić sobie uznać za rezygnację z przedstawienia stanowiska.

Otrzymują:

1. Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”,
2. Stowarzyszenie Sędziów „Themis”,
3. Naczelna Rada Adwokacka,
4. Krajowa Izba Radców Prawnych,

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
[Podpis]
Ciepłota i sprawność

5. Krajowa Rada Komornicza,
6. Związek Banków Polskich,
7. Prokuratoria Generalna RP,
8. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Sędziów,
9. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych,
10. Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych Rzeczypospolitej Polskiej,
11. Krajowa Izba Gospodarcza,
12. Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce,
13. Porozumienie Samorządów Zawodowych i Stowarzyszeń Prawniczych,
14. Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
15. Związek Przedsiębiorców i Pracodawców,
16. Polska Rada Biznesu,
17. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
18. Helsińska Fundacja Praw Człowieka,
19. Fundacja Panoptykon,
20. Fundacja Court Watch Polska,
21. Fundacja Ordo Iuris,
22. Fundacja Państwo Obywatelskie.

Warszawa, 28 listopada 2017 r.

SPRAWIEDLIWOŚCI

DL-I-4190-16/16

Pan

dr Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

Stosownie do postanowień § 36 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. poz. 979), uprzejmie informuję, że na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce „Rządowy Proces Legislacyjny, Projekty ustaw” (www.legislacja.rcl.gov.pl), został zamieszczony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (UD309)*.

Będę wdzięczny za zgłoszenie ewentualnych uwag do tego projektu **w terminie do dnia 15 grudnia 2017 r.** Potrzeba pilnego procedowania projektu wynika z faktu, że zawiera on ważne zmiany w procedurze cywilnej, które w istotny sposób mają usprawnić cywilne postępowania sądowe.

Zastrzegam, że zgodnie z § 40 ust. 4 Regulaminu pracy Rady Ministrów brak stanowiska w powyższym terminie pozwolę sobie uznać za rezygnację z przedstawienia stanowiska.

Wierzę, że projekt ustawy, z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Warszawa, 28 listopada 2017 r.

SPRAWIEDLIWOŚCI

DL-I-4190-16/16

Pan/Pani
Prezes Sądu Apelacyjnego
(wszyscy)

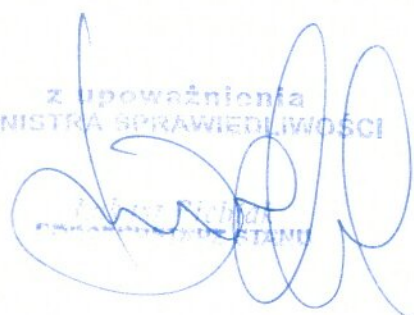
Stosownie do postanowień § 36 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. poz. 979), uprzejmie informuję, że na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce „Rządowy Proces Legislacyjny, Projekty ustaw” (www.legislacja.rcl.gov.pl), został zamieszczony *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (UD309)*.

Uprzejmie proszę o przedstawienie stanowiska co do tego projektu, a także zebranie i opracowanie stanowisk zgłoszonych do projektu przez prezesów sądów okręgowych i rejonowych z obszaru apelacji.

Jednocześnie wyjaśniam, że powyższy projekt zawiera ważne zmiany w procedurze cywilnej, które w istotny sposób mają usprawnić cywilne postępowania sądowe. Konieczne jest zatem jego pilne procedowanie.

Mając powyższe na względzie, będę wdzięczny za zgłoszenie ewentualnych uwag do tego projektu **w terminie do dnia 15 grudnia 2017 r.**

Zastrzegam, że zgodnie z § 40 ust. 4 Regulaminu pracy Rady Ministrów brak stanowiska w powyższym terminie pozwolę sobie uznać za rezygnację z przedstawienia stanowiska.

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

PRACOWNIK WYKONAWCZY